

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.245

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.245

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.245

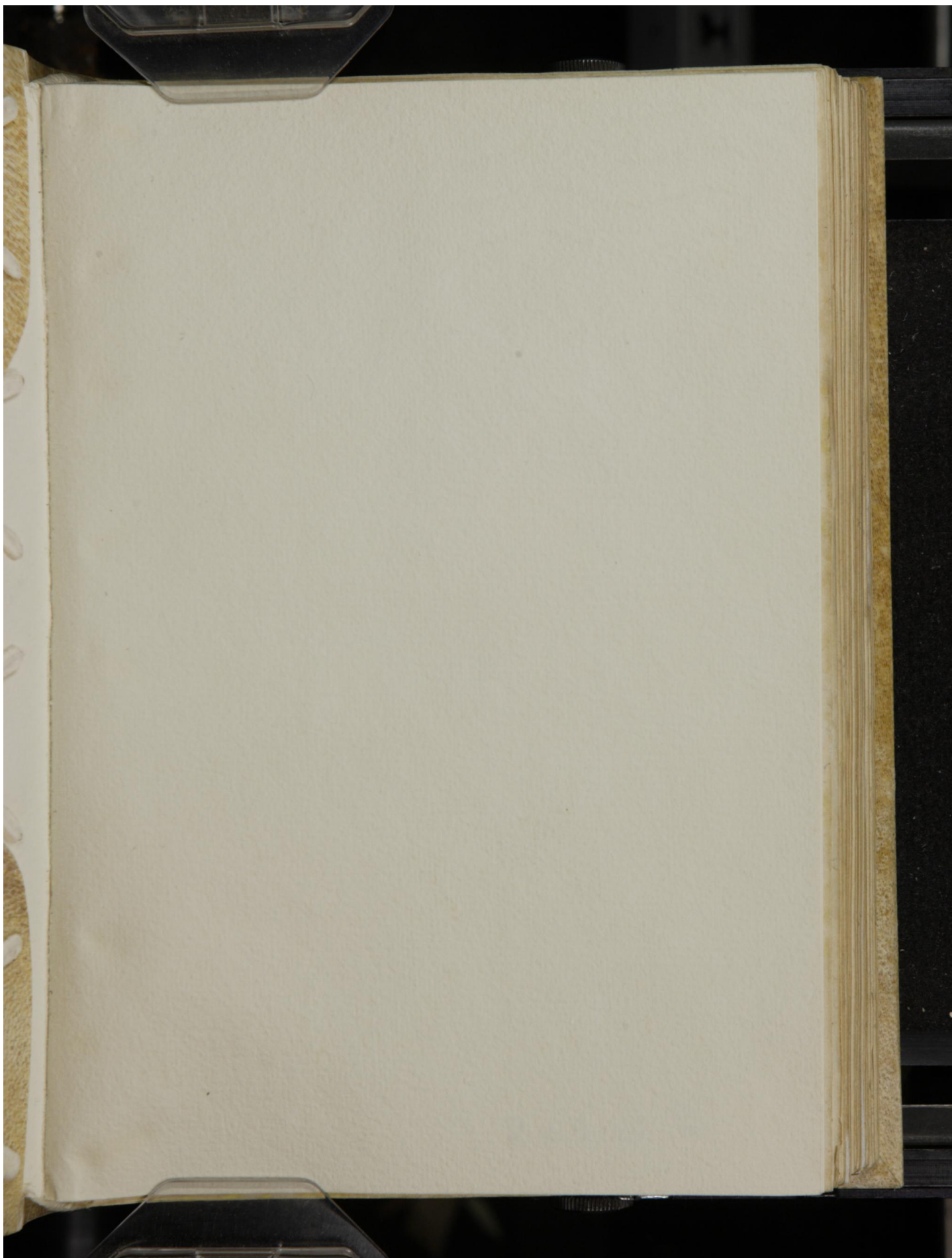

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.245

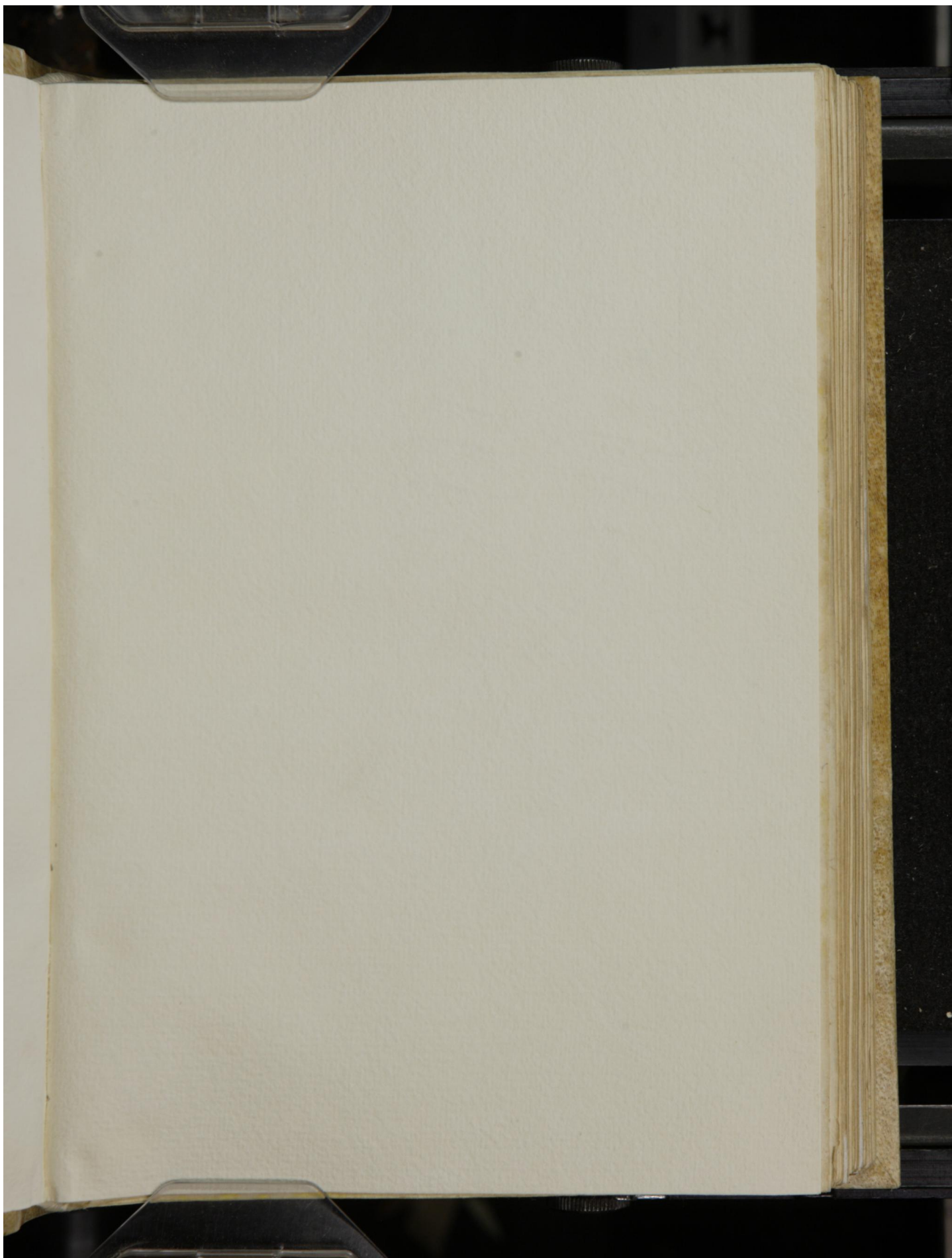

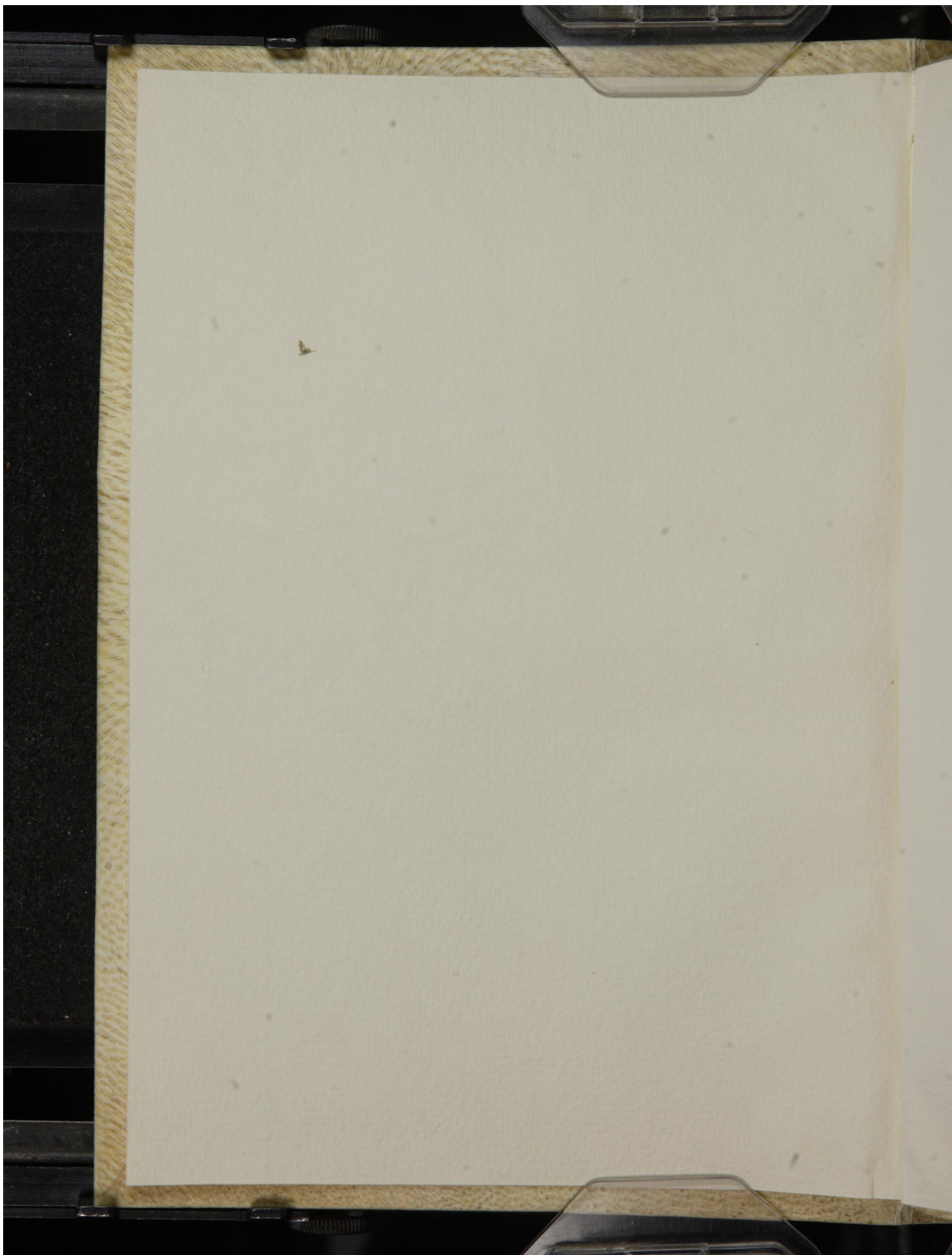

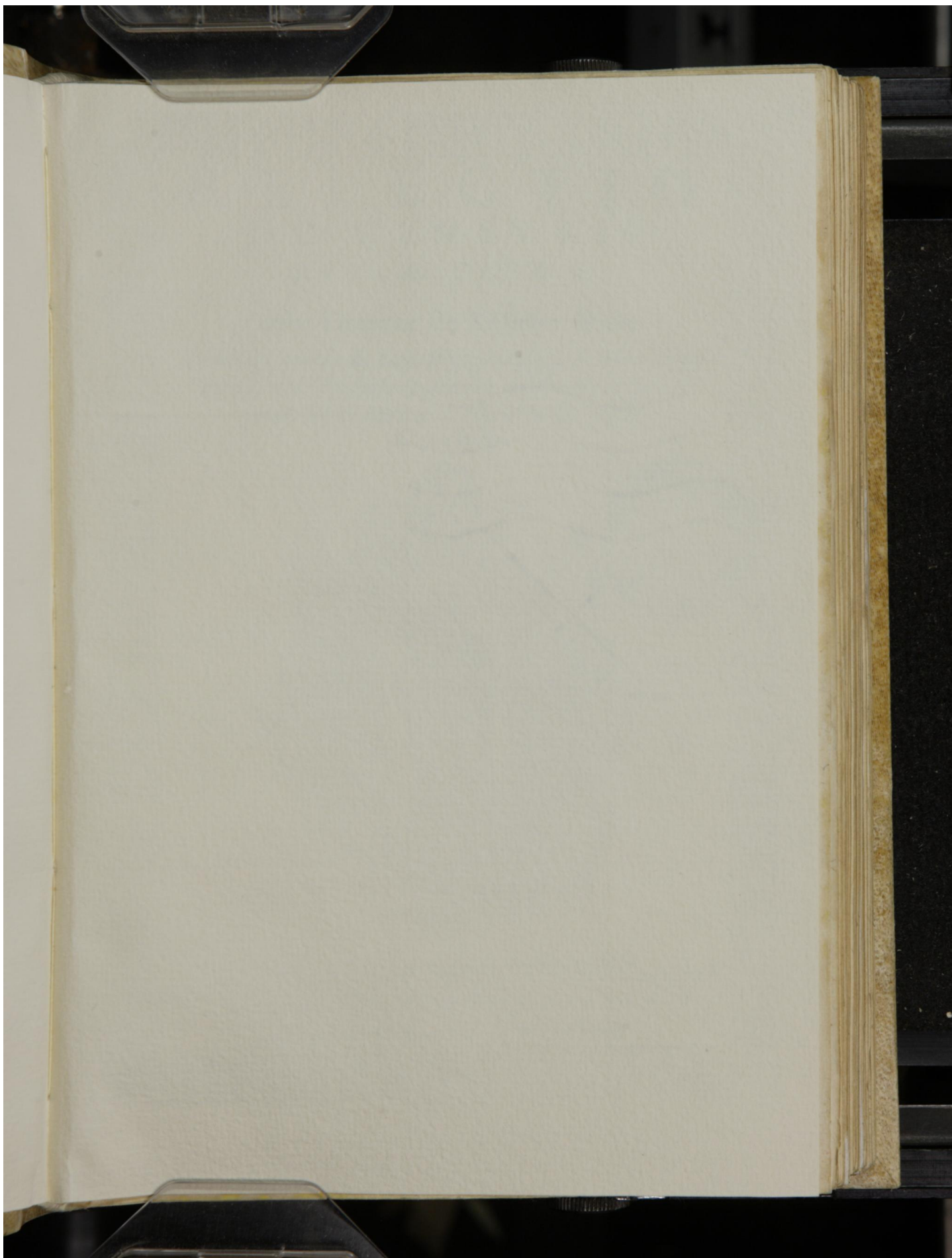

2. 6. 245

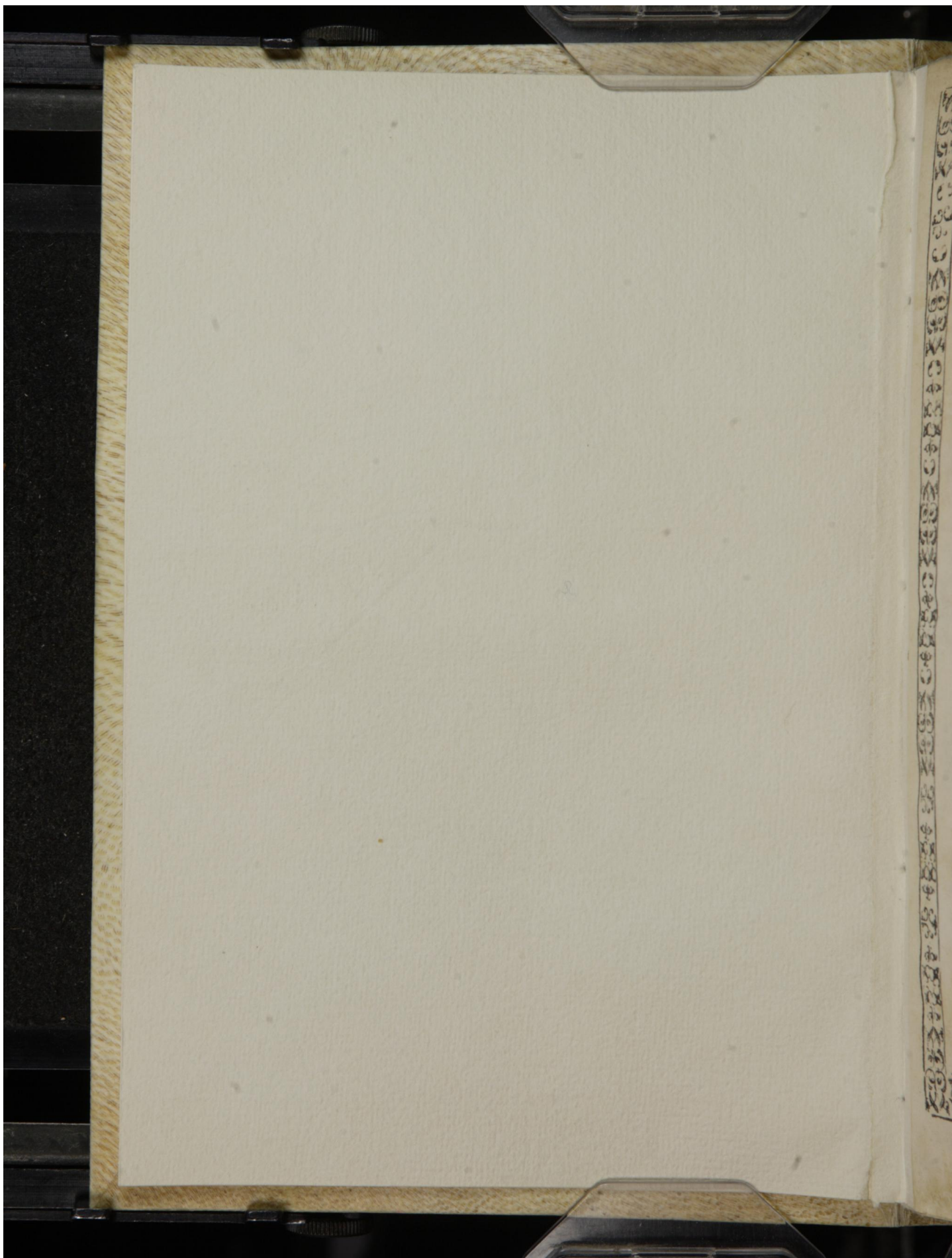

RELECTIO
DE CENSURIS
BULLÆ COENÆ,

Sacræ Deiparæ de Rosario dicata:

Autore Fr. Antonio de Sousa Vlyssiponensi, ex Prædicatorum familia, Sacræ Theologiæ Præsentato, eiusdemque in Universitate Sancti Dominici Vlyssiponensis primario professore.

Cum facultate S. Inquisitionis, Ordinarij, & Regis.

Vlyssipone. Typis Petri Crasbeeck. Anno 1615.

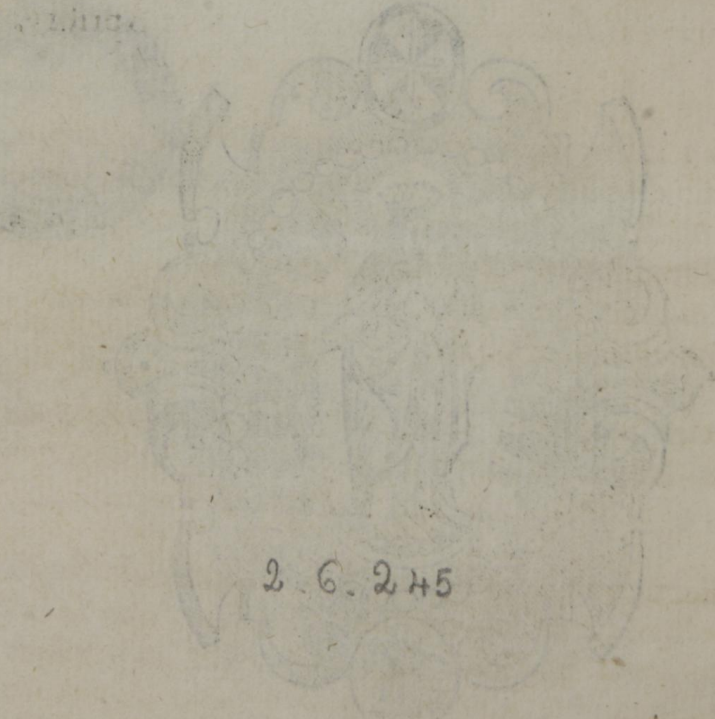
Está taixado este livro em reis em papel.

RELATIO
DE
VILLA COENAE

Scilicet Descriptio de Robino dicar

Historia de Robino dicar
et de Robino dicar
et de Robino dicar
et de Robino dicar

2.6.245

Robino dicar
et de Robino dicar
et de Robino dicar
et de Robino dicar

11
Librum, cui titulus est *Relectio de censuris Bullæ Cæ-*
næ, à Reuerendo & docto admodum Patre Fratre
Antonio á Sousa ex sacra Prædicatorum familia, & in
ea Lectore Theologo compositum, ordine supremæ
Inquisitionis acuratè perlegi. Omnia in eo & doctè &
piè continentur, sicut tantum patrem, magistrumque
decebat: quia doctè, sacre Scripturæ, Concilijs, tradi-
tionibusque Ecclesiæ, quia piè, bonis moribus non con-
tradiciunt, sed potiùs mirabiliter consonant: vnde nihil
obstat, imò multa petunt vt doctrina, pietas que Auto-
ris, circa res, quarum cognitio utilis & necessaria est, in-
lucè prodeant. Sic ceseo; in nostro conuentu S. Frãscisci
d'Enxobreguas Vlyssiponenſi. Anno Dñi 1615. April. 19.

Fr. Ludouicus ab Angelis.

Vista a informação, pode se imprimir esta interpre-
tação da Bulla da Cea, & despois d' impressa torne
a este Conselho para se conferir, & se dar licença para
correr. Em Lisboa, a 27. de Abril de 615.

O Bispo de Nicomedia.

Bertolameu da Fonseca.

Antonio Diaz Cardoso.

Fr. Manoel Coelho.

Poderse imprimir esta Releição de censuris Bullæ
Cænæ. Aos 2. de Mayo de 615.

Damião Viegas.

DA licença ao supplicante frey Antonio de Sousa
que possa mandar imprimir este liuro que se in-
titula *Relectio de censuris Bullæ Cænæ*, visto as licenças
que tem do sancto Officio, & do Ordinario, depois de
impresso tornará para se taixar, & sem isso não correrá.
Em Lixboa a 4. de Mayo de 615.

Francisco Vaz Pinto.

Fernão d'Ayrez

Luys Machado de Gouuea.

d'Almeida.

† 2

APPRO-

Approbatio Censurum Ordinis.

DE mandato nostri admodum Reuerendi Patris fratris Augustini de Sousa Ordinis Prædicatorū in Prouincia Portugalliæ Prioris Prouincialis, diligenter legi librum, cui titulus est, *Relectio de censuris Bullæ Cænæ*; compositum à sapientissimo Patre fratre Antonio de Sousa in sacra Theologia Præsentato, ac Lectore primario in Conuentu sancti Dominici Vlyssiponensi. Et non solum non reperi in eo aliquid nostræ fidei dogmatibus, aut Summorum Pontificum decretis, vel sanctorum Ecclesiæ Doctorum placitis ullo modo contrarium: verum etiam omnia in eo contenta satis consona Catholicæ doctrinæ; quippe quæ multos & difficiles textus sacrorum Canonum secundum magis probatos Authores, & doctissimè, & luculentissimè non sine magna ipsius Authoris laude explanant, stylo breui, compendioso, resolutò, & (quod difficilimum, & laude dignissimum est) satis claro: vt in materia hac (quæ, quod attinet ad censuras, grauissima est) nihil ampliùs à Theologo viro, aut Canonista desiderari videatur. Quare iudico opus hoc dignissimum, vt prodeat in lucem ad publicam vtilitatem, quæ eo amplior, vt spero, capietur, quo magis libri vacabitur lectioni. Vlyssipone die 23. Feb. Anni 1615.

*Fr. Thomas de sancto Dominico
Magister.*

DE mandato Reuerendi admodum Patris nostri Prouincialis Relectionem hanc de censuris Bullæ Cænæ, authore sapientissimo Patre Fr. Antonio de Sousa Præsentato, ac sacre Theologiæ in Conuentu S. Dominici Vlyssiponensi primario professore,
attentè

111
attentè perlegi, nihilque in ea reperi, quod vel fidei Catholicae dogmatibus, vel Summorum Pontif. aut sacrorum Conciliorum decretis, vel sanctorum Patrum sententijs aduersetur. Quin potiùs solidam, ac Catholicam doctrinam continet, in eaque proponenda, atque explicanda non solum firmis, efficacibusque utitur rationibus, sed sacrorum etiam Canonum textus, iuxta verum sensum, ac præstantiorum Doctorum interpretationem, doctissimè exponit, ita ut sapientiam omnium antiquorum exquirere, ac narrationem virorum nominatorum conseruare, & in versutias parabolarum simul introire, ut cum Ecclesiastico cap. 39. loquar, videatur. Et (quod magis mirandum arbitror) quatuor inter se implacabiliter pugnantia indissolubili fœdere coniungit, videlicet copiam, breuitatem, facilitatem, ac securitatem; quæ omnia, cum eximia quadam sententiarum grauitate, faciliè in hoc opere comperiet, qui perpenderit, ita ut haud perperam de authore verba illa Ecclesiastes cap. 12. dici possint: *Quæsiuit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, & veritate plenos.* Quapropter opus hoc dignissimum censeo, quòd, ut expeditior communi vtilitati via sternatur, in lucem prodeat. Vlyssipone die 23. Februarii anno 1615.

Fr. Ignatius Galuão Presentatus.

† 3

Facul-

*Facultas R. A. P. Prouincialis Ordinis
Prædicatorum Prouinciæ Portugalliæ.*

NOs Frater Augustinus de Soufa Ordinis Prædicatorum in Prouincia Portugalliæ humilis Prouincialis, & seruus, tibi Reuerendo Patri Fratri Antonio de Soufa Sacræ Theologiæ Præsentato, & eiusdem in nostra Vlyssiponensi Vniuersitate primario professori, tenore præsentium, & nostri officij auctoritate facultatem concedimus, quinimò & in meritum sanctæ obedientiæ præcipimus, vt seruatis seruandis Relectionem de censuris Bullæ Cœnæ à te editam typis mandare possis, & mandes, cum ex approbationibus Censorum Ordinis supra positis, quibus eius examen commisimus, nobis constet illam in communem vtilitatem cessuram; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Datum in nostro Conuentu sancti Dominici Vlyssiponensis 25. die Februarij Anno 1615.

*Fr. Augustinus de Soufa
P. Prouincialis,*

AD

AD VIRGINEM DE ROSARIO
OPERIS DEDICATIO.

V M librorum nūcupationes grati animi, atque acceptorum beneficiorū non immemoris indices esse soleant, & Prædicatorum Ordo, cui singulari Dei beneficio, ascriptus sum, tibi ò Deipara sanctissima totius virginæ puritatis norma, ac limes, se se innumerabilium beneficiorum debitorem continuè profiteatur, necesse est ut qui ipsis in referenda gratia pares esse non possumus, certè in habenda, & prædicanda non indiligētes videamur. Quapropter tibi laboris mei primitias (primos enim fructus, sicut & vnigenitus tuus, desiderat anima tua) dicandas, ac nuncupandas duxi. Ne igitur flosculi nostri, dum adhuc florent, arescant, sed ut hoc potius veluti testimonio omnium gratiam indies vegetiores assequantur, atque adeò in commune omnium, quibus te debitricem copiosissima charitate fecisti, vtilitatem prodeant, auctori cum suo opere faueas, eumque sacratissimi Rosarij tui fragrantia tuearis.

AD

AD LECTOREM:

M cognitio casuum, ac censurarum
Bulle in Cena Domini legi consuetæ
adeo & confessarijs, & cunctis fidelibus
necessaria sit, illis nimirum, ut circa pœ-
nitentes talibus obuolutos censuris, Pœnitentiæ Sa-
cramentum rectè administrare valeant, istis verò, ut
ea delicta, quibus in tam graues censuras prolabun-
tur, effugiant; visum est anno superiori auditoribus
meis explanationem Bullæ à S. D. N. PP. Paulo
V. promulgatæ tradere. Nunc verò annuentibus su-
perioribus, alijsque id suadentibus eam tibi, huma-
nissime Lector, in libello hoc tradendam quoque esse
iudicaui. Illam igitur ad te, errores meos commen-
dans (ut Ausonij verbis utar) libenti animo mitto:
nauos enim nostros & cicatrices, inquit ille, ama-
mus, meam tamen in te propensam voluntatem boni
consulas, mihi que animos facias, ut maiora olim tuis
auspicijs experiri libeat; interim verò munus hoc, &
si paruum, ea animi sinceritate, qua offertur, accipias.
Hoc enim spero potiùs, quàm ut laudes. Vale.

INDEX CAPITVM. ET DISPUTATIONVM.

CAPVT I.

Proponitur, & explicatur
Bulle Proæmium.

Disputatio I.

*Vtrum censura Bullæ Cænæ ab
homine, an à iure dicantur.*

Disputatio II.

*Vtrum per annuales Bullæ re-
petitiones excommunica-
tiones in ea, vel in iure late
multiplicentur.*

Disputatio III.

*Queritur quando Bulla Cænæ
post promulgationem Ro-
mæ factâ, obligare incipiat.*

CAPVT II.

*De prima excommunicatione
Bullæ Cænæ in hereticos, a-
postatas, & schismaticos.*

Disputatio IV.

*Vtrum hereticus purè menta-
lis in hoc canone excommu-
nicetur.*

Disputatio V.

*Vtrum hereticus purè exter-
nus in hac Bulla excommu-
nicetur.*

Disputatio VI.

*Vtrum in hac clausula excom-
municentur heretici, qui*

*signa externa insufficien-
tia ad hæresim ostendendâ,
proferunt.*

Disputatio VII.

*Vtrum excommunicentur om-
nes heretici, qui externo ac-
tu hæresim manifestant.*

Disputatio VIII.

*Vtrum omnes hereticorû cre-
dentes hoc canone excom-
municentur.*

Disputatio IX.

*Quinam receptatores in hac
censura comprehendantur.*

Disputatio X.

*Vtrum qui consanguineos hæ-
reticos receptant, excommu-
nicentur.*

Disputatio XI.

*Quinam hereticorum fautores
excommunicentur.*

Disputatio XII.

*Quinam hereticorum defen-
sores hoc loco habeantur.*

Disputatio XIII.

*Vtrum legentes quoscunque
hereticorum libros excom-
municentur.*

Disputatio XIV.

Vtrum qui audiunt alios legē-

a tes

Index Capitum,

*tes libros in hac clausula
prohibitos excommunicen-
tur.*

Disputatio XV.

*Quinam libros in hac clausula
prohibitos legere, aut com-
burere possint.*

Disputatio XVI.

*Vtrum retinens librum here-
ticum hereticus, vel de ha-
resi suspectus iudicandus
sit.*

Disputatio XVII.

*Particula, Imprimentes, &
quomodolibet defendē-
tes, qua ratione intelligen-
da sint.*

Disputatio XVIII.

*Vtrum particula, Schismati-
cos, & sequentes recte in
hac clausula apponantur.*

Disputatio XIX.

*Vtrum schismatici externi,
schismaticorumque fautores,
defensores, & receptatores
hoc loco excommunicentur.*

CAPVT III.

*De secunda excommunicatione
Bulle contra appellan-
tes à mandatis Summi Pō-
tificis ad futurum Conci-
lium generale.*

Disputatio XX.

Vtrum omnes appellantes à

*Summo Pontifice ad vni-
uersale futurum Conciliū
excommunicentur.*

Disputatio XXI.

*Vtrum appellantes ad Conciliū
generale præsens, vel ad pro-
uinciale futurum hoc loco
excommunicentur.*

Disputatio XXII.

*Vtrum dantes auxilium ad ap-
pellandum ad futurum ge-
nerale Concilium, & illi,
ex quorum confidentia ali-
quis ad illud appellat, cēsū-
rā huius canonis incurrant.*

Disputatio XXIII.

*Quem effectum habeat verbū,
Interdicimus, circa Vni-
uersitates, Collegia, & Capi-
tula appellātia ad futurum
generale Concilium.*

Disputatio XXIV.

*Vtrum consulentes appellare
ad futurum generale Con-
cilium hoc loco excommu-
nicentur.*

CAPVT IV.

*De tertia excommunicatione
Bulle contra piratas.*

Disputatio XXV.

*Vtrum soli discurrentes ma-
re Pontificis excommuni-
centur.*

Dispu-

Disputatio XXVI.

*Vtrum latrones maritimi dis-
currentes mare Pontificis,
nihil tamen depradantes,
excommunicentur.*

Disputatio XXVII.

*Vtrum depradantes in flumi-
bus, aut in locis maritimis
iuxta mare Pontificiũ, aut
in naui, in qua ipsi sunt, ex-
communicentur hoc loco.*

Disputatio XXVIII.

*Vtrum ex instituto officium
piratæ non exequentes, si
aliquam nauem depraden-
tur, maneat excommuni-
cati.*

Disputatio XXIX.

*Vtrum titulo belli in mari
Pontificio depradantes sub
hac censura comprehendan-
tur.*

Disputatio XXX.

*Vtrum depradatores infide-
lium hac censura inuoluan-
tur.*

Disputatio XXXI.

*Vtrum remigantes apud pira-
tas per hanc clausulam ex-
communicentur.*

Disputatio XXXII.

*Vtrum dantes consiliũ piratis
ad depradandũ cẽsuræ huius
canonis subijciantur.*

CAPVT V.

*De quarta excommunicatione
Bullæ contra rapientes bo-
na Christianorum naufra-
gantium.*

Disputatio XXXIII.

*Vtrum per solum actum sur-
ripiendi bona naufragan-
tium, huius Bullæ censura
incurratur.*

Disputatio XXXIV.

*Vtrum accipiens ab alio bona
naufragantium hoc loco ex-
communicetur.*

Disputatio XXXV.

*Vtrum surripiẽtes bona infide-
liũ naufragantiũ hac clau-
sula excommunicentur.*

Disputatio XXXVI.

*Vtrum surripiẽtes bona, quæ tẽ-
pore tẽpestatis, ad exonera-
dã nauim, iaciũtur in mare,
aut statim peritura, hoc ca-
none excommunicentur.*

Disputatio XXXVII.

*Vtrum accipientes bona ex na-
ui, quæ vetustate, aut igne
perijt, censura huius cano-
nis innodentur.*

Disputatio XXXVIII.

*Quid de bonis naufragantium
faciendum sit, & an leges,
quæ de ipsis disponunt, iustæ
censeri debeant.*

Index Capitum,

CAPVT VI.

De imponentibus noua pedagoga seu gabellas.

Disputatio XXXIX.

Vtrum imponentes quodcumque tributum per hanc clausulam excommunicentur.

Disputatio XL.

Vtrum omnes habentes potestatem ad imponendum tributum ab hac censura eximantur.

Disputatio XLI.

Vtrum habentes potestatem ad imponendum tributum, si aliquod ponant iniustum, hanc censuram incurrant.

CAPVT VII.

De falsificantibus literas Apostolicas.

Disputatio XLII.

Vtrum quomodocumque falsificantes literas Apostolicas, hoc loco excommunicentur.

Disputatio XLIII.

Vtrum falsificantes literas, quae euauerunt, aut viuentes falsificatis, hoc loco excommunicentur.

Disputatio XLIV.

Vtrum impetrantes literas obreptitias, vel subreptitias, tanquam falsarii excommunicentur.

Disputatio XLV.

Vtrum defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, vel illas per alios falsificantes in hac clausula comprehendantur.

CAPVT VIII.

Contra deferentes vsui belli idonea ad infideles, & eis reuelantes pertinentia ad statum Reipublicae Christianae.

Disputatio XLVI.

Vtrum mandantes deferri prohibita per hanc censuram excommunicentur.

Disputatio XLVII.

Vtrum vendentes infidelibus prohibita deferri hoc loco, vel eorum aliqua ex gratitudine conferentes excommunicentur.

Disputatio XLVIII.

Vtrum deferentes prohibita ex una terra infidelium ad aliam, maneant per hanc clausulam excommunicati.

Disputatio XLIX.

Vtrum deferentes ad infideles prohibita, non tamen vendentes, in hac censura comprehendantur.

Disputatio L.

Vtrum reuelantes Christianorum secreta per literas infidelibus,

fidelibus, & nuncius illas deferens, aut verbaliter denuncians, excommunicentur.

Disputatio LI.

Vtrum deferentes prohibita ad infideles, vel Christianorum secreta eis reuelantes a censura huius canonis aliquando excusentur.

CAPVT IX.

Contra impediētes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam conuehant.

Disputatio LII.

Quanam sub hac censura non impediri precipiantur ad Curiam deferri.

Disputatio LIII.

Vtrum, qui, sine animo inferendi damnum Curie Apostolicæ, impedit prædictorum delationem, excommunicetur.

Disputatio LIV.

Vtrum nolens vendere victualia, ne ad Curiam deferantur, hac censura puniatur.

Disputatio LV.

Vtrum spoliāns pecunia deferentem victualia ad Curiam Romanam hac censura inuoluatur.

Disputatio LVI.

Vtrum obligantes eos, qui victualia deferunt, ad soluē-

da pedagia, excommunicentur.

CAPVT X.

Contra ledentes eos, qui ad Curiam Romanam veniunt, vel ab ea recedunt, & sine iurisdictione vexantes eos, qui ibi commorantur.

Disputatio LVII.

Quanam dicantur venientes, recedentes, & morantes in Curia.

Disputatio LVIII.

Vtrum exercentes per alios actiones hoc canone prohibitas, & qui aliorum nomine illas exercent excommunicentur.

CAPVT XI.

Contra ledentes Romipetas, ac peregrinos, etiam in urbe morantes, vel ab ea recedentes.

Disputatio LIX.

Vtrum percutiens morantem Roma deuotionis causa excommunicetur.

CAPVT XII.

Contra offendentes S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos.

Disputatio LX.

Vtrum interficientes Cardinales, qui nondum habent ca-

a 3 pellum

Index Capitum,

pellum excommunicentur.

Disputatio LXI.

*Vtrum interficiens Episcopum
non consecratum censuram
huius canonis incurrat.*

Disputatio LXII.

*Vtrum omnes interficientes
Cardinales, Archiepiscopos,
&c. vel ad id dantes auxi-
lium, consilium, vel fauorē,
hoc loco excommunicentur.*

Disputatio LXIII.

*Vtrum mandantes interficere
personas hoc canone exemp-
tas, effectu non secuto,
excommunicationem incur-
rant.*

Disputatio LXIV.

*Vtrum ratam habens percus-
sionem Cardinalis, vel alio-
rum Prelatorum hanc cen-
suram incurrat.*

Disputatio LXV.

*Vtrum defensores, & recepta-
tores interficientiam Car-
dinales, Archiepiscopos, &c.
censura huius canonis inno-
dentur.*

Disputatio LXVI.

*Vtrum interficientes Clericos,
vel Religiosos de familia
Cardinalium hoc loco excō-
municentur.*

Disputatio LXVII.

*Vtrum eijcientes Cardinales,
& alios Prelatos à locis, ubi
munus suum explere debēt,
excommunicentur.*

CAPVT XIII.

*Contra ladentes eos, qui ad Cu-
riam Romanam pro nego-
tijs suis recurrunt.*

Disputatio LXVIII.

*Vtrum percutiens recurrentē
per alios ad Sedem Aposto-
licam excommunicetur.*

Disputatio LXIX.

*Vtrum sufficiat criminaliter
accusare recurrentem ad Se-
dem Apostolicam, ut huius
canonis censura incurratur.*

Disputatio LXX.

*Vtrum infamans recurrentem
ad Sedem Apostolicam ob
talem recursum, excommu-
nicetur.*

Disputatio LXXI.

*Vtrum à recurrente ad Sedem
Apostolicam liceat pecu-
niam, vel quid simile ad cō-
pensationem faciendam sur-
ripere.*

CAPVT XIV.

*Contra appellantes à grauami-
ne, vel futura executione
literarum Apostolicarū ad
laicam potestatem.*

Dispu-

Disputatio LXXII.

Vtrum priuata authoritate executionem literarum Apostolicarum impediētes excommunicentur.

Disputatio LXXIII.

Vtrum in hac clausula mandantes, & consulentes excommunicentur.

Disputatio LXXIV.

Vtrum omnes appellantes à mandatis Apostolicis ad Curias seculares hac censurā comprehendat.

Disputatio LXXV.

Vtrum in aliquo casu licitus sit ab executione literarum Apostolicarum ad Curiam secularem recursus.

Disputatio LXXVI.

Vtrum liceat literas Apostolicas examinare, ut executioni mandentur.

CAPVT XV.

Contra impediētes literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum executionē, & auocantes causas Ecclesiasticas ab Ecclesiasticis iudicibus.

Disputatio LXXVII.

Vtrum censura huius canonis tam seculares, quam Ecclesiasticos comprehendat.

Disputatio LXXVIII.

Vtrum auocantes causas Ecclesiasticas, pretextu violentie prohibende, aut informandi, & supplicandi Summum Pontificem, hoc loco excommunicentur.

CAPVT XVI.

Contra iudices seculares, qui Ecclesiasticas personas ad sua tribunalia trahunt, quique Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Disputatio LXXIX.

Quo pacto intelligantur illa verba, Ordinatis vti fuerint.

Disputatio LXXX.

Vtrum utens consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam hoc canone excommunicetur.

Disputatio LXXXI.

Vtrum scribentes statuta, ut publicentur contra libertatem Ecclesiasticam hoc canone excommunicentur.

Disputatio LXXXII.

Vtrum in aliquo casu personas Ecclesiasticas ad tribunal seculare trahi liceat.

Disputatio LXXXIII.

Vtrum dantes consilium ad
a 4 *conden-*

Index Capitum,

condendas leges contra libertatem Ecclesiasticam, & communitas illas faciens excommunicentur.

Disputatio LXXXIV.

Quando lex, & statutum contra libertatem Ecclesiasticam censeantur.

CAPVT XVII.

Contra impediētes Pralatos, ne sua iurisdictione Ecclesiastica utantur.

Disputatio LXXXV.

Vtrum recurrentes ad curias saculares in causis mixtis hoc canone excommunicentur.

CAPVT XVIII.

Contra usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiasticarum personarum iurisdictiones, vel etiam fructus earum sequestrantes.

Disputatio LXXXVI.

Vtrum usurpare iurisdictionem sacularem pertinentem ad Ecclesiasticos contra prohibitionem huius canonis fit.

Disputatio LXXXVII.

Vtrum, ut censura huius canonis incurratur, prædicta

bona usurpare sufficiat.

Disputatio LXXXVIII.

Vtrum usurpantes Ecclesiasticos fructus tempore vacationis Ecclesie excommunicentur.

Disputatio LXXXIX.

Vtrum, qui prædicta non auctoritatiue usurpant, vel sequestrant, excommunicentur.

Disputatio XC.

Vtrum censura contra usurpantes Ecclesiasticorum fructus, tam laicos, quam Ecclesiasticos comprehendat.

CAPVT XIX.

Contra imponētes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.

Disputatio XCI.

Quo iure Ecclesiastici à laica potestate eximantur.

Disputatio XCII.

Vtrum in aliquo casu liceat personis Ecclesiasticis tributum imponere.

Disputatio XCIII.

Quando recipiens tributum ab Ecclesiasticis sponte soluentibus excommunicatio-
nem

nem incurrat.

Disputatio XCIV.

Vtrum censura hoc canone innouata, sicut & alia Summo Pontifici reseruetur.

CAPVT XX.

Contra iudices seculares, qui in causis criminalibus contra Ecclesiasticas personas se interponunt.

Disputatio XCV.

Vtrum index secularis faciens informationem in causa criminali contra Ecclesiasticum, vel ipsum in occulto processans, uel eius bona sequestrans excommunicetur.

Disputatio XCVI.

Vtrum index secularis procedens in causa criminali contra Ecclesiasticum iurisdictioni illius uoluntarie se submittentem excommunicetur.

Disputatio XCVII.

Vtrum index secularis, qui cum matre, uxore, filia, vel sorore turpiter inuenit Ecclesiasticum, possit illum retinere, ut a suo iudice, vel Prelato comprehēdatur.

CAPVT XXI.

Contra occupantes bona, & terras Ecclesie Romanæ, & illius iurisdictionem usurpantes.

CAPVT XXII.

De duratione Bullæ Cænæ.

CAPVT XXIII.

De reservatione casuum Bullæ Cænæ.

Disputatio XCVIII.

Qua ratione in mortis articulo a casibus Bullæ Cænæ absoluedum sit.

Disputatio XCIX.

Vtrum absolutio facta a casibus Bullæ in mortis periculo sit valida.

Disputatio C.

Vtrum aliquis præter Romanum Pontificem a casibus, & censuris Bullæ absolueret possit.

CAPVT XXIV.

Contra absoluentes a casibus Bullæ Cænæ.

Disputatio CI.

Vtrum censura contra absoluentes a casibus Bullæ lata Summo Pontifici reseruetur.

CAPVT XXV.

Declarationes quedam circa absolutionem a censuris

Index Capitum,

ris Bulla Cæna.

CAPVT XXVI.

*Reuocantur priuilegia, quæ im-
pediunt, ne in aliquibus cē-
sura huius Bullæ locum ha-
beant.*

Disputatio CII.

*Vtrum Summus Pontifex re-
uocare possit priuilegia per
viam contractus, & remu-*

nerationis concessa.

CAPVT XXVII.

*De publicatione Bullæ Cæna
per Summum Pontificem
facta, & per Prælatos fa-
cienda.*

CAPVT XXVIII.

*Quod quicumque audiunt cō-
fessiones, apud se has literas
habeant.*

INDEX

INDEX RERVM, ET VERBORVM, QVÆ IN HAC RELECTIONE CONTINENTVR.

In quo litera c. designat caput, d. disputatio-
nem, n. numeros in capite, vel dispu-
tatione positos.

A

Absoluere.

Absoluere potest Ordina-
rius ab excommuni-
catione à iure non re-
servata, non verò ab excō-
municatione ab homine.
c. 1. d. 2. n. 1.

Absoluere potens in articulo
mortis, potest etiam in mor-
tis periculo. c. 23. d. 99. n. 6.

Absoluere à casibus Bullæ Cæ-
næ solum Papam posse qui
asserant. ibid. d. 100. n. 1.

Absoluere posse à censuris Bul-
læ Cænæ præter Summum
Pontificem, qui defendant.
ibid. n. 2.

Absoluere à casibus, & censuris
Bullæ Cænæ potest delega-
tus à Papa, cum speciali ad

id facultate. ibid. n. 4.

Absoluere potest à censuris Bul-
læ etiam prima tonsura ini-
tiatus in mortis articulo, à
casibus verò simplex Sacer-
dos. ibid. n. 5.

Absoluendi à casibus, & censu-
ris Bullæ privilegia Episco-
pis, aut alijs in specie con-
cessa probabile est non reuo-
cari per Bullam Cænæ. ibid.
num. 7.

Absoluendi facultas à casibus,
& censuris Bullæ Cænæ nō
includit licentiam ad ab-
soluendum ab hæresi. ibid.
num. 8.

Absoluere potest ab excommu-
nicatione contra absoluen-
tes à censuris Bullæ Cænæ la-
ta, qui potest à non reserva-
ti s. c. 24. d. 101. n. 4.

Absol.

In lex rerum, & verborum.

Absoluendi facultas Summo Penitentiario facta ad absolvendum ab excommunicatione propter mutationē litera in literis Apostolicis, quomodo intelligatur. c. 7. d. 42. n. 10.

Absolutio.

Absolutio à casibus Bulla in mortis articulo, cum qua cautione impendenda sit. c. 23. d. 98. n. 3.

Absolutio à casibus Bulla Cœne non est cum sola cautione facienda, quando commodè cum satisfactione fieri potest. ibid. n. 2.

Absolutio danda est pœnitenti in articulo mortis, quanvis cautionem dare non possit. ibid. n. 4.

Absolutio non servata forma ad absolvendum præscripta, non valet. ibid. n. 5.

Absolutio contra prohibitionē facta nulla est. ibid.

Absolutionis forma à casibus Bulla Cœne que sit. ibidem num. 6.

Absolutio à censuris Bulla quibus non profit. cap. 25. n. 1. & 2.

Absolutio ad effectum alicuius actus gerendi quando

non valeat. ibid. n. 3.

Absolvens.

Absolvens ex presumptione à casibus, vel censuris Bulla excommunicatur. c. 24. n. 1. & 5.

Absolvens à casibus Bulla unica absolute plures unā tantum excommunicationem incurrit. ibid. n. 2.

Absolventes à Bulla casibus & censuris, qui excommunicatione illius non innodentur. ibid. n. 3. & 4.

Absolvens à casibus Bulla Cœne ex vi confessionalium Iulij II. excommunicatur. ibid. d. 101. n. 4.

Accessorium.

Accessoriū sequitur principale. c. 3. d. 22. n. 1. & c. 15. n. 2.

Actus.

Actus internus quando potestati Ecclesie subijciatur. c. 2. d. 6. n. 2. & 11.

Actus interni aliquando pro externis apponuntur. ibid. d. 5. n. 3.

Ex actu geminato trahitur crimen ad consuetudinem. ibid. d. 8. n. 9.

Adhærentes.

Adherentium & principalium idē est iudicium. c. 15. n. 2.

Adherere.

*Adherentes qui dicantur. c. 12
num. 2.*

Adulterium.

*Adulterio ex metu commisso
tota pena legis non infligi-
tur. c. 2. d. 5. n. 4.*

Affectus.

*Affectus punitur ut effectus,
quomodo intelligatur. c. 8.
d. 49. n. 1. & 9.*

Afflictio.

*Afflictio non est danda afflicto.
c. 5. d. 38. n. 3.*

Alimentum.

*Alimentum & victualia equi
parantur c. 9. d. 52. n. 2.*

Anabaptistæ.

Anabaptistæ qui sint. c. 2. n. 10.

Anathema.

Anathema quid sit c. 2. n. 5.

Apostata.

*Apostata quis sit, & quibus
modis apostatam esse con-
tingat. c. 2. n. 11.*

Apostata à fide est hæreticus. ib.

*Apostata comprehenduntur in
iure quod est contra hereti-
cos. ibid. d. 6. n. 8.*

Appellantes.

*Appellantes à Summo Ponti-
fice ad futurum generale
Concilium excommunican-
tur. c. 3. n. 1.*

Appellantibus à Papa ad Con-

*cilium generale futurum di-
uersa imponitur pœna. ibid.
num. 2.*

*Appellans ad futurum genera-
le Concilium, etiam in re
dubia, excommunicatur. ib.
d. 20. n. 3.*

*Appellans à dubio Pontifice
Rom. ad futurum Conci-
lium, nō excommunicatur.
ibid. n. 6.*

*Appellantes à Summo Ponti-
fice ad Concilium provin-
ciale, vel ad generale præ-
sens probabilius est non ex-
communicari. d. 21. n. 2.*

*Appellantes à mandatis Apo-
stolicis ad Curias sæculares
excommunicantur. c. 14. n.
1. & d. 75. n. 4.*

Appellare.

*Appellare à Summo Pontif in-
ducit suspicionem contra fi-
dem. c. 3. d. 20. n. 3. & d. 21.
num. 3.*

*Appellare à Summo Pontif. ad
futurum Concilium est hæ-
resum occasio. d. 21. n. 12.*

*Appellare à Summo Pontifice
schismatum occasio est. ibid.
num. 1.*

*Appellare à Summo Pontifice
quare non liceat. ibid. n. 15.*

*Appellare à laica iurisdictione
ad*

Index rerum, & verborum.

*ad Ecclesiasticam, vel è con-
tra non licet. c. 14. disp. 75.
n. 13.*

Appellatio.

*Appellationem esse de iure na-
ture quomodo intelligen-
dum. c. 3. disp. 20. num. 10.
& sequent.*

*Appellatio aliquando in Iure
interdicitur. ibid. n. 14.*

*Appellationem potest Princeps
interdicere. ibid.*

*Appellationem à mandatis
Apostolicis ad curiam se-
cularem consulens, non
excommunicatur in Bulla
Cæna. cap. 14. disp. 73. n.
2. & 3.*

*Appellationem prædictam mā-
dantes facere excommuni-
cantur. ibid. n. 3.*

*Appellatio friuola quæ dica-
tur. ibid. disp. 74. num. 3.
& 5.*

Appellatio quid sit. ibid. n. 4.

Apprehendere.

*Apprehendens Ecclesiasticum
cum uxore, matre, filia,
vel sorore quando, si iudex
secularis sit, Bullæ censu-
ra ligetur. cap. 20. disp. 97.
n. 3. & 4.*

Archiepiscopus.

Archiepiscopum occidens. vi-

de verbum Cardinales.

Arma.

*Arma ad infideles deferentes.
vide Deferentes.*

Articulus mortis.

*Articulus mortis quid sit. c. 23.
d. 99. n. 1 & 6.*

*Articulus mortis & periculum
mortis pro eodem accipiun-
tur in Iure. ibid. n. 5.*

*Articulus mortis & pericu-
lum mortis secundum pro-
prietatem verborum diffe-
runt. ibid. n. 9.*

Audiens.

*Audiens legere librum probi-
bitum non excommunica-
tur. c. 2. d. 14. n. 1.*

Auocare.

*Auocare causas Ecclesiasticas
ad tribunal saculare in ca-
su violentiæ quando liceat.
c. 15. d. 78. n. 3.*

*Auocare causas Ecclesiasticas
qua ratione faciendum. ib.
num. 2.*

*Auocare causam Ecclesiasticam
in casu violentiæ in fauo-
rem ipsius causæ cedit. ibid.
num. 8.*

Auocantes.

*Auocantes causas Ecclesiasti-
cas ad tribunal saculare
authoritate laica excom-
municantur.*

municantur. c. 15. d. 77. n.

3. & 4.

*Auocantes prædictas causas
authoritative solummodo
excommunicantur. ibid.
num. 5.*

*Auocans causam Ecclesiasti-
cam de meritis illius cog-
noscere non potest. ibidem
num. 4.*

*Auocans causam quid facere
possit si Ecclesiasticus no-
lit à violentia cessare. ibid.
num. 5.*

Aurum.

*Aurum & argentum differunt
à pecunia specie morali. c. 8.
num. 6.*

Auxilium.

*Auxilium dantes ad appel-
landum à Summo Pontifi-
ce non excommunicantur,
nisi sequatur appellatio c. 3.
d. 22. n. 1.*

*Auxilium dantes post factam
appellationem non excom-
municantur. ibid. n. 3.*

*Auxilium & fauor quo disse-
rant à consilio. ibid. d. 24.
n. 2. & 3.*

*Auxilium quomodo præstetur.
c. 12. d. 62. n. 6.*

B

Bona fides.

Bona fides quid sit. c. 21. n. 5
*Bona fides orto dubio sine
sufficienti diligentia stare
non potest. ibid.*

Bonum.

*Bono communi & particulari
simul concurrentibus com-
mune præponderat. c. 3. d. 20.
n. 10. & 13.*

*Bona quid in Iure significant.
c. 13. d. 70. n. 3.*

Brachium sæculare.

*Brachij sæcularis auxilium ali-
quando ab Ecclesiasticis im-
ploratur. c. 14 d. 75. n. 10.*

*Brachio sæculari in quibus casti-
bus Ecclesiastici tradantur.
c. 16. d. 82. n. 2.*

Breue Apostolicum.

*Breue Apostolicum quid sit.
c. 7. n. 3.*

Bulla, & Bulla Cœnæ.

*Bulla Cœnæ cur dicatur proces-
sus. c. 1. n. 3.*

*Bulla Cœnæ proprie nō est lex,
neque statutum, sed senten-
tia hominis. ibid.*

Bulla Cœnæ quid sit. ibid.

*Bulla apud Iuristas tripliciter
accipitur. ibid. n. 4.*

Bulle

Index rerum, & verborum.

- Bulle denominatio unde desumatur. ibid.*
Bulle Cœna cur dicatur. ibid. num. 5.
Bulle Cœna antiquitas. ibid. num. 6.
Bulle Cœna ter in anno promulgabatur. ibid.
Bulle Cœna cur promulgetur. ibid. num. 7. & c. 27. n. 1.
Bulle Cœna censuram esse ab homine qui senserint. ibid. d. 1. n. 1. & 2.
Bulle Cœna non est propriè à iure. ibid. n. 4.
Bulle Cœna absolutè est ab homine. ibid. n. 5.
Bulle Cœna censura mortuo Pontifice non cessat. ibid. num. 6.
Bulle Cœna excommunicationes circa idem crimen non multiplicantur. ibid. d. 2. num. 2.
Bulle Cœna regulariter ante duos menses non obligat absentes. ibid. d. 3. n. 2.
Bulle Cœna quando incipit obligare. ibid. n. 3. & 6.
Bulle Cœna antiqua obligat quandiu nova obligare non incipit. ibid. n. 7.
Bulle Cœna excommunicatio maior est. c. 2. n. 4.
- Bullam Cœna tenentur publicare Prelati sub mortali. c. 27. n. 1.*
Bullam Cœna non publicantes quando à peccato excusentur. ibid. n. 3.
Bullam Cœna non tenentur publicare qui Prelati non sunt. ibid. n. 4.
Bullam Cœna apud se tenere debent confessori. c. 28. num. 1.
Bullam Cœna apud se non habentes non peccant contra præceptum in ea contentum. ibid. n. 2.
Bulle Cœna censuras ignorantes peccant mortaliter. ibid.
Bulle Cœna tripliciter violari potest. ibid. n. 3.
- ## C
- Caluinista.
Caluinista qui sint. c. 2. num. 10.
 Capitulum.
Capitulum non excommunicatur. c. 3. n. 2.
Capitulum aliquando accipitur pro loco. c. 3. d. 23. n. 5.
 Cardinales.
Cardinales, Legatos, Archiepiscopos, &c. occidens excommunicatur.

communicatur. c. 12. n. 1.

Cardinales eijs cōs à curia regia
nō excommunicatur in Bulla,
sed in Iure. ibid. num. 3.

Cardinales eijs cōs lictor ex-
communicatur. ibid. n. 4.

Cardinalem non habentem
capellū qui percutit excom-
unicatur. ibid. d. 60. n. 1.

Cardinalē per ignorantiā, vel cū
moderamine inculpatē tu-
tele interficiens non excom-
municatur. ibid. d. 62. n. 2.

Cardinaliū interfectioni dātes
auxiliū, consiliū, vel fauorē,
que ad peccādū nō adiungunt,
non excommunicatur. ib. n. 5.

Cardinalē interficere mandās
effectū nō secuto nō excom-
municatur. c. 12. d. 63. n. 2.

Cardinalē interficere mādans
si mandatū renouauit, quan-
uis postea sequatur effectus,
non excommunicatur. ib. n. 3.

Cardinaliū percussione ratā ha-
bēs quādo excom. c. 12. d. 64.

Cardinalium interfectores qui
defendūt, & receptāt quādo
excommunicantur. ibid. d. 65.

Cardinales à terris suis eijs cere
quomodo intelligatur. c. 12.
d. 67. Cathecumenus.

Cathecumenus qui à fide rece-
dit est hæreticus corā Deo, nō

tamē excommunic. c. 2. n. 8.

Causa.

Causa morali dupliciter tribui-
tur effectus c. 2. d. 14. n. 4.

Causæ seculares non pertinet ad
Ecclesiasticos, neque Eccle-
siastica ad seculares. cap. 14.
d. 75. n. 13.

Causæ aliæ Ecclesiastica, aliæ sæ-
culares, & quotuplex una-
queque. c. 17. d. 85. n. 1.

Causa mixti fori que dicatur.
ibid. n. 2.

Causa capitalis, & criminalis
que sint. c. 20. n. 3.

Cautio.

Cautio quid sit, & quotuplex.
c. 23. d. 98. n. 1.

Clausula.

Clausula apponi solita in aliquo
actū apposita habetur etiā si
nō exprimatur. c. 23. d. 99.
n. 7. Clericus.

Clericum percutiens excom-
unicatur. c. 2. d. 19. n. 2.

Clerici sunt subiecti in aliqui-
bus potestati teporali. ibid.
num. 8.

Clericos de familia Cardinaliū
interficientes excommuni-
cantur in Iure. c. 12. d. 66.
num. 1.

Clericos de familia Cardina-
lium interficientes non
b excom-

Index rerum, & verborum.

- excommunicantur in Bula. ibid n. 3.*
Clerici pœnis legalibus non puniuntur. c. 11. n. 4.
Collectæ.
Collectas imponentes Ecclesiasticis. Vide Imponentes tributa Ecclesiasticis.
Collegium.
Collegium non excommunicatur. c. 3 n. 2.
Comburare.
Comburare libros prohibitos non omnibus licet. c. 2. dis. 15. n. 4.
Commissarij Apostolici.
Commissarij Apostolici, & Inquisitorum legere possunt libros prohibitos. c. 2. d. 15. num. 3.
Communitas.
Cōmunitas nō est persona vera c. 16. d. 83. n. 8.
Cōmunitas leges cōtra libertatē Ecclesiasticā faciēs in quibus mēbris excommunicetur. ibid. n. 6 & 7.
Communitas an excommunicetur. ibid. n. 8.
Commutans.
Commutantes arma pro armis cum infidelibus quando excommunicentur. c. 8. d. 47. n. 2. & 3.
- Concedere, & Concessa.*
Conceduntur non concedenda per nimiam importunitatē petentium. c. 14. d. 76. n. 3.
Concessa per importunitatem non valent. ibidem.
Concessio.
Concessio facta ad aliquid faciendum, quod secundum ius fieri non poterat, intelligitur faciendum iuxta consuetam formam. c. 23. d. 98 n. 7.
Concilium.
Concilij Toletani explicatio. c. 2. d. 5. n. 3.
Conciliū esse supra Papā quieteant. c. 3. d. 20 n. 1.
Concilium tempore schismatis quis sit verus Papa declarat. ibid. n. 7.
Confœderati.
Confœderati qui sint. c. 21. n. 2.
Consentiens.
Cōsentientes & agētes pari pena plectūtur. c. 2. d. 14. n. 3.
Conscientia erronea.
Conscientia erronea nō sufficit ad censurā incurrendam. c. 2. d. 12. n. 6.
Consilium.
Cōsiliū in quo ab auxilio, & favore differat c. 3. dis. 24. n. 2. & 3.

Consilium

Consiliū, quod non adijcit ad
peccandum, non sufficit ad
censuram Bullæ incurren-
dam. cap. 12. disp. 62.
num. 5.

Consilium quomodo præstetur.
ibid. n. 6.

Consilium retractans est causa
actus, secuto effectu. ibid. d.
63. n. 5.

Consilium quot modis accipia-
tur. c. 16. d. 83. n. 2.

Consiliū nudū nō est necessariò
sequendum. ibid. n. 3.

Consulens, & Cōsiliarius.

Consulens percussione Cleri-
ci excommunicatur. c. 2. d.
14. n. 5.

Consulentes appellare à Sum-
mo Pontifice ad Concilium,
qui senserint excommuni-
cari. c. 3. d. 24. n. 1.

Consulentes appellare à Sum-
mo Pontifice ad Concilium
non excommunicantur. ib.
num. 2.

Consulētes piratarū non excō-
municantur in Bulla Cænæ.
c. 4. d. 32.

Consiliarius aliquando habet
votum decisivum, aliquādo
non. c. 16. d. 83. n. 3.

Consulentes facere leges contra
libertatem Ecclesiasticam

quando excommunicentur.
ibid. n. 4. & 5.

Consuetudo.

Ad consuetudinem ex actu ge-
minato crimen trahi vi-
detur. c. 2. d. 8. n. 9.

Cōsuetudo quo longior eo peri-
culosior. c. 14. d. 76. n. 6.

Consuetudo non potest dare iu-
risdictionem seculari in Ec-
clesiasticum. ibid. n. 8.

Consuetudo quid sit. c. 16. disp.
8. n. 2.

Consuetudo à quibus & quā-
do introducatur. ibid. n. 3.
& 6.

Consuetudine facti utens non
excommunicatur in Bulla
Cænæ. ibid. n. 4.

Consuetudine facti utens con-
tra libertatem Ecclesiasti-
cam excommunicatur. ibid.
num. 6.

Cōsuetudo habet vim legis, &
est lex non scripta. ibid.

Consuetudo est ius. ibid. n. 7.

Consuetudo debet esse rationa-
bilis, ut vim legis obtineat.
ibid. n. 8.

In Continenti.

In continenti quæ fieri dicantur.
c. 15. d. 78. n. 6.

Conuersus.

Conuersum percutiens excom-
municatur.

- municatur. c. 2. d. 19. n. 2.*
 Correctio Iuris.
Correctio Iuris vitanda. c. 23. d. 100. n. 3.
 Crimen.
Crimen contra fidē & Remp. unusquisque denūciare, & accusare tenetur. c. 2. disp. 11. n. 4.
Crimen Ecclesiasticum quid sit. c. 17. d. 85. n. 1.
 Curia Romana.
Curie Romane nomine quid intelligatur. c. 9. n. 2.
- D.**
- Dare.
D *Ans infideli gladiū vnū, vel quid simile non excommunicatur in Bulla Cœnæ. cap. 8. d. 47. num. 4.*
 Defendere.
Defendere libros hereticorum qui dicantur. c. 2. d. 17. n. 4.
 Defensio.
Defensio iure natura est licita. c. 12. d. 62. n. 4.
 Defensor.
Defensor hereticorum, Vide Hæreticus.
 Deferre, & Deferentes.
Deferentes vsui belli neces-
- saria ad infideles excom-*
municatur in Bulla & in
Iure. c. 8. n. 1. & 2.
Deferre prædicta ad quos pro-
hibitum. ibid. n. 3.
Deferri ad infideles quæ pro-
hibeantur. ibid. num. 4. &
sequent.
Deferre victualia an prohibi-
tum in Bulla. ibid. n. 5.
Deferre pecuniam an sit in
Bulla prohibitum. ibidem
num. 6.
Deferendi arma & merces ad
infideles reuocantur priui-
legia. ibid. n. 7.
Deferri mandantes ad infide-
les vsui belli necessaria ex-
communicantur in Bulla.
c. 8. d. 46. n. 2. & 3.
Deferens prohibita ex vna
terra infidelium ad aliam
quando excommunicetur,
& quando non. c. 8. d. 48.
n. 3. & 4.
Deferentes prohibita non ta-
men vendentes non excō-
municantur in Bulla. ibid.
49. n. 3.
Deferentes prohibita & ven-
dētes infidelibus quāuis sta-
tim illa recuperent excom-
municantur. ibid. n. 4.
Deferentes prohibita & ven-
dentes

dentes ea infidelibus quando sciunt ea se recuperaturos antequam nocumentum inferatur fidelibus, non excommunicatur. *ibid.* n. 5. 6. & 7.

Deferentes ad infideles prohibita quannuis illis abundet, excommunicantur. *ibidem* num. 8.

Deferens ad infideles prohibita quando a censura libereitur. *ibid.* d. 51. n. 1. & seq.

Deferentem victualia ad Curiam qui pecunijs spoliatur ne illa deferat excommunicatur. c. 9. d. 55. n. 2.

Deferentem victualia qui ut fur spoliatur pecunijs non excommunicatur. *ibid.* n. 3.

Deferentem pecunias ad emenda victualia qui spoliatur quando excommunicatur. *ibid.* num. 4.

Deferentem victualia obligas ad soluendum iustum tributum non excommunicatur. c. 9. d. 56. n. 1.

Deferentem victualia qui obligat ad soluendum iniustum tributum in odium Curia excommunicatur. *ibid.* num. 2.

Deferentem victualia obli-

gans ad soluendum iniustum tributum non specialiter, sed quando simul cum alijs illud obligat, non excommunicatur per octauam Bullae censuram. *ibid.* n. 3.

Depradari, & Depradantes.

Depradari in mari & fluminibus quibus modis contingat. c. 4. d. 27. n. 1.

Depradari. Vide verbum Pirata.

Depradantes in solis fluminibus non excommunicantur in Bulla Cæne. *ibid.* n. 2.

Depradantes in naui in qua sunt non excommunicantur per Bullam Cæne. *ibid.* num. 5.

Depradantes Christianos nauigio pro honestis causis uictos excommunicantur in Iure. *ibid.* n. 6. & 9.

Depradantes titulo belli secundum communem sententiam non excommunicantur in Bulla Cæne. c. 4. d. 29. n. 2. & quomodo ea sit intelligenda. *ibid.* per totum.

Depradantes infideles non excommunicantur in Bulla Cæne. c. 4. d. 30. n. 2.

Depradantes infideles, qui cum

b 3 Summi

Index rerum, & verborum.

Summi Pont. facultate nauigant non est improbabile excommunicari. ibid. dif. 30. num. 6.

Derelicta, & Derelinqui.

Derelicta bona quae dicantur. c. 5. d. 36. n. 2. & 4.

Derelinqui rem quibus modis contingat. ibid. n. 4.

Destruere.

Destruere quid sit. c. 24. n. 2.

Detinere.

Detinere quid sit. c. 24. n. 2.

Dispensare.

Dispensat Ecclesia in voto interno. c. 2. d. 4. n. 4.

Dispositio.

Dispositio requirens actum personale non potest impleri per alium. c. 8. d. 46. n. 1.

Dispositio qua reuertimur ad ius commune est fauorabilis. d. 84. n. 6.

Dogma.

Dogmata Christianorum haereses dici non possunt. c. 2. n. 6.

Dominium.

Dominium in quo fundetur. c. 13. d. 70. n. 3.

Dubium.

Dubio stante obediendum est superiori. c. 9. d. 53. n. 6.

Dubius in fide est infidelis, &

aliquando hereticus. cap. 2. d. 7. n. 4.

E.

Ecclesia.

Ecclesiae unitas in duobus attenditur. c. 2. d. 18. n. 2.

Ecclesia separata à capite non est totum, sed pars. c. 5. d. 20. n. 8.

Ecclesia cum capite est ipso maior magnitudine molis non virtutis. ibid.

Ecclesia potentiam habet à Christo Domino. ibid.

Ecclesia peccante Pontifice non manet cum humano remedio, sed pendens à diuina prouidentia. ibid. n. 9.

Ecclesia non est persona vera sed representata. cap. 18. d. 83. n. 1.

Ecclesiasticus.

Ecclesiastici sunt membra Reip. & Regi fidelitatem iurant. c. 14. d. 75. n. 16.

Ecclesiastici qui dicantur. cap. 16. num. 3.

Ecclesiasticorum causas non potest Episcopus delegare seculari. c. 16. d. 82. n. 6.

Ecclesiasticus potest à seculari iudice apprehendi pro defensione

- ensione innocentis, sed ducendus est ad suum Prælatum. ibid. n. 7.*
- Ecclesiasticus in flagranti delicto comprehendi à laico non potest, nec noctu cum armis, oppositum tamen non est improbabile. ibi. num. 8. & 9.*
- Ecclesiasticorum bona quibus titulis ad ipsos spectet. c. 18. d. 86. n. 1.*
- Ecclesiasticus consentiens in iudicem laicum, amittit causam. c. 20. d. 95. n. 4.*
- Ecclesiasticorum immunitas impugnatur ab hereticis. c. 19. d. 91 n. 1.*
- Ecclesiasticos esse iure diuino exemptos qui doceant. ibid. num. 2.*
- Ecclesiastici in causis Ecclesiasticis sunt exempti iure diuino. ibid. n. 3.*
- Ecclesiasticorum causas spirituales non potest Summus Pontifex absolute laicis submittere, potest tamen in aliquo casu. ibid. n. 4.*
- Ecclesiastici in personalibus, & temporalibus iure humano sunt exempti. ibid. n. 6.*
- Ecclesiasticis an possit imponi tributum. Vide Tributum.*
- Ecclesiastici non possunt se laicorum iudicio submittere. c. 2. d. 96. n. 3.*
- Ecclesiastici sunt maiores etiam Principibus. ibid. n. 3.*
- Ecclesiasticum turpiter inuentum cum uxore, matre, filia, vel sorore, occidens, quando excommunicatur. c. 20. dis. 97. n. 2. 3. & 4.*
- Elusorium.*
- Elusorium quid sit. c. 17. n. 3.*
- Emendare.*
- Emendare nolens cum possit, crimen quod non emendat committit. c. 2. d. 11. n. 1. & 3. 9. & 12.*
- Episcopus, & Episcopus.*
- Episcopi non possunt legere libros prohibitos. c. 2. dis. 15. num. 3.*
- Episcopos occidens, &c. Vide Cardinales.*
- Episcopus electus potest aliquos actus iurisdictionis exercere. c. 12. d. 61. n. 2.*
- Episcopum non consecratum interficiens non excommunicatur in Bulla. ibid. n. 3.*
- Episcopus non consecratus non est verè Episcopus. ibid.*
- Episcopus confirmatus potest ab Episcopatu ejci. ibid.*

Index rerum, & verborum.

*Episcopatus est dignitas & or-
do. ibid.*

*Episcopus accipit in sui conse-
cratione characterem in or-
dine ad corpus Christi my-
sticum. ibid.*

Exceptio.

*Exceptio firmat regulā. c. 20.
disp. 96.*

Excommunicare.

*Excommunicare potest initia-
tus prima tonsura. cap. 23.
disp. 100. n. 6.*

*Excommunicari bis non cen-
setur idem ab eodem. c. 1.
d. 2. n. 3.*

*Excommunicatur participans
cum excommunicato in cri-
mine criminoso. c. 2. disp.
19. n. 3.*

Excommunicatio.

*Excommunicatio est grauior
pœna quæ ab Ecclesia infer-
tur. c. 1. n. 7.*

*Excommunicatio alia ab ho-
mine, alia à Iure. c. 1. disp. 1.
num. 3.*

*Excommunicatio à Iure sem-
per est generalis. ibid.*

*Excommunicatio ab homine
aliquando est generalis, ali-
quando contra determina-
tam personam. ibid.*

Excommunicatio Iuris durat

post mortem conditoris. ib.

*Excommunicatio ab homine
cum ipso expirat. ibid.*

*Excommunicatio ab homine
potest respicere futurū tem-
pus. c. 1. d. 1. n. 7.*

*Excommunicatio ab homine
in communi lata non eget
monitione. ibid.*

*Ab excommunicatione à Iure
non reseruata potest Ordi-
narius absoluerē. c. 1. disp. 2.
num. 1.*

*Ab excommunicatione ab ho-
mine non potest. ibid.*

*Excommunicationes cōtra hæ-
reticos ante Bullam Cœne
non erant Summo Pontif.
reseruata. c. 2. n. 1.*

*Excommunicatio quid. ibid.
num. 2.*

*Excommunicatio maior, & mi-
nor. ibid.*

*Excommunicationis effectus.
ibid. n. 3.*

*Excommunicationis nomen
absolutè prolatum pro ma-
iori excommunicatione ac-
cipitur. ibid. n. 4.*

*Excommunicatio maior non
incurritur sine peccato mor-
tali. c. 2. d. 16. n. 2. & c. 8. d.
51. n. 3.*

*Excommunicatio obligat in
dubijs.*

dubijs. c. 9. d. 53. n. 6.
Excommunicatio ex solo animo sine opere externo non incurritur. c. 9. d. 54. n. 6.
 & c. 2. d. 4. n. 2.
Excommunicatio quæ requirit actum perfectum non incurritur si actus non sequatur. c. 12. d. 62. n. 8.
Excommunicationem contra absoluentes à censuris Bullæ latam, esse reservatam qui defendant. c. 24 d. 101. n. 1.
Excommunicatio ista reservata non est. ibid. n. 3.
Excommunicatio ab homine generaliter lata assimilatur excommunicationi à iure. ibid. n. 5.
Excommunicatus.
Excommunicatus traditur Satane. c. 1. n. 7.
In excommunicato maiorem partem habet Satanas, quā ante excommunicationem. ibid.
Excommunicato utitur Satanas ut pecude. ibid.
Excommunicatus ab homine, per mortem illius à quo excommunicatur non liberatur ab excommunicatione. c. 1. d. 1. n. 3. & 6.
Excommunicatus amplius ex-

communicari non potest, quomodo intelligatur. c. 1. d. 2. n. 3.

Extrema necessitas.

In extrema necessitate quando teneatur restitui quod accipitur. c. 5. d. 33. n. 10.

In extrema necessitate qua ratione bona sint communia. ibid. n. 9.

F

Faciens.

F *Facientis nomine non veniunt mandantes, consentientes, nec auxiliis præstantes.* c. 2. d. 19. n. 6.

Facientis nomine non intelliguntur mandantes. c. 8. d. 46. n. 1.

Falsa.

Falsa ne sint literæ obreptitiæ, vel subreptitiæ ad effectum incurrere censuram. c. 7. d. 44. n. 3.

Falsarius.

Falsarii literarum Apostolicarum excommunicantur in Bulla Cænæ, & in Iure. c. 7. n. 1. & 2.

Falsarius non est, ut pœna falsarii puniatur, qui solum grammaticalem errorem corrigit.

Index rerum, & verborum.

- corrigit. ibid. 6. n. 6.*
Falsarij pœna ut quis plectatur
quot conditiones requiran-
tur. c. 7. n. 7.
Falsificare.
Falsificare literas Apostolicas
quibus modis contingat. c.
7. n. 3.
Falsificare sigillum idem est, ac
falsificare literas. ibidem
num. 9.
Falsificans, & falsifica-
tus.
Falsificantes literas Legato-
rum, Summorum Pœnitentia-
tiorum Papæ, Nuncio-
rum, Archiepiscoporum, &
quorumcunque Prælatorum
inferiorum non excommu-
nificantur in Bulla. c. 7. n. 6.
Falsificantes literam unam in
literis Apostolicis an excom-
municentur, opiniones va-
ria. c. 7. d. 42. n. 1. & 2.
Falsificans literas Apostolicas,
quanvis illis non utatur,
excommunicationem Bullæ
incurrit, si tamen rasit clam-
sulam ut aliam apponat, &
pœnitentia ductus eandem
scripsit, non excommunica-
tur. ibid. n. 5.
Falsificans literas, seruans ta-
men mentem Pontificis pro-
babilius est excommunicari.
ibid. n. 8.
Falsificans literas Apostolicas
quæ euauerunt reddendo
illas utiles excommunicatur.
c. 7. d. 43. n. 1.
Falsificans literas Apostolicas
non reddendo illas utiles
non excommunicatur. ibid.
num. 2.
Falsificatis literis utens non
excommunicatur in Bulla,
excommunicatur tamen in
Iure. ibid. n. 3.
Falsificantes literas Apostoli-
cas per alios non excommu-
nificantur in Bulla. ibid. d. 45.
num. 1.
Falsificantium fautores, & de-
fensores non excommuni-
cantur in Bulla. ibid.
Falsificantium defensores, &
fautores, ac per alios falsifi-
cantes excommunicantur
in Iure. ibid. n. 2.
Falsificatio.
Falsificatio, qua mutatur sēsus
literarum Apostolicarum con-
tra mentem Pontificis, sufficit
ut excommunicatio incur-
ratur. c. 7. d. 42. n. 4.
Falsificatio nulli nociua pœna
ordinaria non punitur. ib.
num. 11.

Falsitas.

Falsitas.

*Falsitas non datur per rasurā
Bulle in loco non suspecto.
c. 7. d. 42. n. 7.*

Fama.

*Fama bonum mobile. c. 13. dis.
70. n. 1.*

Fama est apud alios. ibid. n. 2.

*Fama maximam bonum. ibid.
num. 3.*

*Fama est in nostro quasi domi-
nio. ibid. & n. 6.*

*Famam gubernat homo per ar-
bitrij libertatem. ibid.*

Fauor, & Fauorabilis.

*Fauor quando præstatur. c. 12.
d. 62. n. 6.*

*Fauorabilis est dispositio qua
reuertimur ad ius commu-
ne. c. 16. d. 83. n. 6.*

Fautores.

*Fautores hæreticorum. Vide
Hæreticorum fautores.*

Filius.

*Filius pro delicto patris contra
fidem punitur. c. 2. disp. 10.
num. 2.*

Fructus.

Fructus quid. c. 18. n. 3.

Furtum.

Furtum quid. c. 4. d. 29. n. 3.

*Furti particeps quis sit. c. 5. d.
34. n. 5.*

G.

Gabella.

Gabella. Vide Tributum.

*Gabella de quo soluatur.
c. 6. d. 39. n. 1.*

*Gabella quibus modis accipia-
tur. ibid. n. 2.*

Gubernantes.

*Gubernantes voluntariè pira-
tarum naues excommuni-
cantur in Bulla Cæna. c. 4.
d. 31. n. 2.*

*Gubernantes piratarum na-
ues coactè, regulariter non
excommunicantur. ibid. n.
3. & 4.*

*Gubernantes coactè quando
peccent. ibid. n. 6.*

H.

Hæresis.

Hæresis nomen quid sig-
nificet. c. 2. n. 6.

Hæresis definitio. ib. n. 7

*Hæresis interna non reserua-
tur per Bullam Cæna. ibid.
num. 5.*

*Hæreses nostri temporis suffi-
cienter damnantur in Con-
cilijs. c. 2. d. 15. n. 1.*

*Hæresim manifestans in con-
fessione*

Index rerum, & verborum.

- feſſione, aut Inquiſitoribus,
aut ad petendum remediũ,
& conſilium non excom-
municatur. *ibid.* d. 7. n. 1.
- Heretiſm quæ ſigna oſtendant.
ibid. d. 6. n. 5.
- Heretiſm per iocum narrans in
Bullæ cenſuram incidit. *ibid.*
d. 7. n. 3.
- Heretiſm à quareceſſit narrans
non excommunicatur. *ibid.*
- Hæreticus.
- Hæreticus quis dicatur. c. 2.
num. 8.
- Hæreticum eſſe quibus modis
accidat *ibid.* n. 9.
- Hæreticus mentalis non exco-
municatur. *ibid.* d. 4. n. 2.
- Hæreticus purè externus non
excommunicatur in Bulla
Cenæ. *ibid.* d. 5. n. 2.
- Hæreticus omnis eſt ſchiſmati-
cus. c. 2. d. 18. n. 18.
- Hæreticus, & ſchiſmaticus quo
differant. c. 2. diſp. 19. n. 2.
& 8.
- Hæreticus multis modis hære-
ſim manifeſtare poteſt. *ibid.*
d. 6. n. 3.
- Hæreticus proferens ſigna in-
ſufficientia hæreſis internæ
non excommunicatur, niſi
ex circumſtantijs ſufficienti-
tia reddantur. *ibid.* n. 4.
- Hæreticus, qui verbo declarat
hæreſim, quam mente non
habet, licet alteri diuerſe
aſſentiat, in excommuni-
cationem non incidit. *ibid.*
num. 6.
- Hæreticus externus eſt, & ex-
communicatur, qui hæreſim
in genere manifeſtat. *ibid.*
num. 9.
- Hæreticus occultus excommu-
nicatur in Bulla. *ibid.* d. 7.
num. 1.
- Hæreticus mentalis poteſt in
confeſſione abſolui. *ibid.* n. 2.
- Hæreticus eſt qui cum pertina-
cia dubitat de articulis fi-
dei. *ibid.* n. 4.
- Hæreticus non eſt qui eſt para-
tus corrigi, quāvis erret per
ignorantiā culpabilem. *ib.*
num. 4.
- Hæreticorum cenſuram non
incurrit qui ſuam ſententiā
in ijs quæ ſub lite ſunt ex-
plicat, quāvis habeat ani-
mum hæreticum. *ibid.* n. 5.
- Hæreticorum tantum verbis
credentes non excommuni-
cantur in Bulla. *ibid.* n. 6.
- Hæreticorum erroribus credē-
tes excommunicantur. *ibid.*
num. 7.
- Hæreticorum credentes qui ſe-
mel

- mel eorum concionibus intersunt, regulariter non excommunicantur. *ibid.* n. 8.
- Hereticorum conciones bis audientes probabilius est non excommunicari, ut credentes. *ibid.* n. 10.
- Hereticos receptare quibus modis contingat. c. 2. d. 9. n. 1. & d. 10. n. 6.
- Hereticum semel in causa fidei receptantem qui penas receptatorum dixerit non incurrere. *ibid.* n. 2.
- Hereticum ut hereticum semel receptans excommunicatur. *ibid.* num. 3.
- Hereticum scienter receptas quando queritur à ministris in causa fidei, excommunicatur. *ibid.* n. 4.
- Hereticum recipiens ignoranter, vel quando non queritur in causa fidei non excommunicatur. *ibid.* n. 5.
- Hereticorum receptatores qui regulariter non excommunicantur. *ibid.* n. 6.
- Hereticos parentes, filios, uxorem, & maritum, qui receptat probabilis est non excommunicari, probabile tamen oppositum. *ibid.* d. 10. n. 1. & 2. & 3.
- Hereticos parentes, filios, uxorem, & maritum non denunciatus habetur pro diminuto. *ibid.* n. 2.
- Heretici filius punitur pro delicto patris. *ibid.* n. 2.
- Hereticorum consanguineorum receptatores mitius puniuntur. *ibid.* n. 4.
- Hereticorum fautores qui dicantur, & quibus modis id fieri contingat. c. 2. disp. 11. n. 1.
- Hereticis qui commissione fauet excommunicatur. *ibid.* num. 5.
- Hereticis fauet & excommunicatur minister fidei qui omittit facere ad quae tenetur. *ibid.* n. 6.
- Hereticis fauent & excommunicatur ministri seculares qui rogati ad procedendum contra illos, nolunt. *ib.* n. 7.
- Hereticis fauent & excommunicantur Inquisitores qui ex amore personae heretici non volunt facere tutos carceres, secus si ex auaritia, vel negligentia. *ibid.* n. 8.
- Hereticis non fauet contra Bullam particularis persona quae omittit facere quae necessaria sunt ad procedendum contra

Index rerum, & verborum.

contra hereticos, quando ex officio vel iuramento ad ea non tenetur. *ibid.* n. 9.
 Hereticis verò fauent, si ex iuramento vel officio ad id teneantur. *ibid.* n. 10.
 Hereticos denunciare omittēs excommunicatur. *ibid.* n. 11.
 Hereticorum defensores qui dicantur, & quibus modis id fiat. *ibid.* d. 12.
 Hereticum ad iudicis manus deuenire impediens excommunicatur. *ibid.* n. 2.
 Hereticum defendens non in causa fidei excommunicatio nem non incurrit. *ibidem* num. 3.
 Heretici defensor non est, nec excommunicatur qui eum quem scit non esse hereticum defendit, quanuis ut defensor in foro externo puniatur. *ibid.* n. 4.
 Heretici defensor non est nec excommunicatur, qui eum defendit in iudicio quē probabiliter credit non esse hereticum. *ibid.* n. 5.
 Heretici defensor est qui illi in iudicio patrocinatur quē scit esse hereticum. *ibid.*
 Heretici defensor non est à parte rei qui eum defendit,

quem credit esse hereticū, si tamen non sit. *ibid.* n. 6.
 Hereticus non potest absolui ab habente potestatem generalem absoluendi à casibus Bullae. c. 23. d. 100. n. 8.

Honor.

Honor est apud alios c. 13. dis. 70. n. 2.

Honorem per arbitrij libertatem gubernat homo. *ibidem* num. 3.

Hostilis.

Hostiliter insequi quid sit. cap. 12. n. 2.

Hostis.

Hostem Reipublicae unusquisque sibi hostem reputare debet. c. 2. d. 10. n. 5.

Hugonoti.

Hugonoti. c. 2. n. 10.

Hussitæ.

Hussitæ c. 2. n. 10.

I.

Idolatra.

Idolatra purè externi excommunicatur. c. 2. d. 5. n. 1.

Idolatra purè externi quas penas incurrant. *ibid.* n. 3.

Ignorans.

Ignorantes non ligantur ad penam c. 1. d. 3. n. 4.

Ignor-

Ignorantia.

*Ignorantia excusans à censura
quæ sit. c. 1. d. 3. n. 8. & c. 8.
d. 51. n. 1. & c. 14. n. 2.*

*Ignorantia inculpabilis excusat
in foro animæ. c. 27. n. 2.*

*Ignorantiam allegare volens
audiendus est. ibid.*

Immunitas.

*Immunitas Ecclesiastica quid.
cap. 16. d. 84. n. 1.*

Immunitas quotuplex. ibid.

*Immunitas Ecclesiastica si Reip.
sit perniciofa reuocari po-
test. ibid. n. 7.*

*Immunitas Ecclesiastica. Vide
Ecclesiasticorum immuni-
tas.*

*Immunitas Clericorum datur
propter ordinem. c. 12. dis-
61. n. 4.*

Impediens.

*Impediens per horam deferri
necessaria ad Curiam an ex-
communicetur. c. 9. n. 4.*

*Impedientes deferri necessaria
ad Curiam excommunican-
tur in Bulla. c. 9.*

*Impediens deferri aliquid ad
particularem personam in
Curia morantem, non ex-
communicatur. ibid. n. 2.*

*Impediens res parui momenti
non excommunicatur. ibid.*

disp. 52. num. 5.

*Impediens gubernator ne à sua
Republica, quando est in ne-
cessitate, victualia ad Cu-
riam deferantur, non excō-
municatur. ibid. d. 53. n. 3.*

*Impediens ne suos ciues ad Cu-
riam cum comitatu vic-
tualia deferant grassante in
ea peste, non excommuni-
catur. ibid. n. 4.*

*Impediens filiis ob aliquam in-
stam causam ne ad Curiam
necessaria deferant, non ex-
communicatur. ibid. n. 5.*

*Impediens quando praeceptum
charitatis obligat, an excō-
municetur. ibid.*

*Impediens propter odium de-
ferentis, vel stante dubio
practico probabili an impe-
dire possit, excommunicat-
ur. ibid. n. 6.*

*Impedientes Prelatos vti iu-
risdictione sua Ecclesiastica
excommunicantur. cap. 17.
num. 1.*

*Impedientes iurisdictionē de-
legati quam censuram in-
currant. ibid. n. 2.*

*Impedientes iurisdictionē Præ-
latorum quando ipsi non
procedunt secundum con-
stitutiones canonicas non
excom-*

Index rerum, & verborum.

excommunicantur. *ibidem*
num. 4.

Impedientes iurisdictionē lai-
cam Prælatorum non excō-
municantur. ibid. n. 5.

Impediens iudicem Ecclesiasti-
cum qui causam mixti fori
prævenit, excommunicatur.
c. 17. d. 85. n. 5.

Impediens, ne Ecclesiasticus iu-
dex in causa in qua simul
cum seculari iudicat, proce-
dat, excommunicatur. ibid.
num. 6.

Impedire.

Impedire deferri ad Curiam
quæ nō liceat. c. 9. d. 52. n. 3.

Impedire nolens percussione
Clerici quando commodē
potest, an excommunicetur.
c. 9. d. 54. n. 2. & 7.

Impedire quando censetur ad
effectum excommunicatio-
nis incurrere, qui non vult
auferre impedimenta ad de-
lationem victualium. ibid.
num. 4.

Impedire censetur qui se obli-
gat ad deferenda victualia
ad Curiam ea intentione ut
non deferat. ibid. n. 5.

Imponentes.

Imponentes tributa Ecclesia-
sticis aut eorum bonis ex-

communicantur. cap. 19.

Vide Tributum.

Imprimentes.

Imprimentes libros qui dicantur.
c. 2. d. 17. n. 1. & 2.

Inclusio.

Inclusio unius est exclusio al-
terius. c. 24. n. 5.

Indulgentia.

Indulgentiæ pro actu interno
concedi possunt. c. 2. dis. 4.
n. 4.

Informatio.

Informationem contra Eccle-
sasticum iudicalem non
potest iudex facere, nisi ab-
sente Prælato & instante
periculo. c. 20. d. 95. n. 2.

Informationem verbalem fa-
cere non prohibetur in Bul-
la. ibidem.

Iniuria.

Iniuriam patienti omnes qui
possunt succurrere tenentur.
c. 14. d. 75. n. 13.

Iniuriam faciens dicitur spo-
liare. ibid. n. 14.

Inobedientia.

Inobedientia quid. c. 2. dis. 18.
num. 7.

Innouare.

Innouare legem quid. c. 19. dis.
94. n. 7.

Inquisi-

Inquisitor.

Inquisitores possunt legere libros prohibitos. c. 2. dis. 15. num 3.

Intentio.

Intentio secundaria non tollit denominationem quæ ex multiplicatione actuum procedit. c. 4. d. 28. n. 3.

Interdictum.

Interdictum quid. c. 3. dis. 23. num. 1.

Interdicti diuisiones. ibid. n. 2. & 3.

Interdicti tempore quæ liceant. ibid. n. 4.

Interdictum ob appellationem à Summo Pont. ad Conciliū generale quādo incurratur, & quando non. ibid. n. 7. 8. & 9.

Interdictum contra appellantes à Summo Pontifice quale sit. ibid. n. 6. 8. & 9.

Interdicuntur Collegia dando consilium ad appellandum. ibid. num. 10.

Internus.

Internos actus qui crediderint subijci iurisdictioni Ecclesie. c. 2. d. 4 n. 1.

Interni actus non subduntur directe iurisdictioni Ecclesie. ibid. n. 2.

Inuadens.

Inuadentes terras Ecclesie excommunicantur. c. 21. n. 3.

Inuadere.

Inuadere quid sit. c. 21. n. 2.

Inuoluntarium.

Inuoluntarium quod sufficit ad inuolundū actum quod nam sit. c. 19. d. 93. n. 3.

Irritare.

Irritari potest votum internū à Pralato. c. 2. d. 4. n. 4.

Iudicans.

Iudicans secundum iurapoteſt secundum consuetudinem iudicare. c. 16. d. 80. n. 7.

Iurans.

Iurans securitatem non tenetur illam seruare de nouo delinquenti. c. 10. d. 57. n. 3.

Iurisdictionio.

Iurisdictionio mixta quæ dicatur. c. 17. d. 85. n. 7.

Iurisdictionio quid. c. 18. n. 2.

Iurisdictionio duplex. Ecclesiastica, & laica. ibid.

Ius.

Ius est res immaterialis. c. 13. d. 70. n. 4.

Ius reputatur inter bona immobilia. ibid. n. 7.

C

Laicus.

Index rerum, & verborum.

Legitimè.

*Legitimè aliquid fieri quibus
modis accidat c.15. n.3.*

Lex.

*Lex ante duos menses non ob-
ligat. c.1.d.3. n.2.*

*Lege non punitur secundum
usū Curie Romana qui post
duos menses probat ignorā-
tiam. ibid.*

*Legis ignorantiam volens pro-
bare admittitur. ibid. n.4.*

*Lex ex equitate naturali inter
pretanda est. c.4.d.31. n.5.*

*Lex ubi non distinguit, nec nos
distinguere debemus. cap.2.
d.8. n.1.*

*Legem sufficienter explicat cō-
munis interpretatio. ib. n.11.*

*Leges Imperiales non valent
contra iurisdictionē Eccle-
siae. c.14.d.76. n.5.*

*Leges Imperatorum militant
in foro Ecclesiastico, si iuri
Canonico, & canonicis san-
ctionibus non contradicāt,
vel summum rigorem non
contineāt. c.15. n.4.*

*Leges contra libertatē Eccle-
siasticam. Vide Statuta.*

*Lex & praeceptum in quo dif-
ferant. c.2. n.4.*

*Legis intentionem offendens
punitur sicut qui offendit*

*mentem & verba. c.18.d.
88. n.2.*

*Legis mens praefertur verbis.
ibidem.*

*Lex secularium loquens de Ec-
clesiasticis non valet, etiam
si fauorem concedat. c.19.d.
93. n.4.*

*Lex posterior quando limita-
tur per priorem. c.23. disp.
100. n.3.*

*Leges naturae quando simul cō-
currunt, quae seruanda sit.
c.26.d.102. n.4.*

Lex humana.

*Lex humana regulariter non
obligat cum periculo vitae:
cap.4. disp.31. num.4. & c.
8.d.51. n.5.*

Lex civilis.

*Lex civilis, quae rigorem sum-
mum non continet, nec iuri
Canonico, nec Aposto-
licis sanctionibus contra-
dicit, etiam in foro Eccle-
siastico militat. c.1. disp.3.
num.2.*

Lex poenalis.

*Lex poenalis non extenditur
ad nomen interpretatiuum.
c.2.d.19. n.6. & 9.*

Liber.

*Libri & scripta damnati au-
thoris damnantur. cap.2.
disp.*

disp. 13. num. 1.
Librorum prohibitorum clas-
ses tres. ibid. n. 3.
Librorum hereticorum nomi-
ne qui intelligantur. ibid.
num. 5.
Libri de Religione tractantes
qui dicantur. ibid. n. 9.
 Libertas Ecclesiastica.
Libertas Ecclesiastica. Vide Im-
munitas.
 Literæ Apostolicæ.
Literæ Apostolicæ quæ dicantur.
c. 7. n. 3.
Literæ Apostolicæ falsæ non
obligant in conscientia. cap.
14. d. 75. n. 7.
Literæ Apostolicæ quando im-
pediri possunt. c. 14. disp. 75.
num. 9.
Literas Apostolicas examinare
non est omnino illicitum.
ibid. d. 76. n. 2.
Literas Apostolicas regulari-
ter examinans facit iniu-
riam sedi Apostolicæ. ibid.
num. 4.
Literas Apostolicas retinens,
non id facit ut iudex, sed
ut conservator. cap. 14. disp.
76. n. 3.
Literas Apostolicas examinās
quando excommunicatur.
ibid. n. 9. & 10.

Locus.

Locorum vicinitas reddit dis-
positionem eandem. cap. 4.
d. 27. n. 10.

Lutherani.

Lutherani. c. 2. n. 10.

M.

Malum.

M *Alorum cognitio ali-*
quando expediens.
c. 2. d. 15. n. 5.

Mandantes.

Mandantes non intelligun-
tur nomine facientis. c. 8.
d. 45. n. 1.

Mandans interficere Chri-
stianum per assassinos ex-
communicatur, etiam ef-
fectu non secuto. cap. 12. d.
63. n. 1.

Mandatum.

Mandatum quid comprehen-
dat. c. 3. n. 3.

Mandatum Papæ non semper
ad parendum obligat. c. 14.
d. 76. n. 3.

Metus.

Metus cadens in virum con-
stantem quando detur. c. 8.
d. 51. n. 5.

Ministri.

Ministri contra hereticos
 C 2 qui

Index rerum, & verborum.

qui dicantur c. 2. d. 11. n. 13.

Moderamen.

*Moderamen inculcata tutele
cum qua culpa dari possit.*

c. 12. d. 62. n. 4.

Monachus.

*Monachum percutiens excom-
municatur. c. 2. d. 19. n. 2.*

Mora, & Morantes.

*Morantes in Curia qui dicā-
tur c. 10. d. 57. n. 5.*

*Morantem in Curia qui non
authoritatiue offendit, non
excommunicatur. ibid. disp.
58. n. 3.*

*Morantem in Curia autho-
ritatiue interficiens excom-
municatur. ibid. n. 4.*

*Morantem in Curia qui de al-
terius authoritatiuo man-
dato interficit excommuni-
catur. ibid. n. 5.*

*Mora vitanda est, si instet
periculum. c. 14. d. 75. n. 6.*

Mutata.

*Mutata persona mutatur &
rei conditio. c. 20. d. 95. n. 5.*

N.

Naufragantes.

N *Aufragantium Christia-
norum bona surripie-
tes, & in Bulla, & in Iure*

*excommunicantur, & in
quo differat huiusmodi ex-
communicationes. c. 5. n. 1.*

*Naufragantium Christianorū
bona surripientes aliquan-
do duplicem censuram in-
currunt. ibid. n. 2.*

*Naufragantium Christianorū
bona accipiens animo red-
dendi vero domino non
excommunicatur. c. 5. d. 33.
num. 1.*

*Naufragantium Christianorū
bona surripiciens animo re-
tinendi sibi excommunica-
tur, quanuis statim resti-
tuat. ibid. n. 2.*

*Naufragantium Christianorū
bona accipiens, ut certo tem-
pore utatur, & postea red-
dat vero domino, excom-
municatur. ibid. n. 3.*

*Naufragantium Christianorū
bona accipiens bono animo,
eo mutato excommunica-
tur. ibid. n. 4.*

*Naufragantium Christianorū
bona que materia peccati
mortalis non sunt, non suf-
ficiunt ut censura incurra-
tur. ibid. n. 5.*

*Naufragantium Christianorū
bona ab alio accipere qui-
bus modis contingat. ibid.
disp.*

disp. 34. num. 1.

Naufragantium Christianorum bona ab alio accipiens non ex pacto antecedente, quando excommunicatur. ibid. n. 2. & 3.

Naufragantium Christianorum bona accipiens à surripiente eo pacto, quando excommunicatur. ibid. n. 4. & 5.

Naufragantium bona & naues quibus modis consideretur. ibid. d. 35. n. 1.

Naufragantium bona accipiens à surripiente ex pacto, quando excommunicatur. ibid. n. 4. & 5.

Naufragantium Christianorum bona accipiens ex nauibus infidelium pretio conductis excommunicatur. ibid. num. 2.

Naufragantium infidelium bona surripiens in nauibus Christianorum pretio conductis asportata non excommunicatur. ibid. n. 3.

Naufragantibus infidelibus qui eorum bona à Christianis capta in naufragio surripit non excommunicatur, contrarium est dicendum si vice versa contingat. ibid. n. 4.

Naufragantium Christianorum surripiens bona asportata in nauibus infidelium cum assecuratione illa reddendi quomodocunque pereant, non excommunicatur; si verò bona sint infidelium, & cum eadem assecuratione asportentur, excommunicatur. ibid. n. 5.

Naufragantium Christianorum piratarum bona surripientem probabilius est excommunicari. ibid. n. 7.

Naufragantium in fluuio bona qui accipit, non excommunicatur in Bulla Cœnæ. c. 5. d. 37. n. 3.

Naufragantium bona accessu maris in ripa fluminis inuenta qui accipit, excommunicatur. ibid. n. 4.

Naufragantium bonorum depositio iuris communis & Regni Lusitaniæ. c. 5. d. 38. num. 1.

Naufragantium bona statim alicui applicare iniustum est. ibid. n. 3.

Naufragantium bona facta sufficienti diligentia applicari possunt per legem cum obligatione reddendi illa domino comparenti. ibid. n. 4.

Index rerum, & verborum.

Naufragantium bona petens in iudicio post annum, non auditur secundum ius commune. ibid. n. 1. & 5.

Naufragantium bona surripiētes in extrema, vel quasi extrema necessitate, nō excommunicantur. ib. d. 32. n. 6.

Naufragantium bona in predicto casu surripiēs excommunicantur, si quod superest, necessitate transacta nō restituat. ibid. num. 7.

Naufragantium bona in extrema necessitate secundum quid accipiens, non excommunicatur, si tamen postea non restituat excommunicatur. ibid. n. 8.

Naufragantium bona accipiens in extrema necessitate simpliciter quando ad restitutionem obligetur. ibid. num. 19.

Naufragium.

Naufragium quid sit. cap. 5. d. 37. n. 1.

Nauis.

Nauis quando dicatur pati naufragium. c. 5. d. 37. n. 2.

Nauis nomine quid intelligatur in censura contra accipientes bona naufragantium. ibidem.

Nauigantes.

Nauigantium bona quae tempore tempestatis proijciuntur in mare vel quae fluctibus iactantur, quando accipiens excommunicetur. cap. 5. disp. 36. num. 1. & sequent.

Negotiatio.

Negotiatio lucratiua quid sit. c. 19. d. 92. n. 4.

Nouitius.

Nouitium percutiens excommunicatur. c. 2. d. 19. n. 2.

Nuncius.

Nuncius reuelans infidelibus secreta Christianorum & deferens literas, in quibus reuelantur, excommunicatur. cap. 8. disp. 50. num. 3.

Nuncios occidens. Vide Cardinales.

Nuncius in quo à Legato differat. c. 12. d. 67. n. 3.

O.

Obreptitiæ literæ.

Obreptitiæ literæ quæ sint. c. 7. d. 44. n. 2. & c. 14. d. 75. n. 7.

Obreptitiæ literæ non sunt falsæ

*falsè quantum ad expedi-
tionem. ibid. n. 3. & 4.*
*Obreptitias literas impetrans
incurrit pœnas Cap. Ad fal-
fariorum. ibid. n. 3.*
*Obreptitiæ literæ vel sunt nul-
læ, vel annullandæ. cap. 14.
d. 75. n. 7.*
 Obuiare.
*Obuiare nolens cum possit, fa-
uet. c. 2. d. 11. n. 1. 3. & 9.
& 12.*
 Occidens.
*Occidens Ecclesiasticum inuē-
tum turpiter cum uxore,
matre, filia, vel sorore, quā-
do excommunicetur. c. 20.
d. 97. n. 2. 3. & 4.*
*Occidens in prædicto casu non
punitur lege civili. ibidem
num. 3.*
 Occupans, & Occupare.
*Occupantes bona Ecclesiæ Ro-
manæ excommunicantur.
c. 21. n. 1.*
*Occupans bona fide terras Ec-
clesiæ Romanæ non excom-
municatur. ibid. n. 5.*
Occupare quid sit. ibid. n. 2.
 Opinio.
*Opinio communis non admit-
titur quando contraria fa-
uet magis Ecclesiæ. cap. 14.
d. 76. n. 5.*

Ordinarius.

*Ordinarius potest absoluerè ab
excommunicatione à Iure
non reservata. cap. 1. dis. 2.
num. 1.*
*Ordinarius non potest absolue-
re ab excommunicatione ab
homine. ibid.*

P.

Pacta.

P *Acta seruanda sunt. c. 26.
d. 102. n. 1.*

Paritas rationis.

*Paritas rationis non valet in
ijs quæ pendent ex legisla-
toris voluntate. cap. 11. dis.
59. n. 5.*

Papa.

*Papa in dubijs potest vnâ partē
eligere. c. 3 d. 20. n. 3.*
*Papa est supra Concilium. ibid.
n. 4. & 5.*
*Papa est membrum principale
Ecclesiæ. scilicet caput & fra-
ter noster. ibid. n. 8.*
*Papa volenti Ecclesiam def-
truere fideles possunt resiste-
re. ibid. n. 9.*
*Papa iniquè procedente quid
faciendum sit. cap. 14. disp.
75. n. 8.*
*Papa iure diuino exemptus
est à*

Index rerum, & verborum.

- est à potestate laica. c. 19. d. 91. n. 5.*
- Participās, & Participare.
- Participans in crimine criminoso excommunicatur. c. 2. d. 19. n. 3. & 7.*
- Participare in crimine criminoso quibus modis contingat. ibid. n. 4.*
- Participans cum schismatico eadem excommunicatione ligatur. c. 2. d. 19. n. 7.*
- Particeps furti.
- Particeps furti quis dicatur. c. 5. d. 34. n. 5.*
- Paruitas materiæ.
- Paruitas materie excusat à mortali. cap. 2. disp. 16. n. 2. & c. 8. d. 51. n. 3.*
- Patriarcha.
- Patriarchas occidentes. Vide Cardinales.*
- Pedagium.
- Pedagia Vide Tributum.*
- Pedagium de quo soluitur. c. 6. d. 39. n. 1.*
- Pedagium quibus modis accipitur. ibid. n. 2.*
- Peregrinus.
- Peregrinos ledentes excommunicantur in Bulla & in Iure. c. 11. n. 1. & 2.*
- Peregrinus & Romipeta quid sint, & in quo differāt. ib. n. 3.*
- Peregrinos in Hierusalē ledentes olim excommunicabantur in Bulla. ibid. n. 4.*
- Peregrinos ledens quando à cēsurā excusetur. ibid. n. 5.*
- Peregrinum, qui eligit Romæ domicilium, percutiens non excommunicatur. c. 11. disp. 59. n. 2. & 3.*
- Peregrinum percutiens, antequam sit in accessu vel postquam redierit, non excommunicatur. ibid. n. 4.*
- Periculum.
- Periculo instante à regulis Iuris recedimus. cap. 14. d. 75. num. 6.*
- Periculum mortis quid sit. cap. 23. d. 99. n. 1. & 6.*
- Pertinere.
- Pertinere ad personam quæ dicantur. c. 18. d. 88. n. 4.*
- Pirata.
- Pirata quid significet. c. 4. n. 1. & quid sit. ibid. d. 28.*
- Piratas discurrentes mare Christianorum qui excommunicari dicant. ibid. disp. 25. num. 1.*
- Pirata discurrentes tantum mare Pontificis excommunicantur in Bulla Cane. ibid. n. 2.*

Pirata

Pirata qui nullam depraedandi actionem exercent non excommunicantur in Bulla Cœnæ. c. 4. d. 26. n. 2.

Piratarum diuersitas. ibidem. num. 3.

Pirata depraedantes in fluminibus vel locis maritimis ad mare Pontificium spectantibus, excommunicantur. cap. 4. disp. 27. num. 3. & 4.

Piratas qui non ex officio, sed semel depraedantur sententia communis est non excommunicari. cap. 4. disp. 28. num. 1. & quomodo intelligatur. ibid. num. 1. & sequent.

Pirata. Vide Depraedantes.

Pœna.

Pœnæ sunt restringende. c. 2. disp. 14. n. 5.

Possessio, & Possidere.

Possessio est corporalis rei detentio. c. 13. d. 70. n. 2.

Possidere multis modis contingit. ibid. n. 9.

Potestas.

Potestas quid. c. 18. n. 2.

Potestas Ecclesiastica, & laica in quo differant. c. 19. d. 91. num. 3.

Præceptum.

Præceptum & lex in quo differant. c. 2. d. 4. n. 3.

Prælatus.

Prælatus quando possit obligare subditum ad actum virtutis. c. 3. d. 20. n. 11.

Præscriptio.

Præscriptio non datur cum actuali repugnantia. cap. 14. d. 75. n. 2.

Præsumptio.

Præsumptio punita per legem quæ excludat. cap. 14. num. 2.

Prætexere.

Prætexere quid sit. cap. 14. disp. 74. n. 2.

Præuentio, & Præuenire.

Præuentio in causis quid sit. c. 17. d. 85. n. 3.

Præuenire iudicem Ecclesiasticum in causa mixti fori licitum est. ibid. n. 4.

Priuare.

Priuare aliquem sine culpa aut sine causa bonis suis non licet. cap. 5. disp. 30. num. 3.

Priuilegium.

Priuilegium reuocari potest. c. 16. d. 84. n. 6.

Priuilegium concessum non subdito

Index rerum, & verborum.

- subdito renocari non posse
quomodo intelligendum.
ibid. n. 9.*
- Priiilegio potest ipse renun-
ciare cui concessum est. c. 20.
d. 96. n. 1. & 5.*
- Priiilegio in fauorem duorum
non potest vnus alio inuito
renunciare. ibid. n. 4.*
- Priiilegium stricte interpre-
tandum. cap. 23. disp. 99.
num. 2.*
- Priiilegium est priuata lex.
ibidem.*
- Priiilegium potius secundum
intensionem concedentis in-
terpretandum est, quam se-
cundum verba. ibidem nu-
mer. 4.*
- Priiilegium est indultum con-
tra ius commune. ibidem
num. 2.*
- Priiilegium in fauorem ani-
ma late interpretatum. cap.
23. d. 99. n. 9.*
- Priiilegium per modum gra-
tie late interpretandum.
ibid. n. 10.*
- Priiilegium Principis debet ef-
se constans & perpetuum.
c. 23. d. 100. n. 2.*
- Priiilegia excusantia à Bulla
censuris incurrēdis renocat
Sūmus Pontifex. c. 26.*
- Priiilegia etiam per modum
contractus quando renoca-
ri possunt. cap. 26. disp. 102.
num. 2.*
- Priiilegij ablatio aliquando
inducit obligationem com-
pensationis faciendæ. ibid.
num. 3.*
- Procedens, & Proce-
dere.*
- Procedendum est gradatim in
causis. c. 15. d. 78. n. 2.*
- Procedens contra Ecclesiasticos
in causis criminalibus excō-
municatur. c. 20.*
- Procedere in criminalibus cō-
tra Ecclesiasticos cum qua
licentia liceat. ibid. n. 2*
- Processans, & Pro-
cessare.*
- Processare quid sit. ibidem.
num. 3.*
- Processans Ecclesiasticum in
causa criminali etiam oc-
cultè excommunicatur. c.
20 d. 96. n. 3.*
- Processus.*
- Processus quid sit. cap. 1.
num. 1.*
- Processus duplex. c. 1. n. 2.*
- Processus generalis & specia-
lis. ibid.*
- Prorogatio.*
- Prorogatio iurisdictionis in
quos*

quos non fiat. cap. 20. dis.
96. n. 3.

Prouentus.

Prouentus quid. c. 18. n. 3.

Publicatio.

Publicatio Bulle Cænæ cur fieri in singulis Ecclesijs præcipiatur. c. 1. d. 3. n. 5.

Puniri.

Puniri potest aliquis sine culpa, non tamen sine causa. c. 3. d. 23. n. 11.

R

Rapina.

Rapina quid sit. c. 4. dis.
29. n. 1.

Ratihabitio.

Ratihabitio equiparatur mandato. c. 3. d. 22. n. 4. & cap.
12 d. 64. n. 1.

Ratihabitio requirit extrema habilia. c. 12. d. 64. n. 2.

Ratihabitio est iurisdictio. ibid.

Ratihabitio non est verè mandatum. ibid.

Ratihabitio tacita sufficit ad censuram. ibid. n. 5.

Ratihabitio duplex. ibid. n. 6.

& 7.

Ratihabitio qua sufficit ad

peccatum non semper sufficit ad censuram. ibidem
num. 8.

Ratum habens.

Ratam habens percussione Clerici quare excommunicatur. c. 3. d. 22. n. 5.

Ratum habens quod nomine ipsius factum non fuit non excommunicatur. ibid.

Rebaptizans.

Rebaptizans ordinatus fit irregularis. c. 2. d. 19. n. 2.

Recedere.

Recedere à Romano Pontifice quis dicatur. cap. 2. dis. 14.
num. 5.

Receptare, & Receptator.

Receptare quibus modis contingat. c. 12. d. 65. n. 2.

Receptator quis dicatur. cap. 2.
d. 9. n. 3.

Receptatores hereticorum. Vide Hereticorum receptatores.

Recitans.

Recitans memoriter librum hereticorum non excommunicatur. c. 2. d. 13. n. 5.

Reconuentio.

Reconuentio circa Ecclesiasticos coram seculari iudice quando licita. cap.
16. disp.

Index rerum, & verborum.

- 16 disp. 82. num. 3.
Recurrere, & Recur-
rentes.
Recurrentes ad Curiam pro
negotijs suis ledentes ex-
communicantur. c. 13.
Recurrentem ad Curiam per
alium occidens ratione ta-
lis recursus excommunica-
tur. ibidem disp. 68. nu-
mer. 2.
Recurrere in causis quid sit.
ibidem.
Recurrentem ad Curiam ter-
minata causa qui percutit,
non excommunicatur. ibid.
num. 3.
Recurrentem ad Curiam in-
iuste accusans criminaliter
non excommunicatur. ibid.
d. 69. n. 2.
Recurrentem iuste ad Curiam
iniuste accusans si sequa-
tur mors, percussio, vel bo-
norum amissio, excommu-
nicatur. ibid. n. 3.
Recurrentem ad Curiam ac-
cusans iniuste si pena a-
liqua ei non imponatur,
vel non infligatur per ac-
tionem prohibitam, non
excommunicatur. ibidem.
num. 4.
Recurrentem ad Curiam iniu-
ste accusans etiam iniuste
non excommunicatur. ibid.
num. 5.
Recurrere iniuste ad Curiam
quis dicatur. ibidem nu-
mer 6.
Recurrentem ad Curiam in-
famans non excommuni-
catur in Bulla. cap. 13. d. 70.
n. 1. 2. & 5.
Recurrentem ad Curiam spo-
lians, ut compensationem
veri debiti faciat, etiam si
occasione causa id faciat,
non excommunicatur. ibid.
d. 71. n. 2. & 3.
Recurrere ad Curias sacula-
res in causis Ecclesiasti-
cis nullo modo licere qui
affirment. cap. 14. d. 75.
num. 1.
Recurrentes ad Curias sacula-
res quando excommunicen-
tur. ibid. n. 4.
Recurrere ad Curias sacula-
res quando liceat. ibid. n. 5.
& 15.
Recurrere à seculari iudice
ad Papam vel Episcopum
quando liceat. cap. 14. dis.
75. n. 11.
Recurrere ad iudicem sacula-
rem sine iusta causa quan-
do ab

do ab eo puniri possit. c. 15.
d. 78. n. 7.

Redditus.

Redditus quid. c. 18. n. 3.

Reges.

Reges tenentur in causa violentiæ subditos defendere.
c. 14. d. 75. n. 9.

Regulæ Iuris.

Regulas Iuris prætermittimus quando in mora est periculum. c. 14. d. 75. n. 6.

Religiosi.

Religiosi qui ad Principi Curias sine Prælatorum licentia contra ipsos Prælatos se conferunt, excommunicantur. c. 2. d. 6. n. 1.

Remigantes.

Remigantes voluntariè in piratarum navibus excommunicantur in Bulla Cæne. c. 4. d. 31. n. 2.

Remigantes coacti regulariter non excommunicantur. ib. n. 3. & 4.

Remigantes coactè quando peccent. ibid. n. 6.

Represalia.

Represalias concedens, in Iure non in Bulla Cæne excommunicatur. c. 4. d. 3. n. 3.

Represalia quid sit. ibid. n. 4.

Reservatio, & Reservari.

Reservari potest crimen internum. c. 2. d. 4. n. 5.

Nihil reservatur à Summo Pontifice sine censura. ibid.

Reservatio in articulo mortis nulla datur. cap. 23. dist. 99. num. 8.

Restringere.

Restrigitur locutio absoluta ex ratione efficaci, vel congruenti. c. 4. d. 30. n. 5.

Retinens, & Retinere.

Retinentem librum hæreticū qui hæreticum esse censet. c. 2. d. 16. n. 1.

Retinens ad breve tempus librum hæreticum non excommunicatur. ibid. n. 2.

Retinere libros qui dicantur. ibid.

Retinens librum hæreticum à se compositum in foro externo indicatur hæreticus. ib. num. 3.

Retinens librum hæreticum ab alio compositum indicatur de fide suspectus. ibid. n. 4.

Retinere est quoddam genus apprehensionis. c. 20. d. 97. n. 1.

Reuelantes.

Reuelantes Christianorum secreta

Index rerum, & verborum.

creta infidelibus excommu-
nicantur in Bulla. c. 8. n. 1.

& d. 50 n. 1.

Reuelantes Christianorum se-
creta infidelibus per nun-
cios, vel literas, excom-
municantur. ibid. disp. 50.
num. 2.

Reuelans aliquid infideli in per-
niciē particularis Christia-
ni quando excommunicetur
in Bulla. ibid. n. 4.

Reuelans Christianorum se-
creta infidelibus quando à
censura Bulla liberetur.
cap. 8. disp. 51. num. 1. &
sequent.

S.

Sacramentarij.

Sacramentarij. c. 2. n. 10.
Sæcularis.

Sæcularis non potest esse
iudex inter Ecclesiasticos,
vel in causis Ecclesiasticis. c.
14. d. 76. n. 8.

Schisma, & Schif-
maticus.

Schisma nomen Græcum. c. 2.
d. 18. n. 2.

Schisma opponitur unitati.
ibidem.

Schismatici qui dicantur. ibid.

Schismaticum esse quibus mo-
dis cūeniat. ibid. n. 3.

Schismatici qui excommuni-
centur in Bulla Cæna. ibid.
num. 4.

Schismaticus non omnis here-
ticus. c. 2. d. 18. n. 8.

Schismatici regulariter hereti-
ci. ibid.

Schisma via ad hæresim. ibid.
num. 9.

Schismaticus abiurare debet
& schisma, & suspicionem
hæresis. ibid.

Schismatici purè externi ex-
communicantur in Bulla
Cæna. c. 2. d. 19. n. 5.

Schismaticus, & hereticus in
quo differat. ibid. n. 2. & 8.
Scribens.

Scribēs statuta contra libertatē
Ecclesiasticam excommuni-
catur. c. 2. d. 17. n. 3.

Securitas.

Securitatē iurans non tenetur
illā seruare de nouo delin-
quenti. c. 10. d. 57. n. 3.

Sententia.

Sentētia nō fertur nisi in cog-
nitum. c. 2. d. 4. n. 3.

Sententia vsu recepta con-
tra libertatem Ecclesiasti-
cā utens excommunicatur
in Bulla. c. 16. d. 80. n. 5.

Senten-

Sententia dicitur decretum.
ibid.

Sequestratio.

Sequestratio quando fiat. ibid.
n. 2. & 3.

Sequestrum.

Sequestrum exequens excom-
municatur. cap. 18. disp. 89.
num. 5.

Sequestrare, & Se-
questrantes.

Sequestrantes bona & iuris-
ditionem Ecclesiasticorum
excommunicantur. cap. 18.
num. 1.

Sequestrare quid. ibid. n. 4.

Sequestrans non authoritati-
ue, an excommunicetur. ib.
disp. 89.

Sequestrans in casu non per-
misso excommunicatur. ib.
num. 4.

Sequestrantes qui excommu-
nicentur. ibid. d. 90.

Sequestrantes Ecclesiasticorū
bona ob crimen excom-
municantur. cap. 20. d. 95.
num. 4.

Seruitus.

Seruitus est res immaterialis,
& quasi possidetur. c. 13. d.
70. n. 4.

Signa.

Signa manifestantia haresim

qua sint. c. 2. d. 6. n. 5.

Spiritualia.

Spiritualia quasi possidentur.
c. 13. d. 70. n. 2.

Spoliatio, & Spoliare.

Spoliatio quid. c. 13. d. 70. n. 1.
4. 6. & 7. & 8.

Spoliare dicitur qui facit in-
iuriam. cap. 14. disp. 22.
num. 14.

Sponte fieri.

Spontè fieri quæ dicantur. cap.
19. d. 73. n. 1.

Statuta.

Statuta contra libertatem Ec-
clesiasticam facientes ex-
communicantur. cap. 16.
num. 2.

Statuta contra libertatem Ec-
clesiasticam de Capitula-
ribus non amouentes quæ
cenfuram incurrant, &
quando. ibidem d. 79. n. 1.
2. & 3.

Statuta contra libertatem Ec-
clesiasticam scribentes ex-
communicantur. ibid. disp.
81. n. 2.

Statutum facere consulens
contra libertatem Eccle-
siasticam quando excom-
municetur. c. 16. d. 83. n. 4.
& 5.

Statutum quando contra li-
bertatem

Index rerum, & verborum.

bertatem Ecclesiasticā cen-
seatur. ibid. d. 84. per totā.
Suadens.

Suadens legere librum prohi-
bitum probabilius est nō ex-
cōmunicari. c. 2. d. 14. n. 2.

Subreptitiæ literæ.

Subreptitiæ literæ quæ sint. c.
7. d. 44. n. 2. c. 14. & d. 75.
num. 7.

Subreptitiæ literæ non sunt fal-
sæ quoad expeditionem. ib.
n. 3. & 4.

Subreptitiæ literas impetrans
incurrit penas Cap. Ad fal-
sariorum. ibid. n. 3.

Substantia.

Substantia quid significet. cap.
13. d. 70. n. 1. & 8.

Subtrahi.

Subtrahi à Romano Pontifice
qui dicantur. c. 2. d. 18. n. 5.

Succedere.

Succedit in onere qui succedit
in honore. c. 19. d. 94. n. 2.

Supplicationes.

Supplicationes quæ sint. c. 7.
num. 4.

Supplicationes propriè loquen-
do fiunt ad instantiam par-
tis. ibid.

Supplicationes communiter di-
cuntur etiā quæ fiunt ex motu
proprio. ibid. n. 4. & 5.

Supplicationes dicuntur etiam
signatura. ibid. n. 5.

T.

Tacitum.

T*aciti, & expressi par est*
ratio. c. 24. d. 101 n. 2.

Territorium.

Territorium quid significet. c.
12. d. 67. n. 2.

Trahere, & Trahentes.

Trahentes Ecclesiasticos ad tri-
bunal seculare excommu-
nificantur. c. 16. n. 1.

Trahere Ecclesiasticos ad tri-
bunal seculare in aliquibus
casibus licitum est. ibid. dis.
82. n. 1. & seq.

Tributum.

Tributum quodcunque impo-
nens in terris suis præter-
quam in casibus permisis
excommunicatur. c. 6. disp.
39 n. 3.

Tributum quis possit impone-
re. c. 6. d. 40. n. 2.

Tributi imponendi facultatē
potest supremus Princeps
concedere. ibid. n. 4.

Tributum imponens non ha-
bens ad id potestatem excō-
municatur. ibid. n. 1.

Tributi imponendi facultas
consue-

- consuetudine introduci potest. *ibid.* n. 3.
- Tributi iniustitia ex quibus causis contingat. c. 6. d. 41. num. 1.
- De tributi iniustitia, quae sufficit ad censuram quintae clausulae Bullae Cæne incurrendam, opiniones variae. *ibid.* n. 2 & 3.
- Tributum imponente, non interueniente iniustitia ex parte causae efficientis, non excommunicari improbabile est. *ibid.* n. 4.
- Tributum imponens cum iniustitia ex parte causae finalis aut materialis excommunicatur. *ibid.* n. 5.
- Tributum imponens cum sola iniustitia ex parte causae formalis non incurrit censuram Bullae. *ibid.* n. 6.
- Tributum prohibitum imponens tyrannus in terris, quas tyrannice occupat, excommunicatur. *ibid.* n. 6.
- Tributum exigentes qui excommunicantur. *ibid.* n. 10.
- Tributum sponte soluens quis dicatur. *ibid.* n. 11.
- Tributum aliud reale, aliud personale. c. 19 d. 92. n. 1.
- Tributum posse Ecclesiasticis imponi ad reparationem murorum, pontium, & viarum qui defendant. *ibid.*
- Tributum quando ob negotiationem lucratiuam imponi possit Ecclesiasticis. *ibid.* n. 3.
- Tributum non potest exigi ab Episcopis, & Ecclesiasticis ultra marinis, pro rebus in quibus eis soluitur à Rege stipendium, quando venditionis causa ad hoc regnum asportantur. *ibidem.*
- Tributum tenentur soluere Ecclesiastici de possessionibus, ex quibus, antequam ad illos venirent, soluebatur. *ib.* num. 3.
- Tributum non potest poni Ecclesiasticis ad reparationem murorum. *ibid.* n. 6.
- Tributum ad reparationem murorum, &c. quando inconsulto Summo Pont. Ecclesiasticis possit imponi. *ib.* n. 7. & 8.
- Tributum ab Ecclesiasticis sponte soluentibus accipies quando excommunicetur. *ibid.* d. 93. n. 2, 3, & 4.
- Tributum imponens Ecclesiasticis quibus iuribus subiiciatur. *ibidem* d. 94. per totam.

D

Ven-

Index rerum, & verborum.

V.

Vendere, & Videntes.

Videntes infidelibus de-
ferri prohibita ad il-
los excommunicatur
in Bulla. cap. 8. disp. 47.
num. 2.

Vendere nolens victualia ne
ad Curiam deferantur, non
excommunicatur. c. 9. d. 54.
num. 3.

Venientes.

Venientes ad Curiam qui of-
fendunt excommunicatur.
cap. 10.

Venientes ad Curiam qui di-
cantur. c. 10. d. 57. n. 1. & 2.

Venientes ad Curiam interfi-
ciens propter crimen non
excommunicatur. ibid. n. 3.

Venientem ad Curiam sine
causa offendens excommu-
nicatur. ibid. n. 4.

Verba.

Verba absolute prolata in signi-
ficatione propria accipi de-
bent. c. 2. n. 4.

Verba cum effectu intelligenda
sunt. c. 4. d. 26. n. 2. & c. 11.
n. 6. & c. 12. d. 63. n. 2.

Verba in lege secundum usita-
tam acceptionem intelli-

guntur, relicta propria. c. 6.
d. 39. n. 3. & c. 7. n. 5.

Vicinitas.

Vicinitas locorum reddit dis-
positionem eandem. cap. 4.
dis. 27. n. 10.

Victualia.

Victualia deferentes ad infi-
deles. Vide Deferentes.

Victus.

Victus nomine quid secundum
iura intelligatur. c. 9. d. 52.
n. 1. & 2.

Violentia.

Violentiam auferens, non ut
iudex ordinarius id facit,
sed ut extraordinarius &
defensor. c. 14. d. 75. n. 13.

Vis.

Vim vi repellere licet. c. 12. d.
62. n. 2. & c. 15. d. 78. n. 5.

Vnitas.

Vnitas Ecclesie in duobus at-
tenditur. c. 2. d. 18. num. 2.
que earum prima. ib. n. 3.

Vniuersitas.

Vniuersitas non excommuni-
catur. c. 3. n. 2.

Vniuersitas aliquando accipi-
tur pro loco. c. 3. d. 23. n. 5.

Voluntarium.

Voluntarium duplex. c. 19. dis.
93. n. 1.

Votum.

Votum.

Votum internum irritari & dispensari potest. c. 2. dis. 4. num. 4.

Vsurpare, & Vsurpantes.

Vsurpantes bona & iurisdictionem Ecclesiasticorum, excommunicantur. c. 18. n. 1. & d. 86. n. 2.

Vsurpare quid. ibid. num. 3. & d. 87. n. 2.

Vsurpantes patrimonium Ecclesiasticorum & quæ ad illos non ratione Ecclesiæ spectant, non excommunicantur in Bulla Cænæ. c. 18. d. 86. n. 3.

Vsurpantes bona Ecclesiasticorum quando excommunicantur. ibid. d. 87. n. 2. & 3.

Vsurpantes fructus Ecclesiæ tempore vacationis illius

excommunicantur. ibid. d. 88. n. 2.

Vsurpantes prædicta bona non authoritativè, non excommunicantur. ibid. d. 89.

Vsurpantes qui excommunicantur. ibid. d. 90.

Vsurpantes iurisdictionem Ecclesiæ Romanæ excommunicantur. c. 21. n. 1.

Vsurpantes terras Ecclesiæ Romanæ qui excommunicantur. ibid. n. 3 & 4.

Vuiclephitæ.

Vuiclephitæ. c. 2. n. 10.

Z.

Zuvinglianus.

Z *vingliani qui sint. c. 2. num. 10.*

F I N I S.

D 2

Deter-

*Determinações, que se tomarão por manda-
do del Rey nosso Senhor, sobre as duui-
das, que auia entre os Prelados,
& iustiças Ecclesiasticas,
& seculares.*

Vel Rey faço saber aos que esta proui-
são virem, que os Prelados de meus
Reynos se me enuiaraõ aggrauar de
meus Desembargadores, Corregedo-
res, & mais iustiças, dizendo que lhe
não deixauão a elles, nem a seus offi-
ciaes conhecer de muytos casos, & cousas, de que con-
forme a Direito, & ao sancto Concilio Tridentino lhe
pertencia o conhecimento, & se offendia nisso a liber-
dade Ecclesiastica, & a immuidade da Igreja, & impe-
dião o castigo dos delictos. E desejando eu de mostrar
como nunca foy minha tenção, nem vôtade, que meus
Desembargadores, & Iustiças offendessem, nem agra-
uassem em cousa algũa a immuidade da Igreja, nem
a liberdade Ecclesiastica, nem impedissem a jurdição
dos Prelados, mas antes procurei ategora, tanto como
herezão ajudalla, & fauorecella em tudo, com a mesma
vontade & zelo, com que os Reys destes Reynos meus
anteceßores sempre o fizeraõ, & mayor, se mayor pode
fer: E conformandome com o modo, que elles tiueraõ
na determinação de semelhantes casos, & duuidas de
jurdição, quando os Prelados se lhe enuiaraõ queixar
de suas Iustiças, mandei ajuntar, sobre os apontamêtos,
que os ditos Prelados destes casos me fizeraõ, algũs Le-
trados de meu conselho, de cujas letras, & experiencia
me pareceo, que com rezão podia confiar a determina-
ção

ção dos casos, & duuidas, que se continhão nos ditos apontamentos. Os quaes, depois de se ajuntarem por muytas vezes, & de estudarem, & examinarem cõ muita consideração os casos, pontos, & duuidas dos ditos apontamentos, tomarão acerca dos ditos casos, & duuidas assento, & determinações, que conforme a Direito acharão que se deuião de tomar; das quaes me deraõ conta, sendo presentes os de meu conselho do estado, com que tambem o communiquei. E visto tudo por mim, mandei que se cõprissem as ditas determinações, que são as seguintes.

No primeiro apontamento dizem, que as justiças seculares tomão conhecimento se he apto, ou não o lugar, a que se acolhem os culpados; dizendo que somente conhecem se o adro chega, ou não, ao lugar, onde estão os culpados, a que chamão questão de facto, sendo a mesma cousa, & pertencendo este conhecimento fomento aos juizes Ecclesiasticos por ser espirital, & desta maneira tiraõ os acolhidos aos adros das Igrejas, ainda que os Prelados digaõ que os taes lugares são & sempre foraõ auidos por adros. Neste apontamento se determinou que quando se trata se he adro ou não, para effeito de valer a immuniidade da Igreja, ou não valer aos acoutados a ella, o conhecimento pertence ao iuiz Ecclesiastico, juntamente com o secular, assi como lhes pertence o conhecerem se val a immuniidade ou não, como antecedente necessario, sem o qual a duuida da immuniidade se não pode determinar; & sendo diferentes o iuiz Ecclesiastico, & o secular, guardar-se na determinação da tal duuida o mesmo que a ordenação destes Reynos no liuro segundo, tit. 3. dispoem, quando ha differença sobre valer a immuniidade ou não. E quando se tratar se he adro ou não, para todos os outros effeitos, o conhecimento pertence ao iuiz Ecclesiastico

fiastico conforme a Direito.

No segundo apontamento dizem que as justiças seculares não consentem, que os juizes Ecclesiasticos conheçam do vtil dominio dos beês Ecclesiasticos que os seculares trazem, & confessaõ ser das Igrejas. E allegão que lhe são, ou deuem ser emprazados, de que sempre conhecerão conforme a direito. Neste apontamento se determinou, que quando a Igreja pede algũs beês, que diz serem seus, & lhe pertencem, sem allegar outra qualidade: & o leigo demandado confessa o direito senhorio ser da Igreja, mas que o vtil he seu, em tal caso o conhecimẽto pertence ao juizo secular, & nelle deue o leigo ser demandado; & porem se no dito caso a Igreja em seu libello allegar tal qualidade, que cõclua a couza demandada não somente ser sua, quanto ao direito senhorio, mas tambẽ o vtil estar com elle consolidado, por o leigo possuir a tal couza por força sem titulo, ou pella possuir com titulo, que he nullo conforme a Direito canonico, ou por as vidas do prazo serem findas, ou por ter caido em commissõ, ou por outros casos de semelhãte qualidade, ou pedir restituição na forma do Direito, cõtra o titulo, q̃ o leigo tem; em taes casos o conhecimento pertence ao juizo Ecclesiastico, onde ha de responder o leigo, & o juiz Ecclesiastico irá pella causa em diante ate final, posto q̃ as partes demandadas neguẽ as ditas qualidades, & achando q̃ as ditas qualidades se provarão, pronunciarã em final como for justiça, & achando que se não provarão, se pronunciarã como não juiz, & o conhecimento lhe não pertencer, & remittirà a causa ao juiz secular, & condenarã o autor nas custas, & na pena da ordenação do liuro segundo titulo primeiro. §. de salete, que foy feita pellos Reys antigos destes Reynos, de consentimento dos Prelados. E em caso q̃ o leigo peça renouação de algum prazo Ec-

zo Ecclesiastico, que pretenda lhe deuer ser feita por Direito, se a pessoa Ecclesiastica a que quizer obrigar, não for exempta da jurdição ordinaria, & tiuer Superior ordinario no Reyno, perante elle a deue requerer, & as justiças seculares se não entremetaõ em tal caso, porem se a pessoa Ecclesiastica for exempta da jurdição ordinaria, & não tiuer superior ordinario no Reyno, as justiças seculares tomaraõ conhecimento do tal caso, conforme a ordenação do liuro segundo, titulo primeiro no principio.

No terceiro apontamento dizem, que as justiças seculares tomãõ conhecimento do direito dos padroados da Coroa, dizendo que são beês della, & o mesmo fazem dos beês das mesmas Igrejas, pertencendo isto á jurdição Ecclesiastica. Neste apontamento se determinou, que o conhecimento da causa do direito do padroado pertence ao juiz Ecclesiastico; & porem quando a duuida for entre a Coroa, & as pessoas que della o pretendem ter, ou entre dous donatarios da Coroa, ou outras pessoas, que delles tiueraõ causa, ou sobre força, o conhecimento pertence ao juiz secular; & pello mesmo modo, se a causa for sobre algũs beês, a que se pretenda ser annexo o direito do padroado, o conhecimento pertêce ao juiz secular, q̃ por via de declaração pronunciará se está annexo, ou não.

No quarto apontamento dizem, que estando os Prelados em posse antiquissima de dar licença para se tirarem esmolas por fora das Igrejas para pobres, catiuos, & outras necessidades de obras pias, & pertêce dolhes isto por Direito, de pouco tẽpo para cá os officiaes seculares lhe vão a mão, & auexão os que pedem com sua licẽça, & os prendem, & lhe tomãõ as esmolas. Neste apontamento se determinou, q̃ a ley do Reyno por bõ gouerno, & por tirar abusos, & em fauor da redempção dos catiuos,

defende os petitorios, a qual ley sempre se guardou, & conuem guardar-se pellas ditas rezoës, & os Prelados poderão dar as licenças que lhes parecer, para pedirem dentro da Igreja, & dos adros.

No quinto apontamento se aggrauão, que na Alfandega se leuão direiros às pessoas Ecclesiasticas das cousas, que mandão trazer para suas casas, se as não alealdão no mez de lanceiro, não sendo a isso obrigados, nã a lealdar, & estando isto assi determinado na mesa da consciencia pelos Deputados della, & por outros Letrados. Neste apontamento se assentou que neste caso se guardasse o que se determinou no despacho da mesa da consciencia pelos Deputados della, & outros Letrados, que pera isso foraõ juntos no mês de Novembro do anno de quinhentos & sesenta, & sete. f. que posto, que as pessoas Ecclesiasticas não alealdem na Alfandega, não as obriguem a pagar direitos, justificando perante os officiaes da Alfandega, que as cousas que mandaraõ trazer de fora, são pera suas casas, & familias, & não alheas, nem pera negociar.

No sexto apontamento se aggrauão, que na Alfandega dão juramento às pessoas Ecclesiasticas, pera se certificarem do que mandão trazer pera suas casas, não o podendo fazer, & não lhes querem guardar sobre isto as certidoës, que offerecem de seus Prelados, em que o affirmão, como o jurão perante elles, & fizeraõ certo, que auião mister as ditas cousas para suas pessoas. Neste apontamento se determinou, que não he contra a liberdade Ecclesiastica o nelle conteudo, & que deue jurar perante os officiaes da Alfandega, se as cousas, de que pretendem não pagar direitos, são para seu uso, casas, & familias, & não pera outras pessoas, nem pera negociar, conforme ao q fica dito no apontamento precedete, porq̃ assi se achou ser conforme a Direito.

No

No septimo apontamento se aggrauão, que o mesmo regimento de alealdar fazem guardar no paço da madeira as pessoas Ecclesiasticas, & lhes dão juramento, & fazem outros exames, sem terem conta com as certidões, que apresentam de seus Prelados, & tendo em tudo satisfeito ao dito argumento, sem serem nisto obrigados, lhes não cõsentem que desembarquem sua madeira no cais commum a todos, se não em outras partes, & que logo a leuem para suas casas, no que tudo recebem muita vexação. Neste apontamento se determinou que se deuia guardar o que fica dito nos dous apontamentos precedentes, que he conforme a dita determinação da mesa da consciencia.

No oitauo apontamento se aggrauão, que se faz pagar as pessoas Ecclesiasticas, da obra dos tanoeiros, que compraõ para recolherem suas nouidades, o direito q os leigos pagaõ. Quanto a este apontamento na determinação que se tomou na dita mesa da consciencia no anno de sesenta, & sete, se assentou que se não offendia a liberdade Ecclesiastica, em se pagar meia cisa pelas pessoas Ecclesiasticas, que compraão aos tanoeiros, & officiaes, por ficar a dita meia cisa em parte de preço, em que se concertaõ as partes.

No nono apontamento dizem, q o Almõtace mór, & as Camaras dos lugares tomão o paõ aos rendeiros das Igrejas, & não lho deixão tirar como são obrigados, o que he em muyta diminuição, & perjuizo das ditas rendas, & ainda compellem os mesmos Ecclesiasticos nas rendas, que por si recolhem, sendo tudo contra Direito. Neste apontamento se determinou, que em se tomar o paõ dos celeiros, ou se embargar o que pretende aos rendeiros, não se offende a liberdade Ecclesiastica per ja o dito paõ não ser beês Ecclesiasticos, se não de pessoas leigas, alem de ser necessario fazerse assi, pello bem

bem commum. E quanto aos dizimos q̃ as pessoas Ecclesiasticas recolhem de suas rendas, que não tẽ arrendadas, não entendo q̃ se lhes tomão, nem embargão cõtra suas vontades, & se se faz não o hey por bẽ feito; & daqui em diante mando, que se não faça mais.

No decimo apontamento dizem, que se lança fiza fãbida nas rendas Ecclesiasticas, antes de se arrendarem, que em effeito he obrigarem os Ecclesiasticos a pagar fiza, porque tanto menos lhe dão, os rendeiros pellas suas rendas, quanto vem esta lançado, para auerẽ de pagar de fiza. Neste apontamento se determinou, que se não offende a liberdade Ecclesiastica em se lançar fiza aos rendeiros dos beẽs Ecclesiasticos, ainda que se lãce antes dos arrendamentos feitos, pois se não deue, nem leua, se não aos rendeiros leigos.

No onzeno apontamento dizem que nas duuidas q̃ se mouem entre os Iulgadores Ecclesiasticos, & seculares ouuem meus officiaes, como juizes aos Ecclesiasticos, & se não querem estar pello que elles determinão, procedem contra elles, & os auexão contra Direito. Neste apontamento se determinou, que o Iuiz dos meus feitos he cõpetente para conhecerse a jurdição pertence a minhas justiças, quando o aggrauante he leigo, porq̃ tem fundada sua jurdição em Direito cõmum, & como tal pode mãdar notificar ao Iuiz Ecclesiastico a rezão q̃ tem para tomar conhecimento do tal caso, por assi ser conforme a direito, & sempre se praticar, & ṽsar nestes Reynos. E quando no juizo de meus feitos se determina o conhecimẽto pertẽcera minhas justiças, & não ao Ecclesiastico, & o Iuiz de meus feitos não faz mais, q̃ declarallo assi, & encõmandar por suas cartas aos juizes Ecclesiasticos, q̃ não procedão, & mandar a minhas justiças, q̃ não guardem seus mandados como de juizes incõpetentes, & quando os Prelados, & Iuizes Ecclesiasti-

Ecclesiasticos sem embargo das ditas cartas não querẽ deixar de proceder contra os leigos, nem desfistir do q̃ tem procedido, eu como Rey, & senhor os chamo per cartas per mim asinadas, para me darem rezão de como así tomão minha jurdição, & para sobre isso serem ouuidos perante os meus Desembargadores do Paço.

No duodecimo apontamento dizem, q̃ os officiaes seculares impedem as visitações, & effeito dellas, com q̃ os culpados fauorecidos se deixão estar em seus peccados publicos com muito escandalo, porque estando os Prelados em vso antiquissimo em amoestarẽ tres vezes à estação as pessoas que per visitaçãõ achão em estado de peccados publicos para satisfazerẽ ao escandalo q̃ tẽ dado, & por esta penitencia, que elles temem nestes tempos, em que as penas deuião crescer, pellos peccados publicos estarem no estado q̃ se vê, o não consentem, & impedẽ este tão antiquissimo costume: dizendo, q̃ estes peccadores publicos os não deue amoestar á estação, se não secretamẽte, & q̃ selhes hão de fazer tres distinctas amoestações em suas pessoas, & não se emendando que hão de vir com libellos contra elles nas audiencias, onde poderaõ ser condenados, & não pellas visitasões, de q̃ se seguem muitos inconuenientes, que se apontaraõ, & taxaõ o modo, em que estas amoestações particulares se hão de fazer, & ainda q̃ despois os achem reincididos, não consentem que sejão presos, & condenados em degredo, cõforme ao Cõcilio. O q̃ tudo he cõtra a jurdição Ecclesiastica, & bem das almas. Neste apontamẽto se determinou, que o costume, de que nelle faz menção, se não deue guardar, por ser contra Direito natural, que não consente condenarse, nem infamar-se publicamente pessoa algũa, sem ser primeiro ouuida & conuencida por sua confissão, ou judicialmente. E pello grãde escadalo, & perturbação, q̃ se segue na Republica

blica do tal costume, oppressão, & danno que se faz a meus vassallos, a que como Rey, & senhor tenho obrigação de acudir. Pello que nesta parte os Prelados, & seus officiaes não tem rezão de se queixar, & deue guardar em suas visitas a forma do Direito Canonico. E quanto a dizerem que minhas justiças lhe taixão o modo em que as amoestações particulares se deuem fazer, não acho que tal seja, nem o hey por bem; por onde os officiaes Ecclesiasticos deuem guardar a forma do decreto do Concilio Tridéntino, não procedendo a prisão ou degredo contra os barregeiros casados, ou solteiros, sem procederem primeiro as tres amoestações do dito decreto, as quaes deuem fazer com o interuallo de tempo que lhes parecer, que conuem, para bem das almas; & nos outros casos, fora destes, em que o dito Concilio lhes da faculdade para prenderem, ou penhorar os leigos, por se euitarem censuras, deuem guardar a forma d'elle não prendendo, nem penhorando senão nos casos, em que procedem judicialmente. Porem se os Prelados nestes crimes, ou em outros, de que conforme a Direito podem conhecer, quizerem proceder ordinariamente, sem prisão, penhora, ou degredo, antes de final sentença, podelloaõ fazer, & minhas justiças lho não impediraõ.

No trezeno apontamento dizem, que quando os Prelados mandão, que se fação fintas para reparo, & edificação das Igrejas, & necessaria sustentação dos ministros, & cousas pertencentes ao culto diuino, tomão conhecimento da necessidade, que hã de fazerem as ditas cousas, & conhecem, & determinão, se os seculares deuem contribuir para ellas, pertencendo este conhecimento somente aos Prelados, & seus officiaes, & com isto, & com dizerem que o ordenar das fintas não pertence aos Prelados impedem totalmente o effeito das

das ditas obras; de maneira, que sendo mandado per visitaçaõ, que se faça a Igreja de Sanctos o velho na cidade de Lisboa, & mandandoo eu por minha prouisaõ, & commettendo a execuçaõ ao Corregedor Christouão Borges vay em quatro annos, ategora se não pode dar principio a esta obra, & a causa pendente na casa da supplicaçaõ. Neste apontamento se determinou, que eu não entendo, que minhas justicas tomem conhecimento da necessidade que ha de se lançarem estas fintas, antes lhe mando, que nisso se não entremettão. E em tudo o mais, que toca a este apontamento, mando que se guarde o que tenho ordenado pella ley extrauagante do liuro segundo tit. 2. l. 13. que entendo estar feita conforme a Direito, com declaraçãõ, que se os Prelados pretenderem obrigar os leigos a fabricar as Igrejas, ou a sustentarem os ministros dellas, fundandose expressamente que os dizimos não são bastantes conforme ao decreto do Concilio Tridentino, em tal caso minhas Justicas se não entromettão nisso, porque o conhecimento pertence ao juizo Ecclesiastico, posto que o leigo negue aquella qualidade de não bastarẽ os dizimos.

No quatrozeno apontamento, dizem que as Justicas seculares impedem aos visitadores Ecclesiasticos tomarem conta, & visitarem as Confrarias, que os Prouedores leigos visitaõ, constando pella ley extrauagante, que estas não são de minha immediata proteiçaõ, & nas q̃ são de immediata proteiçaõ não consentem que visitem o spiritual, como he o sanctissimo Sacramento, ornamentos, & o mais. Neste apontamento se determinou, que os decretos do sancto Concilio Tridentino se guardem como nelle se contem, porque essa soy sempre, & he minha tençaõ, & que nas Confrarias, Hospitaes, & Albergarias, em que os Prouedores das Comarcas entendem,

entendem, & fazem correição por via ordinaria, sem particular commissão minha, possão os Prelados, conforme aos ditos decretos, tomar as contas, & visitar, porque os taes Hospitales, Confrarias, & Albergarias não entendo, que são de minha immediata proteiçãõ. E isto se entendera não sendo ja os ditos Hospitales, Confrarias, ou Albergarias naquelle anno visitadas pelos Prouedores das comarcas; & porem os ditos Prelados poderaõ em todo o tempo visitar os ornamentos, & cousas dedicadas ao culto diuino.

No quinzeno apontamento dizem, que nas cousas mixtas, que estão declaradas pella ordenação extrauagante, de que os Ecclesiasticos conhecem, os officiaes seculares tomaõ conhecimento de qualquer aggrauado; de que os culpados se queixão, dizendo que os Prelados não guardão nisso a ordem diuida, não o podendo fazer; & podendo os culpados queixarse disso, & appellar para os tribunaes superiores Ecclesiasticos. Neste apontamento se determinou, que minhas Iusticias não tomem conhecimento de aggrauo algum, que as partes allegarem serlhe feito pellos Iuizes Ecclesiasticos nos casos de que o conhecimento lhes pertécer, saluo quando se aggrauarem de notoria oppressão, ou força que se lhes faça, ou de se lhes não guardar o direito natural, porque nestes casos, como Rey & senhor, tenho obrigação de acudir, como aeima fica dito.

No desaseis apontamento dizem, que nestas cousas, & nas mais tem os Desembargadores por estillo porem nas cartas, que passão, que se não guardem as censuras, nem eutem aos excomungados, sendolhes defeso por direito, & mandado expressamente pello Concilio, que não impidão as ditas censuras da Igreja. Neste apontamento se determinou, que não se faz offensa a justiça Ecclesiastica, em o Iuiz de meus feitos mandar a minhas

nhas justiças, que não eitem as taes pessoas, nem lhes leuem penas de excommungados, por quanto sempre assi se custumou, & não se manda senão depois de estar julgado, que o conhecimento pertence a minhas justiças, & não ás Ecclesiasticas, & por não auer outro meio para se não tomar minha jurdição.

No defasete apontamento dizem, que as justiças seculares não consentem, que os juizes Ecclesiasticos, passado o tempo do Direito & ordenação, procedão contra os executores dos testamentos, para que cumprão os Legados, & paguem as diuidas declaradas nos testamentos, & contra os herdeiros, que dem para isso o necessario da fazenda dos defuntos; nem consentem, que os Vigairos da vara em seus Acciprestados, passado o dito tempo, fação citar os ditos executores, que venhão dar conta dos testamentos em seu juizo & auditorio, como sempre costumaraõ fazer, dizendo que poderaõ andar pellos lugares por via de correição, como fazem os Prouedores, mas não trazer os executores fora dos lugares, onde viuem. Neste apontamento se determinou que minhas justiças não deuem impedir às justiças Ecclesiasticas a execução dos testamentos nas cousas, em que a jurdição for preuenta por elles, na forma de Direito, & de minhas ordenaçõs. E quanto a minhas justiças lhe impedirem, que os seus Vigairos Padaneos, & Acciprestes não tomem conhecimento do comprimento dos testamentos, mando que tal não fação, nem lho impidão, porem os ditos Vigairos, & Acciprestes, & os mesmos Vigairos geraes & Prelados deuem guardar a forma da ordenação, & não obrigarem os testamenteiros que vão dar conta dos testamentos fora dos lugares, onde viuem, pella muita vexação, que nisso se dà ao pouo, que he a razão, porque tenho mandado aos Prouedores das comarcas, que o não fação

ção, & deuemse conformar com o mesmo costume,
& com o que a ordenação dispoem.

No deſoito apontamento dizem, que as justiças ſe-
culares não conſentem que ſe proceda contra as peſ-
ſoas leigas, que fazem offenſas & iniurias aos Reitores
das Igrejas, & officiaes da justiça Eccleſiaſtica, ſobre
ſeus officios, ſendolhes iſto deſeſo com pena pecunia-
ria, & de excomunhão ipſo facto, per prouiſão do Ar-
cebiſpo de Lisboa. Neſte apontamento ſe determinou
que ſe o Clerigo de ordẽs ſacras, Religioſo, ou Beneficia-
do for ferido, eſpancado, ou injuriado, ainda que ſeja
verbalmente por algũa peſſoa leiga, poderſe ha aquei-
xar, & demandar ſua injuria, em mēda, & corrigimento
por ante o juiz Eccleſiaſtico, ou ſecular, qual mais qui-
zer, com declaração, que requerendo por ante hum,
não podera variar, nem tornar a requerer por ante ou-
tro; porem, ſe o caſo for tal, que conforme a minhas or-
denações minhas justiças ajão de tirar deuaça, & a tira-
rem, & nella forem culpadas algũas peſſoas leigas, li-
urarſeão per ante ellas, & em ſeu juizo poderaõ os Ec-
cleſiaſticos requerer ſua justiça, em mēda, & corrigi-
mento, & não per ante as justiças Eccleſiaſticas, por
quanto a jurdição he ja preuenta no ſecular. Porem,
quanto ao ſacrilegio, & excomunhão em caſo que ſe
nella encorra, ſe procederá em tódo o caſo no juizo
Eccleſiaſtico conforme a Direito. E quanto às reſiſten-
cias, & offenſas feitas aos meyrinhos & officiaes dos
Prelados nos caſos em que podem prender leigos,
ou penhorallos, hey por bem por fazer fauor à justi-
ça Eccleſiaſtica, & paraque ſeus mandados ſe cum-
praõ como conuem, que as taes peſſoas leigas ſeão
caſtigadas por minhas justiças, & ſe proceda contra
ellas com as meſmas penas, com que ſe procede, con-
forme a Direito, & minhas ordenações, cõtra as peſſoas
que

que resistem ou desobedecem a minhas justiças.

E mando ao Regedor da casa da Supplicação, & ao Governador da casa do Ciuil, & aos Desembargadores das ditas casas, & a todos meus Corregedores, Ouvidores, Iuizes, Iustças, officiaes, & pessoas de meus Reynos, & senhórios, que cumpraõ, guardem, & fação inteiramente cumprir, & guardar as ditas determinações, como nellas, & em cada hũa dellas se contem, sem acerca disto porem duuida, embargo, nem contradição algũa, porque assi o hey por seruiço de nosso Senhor, & meu. E assi mando ao Chanceller mór que publique esta prouisão na Chancellaria, & enuie logo cartas com o treslado della sob meu sello, & seu final, aos Corregedores, & Ouvidores das Comarcas, & aos Ouvidores das terras, em que os ditos Corregedores não entrão por via de correição. Aos quaes Corregedores, & Ouvidores mando que a publiquem nos lugares, onde estiuierem, & a fação publicar em todos os outros lugares de suas Comarcas, & Ouvidorias, & registar nos liuros das Chancellarias das ditas Correições, & Ouvidorias, para que a todos seja notorio, & assi se registará esta no liuro da mesa do despacho dos meus Desembargadores do paço, & nos liuros das relações das casas da Supplicação, & do Ciuel, em que se registão as semelhantes prouisoões. E hey por bem, que valha, & tenha força, & vigor sem embargo da ordenação do segundo liuro, titulo vinte, que diz que as cousas cujo effeito ouuer de durar mais de hum anno, passem por cartas, & passando por aluaras não valhaõ. Gaspar de Seixas a fez em Lisboa a dezoito dias do mes de Março de mil & quinhentos, & setenta, & oito.

Iose da Costa a fez escreuer.

R E Y.

Simão Gonçaluez Preto.

Dom Ioaõ.

Foy

Foy publicada a prouisaõ del Rey nosso Senhor atras
eserita na Chancellaria mór, por mim Gaspar Maldo-
nado per ante os officiaes della, & outra muyta gente,
que vinha requerer seus despachos em Lisboa a desa-
fete de Julho de 1578. annos.

F I N I S.

*Errores præcipui qui typographi incuria
irrepperunt.*

Pag. 19. col. 2. lin. 15. excommunicatur pro excommunicantur.
Ibid. lin. penult. propotur pro proponitur. Pag. 21. col. 1. lin.
penult. hæreli pro hæresis. Pag. 67. col. 2. lin. 11. aggrediatur pro
aggrediantur. Pag. 72. col. 1. lin. 26. ab pro ad. Pag. 98. lin. 9. Ter-
racinam pro ad Terracinam. Pag. 104. col. 1. lin. 26. collegitur pro
colligitur. Pag. 108. col. 1. lin. 28. exerceret pro exercerent. Pag.
118. col. 1. lin. 31. surripuerint pro surripuerint. Pag. 128. col. 1. lin.
5. incurrit pro incurritur. Pag. 130. col. 2. lin. 13. nauim pro nauim.
Pag. 140. col. 1. lin. 14. quonam pro quoniam. Pag. 142. col. 1. lin. 19.
censeantur pro censeatur. Pag. 156. col. 1. lin. 21. præsupositiuè pro
præsupositiuè. Pag. 157. lin. 12. ferum pro ferrum. Pag. 164. col. 1.
lin. 24. extendit pro extendi. Pag. 186. col. 2. lin. vltim. vbi pro ibi.
Pag. 210. col. 1. lin. 27. soluti pro solutio. Pag. 211. col. 1. lin. 15. census
pro consensus. Pag. 217. col. 1. lin. 24. Delegatum pro Delegatam.
Pag. 226. col. 2. lin. 4. ape pro sæpè. Pag. 227. col. 2. lin. 23. vtriusque
pro vtriusque. Pag. 238. col. 1. lin. 13. causulæ pro clausulæ. Pag. 285.
col. 2. lin. 13. fiat pro facit. Pag. 300. col. 1. lin. penult. determi-
natè pro determinatè. Pag. 301. col. 1. lin. 25. c. 77. pro 27. Pag. 322.
col. 2. lin. 13. xltimam pro vltimam.

RELECTIO DE CENSVRIS BVLLÆ C OE N Æ.

BVlla Cœnæ, cuius relectionem incipimus, in tres quasi partes distribuitur. Prima, Proæmium: Secunda, Excommunicationes viginti: Tertia, Durationem, & Reservationem continet. Excōmunicationes secundæ partis triplicem materiam respiciunt, quædam fidem & religionem; altera libertatem Ecclesiasticam; tertia denique iustitiam, fidemque mutuam inter fideles comprehendit.

CAPVT PRIMVM.

*Proponitur, & explicatur Bullæ
Proæmium.*

TENOR BVLLÆ.

Literæ processus S. D. N. Pauli Papæ V.
Lectæ die Cœnæ Domini, anno 1614.

*Paulus Episcopus, seruus seruorum Dei,
ad futuram rei memoriam.*

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Rei publicæ pace & tranquillitate procuranda, *Bullæ proæmiū*
propiis officio assidue veretur, tum po-

A tuisi-

tissimum in Catholicæ fidei, sine qua impossibile est placere Deo, vnitatem atque integritatem retinendam, & conseruandam maximè elucet. Nimirum ut fideles Christi non sint paruuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, ad circumventionem erroris: sed omnes occurrant in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, neque se in huius vitæ societate, & communione lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat: sed potius in vinculo charitatis coniuncti, tanquam vnius corporis membra, sub Christo capite, eiusque in terris Vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri successore, à quo totius Ecclesiæ vnitatem dimanant, augeantur in ædificationem, atque ita diuina gratia adiutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Rom. Pontif. prædecessores nostri, hodierna die, quæ anniuersaria Dominicæ Cænæ commemoratione solennis est, spirituale Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma per misterium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, & animarum salutem solenniter exercere consueuerunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm fidei inuiolatam integritatem, publicam pacem, & iustitiam, Deo auctore, tueri, & vetustum, & solennem hunc morem sequentes.

Notæ

Notationes circa Textum.

1. **L** Iteræ istæ Apostolicæ *Processus* dicuntur, & communiter Bulla Cœnæ ab omnibus appellantur. Nomen. *Processus*. antiquum est, & vñtatum: de quo in Clem. 1. de iudic. nihilque est aliud, vt notat Ludo. de Miranda de ord. iud. quæst. 15. art. 1. concl. 1. quàm alicuius negotij gesti narratio, & dicitur. *Processus*. per translationem desumpta metaphora à loci mutatione: nam sicuti qui de loco ad locum per alicuius loci spatium peruenit, procedere dicitur; sic & cuiuscumque causæ, siue negotij discursus, siue descriptio, per suos debitos modos, & ab initio vsq; ad finem per suos, vt dicunt, articulos, *Processus*. nuncupatur. Duplex autem, vt notat Greg. Say. lib. 3. de cens. cap. 3. num. 4. est *processus*, seu dupliciter formatur; vel in particulari cōtra aliquam certam perso-
- 2.

nam, vel in generali contra quascūque personas, quæ hoc, aut illud fecerint. Prior *processus*, specialis vocatur: Secundus verò generalis; prior præteritā, vel præsentem culpam respicit: secundus futuram tantum. Et iuxta hanc secundam acceptionem Bulla Cœnæ *Processus* nuncupatur. Quo nomine, vt notat Iacob. de Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 4. ideo appellatur, vt inde fiat manifestum Bullam Cœnæ, si propriè loquendum sit, non legem, vel statutum esse, sed hominis sententiam, vt infra ostendetur. Est igitur Bulla Cœnæ *processus* quidam generalis contra varia peccantium genera, quo ipso facto excommunicantur, & cuius absolutio Summo Pontifici specialiter reservatur, vt post Nauar. in Man. cap. 27. num. 52. tradit Emmanuel. Rod. in explicat. Bullæ Cruciatæ, num. 66. fol. 334. & Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 18.

Cum prædicti *processus*
A 2 Bulla

3.

4.

Bulla Cœnæ cōmuniter appellari soleant, quid nomine isto significetur, explicādū superest. Bulla apud Iuris peritos tripliciter accipitur, vt videre est apud Alex. Scot. in dictionario iur. ver. *Bulla*. vel enim accipitur pro sigillo Papæ, vel pro literis datis ab ipso, vel pro ornamento schedulæ; hoc autē loco dicitur Bulla charta illa seu schedula, in qua literæ Apostolicæ scribuntur cū sigillo plūbeo Sū. Pōtificis, quo ipsa charta, seu schedula ornatur. Ab hoc sigillo, quo schedula bullatur, idest signatur, Bullæ denominatio principaliter desumitur: vt ex Rebuf. in praxi benef. in 3. p. signat. tradit lac. de Graf. vbi su. n. 3.

5.

Dicitur Bulla Cœnæ, vel Bulla in Cœna Domini, eo quod à Sum. Pōtifice promulgatur feria quinta hebdomadæ pœnosæ: quæ dies Cœnæ Dñi, propter memoriā illius vltimæ Cœnæ, quā Christus seruator cum discipulis suis ante suā passionē celebrauit, iuxta legis antiquæ ritū, & noui Sacra

menti institutionē, quæ ea die à tota Ecclesia solēniter recolitur, appellari solet.

Circa antiquitatem huius Bullæ illud tantū notandū est ex gloss. in Cle. 1. de iudic. verb. *Solemniter*. Summos Pontific. ter in anno contra quosdam delinquētes processus generales facere consueuisse; nimirum in Ioue sancto, in die Ascensionis, & in festo dedicationis Basilicæ Sanctorum Petri, & Pauli: quibus processibus multos qui modo in Bulla Cœnæ excommunicantur, anathematis gladius feriebat. Postea verò in, grauescēte hominū malitia, oportuit ad alios criminosos censuram Bullæ extendi, & ampliari. Factum etiam est, vt trinæ publicationis cōsuetudine mutata, semel in anno in die Cœnæ Domini solenniter promulgaretur. De principio prædictorum processuum non cōstat: sed ante Greg. XI. qui fuit anno Domini. 1370. cuiusq; nō nulli extāt, ortū habere credūtur.

La

In Proæmio reddit Sū-
mus Pontifex rationē, ob
quam tam ipse, quam alij
Romani Pōtiffices hos pro-
cessus, & sententias pro-
mulgādas decreuerint. Ea
est, vt vnitas, puritas, & in-
tegritas Catholicæ fidei, &
Christianæ Religionis re-
tineatur; & vt publica pax,
& iustitia Deo authore cō-
seruetur, & quamuis cōtra
ea crimina, quæ Summi
Pontiffices ob prædictas ra-
tiones extirpare intendūt,
sint in iure excommunica-
tiones latæ, vt infra osten-
detur, voluere tamen vel
nouas censuras, vel specia-
les reſeruationes addere, vt
ab illis criminibus perpe-
trandis, timore tam acerbæ
pœnæ, qualis est excōmu-
nicatio cum adeo stricta re-
ſeruatione, perterriti ho-
mines arceantur. Est enim
excommunicatio grauior
pœna quæ ab Ecclesia in-
fertur. cap. *Corrumpuntur*. 24.
quæſ. 3. per quam excōmu-
nicatus Sathanæ traditur
ad affligendū corpus, & ob
quā maiore potestatem in
excōmunicato, quam ante

excōmunicationē habet.
cap. *Audi deniq;* & ibi glos.
in verb. *Sathanae*. II. q. 3. nam
vtitur eo ac pecude sua
cap. *Miramur* in fin. 24. q. 1.

DISP. I.

*Utrum censuræ Bul-
læ Cænæ ab homine,
an à iure dicantur.*

IN hac difficultate Syl.
verb. *Excō*. 7. n. 76. tenet
excōmunicationes in Bul-
læ Cænæ contentas à iure
dicēdas esse, eo quod Mar-
tinus. V. in principio suæ
Bullæ ponit hæc verba; *Ad
perpetuam rei memoriam*, &
in fine illam constitutionē
appellat. Hæ tamen ratio-
nes non concludunt, nam
verba illa, *Ad perpetuam rei
memoriam*, perpetuam fir-
mitatem non significant,
sed perennem apud homi-
nes memoriam in tantorū
criminum detestationem
astruunt. Nomen etiam
constitutionis, vt notat
Greg. Say. lib. 3. de cens.
cap. 1. n. 20. non sumitur
in stricta, & propria signi-
fica-

ficatione, sed latè pro qua cumque sententia, etiam ab homine: quod inde colligit, quia initio Bullæ eiusdem Martini, ipsa annualis processus nūcupatur. Verum in hac Bulla hoc locū non habet, cum in ea constitutionis nomen nullibi reperiatur.

2

Eandem opinionem, et si diuerso fundamento Alfonso de Vivaldo amplectitur in Candelabro in materia de excommu. nu. 54. & in expositione Bullæ Cœnæ num. 129. vbi hanc sententiam post Bullas Pij V. Gregor. XIII. & Sixti V. tenendam esse affirmat. Primò probat, quia prædicti Summ. Pontifices declarant velle se, vt earū processus eatenus in suo robore perseveret, quoad usque alij similes, vel à se, vel ab alijs Romanis Pontificibus promulgentur: quæ clausula in hac Bulla. §. *Volentes similiter*. inuenitur. Cum ergo a Papa summam auctoritatem habente lata sit perpetuis temporibus dura

tura, donec alia promulgatur, signū euidens est nō ab homine, sed à iure dicendū esse. Probat secundò, quia processus huius Bullæ tantum tēpus futurū respiciūt. Tertiò, quod nulla indigent monitione, vt censuræ illorum incurrantur, sed satis est eorū notitia habetur. Quartò, quia Bulla Cœnæ expressè cōtinetur in iure, nam postquā Paulus. II. in Extrau. 3. de peniten. & remiss. quasdam excommunicationes sibi reseruatas numerauit, subiecit etiam latas in Bulla Cœnæ. Quod etiam fecit Sixtus II. in Extrauag. 5. eod. tit. In hanc sententiam inclinat Nau. in Man. Latino capit. 27. num. 74. §. *Tertia*. & Suar. tom. 5. de cens. disp. 21. Sect. 1.

3

Pro resolutione supponenda est communis diuisio excommunicationis maioris (cuiusmodi sunt excommunicationes in hac Bulla contentæ) à doctōribus tradita in Rubri. De senten. excommu. & Summistis in verb. *Excommunicatione*.

catio. qua in excommunicationem à iure, & ab homine latam secatur. Inter quas nonnullæ differentia assignantur. Prima est, quod excommunicatio iuris, seu à iure semper est generalis, non verò contra determinatam personam, sed in tale facientes, vel nō facientes. cap. *Vt animarum* §. *Statuto.* de const. in 6. & gloss. in cap. *Romana.* verb. *Futuris.* de senten. excom. eod. lib. Excommunicatio autem ab homine aliquando est generalis, & aliquando contra determinatam personam, cap. *Romana.* §. *Sed nec in specie.* & ibi gloss. de senten. excom. & cap. *Anobis.* 1. eod. tit. Secūda est quod excommunicatio iuris durat post mortem conditoris, quandiu ius ipsum durat, ita vt cōtra faciētes excommunicentur, vt colligitur ex gloss. in cap. *Anobis.* 1. de senten. excommun. verb. *Non nisi subditi.* & ibi Panormit. num. 12. Sed ea, quæ est ab homine, eo mortuo, vel officio ab eo semoto, definit ligare contrariū

facientes; at vero excommunicatione detenti non proinde liberantur. Aliæ differentia videri possunt apud Doctores supra citatis locis.

Hoc posito, sit prima conclusio; Processus Bullæ Cœnæ, etiam illi, qui clausulam continent de non finiēdo, donec alij promulgentur, propriè à iure non sunt dicēdi. Hæc conclusionem tenet Domin. Sot. in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. post 5. conclusionē fol. 1028. col. 1. Tolet. in Sum. lib. 1. c. 18. Et Sayro lib. 3. de cens. c. 1. n. 16. Et probatur, quoniam huiusmodi processus sunt annuales, & ne morte Pont. definerent obligare, necessaria fuit specialis declaratio; verū nouis editis, & promulgatis, sine aliqua reuocatione expirant. Quod à sententijs, & censuris à iure latis alienum est, cum oporteat vt per statutum, siue contrariam consuetudinem vim legis obtinentem, remoueantur. Confirmatur:

A 4

Sen.

Sententia iuris legi duratione est æqualis: cum ergo lex, quæ est regula semper regulans, perpetuo duratione sancitur; sententia non minoris firmitatis, & durationis iudicabitur. Vnde si qua sententia robur immutabile non habeat ob crimina, quæ bonum Ecclesiæ regimen, ad unitatē, integritatemque fidei, & pacis conseruationem exigit, vt frequenter per additionem, vel detractionem vetentur; proculdubio à iure dicenda non est. Quod manifestum quidem est de sententijs in Bulla Coenæ comprehensis; cum expectantia doceat ab omnibus ferè Summis Pontificibus Bullam mutari.

5.
2. *Cōclusio.* Secunda conclusio: Processus Bullæ, licet aliquid iuris participant, absolute loquendo sunt ab homine. Hanc conclusionem tenet Sayro, à qua non discederent authores citati pro præcedenti conclusione. Probat: Quoniam huiusmodi proces-

sus non sunt leges, vel statuta perpetua, sed annuales processus, cessantque sine noua reuocatione: ergo absolute sunt ab homine. Quod aliquid iuris contineant, ex argumentis pro opinione Viualdi factis est manifestum, præsertim in bullis, quæ declarant vim suam habere, donec aliæ promulgentur.

6.
3. *Cōclusio.* Tertia conclusio: Etiam antequam apponeretur clausula potestatis Bullæ prerogatiua, qui incurreret excommunicationem latam in ea, non proinde maneret absolutus mortuus Pontifex. Ita habetur. ca. vnic. de maior. & obed. in 6. docentque Panor. c. *A nobis.* num. 12. de sent. excom. Tol. c. 18. Say. num. 19. cit. locis, & communiter omnes. Ratio est: Nullus liberatur ab excommunicatione, quam incurrit, nisi per absolutionē, cap. *Cum desideres.* c. *Anobis.* 2. c. *Sicut nobis.* de sententia excom. Sed cessatio excommunicationis non est absolutio: ergo qui in excommunicationem

nē inciderat, morte Pōtifi-
cis non manet absolutus.
Quod in omni excommu-
nicatione ab homine serua-
tur. Dixi, *Qui inciderat*,
quia post mortem Pontifi-
cis, in cuius Bulla non erat
clausula prorogatiua, qui
contra fecerit, excōmuni-
cationem non incurrit: dif-
fert enim inter vtrumque
casum: nam emortuo Pō-
tifice Bulla statim definit
obligare, quia cum sit ab
homine, cum illo expirat.
Vnde contra faciens, nullā
prohibitionem transgre-
ditur. At verò iam excom-
municatus deliquit in Bul-
lam vim suā, & robur habē-
tem. Quæ differētia, ac tē-
porū distinctio in omni ex-
cōmunicatione ab homi-
ne est maximè notanda à
confessarijs, vt sciant quā-
do pœnitenti est absolutio
impendenda, vel neganda.

7. Argumenta pro opinio-
ne Viualdi, quatenus cum
nostra sententia pugnant,
soluēda sunt. Ad primum
dicendū est Bullam hanc
perpetuæ firmitatis nō esse
neq; omnes ordinationes,

& iussa Pontificum esse à
iure, quanuis ipse summa
polleat authoritate. Ad se-
cundū respondetur, cen-
suras etiam ab homine tã-
tūm, futurum tēpus posse
respicere, cum ordinare ad
hoc, vel illud tēpus, à legis-
latoris volūtate depēdeat.
Ad tertium respondetur,
illas tantūm cēsuras ab ho-
mine monitione indigere,
quæ aduersus aliquem par-
ticularem feruntur, non vo-
rò quæ generaliter, & in
communi sunt latae. Ad
quartum dicendū est in illis
Clem. non ita esse conten-
tas Bullæ Cœnæ censuras,
quasi ibi specialiter feran-
tur, aut reseruentur, sed so-
lummodo latas esse recen-
setur: aliās non indigerent
noua repetitione, nec opus
esset declarare in suo robo-
re permanere, quoadusq;
nouæ promulgarentur. So-
lum igitur iura illa citata
declarannt nō esse mentem
Summ. Pont. vt à casibus
specialiter Sedi Apost. re-
seruatis per generales con-
cessiones homines absol-
uantur.

DISP.

DISP. II.

*Utrum per annuales
Bullæ repetitiones, ex
cōmunicationes in ea,
vel in iure latæ mul-
tiplicentur.*

- I. **P**ars affirmatiua suade-
tur: Circa crimina à
Bulla Cænæ prohibita sūt
in iure excommunicatio-
nes latæ, vt infra fiet mani-
festum; sed annuales Bullæ
repetitiones nouas addunt
excommunicationes; ergo
multiplicātur annualibus
Bullæ repetitionibus. Et
confirmatur: Excommu-
nicationes Bullæ sunt ab
homine, vt supra diximus:
quæ vero in iure continē-
tur, sunt à iure; ergo sunt
diuersæ. Probatur conse-
quentia, tum ex differētia
præcedenti disputatione
assignata; tum etiam, quia
ab excommunicatione à
iure, quæ non est reseruata,
potest Ordinarius absol-

DISP. II.

uere, non autem ab ea, quæ
est ab homine, cap. *Pastora-*
lis. §. Præterea. de offic. ord. ² *conclu-*
sio.

Pro resolutione sit I.
conclus. Excommunica-
tiones in Bulla Cænæ com-
prehensæ circa eadem cri-
mina, per annuales illius
repetitiones non multipli-
cantur. Hæc conclusio est
manifesta, nam promulga-
ta noua Bulla, præterita de-
finit obligare: ergo circa
eadem crimina plures Bul-
læ excōmunicationes actu
non dantur.

Secunda conclusio; Per
nouam Bullæ repetitionē ³ *conclu-*
excommunicationi antea *sio.*
in iure latæ circa idem cri-
men, noua non additur.
Hanc tenet Nau. in Manu.
c. 27. num. 54. & in c. *Ita quo-*
rundam. de Iudæ. notab. II.
num. 4. Probaturque ex l.
Ita quoru idam. ff. de verb.
obligat. vbi dicitur quòd
excommunicatus amplius
excōmunicari non potest,
sed denunciari potest ex-
communicatus. Quæ lex
intelligitur, non quasi idē
non possit circa idem plu-
ries excommunicari, hoc
enim

CAP. I.

enim falsum est, sed quia regulariter ab eodem circa idem crimen aliquis bis excommunicari non presumitur, nisi id ex mente superioris constet. Alias enim quot sunt in iure excommunicationes latae contra haereticos, tot manerent excommunicationibus in notati: quod valde acerbum videtur. Dixi, *ab eodem*, non solum persona, sed dignitate. Vnde excommunicatio, quae est in iure, & quae à Summo Pontif. in Bulla fertur, ab eodem dimanat, & eadem omnino censentur. Solum igitur per Bullae repetitionem reservatio superadditur.

Ad argumentum in contrarium, ex dictis patet solutio. Ad confirmationem respondetur, quando circa idem crimen in iure excommunicatio praecesserat, novam ab homine non ferri, sed per promulgationem, vel tantum declarari excommunicationem iam esse latam, vel, si quid additur, esse novam conditionem, nimirum reservationem.

DISP. II.

II

Vnde mortuo vel amoto iudice, à quo censura provenerat, addita conditio cessat, non autem censura in iure praecedens.

DISP. III.

Quaeritur quando Bulla Coenae post promulgationem Romae editam, obligare incipiat.

Ratio dubitandi, quae in hac difficultate se primo offert, haec est: Bulla antiqua post novae promulgationem cessat obligare, ut constat ex eadem Bulla §. *Volentes*. ubi id Summus Pontif. aperte dicit, & nova non statim ac promulgatur, obligat absentes, cum nec dum sufficienter esse promulgata censeatur, quod ad obligandum necessarium requiritur, ut communis Doctorum sententia tenet. Vnde colligi videtur per aliquod tempus cessare obligationem Bullae respectu particularium Prouin-

I.

Prouinciarum, & Regno-
rum. Cum enim constet
nouam in die Cœnæ editā,
& promulgatam esse, non
obligantur absentes anti-
qua, neque etiam noua,
cum hætenus plenam eius
notitiam minimè habeāt;
ergo medio illo temporis
intervallo post cessationē
veteris, & ante nouæ ple-
nam notitiam de obligan-
tur absentes. Neque argu-
mentum vim euadet, qui di-
xerit eodem modo constare
de cessatione antiquæ,
ac de publicatione nouæ,
proindeque absentes sem-
per Bullæ obligatione cō-
stringi; quia & si de publi-
catione nouæ Bullæ cōstet,
quid in ea specialiter pro-
hibeatur, non est certum,
& ignoratur, præcipuè cū
diuersis tēporibus à diuer-
sis Summis Pontif per ad-
ditionem, & subtractionē
Bulla variatur.

2.
1. Cōclu-
sio.

Pro resolutione istius dif-
ficultatis sit prima cōclu-
sio. Bulla Cœnæ Romæ pro-
mulgata eos, qui in remotis
partibus degunt, regulari-
ter ante duos menses non

obligat. Hanc in terminis
iuris communis circa leges
Pontificias, tenent Sylu.
verb. *Lex. nu. 6. & 7.* qui re-
fert Panor. & Ioan. And.
Armil. verb. *Lex. num. 11. &*
verb. *Constitutio nu. 3.* Nau.
in Manu. c. 23. num. 44. &
lib. 1. cōf. cōf. 1. de cōstitu. q.
4. Et. probatur: Lex ciuilis,
quæ rigorem summum nō
continet, nec iuri Canonico,
nec Apostolicis sanctio-
nibus contradicit, etiam in
foro Ecclesiastico militat.
c. 1. & 2. dist. 10. & notat
gloss. in verb. *Adiuuatur. c.*
1 de noui oper. nuntiat. &
ibi Canonistæ omnes: sed
lege ciuili statuitur vt lex
non obliget ante duos mē-
ses, Authen. *Vt facta nouæ*
constitutiones. collat. 5. Ne-
que talis lex iuri Canonico
aduersatur, ergo Bulla Cœ-
næ non incipit obligare in
partibus remotis nisi post
duos menses à publicatio-
ne in Curia facta. Minor
dum asserit legē hanc iuri
Canonico non aduersari,
colligi potest ex c. *Nouerit*
desent. excom. vbi excom
municatur qui statuta edi-

ta

ta contra libertatem Ecclesiae seruari faciunt, nisi infra duos menses à promulgatione, ea de capitulis suis fecerint amoueri. Et confirmatur, quoniā, vt docet Nau. in cons. cit. vsus Romanæ Curiae est, vt transgressores legis post duos menses, nisi ignorantiam probauerint, tanquā legis fractores puniantur. Hoc tamen in omnibus Ecclesiasticis legibus locum non habet, nisi in illis, quæ sine temporis præfinitione proferuntur, dummodo non adsit ius aut cōsuetudo, ex quibus colligi possit, quo ex tempore obligare incipiant.

3.
2. *Cōclu-
sio.* Secunda conclusio: Bulla Cænæ respectu existentium in partibus remotis, tunc incipit obligare, eū ad eos notitia illius moraliter peruenire potest. Hāc tenet Nau. absolutē loquēdo de lege Pontificia cons. sup. citato num. 16. Probaturque: Lex nō obligat nisi sit sufficienter promulgata, vt cum San. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. docent Schola-

stici; sed non censetur sufficienter promulgata, quousque illius notitia haberi possit; ergo ante tempus huic notitiæ necessarium non obligat. Ex quo infertur duorum mensium spatium non esse sufficiens intuitu eorum, qui in remotissimis morantur regionibus. Et cōfirmatur: quia volens probare ignorantiam legis admittitur, vt habetur in c. fin. qui matrim. accus. poss. Et c. *Si quis incognitus*. 17. quæst. 2. & l. fin. ff. de decret. ab ord. faciend. Et ratio est, quia absurdum videtur ad pœnam ligare ignorantes. c. *Cognoscentes*. de const. Abb. Panorm. ibidem. præsertim num. 9. & Castro lib. 1. de lege pœnali. c. 1. circa finem; sed frustra aliquis ad probationem ignorantiae admitteretur, nisi ea probata absolueretur à iudice; ergo, cum in remotissimis regionibus degentes ignorantiam possint meritò obtendere, decurso etiam duorum mensium spatio, Bullæ censuris non adstrin-

4.

adstringuntur. Non igitur tempus duorum mensium limitatur, quasi non requiratur maius: sed quia minus non sufficit.

5. Contra primam, & secundam conclusionem insurgi potest: Hæc Bulla in singulis Ecclesijs parochialibus iubetur promulgari, ut constat ex. §. *Vt verò præfentes*. ergo promulgatio Romæ facta non sufficit absentes etiam transactis duobus, aut pluribus mensibus obligare. Respondetur tamen promulgationem istam in singulis Ecclesijs non præcipi tanquam necessariam, ut Bulla vim obligandi sortiatur; sed ut notitia eius facilius habeatur, ut patet ex eodem §. citato in illis verbis, *Eo fiant notiora*. Ad publicam autem notitiam, quæ ad obligandum necessario requiritur, ad valvas Ecclesiæ. S. Ioan. Lateran. & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe affigi præcipitur.

6. Tertia conclusio: Vbi primùm alicui constat de promulgatione Bullæ, &

de contentis in ea, obligatur per illam. Hæc conclusio colligitur ex Syl. verb. *Lex*. q. 6. vers. 3. in fine, Soto de iustitia, & iure lib. 1. q. 1. art. 4. Graff. lib. 2. decis. c. 62. num. 32. Et ratio est, quia tempus illud duorum, vel plurium mensium regulariter ideo necessarium iudicatur, ut promulgationis Bullæ notitia habeatur: igitur ea habita non est maius tempus expetandum, ut obliget: & hinc est quod Romæ morantes post eius promulgationem obligantur.

7. Quarta conclusio: Quādiu nova Bulla ex defectu notitiæ non obligat, antiqua in suo robore perseverat. Probat, quia Bulla antiqua tandem vim habet obligandi, quandiu nova non est promulgata, ut constat ex. §. *Volentes*. quæ promulgatio debet esse sufficiens, iuxta ea, quæ dicta sunt: sed sufficiens non censetur illa, cuius respectu ad loca remotiora notitia haberi non potest; ergo

ergo eouſque antiqua obli-
gare non definit.

Ad rationem dubitan-
di reſpondetur Bullam an-
tiquam nō ſtatim, ac pro-
mulgatur noua, ceſſare, ni-
ſi quoad illos, quorum reſ-
pectu noua ſufficienter
promulgata cenſetur; quo
facto, & noua obligare in-
cipit, & antiqua definit.
Vnde nullum eſt tempus,
quo homines ad Bullæ ob-
ſeruationem non tenean-
tur. Poterunt tamen par-
ticulares excuſari ob igno-
rantiam ſiue ipſius Bullæ,
ſiue ſpecialium prohibitio-
num illius. Quæ autem
ignorantia ad excuſandum
ſufficiat, habetur. c. *Apoſto-
lica*. de cler. excomm. &

c. *Si vir*. de cognat. ſpiri. &
gloſſa vtroque in verb.
Ignorantia, vbi dicitur igno-
rantiam probabilem ab
excommunicatione ex-
cuſare. Ignorantia proba-
bilis illa eſt, qua quis igno-
rat probabile, vt eſt illud,
quod omnes aut maior
pars ignorant, vt videre eſt
apud Sylu. verb. *Ignorantia*.
num. 15. Ad illud, quod
additur de notitia promul-
gationis nouæ Bullæ, dicē-
dum eſt eam cognitionem
non ſufficere reſpectu re-
rum, quæ ad veterem Bul-
lam de nouo adduntur,
cum nondum ſciri poſſint
quænam ſint; quoad alia
verò perſeuerare obliga-
tionem antiquæ.

CAP.

CAP. II.

*De prima excommunicatione Bullæ Cœnæ
in Hæreticos, Apostatas, &
Schismaticos.*

TENOR BVLLÆ.

i. Bullæ
censura. **E**Xcommunicamus, & anathematizamus;
ex parte Dei Omnipotentis, Patris, & Filij,
& Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum
Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra quoscum-
que Hulsitas, Vuiclephistas, Lutheranos, Zuingli-
anos, Caluinistas, Vgonotos, Anabaptistas, Trini-
tarios, & à Christiana fide Apostatas, ac omnes, &
singulos alios Hæreticos quocumque nomine
censeantur, & cuiuscumque sectæ existant, ac eo-
rum credentes, receptatores, fautores, & generali-
ter quoslibet illorum defensores, ac eorundem li-
bros hæresim continentes, vel de Religione tra-
ctantes, sine auctoritate nostra, & Sedis Apostol.
scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu
quomodolibet defendentes, ex quavis causa pu-
blicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore; nec
non Schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Roma-
ni Pontificis pro tempore existentis obedientia
perpaciunt, vel recedunt.

Nota-

*Notationes circa
Textum.*

I. **M**ateria huius censuræ est hæresis, & quæ de hæresi suspensionem faciūt, de quibus in iure per multa capita. cap. *Achatius*. 24. q. 1. c. *Ad abolendam*. c. *Excommunicamus*. 1. de hæret. cap. *Novit*. de sent. exc. c. *Quicumque*. de hæret. in 6. sed ante Bullā Cœnæ excommunicationes Summō Pontifici reservatæ non erant.

In hac clausula undecim personarum genera excommunicantur. 1. excommunicantur hæretici, cuiuscumque nominis, & sectæ, & apostatæ. 2. credentes hæreticis. 3. hæreticorum réceptatores. 4. fautores. 5. quilibet hæreticorum defensores. 6. legentes hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, si scienter id faciant. 7. hæreticorum libros retinentes. 8. eos imprimen-

tes. 9. eos quomodolibet defendentes. 10. Schismatici. 11. ij qui ab obedientia Romani Pontificis pertinaciter se subtrahunt, vel recedunt.

2. Circa illa verba, *Excommunicamus*, & *anathematizamus*. sciendum est excommunicationem, ut nomen ipsum indicat, à communionē deduci, significareq; exclusionē à cōmunionē. Et quia ille, qui per baptismum in Ecclesia ponitur, ut docet. S. Thom. in 4. d. 18. q. 2. artic. 1. quæstiuncula 1. ad duo adscribitur, scilicet ad cætum fidelium, & ad Sacramentorum participationē, & hoc secūdū præsupponit primū; efficitur, ut aliquis possit esse extra Ecclesiam, seu extra cōmunionem fidelium dupliciter: primò quòd excludatur tantum à participatione Sacramentorum; & hoc dicitur excommunicatio minor: secundò quòd separetur ab utroq; & maior excommunicatio appellatur, quæ sic à S. Th. loco cit. definitur. Ex-

B com-

communicatio est separatio à communione Ecclesie, quoad fructum, & suffragia generalia. In qua definitione genus non exprimitur manifestè, est tamen sub intelligendum. Cum enim sub censura Ecclesiastica, quasi species sub suo genere excommunicatio continetur, & censura pœna quædam sit, in illa particula, *Separatio.* rectè innuitur. Aliæ particulæ specialem excommunicationis rationem ab effectu demonstrant. Proprius enim excommunicatio-
 nis effectus est communicatione fidelium, & Sacramentorum participatio-
 ne priuare; quod verba illa, *Quoad fructum*, significant. Priuat etiam spiri-
 tualibus bonis, quod in illis verbis, & *suffragia generalia*, ostèditur. Nō tamen priuat bonis istis spiritua-
 libus, in quantum sunt cōmunia per charitatem, sed per Ecclesiæ interuentio-
 nem, quæ excommunicatum separat ab vniuersitate fidelium, pro quibus suf-

fragia facit. Vnde excom-
 municato suffragia, quæ
 pro tota Ecclesia fiunt, nō
 profunt.

Excōmunicationes hac
 Bulla comprehensæ, sunt
 excōmunicationes maio-
 res, nam verbum, *Excōmuni-
 catio*, absolutè prolatum de
 maiori excōmunicatione
 intelligitur, vt habetur c.
Si quem. de sent. exc. tenētq;
 cōmuniter Doctores. Scot.
 in 4. d. 19. q. vnic. art. 5. Gab.
 in 4. d. 18. q. 2. art. 3. dub. 1.
 Sot. in 4. d. 22. q. 2. artic. 1.
 Sylu. verb. *Excom.* 1. nu. 18.
 Tabien. verb. *excom.* 2. §. 7
 Nau. in Man. c. 27. n. 1 &
 de dat. & promiss. not. 4. n.
 8. Et ratio est, quia verba
 absolutè, & simpliciter pro-
 lata accipi debent in fig-
 nificato consueto. c. *Ex li-
 teris.* de spons. & l. *Labeo.* ff.
 de sup. leg. vsus autē habet,
 vt nomen. *Excommunicatio*,
 pro maiori accipiatur. Sūt
 etiam excōmunicationes
 istæ latæ sententiæ, quarūq;
 absolutio Summo Pontif.
 specialiter reseruatur.

Additur in singulis ferè
 clausulis verbum, *Ana-
 thema*.

thematizamus. post. *Excōmunicamus*. Quod verbum Hebræum ne, an Græcū sit, controuertitur. Placet esse Græcum, significareque sursum positionem. Quod S. Tho. c. i. ad Galat. let. 2. sic declarat: Anathema cōponitur ab, *ana* quod est sursum, & *thesis*, positio, quasi sursum positio. Et est ortū ex quadam antiqua consuetudine; antiqui enim pugnabant, & prædam aliquam capiebant ab hostibus, quam nolebant conuertere in vsum proprium, suspendebāt illam in templis, vel in aliquo publico loco ciuitatis, quasi separatam à communi hominū vfu, & omne tale sic suspensū nominabant Græci *Anathema*. Et ex hoc inoleuit cōsuetudo, quòd omne illud, quod excludebatur ab vfu cōmuni, diceretur *Anathematizatiū*. Vnde Iosue. 6. dicitur de Hierico, & omnibus, quæ in ea sunt, quòd Iosue mox anathematizauit ea. Et ideo etiā hoc in Ecclesia inoleuit, vt illi, qui excluduntur à

communi societate Ecclesiæ, & à participatione Sacramentorum Ecclesiæ, dicantur anathematizati. Ex quo coniecitur verba, *Excommunicamus*, & *anathematizamus*, quoad rem pro eodem accipi: vt etiam patet per c. *Engeltrudam*. 3. q. 5. Verbum tamen, *Anathematizamus*, ad maiorem terrorem, delictique ostensionem additur.

In hac clausula hæretici omnes excōmunicatur. Vt autem, quid sit hæreticus, innotescat, quid sit hæresis explicandum prius est. Hæresis nomen est Græcum, quod latinè dicitur, & interpretatur *Electio*. Et quia electio ē duobus, aut pluribus fit, aliquādo hæresis vertitur secta; nam qui viam vnā sequitur, & alteram relinquit, quasi separatur ab ea. Dogma tamē Christianorum secta, aut hæresis dici non potest, eo quod non sit inuentum nostrum, nec nos illud eligimus, sed ab Ecclesia, Dei auctoritate, nobis proponitur. Hæc de voce.

B 2 Quod

7. Quod ad rem attinet, *Hæresis est error pertinax, Catholicæ fidei manifeste contrarius, in eo, qui fidem Christi profitetur.* Sic ex sententia S. Thom. 2. 2. quæst. 11. artic. 1. & 2. definit Turrecremat. lib. 4. Summæ de Ecclesia, part. 2. c. 1. & Ban. ad cit. locum. S. Thom. Ex qua definitione colligitur tres condiciones necessarias ad hæresim requiri: prima est, quod sit error in intellectu contra ea, quæ de fide credenda sunt: secunda, quod detur cum pertinacia in voluntate: tertia, quod sit in eo, qui fidem Christi profitetur. Ex defectu primæ conditionis non erit verè hæreticus, qui licet aliquod opus hæreticale exterius faciat, siue verbo, ut hæresim proferendo, siue facto, ut idolis immolando; at tamen non ita credit per intellectum. Ex defectu secundæ non est censendus hæreticus, qui paratus est corrigi, licet oppositum fidei verè credat. Nam pertinax ille dicitur, qui, cum sciat

illud, quod credit esse contra fidem, adhuc tamē in sua falsa credulitate perseuerat. Ex defectu tertiæ docet Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 11. non esse hæreticum Cathecumenum non dum baptizatum circa aliquem articulum errantem, quantumcumq; fidem, & interiùs, & exteriùs receperit. Quia, inquit, liberè ante baptismum recedere potest. Hæc tamen sententia non placet. Dicendum igitur est Cathecumenum, qui fidem interiùs suscepit, esse verè hæreticum coram Deo, quamuis coram Ecclesia non iudicetur talis, nec comprehendatur in excommunicatione aduersus hæreticos lata. Ita Ban. vbi su. art. 2. in explicatione definitionis hæresis. §. *Ultima particula.* Et ratio est, quia Cathecumenus verè, ut supponitur, suscepit fidem, à qua verè recedit, & contra quam errorem habet cum pertinacia; ergo est verè hæreticus coram Deo. Nō tamen excommunicatur, cū Ecclesia non procedat

8

nisi

nisi cōtra illos, qui intrant per ostium Baptismi. Per hanc igitur conditionem excluduntur Pagani, & Iudæi, qui nunquam Christi fidem susceperunt. Ex quo patet hæreticum illum esse, qui cum Catholicam Christi fidē susceperit, cōtra illam pertinaciter errat.

9.

Hæreticus duplex est; mentalis vnus, externus alter. Mentalis est, qui hæresi firmiter adhærens, eā actu externo non manifestat. Externus ille dicitur, qui verbo, vel externo signo heresim ostēdit. Quod etiā dupliciter contingere potest. Primò, si cum hæresim mēte nō teneat, eam tamē actu externo manifestet. Secūdò, si nō tantū exteriori actu hæresim ostendat, sed etiā mēte teneat. Quod adhuc dupliciter fieri potest. Primò, si verbo, vel signo sufficiēti hæresim exprimat; vt si dicat in Deo Personarū Trinitatē non esse; vel si idolis imolet. Secūdò, si actus externus nō sit sufficiens ostēdēdæ hæresi; vt si actu interno hæresi

assentiatur, & exteriùs dicat, ita est, seu quid simile. Hæretici externi aliquando sunt omnino occulti, aliquando manifesti, siue id in iudicio probari possit, siue non. Et quinam horum in hac clausula excommunicentur, infra ostendetur.

10.

Hoc loco non tantūm hæretici in communi, verum etiam aliquot in particulari excommunicantur. i. Hussitæ sic appellati quodā Ioanne Huss Bohēmo, qui tēpore Vuēceslai Bohēmiæ regis Bohēmos subuertit, multa afferens ex scriptis Ioan. Vuicleph. Eius errores refert Turrecremat. ad finem. 4. lib. sum. de Ecclesia, & Ber. Ludzēburgensis in Catalogo hæreticorum, verb. *Hussitæ*. 2. Vuiclephitæ dicti à Io. Vuicleph Anglo, cuius errores ceperunt in Angliā anno Domini 1394. Fuit Clericus secularis artium professor, vt refert Turrecrem. vbi sup. & Ber. Ludzem. verb. *Vuiclephitæ*. 3. Lutherani à Marti-

B3

no

no Luthero, qui in Saxonia natus anno Domini. 1483. postea Heremitarum S. August. suscepto habitu, & religionem professus, à qua, ceu à limpidissimo tritico, tãquam apta ad cõbuendum palea, separatus, & ob inuidiam quòd Ioan. Tetzellius ex Prædicatorũ familia indulgentias à Leone. X. cõcessas prædicauerit cepit in Ecclesiã sæuire, anno. 1517. Eius vita, & errores à Ioan. Cochleò late referuntur. 4. Zuuingliani, à quodã Valricho, vel vt alij volunt, Huldrico Zuuinglio Canonico Cõstantiensi dicti. Hic anno Domini. 1525. cum Oecolampadio, & Carolstadio Berengarij errores renouauit, vt refert Gab. Prateol. de vitis, & sectis hæreticorum, verb. *Zuuinglius*. 5. Calvinistæ, à Ioan. Calvin. natione Picardo, qui à patria sua eiectus fuit ob vitæ improbitatem, (& vt refert Ioan. Vaquerius, quem verb. *Caluinista*. citat Prateolus) inter dissolutos, & inconstantes dissolutissimus,

& inconstantissimus fuit. Emerfit tempore Coroli. V. & Pauli. III. circa annũ Domini. 1534. 6. Hugonotti, seu Hugonistæ, vt ex Lindano docet Prateolus verb. *Hugonista*. Incertum est à quonam sic appellentur; an ab Hugone quodã Ludimagistello Parisiensi; an vero ab Hugone Capeto. Hi post Calvinistas sparsi sunt per Galliam; qui etiam Sacramentarij dicuntur, eo quòd Sacramenti veritatem noua quadam strophæ illudere conantur. 7. Anabaptistæ ab iterato Christi baptismo nomen accipientes, eo quòd baptizatos in pueritia retin-gant. Hos ex Lutheri secta prodijisse probabilius videtur. Author huius sectæ fuit Balthazar Pacimontanus. 8. Trinitarij etiam hæretici sunt nostri temporis à schola Lutheri prodeuntes, vt docet Osius lib. I. de hæresibus. Authores fuere Ioan. Campanus, & Michael Seruetus. Istorum omnium errores late à Prateolo referuntur.

Excom-

II.

Excommunicantur etiā in hac clausula apostatæ à fide, quales sunt, qui à fide Catholica ex toto retrocedunt: vt qui à fide Christi ad Paganismum, aut Iudaismum se conuertunt. Apostatam tot modis esse contingit quot hæreticum; scilicet purè mëtalem, purè externum, internum, & externum simul, siue actus: quo apostasia ostenditur, sufficienter, vel insufficienter illam manifestet. Et quamuis apostatæ à fide simpliciter sint hæretici, qua ratione censura contra hæreticos lata ipsos etiam comprehendit: additur tamen expressè contra apostatas, ne aliquis crederet eos non manere excommunicatos, eam nixus opinione, quæ asserit apostatam propriè, & simpliciter hæreticum non esse. Additur ergo particula *Apostatas*, maioris explanationis gratia. Quidquid in sequentibus disputationibus de hæreticis dictum fuerit, de apostatis suo modo intelligatur.

DISP. III.

Vtrum hæreticus purè mentalis in hoc canone excommunicetur.

I.

PRO parte affirmatiua arguitur primò: Si qua esset causa, ob quam hæreticus purè mentalis non excōmunicaretur hoc canone, ea esset quòd Summus Pontifex in actibus purè internis iurisdictionem non habet, hæc enim ab aduersarijs asinatur; sed hoc est falsum; ergo & illud. Minor (quam tenent Sum. Rosel. verb. *Hæresis*. Et Ang. eodem verb. §. 2. & verb. *Hora canonica*. §. 27. Gloss. in Clem. 1. de hæreticis. Alber. Pigius lib. 6. Ecclesiasticæ hierar. c. 26. Adrian. quodlib. 8. art. 1. lit. H. & in 4. de confessione. q. de oratione, quam etiam vt probabilem sequitur Ioan. de Med. C. de oratione. q. 15.) suadet; Ecclesia dispensat in voto purè interno; & pro actu etiā

B 4 purè

puré interno indulgentias concedit: ergo actus puré interni non effugiunt iurisdictionem Ecclesiæ. Probatur consequentia, quoniam eiusdem potestatis est ligare, & soluere; ergo si Ecclesia circa relaxationē obligationis actus interni potestatem habet, eādem etiam habebit, ut propter eos puniat. Et confirmatur; quia de facto in cap. *Ad abolendam*. de hæretic. excommunicatur, qui aliter de Sacramentis, quā quod Ecclesia docet, sentierint, aut docuerint.

Secūdo: Ecclesia potest reseruare hæresim puré mentalem, ut in aliquibus diæcesibus fit: ergo poterit pro illa excommunicatio- nem ferre, ergo hæreticus puré mentalis hoc loco ex cōmunicatur, & eius crimē Sedi Apost. reseruatur.

2.
*Cōclu-
sio.* Sit nihilominus certa conclusio: Hæreticus puré mentalis in huius Bullæ censura non comprehenditur. Hanc tenent Tolet. in Summa lib. 1. cap. 19. Suar. de cens. tom. 5. disp.

21. sect. 2. Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 21. eamq; tenere debent omnes, qui asserunt Ecclesiam in actibus puré internis non habere iurisdictionem, ut S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. & q. 100. artic. 9. Durand. in 4. dist. 17. q. 8. num. 7. & d. 15. quæst. 12. num. 6. Palud. in 4. d. 17. q. 7. num. 20. & d. 15. q. 5. art. 2. conclu. 4. num. 24. Sylu. verb. *Excommunicatio*. 7. excommunicatione. 2. nu. 3. Caetan. in Summ. verb. *Hæresis*, in fine, Castro de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 18. & lib. 2. de lege pœnali. c. vltim. Soto in 4. d. 22. q. 2. art. 3. Nauarr. in Man. c. 11. nu. 17. Bann. 2. 2. q. 11. artic. 4. Lorca. 1. 2. tom. 2. de legibus, disp. 16. Emma- nu. Rod. in expositione Bullæ Cruciatæ, §. 9. dub. 11. fol. 334. & alij non pauci. Et probatur: Ecclesia non potest præcipere, aut prohibere actus, de quibus sententiam ferre nō valet: sententia enim, & lex co differunt, quod lex est præceptum vniuersale, sententia verò est ipsius legis

in particulari declaratio, applicatioque coactionis: sed circa actus internos, qui exterius nullo modo manifestantur, non potest Ecclesia sententiam ferre, cum sententia non feratur nisi in illud, quod cognosci potest, cuiusmodi nō sunt actus purē interni; ergo nequit propter illos excommunicare, atque adeo hæretici purē mentales censura huius Bullæ nō ligātur.

4. Ad primum argumentum in cōtrarium negatur minor. Et ad probationem conceditur posse Ecclesiam in voto purē interno dispensare, & pro interno actu indulgētias cōcedere: hoc tamen non ex eo prouenit quod Ecclesia secundum potestatem gubernatiuam in actibus purē internis iurisdictionem directē exerceat, sed quia ad hoc specialem potestatem à Christo Domino accepit, vt traditio Ecclesiæ confirmat. Si quis tamen arguat: Prælatus Religiosorum potest irritare votum internum, etiam

de actu interno, vt de contemplatione; ergo dispensare in voto non prouenit ex speciali concessione, sed ex iurisdictione circa actus internos: neganda est consequentia. Et ratio est, quia Prælatus eatenus votum internum, & de materia interna irritat, quatenus ea, ad quæ ex vi obediētiae Religiosi tenentur, per illud impediuntur: contemplationi enim applicati, quæ à Prælato præcipiuntur, rectē facere non valebunt. Ad probationem consequentiæ argumenti principalis dandum est antecedens, sed nihil concludit, nisi quod ex vi gubernatiue potestatis propter eos actus, quorū directē potest obligationē relaxare, valet etiam directē punire, & quādo ei indirectē subiiciuntur, indirectē etiā, & relaxare obligationē, & punire culpam poterit. Ad cōfirmationē respōdetur c. *Ad abolēdā*. fore intelligendū quādo interna credulitas externo signo manifestatur,

Ad

5. Ad secundum neganda est consequentia, quia reservare non est per se actum internum iudicare, vel culpam illius punire, sed tantum subditorum potestatem ad absoluendum auferre, vel limitare. Quamuis etiam negandum non sit posse Summum Pontif. haresim internam reservare; admittendum tamen non est id præstare hoc loco, cum iuxta doctrinam Caiet. in Sum. verb. *Casus.* ex S. Ant. sententia, Nau. in Man. c. 27. num. 261. & Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 1. Summ. Pontif. nihil sibi reservare soleat, cui censura non sit annexa. Igitur cum in hoc casu censura nulla detur, nulla etiam Summo Pontifici erit reservatio.

DISP. V.

Utrum hæreticus pure externus in hac Bulla excommunicetur.

Pars affirmativa, cui favet Caiet. 2. 2. q. 12. art.

DISP. V.

1. & q. 94. art. 1. ad 1. suadetur primò; Ut excommunicatio contra hæreticos lata incurratur, sufficit hæresim exterius proferre; ergo non est, quare ab hac excommunicatione hæretici pure externi excludantur. Probatur antecedens ex Concil. Tolet. 1. in assertione fidei; ubi multæ excommunicationes sub hac forma feruntur; *Siquis dixerit, vel crediderit.* Vbi fit distinctio inter dictum, & credulitatem. Et confirmatur, quia idolatræ, qui idolis siue ex levitate, siue ex metu, quanvis ea execrentur, immolant, manent excommunicati excommunicatione contra eos lata à Ioan. 22. quæ habetur in Directorio Inquisit. p. 2. q. 43.

Secundò; Ecclesia illud punit, quod iudicat; sed actus externos iudicat; ergo propter illos punit & excommunicationem fert; & patet, cum hæresim proferentes, & de hæresi exteriori convictos quasi hæreticos absoluat. Et confirmatur; Mulieri, quæ ex metu

metu adulterium cōmittit, tota pœna adulterij infligitur, quia coacta voluntas non excusat in maleficijs; ergo hæresim proferens, licet ex metu, excommunicationi contra hæreticos lata subiacebit.

2. *Conclusio.* Sit tamen cōclusio; Qui verbo vel facto se hæreticū ostendit, non excommunicatur in hac Bulla, si hæresim mente nō teneat. Hæc conclusio communis est, & certa. Quam tenet S. Anton. 2. p. tit. 12. cap. 5. Sylu. verb. *Hæresis*. 1. §. 9. & verb. *Apostasia*. §. 2. Tabien. verb. *Hæreticus*. num. 1. Bann. 2. 2. q. II. art. 4. Graf. lib. 4. decis. c. 18. num. 11. Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 25. Et probatur breuiter: Excommunicatio Bullæ contra hæreticos fertur; sed hæretici tantum externi nō sunt verè hæretici, ergo per hanc Bullam non excommunicantur.

3. Ad primum argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum est cum Bann. loco citato, Conc. Tolet. non

intendere distinctionem facere inter dictum externum, & internū assensum, sed solum velle manere excommunicatum, qui dixerit cōtra fidem illud, quod mente tenet. Vnde particula, *vel*, facit hūc sensum; Qui dixerit credendo, vel explicando signo externo senserit, etiam si non verbis. Et ita est vsus loquendi sacrorum Canonum, vt per actus interiores intelligant etiam signa externa; vt cum dicitur quod solo consensu matrimoniū contrahitur. c. *Cum apud*. de Sponsal. & nihilominus necesse est, vt signa externa interni consensus manifestatiua dentur. c. *Tue paternitati*. eod. tit. Ad confirmationem concedimus excommunicationem à Ioā. 22. latam illos idolattas cōprehendere, non tamen excommunicationem huius Bullæ, nisi verè idolis diuinitatem inesse credāt; pœnas tamē hæreticorum, præter bonorum confiscationem, incurrunt.

Ad secundum respondemus

demus, quanuis Ecclesia possit propter actum externum punire, etiam si ex affectu interno non procedat, & de facto puniat, non tamen censeri contra illum exercentes sententiam ferre, quando lex, quæ talem actum prohibet, de eo non verificatur, nisi ab interno affectu prodeat, ut in proposito casu contingit. Nam Ecclesia fert sententiam contra hæreticos; quorum nomine non comprehenduntur, qui solo externo actu hæresim proferunt, cum de illis non verificetur quod sint hæretici; hæretici enim illi sunt, qui per intellectum contra fidem errant. Ad confirmationem primò negatur antecedens, siue de pœna imponenda periudicem, siue à Deo infligenda intelligatur. Namque Deus culpam, in qua minus de voluntario inuenitur, qualis profectò est quæ ex metu admittitur, leuius punit. Cuius morè, puniendo adulteram, cui tota legis pœna non infligitur, ius commune obser-

uat, ut docet Panorm. in Consil. 4. quod incipit; *Facti contingentia*. Quod probatur expressè in l. *Vim passam*. Et in l. *Si uxor*. §. *Siquis*. ff. de adult. quia adulteriū respectu legis nō committitur sine dolo, licet interueniat culpa etiam mortalis, ut probatur in l. pen. ff. de adult. gloss. fin. 34. q. 1. c. *In lectum*. Et 15. q. 1. c. *Inebriauerunt*. Secundò, admissio antecedente, neganda est consequentia; quia adulterari ex metu nō tollit ab actu rationem adulterij; hæresim verò sine intentione proferre, hæreticum non facit.

DISP. VI.

Vtrum in hac clausula excommunicentur hæretici, qui signa externa insufficientia ad hæresim ostendendam proferunt.

Pars affirmatiua sic suaderi potest. Ideo hæretici

tici purè mentales non excommunicantur, quia Ecclesiæ in actus purè internos iurisdictio nō cōpetit: sed actus externus insufficiens ad ostendendam hæresim, sufficiens est vt Ecclesia in actus internos habeat potestatem: ergo propter tales actus potest excommunicare: ergo propter illos excommunicat. Maior, & prima cōsequentiā patent. Secunda ex eo etiam est manifesta, quia in hac Bulla excommunicātur illi hæretici, ad quos Ecclesiæ iurisdictio extenditur. Minor, in qua est tota difficultas, probatur vno, vel altero exemplo. 1. ex Clem. 1. de statu monachorum. §. *Quia verò*. vbi excommunicantur monachi, qui sine suorum Prælatorum licentia, animo inferendi damnum Prælati, aut monasterijs, ad curias Principum se conferunt. 2. ex Clem. 1. de hæreticis. §. *Verum*. in qua excommunicantur Inquisitores, qui odio, amore, aut prauitatis affectu omise-

rint procedere contra hæreticos, aut eos, qui hæretici non sunt, vexauerint: Et tamē huiusmodi actus, cum non sufficienter ostendant animum, à quo procedant, sufficientes sunt, vt propter illos excommunicatio feratur; ergo. &c.

Confirmatur eadem minor: Actus internus, qui verè informat, & verè influit in actum externum, qualis est voluntas finis, potestati Ecclesiæ subijcitur, vt docet Caiet. in Summ. verb. *Excommunicatio*. c. 3. & verb. *Horarum Canoniarum omissio*. §. 3. & Soto lib. 10. de iust. & iure. quæst. 5. artic. 5. quos sequitur Lorca. 1. 2. tom. 2. in tract. de legibus. disp. 16. memb. 2. & tamen actus ille, saltem vt respicit finem, externo illo actu non ostenditur: ergo vt aliquis excommunicari possit, satis est quod actus externus ab interno procedat, licet illum non ostendat.

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est actum externum ab hæretico

retico factum aliquādo esse indifferentem ad hæresim internam, vel quemcumq; alium internū actū ostendendum, vt si ex interno assensu contra fidem dicat, *Ita est*: quæ verba indifferentia, & insufficientia omnino sunt ad manifestandam hæresim; vel si accedat ad non suam, credēs sibi licere, qui actus etiam de se talis credulitatis manifestatiuus non est: aliquādo verò actum externum internā hæresim sufficiēter ostēdere: Quod dupliciter euenire potest. Primò, si indeterminatè hæresim ostendat, vt si hæreticus dicat, *Ego error contra fidem firmiter adhareo*; quod dicitur hæresim in genere manifestare. Secundò, si illam in specie ostendat, non tamen eam, cui hæreticus adhæret, vt si dicat, *In Christo sunt due persone*, & credat vnā tantū esse, sed firmiter teneat non esse in Deo Trinitatē personarū.

4. Hoc posito sit prima cō-
1 Cōclu- clusio: Hæreticus, qui ver-
sio. ba, vel signa insufficientia

ad internam hæresim ostēdendam profert, nisi illam ex circumstantijs manifestent, non excommunicatur. Hanc conclusionem tenet Bann. 2. 2. q. 11. artic. 4. conclu. 3. in solut. ad 3. contra eandem conclusio. Viuald. in Candel. in expl. Bullæ Cœnæ n. 2. & 3. & Say. de cens. lib. 3. c. 4. nu. 30. Et probatur quoad primam partem; Verba illa non sunt de se manifestatiua hæresis internæ; ergo qui illa profert, adhuc manet intra limites hæretici mentalis, atq; adeo excommunicationem non incurret, cum hæreticus mentalis non excōmunicetur, vt disp. 4. probauimus. Secūda pars etiam ostenditur, quia verba de se insufficientia multoties ex circumstantijs internā hæresim declarant: æquipollent enim verbo, vel signo hæresis manifestatiuo; ergo, cum iam hæresis interna exterius illis verbis ostendatur, qui illa profert, erit verè hæreticus externus, & ideo excommunicationem incurret.

Quæ

5. Quæ autem sint huiusmodi signa, & circumstantiæ ex particularibus eventibus iudicandum est. Cõueniunt tamen Doctores sufficere nõ solũ aliquorũ actuum exercitiũ, vt imagines conculcare, sed etiã carentiam, & priuationem aliorum, vt si hæreticus ad eleuationem augustissimi Eucharistiæ Sacramenti non assurgat. Existimo ex se sufficientia non esse ea signa, quæ faciunt leuiter suspectum de fide, sufficere verò, saltem regulariter, quæ vehementer, vel violenter suspectũ reddũt. Quæ autem sint ista signa, tradũt Sylu. verb. *Iudicium*. & verb. *Præsumptio*. Bern. Comens. in Lucer. Inquisit. verb. *Præsumptio*. & verb. *Suspicio*. Simanc. in Ench. tit. 41. Albertin. de agnoscendis. q. 34. Repert. Inquisitorũ verb. *Suspectus*. Eymericus in direct. Inquis. 2. p. q. 55. & ibi Pegn. com. 80. & Param. de origine Inquisitionis lib. 3. quæst. 10.

6.
2. conclusio.
sq.

Secunda conclusio: Si quis verbo, vel signo hæ-

resim perfectè proferat, quam mente non habet, licet alteri diuersæ adhæreat, excommunicatione non incurrit. Probatur: Hæreticus iste, quoad hæresim, qua est infectus, censetur purè mentalis, cum verba, & signa, quæ profert, illam non explicant, quamuis aliam, cui ipse non assentitur, perfectè ostendant, respectu cuius hæreticus purè externus dicendus est; sed neutra istarum rationum excommunicatio incurritur; ergo hæreticus, qui prædicto modo profert hæresim, non excommunicatur. Et confirmatur ex. c. *Ad abolendam*. de hæret. vbi dicitur. *Excommunicamus, qui aliter senserint*, &c. quod Doctores communiter intelligendũ esse dicunt, quando id, quod senserint, externo signo explicauerint; sed in casu conclusionis id, quod hæreticus contra fidem sentit, externo signo non explicat; ergo non excommunicatur.

Cõtra hanc cõclusionẽ argui potest, Qui dicit se
ad

71

ad Paganismum retrocessisse, cum ad Iudaismum retrocesserit manet excommunicatus: ergo similiter qui tali hæresi se esse infectum fatetur, cum non illi, sed alteri assentiat. Consequentia videtur bona, cum vterq; verè se esse hæreticū manifestet, licet medium, quo à fide recessit, non ostēdat. Antecedens probatur: Qui dicit se esse Paganum, sufficienter declarat ex toto à fide recessisse, à qua verè ex toto retrocessit: ergo est perfectè apostata externus.

8. Ad hoc arg. negatur anteced. Et ad probationem dicendum est, verba illa nō indicare per se verum errorem contra fidem, qui in eo homine reperiatur, sed esse mēdaciū quoddā, quod, qua tale, apostasiæ manifestatiuum non est. Sicut, igitur necesse est, vt hæreticus errorem, cui adhæret, dicat, vel saltem se esse hæreticum, sic de apostata est sentiendū: quia, vt docet Sylu. in apostatis locum habent omnia iura,

quæ de hæreticis loquūtur, cum verè sint hæretici.

Tertia conclusio: Qui 9.
verbo, vel signo hæreticū se esse ostendit, sic et articulare hæresin, cu ad-
hæret, nō declarat, manet
excommunicatus. Hanc
videtur tenere Bann. vbi
sup. Probatur; Iste est verè
hæreticus, verèque, & perfectè internam hæresin
exteriùs manifestat; ergo
nihil est, quod illum ab ex-
communicatione liberet.
Quod autem in specie,
quem sequatur errorem,
non ostendat; non tollit
quominus se esse hæreti-
cum declarat. Quod est
satis, vt hæreticus externus
censeatur.

Ad arg. initio positum
negatur minor; & ad pri-
mum exemplum, quo pro-
batur, dicendum est, non
sufficere animum, nisi ex-
terno actu explicetur, vt
monachus ad curias Prin-
cipum se conferens exco-
municetur, sed requiritur
externa animi manifesta-
tio. Et sic intelligitur Cle.
illa, non verò de animo in-
suffi-

10.

CAP. II.

sufficienter declarato, & similiter explicandum est secundum exemplum.

II.

Ad confirmationem distinguenda est maior, & videndum, an intelligat de actu per se influente, & informante, an verò de informante per accidens, & qui non est necessariò coniunctus cum actu externo. In primo sensu concedenda est; in secundo verò neganda. In proposito autem voluntas finis respectu actus externi, est solum illius circumstantia; cum tantum à voluntate efficaci, à qua producit, ut à causa per se, procedat. Quòd autem fiat propter hunc, aut illū finem, per accidens est ad productionē illius. De qua re vidēdi sunt Alfōs. à Castro lib. 2. de iusta hæretic. punit. c. 18. & Simanc. de Cathol. instit. tit. 42. nu. 11.

DISP. VII.

Utrum excōmunicentur omnes hæretici, qui externo actu hæresim manifestant.

DISP. VII.

33

PRO resolutione sit prima conclusio: Qui pro positionē cōtra fidem, cui firmiter adhæret, verbo vel signo sufficiēti declarat, quātūcūq; in occulto, censuram huius canonis incurrit, nisi illā in cōfessione sacramentali, aut coram Inquisitoribus, aut cōsiliū, vel auxiliū ad eā relinquēdā petendo, proferat. Hæc conclusio, quoad primam partē, cōmunis est. Quam authores in præcedētibus disputationib⁹ citati tenēt. Probaturq;: Actus ille, quātūcūq; sit occultus, sufficiens est ad faciendū hæreticum externū, cū ex natura sua probabilis sit in iudicio, atq; adeo potestati Ecclesię subiectus; sed per hunc canonem excommunicātur omnes hæretici externi, in quos Ecclesia iurisdictionē habet: ergo qui sic hæresim cui adhærēt, proferūt, hac censura innodātur. Secūda partem tenet Simanc. de Cathol. inst. tit. 24. n. 9. qui refert Viēt. ipsos sequitur Say. lib. 3. de cens. c. 4. n. 28. & 29. & quoad illū, qui hæresim

C

resim

resim in confessione manifestat, ostēditur: tū, quia actus ille, quo hæresis declaratur, quatenus in confessione fit, extra humanū iudicium cōstituitur; cū etiā, quia, si id, quod in cōfessione aperitur, iudicio punitiuo Ecclesiæ esset subiectū, cōfessio odiosa redderetur. Et confirmatur, quoniā cōfessarius hæreticum mentalē potest absolvere (quod nō fit, nisi hæresis exterius explicetur) nō verō externum; ergo hæresis in cōfessione declarata hæreticum externum non facit. Quòd etiā Inquisitoribus declarare, vel cōsiliū petere, extra hæresim externā fit; inde patet, quia actus isti boni sunt; ergo ratione illorum non incurritur cēsurā. Deinde, quia hæretico mentali ad conuersionem præcluderetur via.

3.
2. Cōclusio.
3. Qui hæresim, quā mente tenet, per iocū narrat, hac cēsurā adstringitur, secus verò, si eā narret, à qua verè discessit. Hāc docet Say. vbi sup. n. 31. cui Victor. & Simanc.

fauēt, si rectē explicentur. Et probatur quoad primā partē: In illa narratione iocosa datur vera hæresis actualis manifestatio, in ea que actualis, vel saltem virtualis hæresis assensus includitur; ergo per illā cēsurā incurritur. Et cōfirmatur, quia is est hereticorum mos tētātium suā hæresim ioco insinuare: cui cōsonat illud Prou. 10. *Quasi per risū stultus operatur scelus.* Secūda pars est manifesta, cū narrans hæresim à qua discessit, hereticus nō fit, nisi forte externus tātūm. Quod nō sat est, vt cēsurā incurrat, vt disp. 5. probauimus.

Tertia cōclusio. Qui sciēter dubitat de aliquo articulo fidei, aut alicui opinioni taliter adhæret, quod ab Ecclesia nō sit paratus corrigi, si id verbo, aut signo externo declaret, censurā huius canonis incurrit. Prima huius cōclusionis pars probatur ex c. 1. de hæreticis, vbi dicitur quòd dubius in fide est infidelis. & c. 1. de Sum. Trin. in quo cēsetur hæreticus dubitās animam ratio-

4.
3. Cōclusio.

CAP. II.

rationalem esse corporis formā. Quæ omnia intelliguntur, quando qui, sciēter, & cum pertinacia dubitat. Nam errans ex ignorātia, etiam crassa, si sit paratus corrigi, nō propriē hæreticus dicitur, vt docēt Cano lib. 12. de locis Theolog. c. 9. Ban. 2. 2. q. 11. art. 1. Valētia ibidem, disp. 1. puncto. 1. quidquid dicat Soto in 4. d. 21. q. 2. ar. 3. cum ergo isti sint hæretici, excōmunicantur. [Secundā partē tenent Cast. de iust. hæret. punit. lib. 1. c. 7. Cord. lib. 1. quæst. q. 17. §. 37. & Emmanu. in explicat. Bullæ Cruciatæ. §. 9. n. 72. dub. 2. Et sic ostēditur; Qui nō est paratus corrigi ab Ecclesia in ijs, quæ ab ipsa declarari, & diffiniri possunt, proculdubio hæreticus est, ergo si id signo externo ostendat, cēsurā huius canonis ligabitur. Illud tamen circa hoc aduertendum est, si quis explicet suā sententiā in ijs, quæ adhuc sub opinione sunt, quāuis internē animum hereticalem habeat, nō ideo excōmunicari, quia cum res

DISP. VII.

35

adhuc sub iudice sit, qui suam sententiam declarat, non per hoc errorem manifestat internum.

DISP. VIII.

Utrum omnes hæreticorum credentes hoc canone excommunicentur.

PArs affirmatiua sic probatur; Summus Pontifex in hac Bulla de hæreticorum credentibus absolute loquitur; ergo omnes in ea cōprehenduntur; nā ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt est cōmune Iuristarum proloquium. Confirmatur: Credētes hæreticorū, aut eorū erroribus credūt, aut eorū personis: primos manifestū est excōmunicari. Quod etiam excōmunicetur secundi, probatur: Nam cum credentes primo modo sint hæretici, iam excōmunicati erāt per particulam, *Hereticos*, vnde

C 2 parti-

particula, *Credētes*, aliquid addit, & non aliud, ut videtur, nisi hæreticorum credere personis; ergo omnes isti in hac clausula comprehenduntur.

2.

Pars negatiua suadetur: Qui semel, aut qui bis hæreticorum concionibus interfunt, verè sunt eorum credentes; & tamen non censentur excōmunicati; ergo nō omnes hæreticorū credētes excōmunicantur. Maior probatur: Vt aliquis hæreticus maneat excommunicatus, satis est vnum tantū signū externū exhibere; ergo similiter, ut aliquis sit hæreticorū credēs, faterit semel eorū cōcionibus interesse. Minor, dū asserit nō manere excōmunicatū, qui semel audit hæreticorū cōcionē, inde videtur manifestè colligi, quòd cōtra illū nō proceditur, ut cōmunis est Iuristarū sententia. Quatenus verò asserit, nō sufficere cōcionibus hæreticorum bis interesse, ex eodem fundamento tenēt nonnulli.

3.

Pro resolutione huius

difficultatis aduertēdū est primò, & explicādum quid sit credere hæreticis, seu qui dicātur hæreticorū credentes. In quare Palud. in 4.d.13. q.3. art.1. concl. 7. quem sequuntur Nau. in Man.c. 27.n.55. Tolet. in Sum.lib.1.c.19. Graf.lib.4. decis.c.18.n.22. Sayr.lib.3. de cens.c.5.n.1. & alij, quos ipsi citāt; asserit eos dici hæreticorū credentes, qui eorū erroribus nō explicitè, sed implicitè credunt; ut si quis ignorās Lutheri errores, dicat fidē, & doctrinā, quā ipse docet bonā esse, aut in fide Lutheri velle mori, dūmodo, & hæc in intellectu habeat, & sciat Lutherū, & eius doctrinā ab Ecclesia esse dānatam. Pegn.in 2.p.Direct.Inquis. q.50.Cōm.75. ex quodam libro vetustissimo refert eos dici hæreticorum credentes, qui tantū fidem eorum habēt, sed nō vitam.

Aduertēdum est secūdo alios etiā esse hæreticorum credētes, nimirū, qui credūt hæreticorū verbis, iussionibus, & operibus, eorū

4.

hite.

litteras hinc inde deferunt, eis seruiunt, alimoniam cōferunt, ducatum præstant, eos visitant, & similia circa illos exercent. Hi omnes, vt docet Eymericus. in 2. p. Direct. Inquisit. quæst. 50. num. 5. licet non iudicentur credentes hæreticorū erroribus, non tamen carent suspitione credendi eis. Illud igitur obseruandum est cum Pegn. ad citatum locum Direct. comm. 75. eos solum ex factis dici hæreticorū credētes, qui ea facta cōmittunt, in quibus non est propriè hæreticorū ritus, licet suspitione hæresis, ob familiaritatē, & obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, nō tamen credētes iudicātur, cū illa ex carnali affectione nō nūquam fiant, vt docet Guid. Fulgos. in cōsultationibus ad Inquisitores. q. 9.

Aduertendum tertio, vt hæreticorum credentes censuram huius canonis incurrāt, necessariū esse actu externo se tales esse ostendere: nam, vt supra probauimus, solus actus internus

ad incurrendam excommunicationem nō sufficit. Hoc autem, vt citato loco docet Eymer. aliquādo ex verbis, aliquando ex factis cognoscitur. Tūc cognoscitur ex verbis, quādo hæreticis credēs id fatetur, aut fidē, & doctrinā quā docēt bonā esse affirmat, & similia verba profert: tunc ex factis, quādo consolationē vel communionem ab eis recipit, vel cōciones eorū audit. De qua re latē Eym. & Pegn. citatis locis.

His prænotatis sit prima ^{6.} *conclusio.* Qui non credunt hæreticorū erroribus, quāuis eorū personis credāt, ac eis obediāt, cēsurā huius canonis nō innodātur. Hanc tenent. Nau. Graff. Tolet. Say. locis citatis. Et ratio est, quia credere personis, & tractare in ijs quæ ad fidē non pertinent, ex carnali affectione, cōmuniter fieri cōtingit, aliās enim Catholici, qui inter hæreticos viuunt, ex cōmuni cōsortio, quod cū illis habēt in politicis, efficerētur hæreticorū credētes, essentq; per hūc

C3

cano-

canonem excōmunicati ,
quod nequaquam dicēdū
esse rectē Nauar. affirmat.

7. *Cōclu-* Secunda conclusio: Cre
sio. dentes hāreticorum erro-
ribus, idque externo signo
huius credentiæ manifesta-
tione ostendentes, hoc ca-
none excommunicantur.
Hæc conclusio communis
est. Eam tenent citati Do-
ctores. Et probatur, quoniā
hi sunt verē credentes in
ijs, quæ Catholicæ fidei re-
pugnant; imò sunt verē
hāretici, quamvis solūm
simpliciter eorum errori-
bus assentiantur. Contra
quos etiam fertur excom-
municatio in c. *Excommu-*
nicamus. 1. §. Credentes. de
hāret.

8. *Cōclu-* Tertia conclusio: Qui
sio. credēdo hāreticorum er-
roribus, semel eorum con-
cionibus interfuerit, non
excommunicatur. Proba-
tur: Vt credētes hāretico-
rum excommunicentur,
necesse est, vt diximus,
quòd id exterius signo suf-
ficienti ostendant; sed hā-
reticorum concionibus se-
mel interesse, sufficiēs cre-

dulitatis signum non est;
ergo qui hoc semel facit,
non excōmunicatur, quā-
tumcūq; erroribus hāreti-
corū intus assētiatur. Proba-
tur minor, quia qui semel
interfuit hāreticorum
concionibus, non iudican-
tur credentes, vt est com-
munis opinio, quam Pagn.
vbi supra colligit ex. l. *Qui*
contra. C. de incestis nup.
ex C. *constat. 1. q. 1 & ex c.*
Ex studijs. de præsumpt. hoc
tamen intelligendum est
absolutē loquendo, & ex
vi vnius tantūm signi; nam
aliquando ex circumstan-
tijs, & ex alijs signis adiun-
ctis oppositum asserendū
est.

9. Vtrum autem ad hoc
sufficiat bis interesse hā-
reticorum concionibus,
dubitari potest. Pars affir-
mativa ex eo suadetur,
quia ex actu geminato cri-
men videtur ad consuetu-
dinem trahi. Ex quo fun-
damento colligunt Archi-
diaco. Geminian. Ioan.
And. & alij. c. *Quicumque.*
§. Heretici. verb. *Credentes.*
de hāreticis, in 6, Zanchin.
tract.

tract. de hæreticis. c. 3. n. 6.
 vers. *Sed pone*. Repert. In-
 quirit. verb. *Credentes*. §. *Sed*
ponamus. qui bis audiunt
 hæreticorum conciones,
 censendos esse credentes.
 10. Nihilominus existimo hos
 non manere excommuni-
 catos, quia ex eo quod
 bis inter sunt hæreticorum
 concionibus, non ducitur
 vehemens credulitatis cō-
 iectura, sed levis: nam, ut
 docet Eymeri. ubi sup.
 quem ibi sequitur Pegn.
 qui hoc faciunt, non repu-
 tantur credentes; præser-
 tim si non frequentent, cū
 possint. Igitur, quamvis
 admittamus aliquā in hoc
 casu dari suspicionem, illa
 non vehemens, sed levis
 iudicanda est. Idem dicen-
 dum existimo de illis sig-
 nis, quæ pro credentibus
 hæreticorum personis no-
 tauimus: secus verò de ijs,
 quæ errorum credentiam
 ostendunt.

11. Ad argum. partis affir-
 mativæ respondetur, licet
 Summ. Pontifex de credē-
 tibus absolutè loquatur,
 communiter tamen à Do-

ctoribus explicari de his,
 qui erroribus, non verò
 qui personis credunt. Quæ
 communis interpretatio
 ad legem explicandam suf-
 iciens est, in eoque vide-
 tur fundari, quia credere
 hæreticorum personis, nō
 est contra fidem, hic verò
 propter solos actus contra
 fidem excommunicatio
 fertur, & per hoc explica-
 tur illud Iuristarum pro-
 loquium in argumento ci-
 tatum. Ad confirmationē
 dicendum est, particulam,
Credentes, maioris explica-
 tionis gratia positam esse,
 & ideo in Bulla Pi. V. o-
 missa fuit: cum enim hu-
 iusmodi credentes sint hæ-
 retici, in censura contra
 hæreticos lata compre-
 henduntur.

12.

Ad argumentum partis
 negativæ respondetur nō
 quodvis signum externū
 ad excommunicationem
 incurrendam satis esse, sed
 illud requiri, quod erroris
 interni perfectè manifesta-
 tiuum est: quale iudicandū
 nō est semel, aut bis hæ-
 reticorū cōcionibus adesse.

C4

DISP.

DISP. IX.

*Quinā receptatores in
hac censura compre-
hendantur.*

1. **P**RO intelligentia eorū,
quæ dicenda sunt, sciē-
dum est, hæreticorum re-
ceptatores esse induplici
differentia; quidam enim
semel, aut bis hæreticos
receptant, seu recipiunt:
quidā autem pluries, & fre-
quenter. Horū omnium
alij hæreticos recipiūt oc-
cultando, ne ad manus Ec-
clesiæ deueniant (quod est
recipere hæreticos, vt hæ-
reticos) alij recipiunt igno-
rādo eorum errores, & eos
à ministris Ecclesiæ quæri;
sed ea tantum ratione, qua
homines sunt, recipientes
eos ad hospitium, vel ne oc-
cidantur, comprehendan-
tur ve à iudice non proce-
dente in causa fidei.

2. Hoc posito, non defuere
ex antiquis, qui existimaue-
runt semel recipientem

hæreticum, vt hæreticum,
pœnas receptatorum non
incurrere. Quam sententiā
videtur tenere Viuald. in
explanatione Bullæ Cœne-
num. 8. quatenus dicit il-
lum receptatorem appel-
lari, qui frequenter hæreti-
cum recipit. Horum sentē-
tia probari potest ex pro-
prietate verbi, *Receptatores*,
ducitur enim à verbo fre-
quentatiuo, *Recepto*, quod
nō significat semel, aut bis,
sed frequenter, vel saltem
plures recipere: ergo non
est extendendum verbum
ultra propriæ significatio-
nis acceptionem.

Prima conclusio: Qui 1. *Cōclusio*
semel recipit hæreticum, *scilicet*
vt hæreticum, manet verè
excommunicatus. Hæc cō-
munis est. Eam tenet Zan-
chin. tract. de hæretic. c. 6.
nu. 2. Repert. Inquis. verb.
Receptatores. §. *Sed circa hoc*.
Conrad. Brun. lib. 1. de
hæretic. c. 4. Eymeric. in 2.
p. direct. Inquisit. q. 51. &
ibi Pagn. comm. 76. Toler.
in Summ. lib. 1. c. 19. Graff.
lib. 4. decis. cap. 18. num.
23. Sayr. lib. 3. de censur.

C. 3.

c. 3. n. 3. & Vgolin. hoc loco ad illud verbū, *Receptatores. §. 2. vers. Quinto.* Et ratio est quia in iure, *Receptor ille est, qui aliquem recipit, & celat, ut servatus manus iudicis euadat.* l. i. ff. de receptat. l. *Cogruit.* ff. de officio præsid. l. ult. C. de his qui latronē occult. Syl. verb. *Hæresis.* l. n. 10. §. *Receptor.* Ad hoc autē non requiritur frequentatio actūū, sed satis est semel hæreticū recipere. Quæ cē-
sura ut incurratur non est opus, quod hæreticus à ministris captus non sit, sed sufficit, ut quis illū recipiat, & occultet. Ita colligitur ex c. *Sicut ait:* de hæret. vbi sic dicitur: *Sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fouere præsumat.* Ex quo patet satis esse hæreticum occultare, ut quis sit verē receptor.

4. 2. conclusio.
Secunda conclusio: Qui sciēter recipit hæreticum, ipsumque occultat, quādo à ministris, ut hæreticus inquiritur, licet hospitij gratia ipsum principaliter receperet, in canonis huius

censuram incidit. Hanc conclusionem tenet Sayr. vbi sup. Et probatur, quia in hoc casu iste occultat hæreticum, ne à ministris comprehendatur in causa fidei; ergo est verē receptor: nam primaria, vel secundaria intentione recipere, nō tollit quominus verē, & formaliter hæreticus in causa hæresis recipiatur; quod est satis ad excommunicationem incurrendam. Nec opus est propter hæresim primario hæreticū occultare, ut docet Tol. vbi sup. §. *Oportet autē.* 5.

Tertia conclusio: Qui recipit hæreticum ignorans hæreticum esse, vel, si sciat ipsum esse hæreticū, eum non occultat in causa fidei, non excommunicatur. Hæc communis est. Eā tenent Doctores citati. Et probatur; quia non recipitur hæreticus in hoc casu in causa fidei, & ut hæreticus, sed ut homo; quod nulli prohibetur. Imò in ca. *Duo ista nomina.* 23. q. 4. sic dicitur; *Quia peccator est, corripe, quia homo, miserere.*

Ex

6. Ex hac conclusione sequitur non manere excommunicatos nautas, caupones, stabularios, & similes receptantes hæreticos; quia aduētantiū mores perscrutari nō tenentur. Nec etiā recipientem hæreticum ne ab inimico accidatur, vel ne comprehendatur à ministris iustitiæ propter homicidium, vel furtum, cū hoc non sit in causa fidei receptare.

Ad argumentum initio factum ex dictis patet solutio: aliter enim verbum, *Receptor*, à Grammaticis, aliter à Iurisperitis usurpatur.

DISP. X.

Vtrum qui consanguineos hæreticos receptant, excommunicentur.

1. *conclusio.* Prima conclusio: Qui receptant parentes, filios, uxorem, & maritum hæreticos, probabilius est excommunicari. Hæc tenet absolutè Vgolin. hoc loco

in verbo. *Receptatores.* §. 2. ver. *Sexto.* & Repert. Inquisit. verb. *Receptatores.* §. *Sedita men receptatus.* & Grilan. tract. de hæretic. q. 9. num. 2. quatenus dicunt non esse minus puniendos, qui consanguineos hæreticos receptant, quàm si alios receptarēt. Vnde inquirunt non habere locum in hæreticis legem. 2. ff. de receptat. quæ vult, vt receptatores consanguineorum minus puniantur. Fauent huic sententiæ authores infra citandi, qui huiusmodi receptatores à tota peccata non excusant. Probatumque; Nulla cognatio præferenda est Religioni. c. *Legi.* 33. quæf. 8. & c. *Si infidelis.* 28. quæf. 1. ergo non excusatur à culpa consanguineus, quantumcūque cōiunctus, si cōsanguineū hæreticum occulter. Confirmatur. 1. quia praxis sanctæ Inquisitionis habet, vt si pater, mater, filij, maritus, & vxor de se inuicem non denunciēt, pro dimittendis habeantur; quod nequaquam fierit, si denuntiare

tiare non tenerentur: ergo
similiter eosdē occultare,
& receptare non possunt.
Confirmatur. 2. Filij pro
delicto patris contra fidē
puniuntur, propter crimi-
nis atrocitatem, licet ipsi
non peccauerint; c. *Vergen-
tis*. de hæret. Et. c. *Quicūq;* §.
Filij. eod. tit. in 6. ergo ma-
iori ratione puniri debent,
quando ipsos in causa fidei
comprehensos occultant.

3.
2. *Cōclu-
sio.*

Secunda conclus. Pro-
babile est receptatorem
patris, filiorum, vxoris, &
mariti receptatricem, qua
tales sunt, & non infauorē
hæresis, non excommuni-
cari. Hanc conclusionem
tenet Viual. in Candel. in
explanat. Bullæ Cœnæ. n.
9. pro qua refert Nauar. &
Dida. Perez. Et probat,
quia omnes isti vna perso-
na cum receptante repu-
rantur: cum ergo occultas
se ipsum non maneat ex-
communicatus, idem di-
cendum videtur de occul-
tante patrem. & c. colligi-
turque ex quadam iuris
æquitate; quia nihil huma-
num à nobis alienum esse

debet: humanum autem
valde est, vt qui tanto ne-
cessitatis vinculo sunt cō-
iuncti, sibi inuicem auxiliū
præstent.

Deinde probatur: Qui
receptat hæreticum, non
vt hæreticum, seu, vt hæ-
resi faueat, nō excommunica-
tur; omnes enim eos tātūm
dicunt receptatores, qui
hæreticos occultant, vt
eorum opitulentur errorib-
us; & hinc est quod recep-
tatores iudicantur de fide
suspecti: ergo si nullo mo-
do erroribus auxilium præ-
stare intendant, sed tātūm
amore naturali præfatos
consanguineos occultare,
vt ab infamia, & morteli-
berentur, in censura recep-
tantium non comprehen-
duntur.

Confirmatur, quoniam
vt docent Zanchin. tract.
de hæret. num. 167. Si-
manc. de Catholic. inst.
tit. 15. num. 20. & 21. & in
Encherid. titul. 16. num. 8.
Tiraquel. tract. de pœnis
temperand. ac remittend.
cas. 4. 20. & 21. Eymer. 2. p.
Direct. Inquisit. quæst. 56.
nu.

num. 8. & ibi Pagn. comm. 81. mitius agendum est cū receptatoribus consanguineorum; ergo si in foro cōscientiæ constet nullo modo illos receptare, vt hæresi faueant, in hanc censuram non delinquent.

5. Quia tamen primam conclusionem probabiliorē iudicauimus, imò in praxi sequendam existimamus, saltem in foro externo, respondendum est ad rationes secundæ. Ad primam dicendum est, licet personæ illæ, quoad naturalem coniunctionem, vna tantum persona reputentur, quoad coniunctionem fidei esse omnino diuersas, atque adeò non censeri eundem occultare seipsū; neque in ijs, quæ ad fidem pertinent, æquitas illa iuris præsumenda est; imò æquissimum iudicari debet, vt pro fide tutanda omnia contemnantur. Nam si, iuxta Platonis sententiā lib. 12. de leg. quem ciuitas sibi hostem decreuerit, eundem sibi quisque hostem existimare debet; quā

to magis quem Ecclesia vt hostem insequitur, ac punire intendit.

6. Ad secundam respondetur, occultare aliquem vt hæreticum non in eo solum consistere, quod aliquis velit errori contra fidem fauere, sed etiam in hoc quòd in causa fidei illum occultat, quem fidei ministri, vt hostem Ecclesiæ, insequuntur, & quarunt. Neque item excommunicatio huius canonis lata in receptatores est purè præsumptiua, quamuis enim ex præsumptione Ecclesia occasionem sumpserit illā condendi, non tamen huiusmodi præsumptio fuit totalis occasio, eam etiam in odium criminis, & in bonum fidei statutum sit ne quisquam hæreticos receperet.

Ad confirmationem negatur consequentia. Et ratio est, quia Ecclesia, vt pia mater, de filiis suis minus malum præsumit, & fauorabilius opinatur; vnde quamlibet oblatam occasionem eos leuius puniendi

niendi amplectitur, & acceptat.

DISP. XI.

*Quinam hæreticorum
fautores excommuni-
centur.*

I. **H**Æreticorum fautores illi dicuntur, qui eis in causa fidei fauorē præstāt. Quod tripliciter euenire potest, vt tradunt Repert. Inquisit. verbo *Fautores*. Zanchin. tract. de hæret. c. 5. Eymer. 2. p. Direct. Inquisit. quæst. 53. & ibi Pegn. omisione scilicet, facto, & verbo: omisione, vt si ea omittat quis facere, quæ ad hæreticorum capturam, ad eorum punitionem, & ad procedendum contra eos in causa fidei, necessaria sunt, quando ad ea tenentur; nam, vt habetur c. *Qui potest*. 23. quæst. 3. *Qui potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit; nihil est aliud, quam fauere impietati eorum.* Facto, seu commissione, si captos absque iudicis mæ-

dato, & autoritate è carcere liberet, vel sententiã eorum directè, vel indirectè impediat. c. *Vt Inquisitionis*. §. *Prohibemus*. de hæret. in 6. verbo. *Si viam fugiendi doceat*. Huiusmodi fautores aliquando sunt personæ publicæ; siue sint ad quos ex officio spectat contra hæreticos procedere; siue magistratus sæculares. Aliquando sunt personæ priuatæ. Inter quas est etiã discriminē; quia vel possunt esse ministri, seu quasi ministri, quales sunt Cruce signati, quos *Familiares* vocamus: vel sunt homines particulares, quibus hæreticos accusare, & contra illos procedere non incumbit.

Hoc posito, quærimus, vtrum omnes isti, si aliquo prædictorum modorum faueant hæreticis, per hanc clausulam excommunicentur. In qua re Palud. in 4. d. 18. quæst. 3. art. 1. tenet: personas particulares, quæ, cum possint, hæreticos denuntiare nolunt, in excommunicationem incidere

dere. Idem videtur sentire Pegn. vbi supra Comm. 78. §. *Postremo*. quatenus asserit personas priuatas esse hæreticorum fautores, ex omisione denuntiandi. Quorum sententia sic probatur.

3. Primo: Qui crimina potens emendare nō corrigit, ipse committit, c. *Qui potest*. 23. quæst. 3. c. *Qui vitij*. eādē causa quæst. 5. cap. *Ita corporis*. 11. quæst. 3. c. *Negligere*. 2. quæst. 3. cap. *Error*. 83. dist. Sed priuatæ personæ, hæreticos denuntiando, eorum crimen possunt emendare; ergo tacentes, eorundem criminum redduntur rei, proindeque per denuntiationis omisionem fauorem præstant.

4. Secundo: Omnes, etiam priuatæ personæ, hæreticos denuntiare tenentur; ergo si non denuntient, sunt fautores: atque adeo excommunicantur. Consequentia videtur bona, quoniam ideo ministri, & familiares, qui non denuntiant, aut hæreticos in car-

cere detentos nō seruant, excommunicantur tamquam fautores, quia illud facere omittunt, ad quod vel ex officio, vel ex iuramento tenentur, vt infra dicemus. Antecedens probatur à S. Thom. 2. 2. quæst. 68. artic. 1. Caiet. ibidem. Alen. 3. p. quæst. 42. Soto lib. 5. de iust. & iur. quæst. 5. artic. 1. Cardinal. in cap. *Si peccauerit*. 2. quæst. 1. nu. 29. Conrad. Brun. lib. 1. de hæret. c. 7. Ioan. de Rojas. in Singul. fidei, Singul. 5. Castro libr. 2. de iusta hæretic. punit. cap. 25. Simanc. de Catholic. inst. titul. 19. num. 10. Omnes enim ex præcepto charitatis crimen Reip. & fidei perniciosum denuntiare, imò & accusare tenemur. Et confirmatur, quia ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis lata est excommunicatio ipso facto incurrenda contra omittentes denuntiare hæreticos infra certos dies.

Pro resolutione sit prima conclusio: Omnis, i. *Conclu-* siue sit publica, siue priuata
uata

uata persona, commissione in causa hæresis hæreticis fauorem prestans, per hunc canonem excommunicatur. Hæc conclusio est omnino certa, & patet, quia hi omnes verè fautores hæreticorum sunt.

6.
2. *Cōclusio.* Secunda conclusio: Ministri publici, qui ad procedendum contra hæreticos deputantur, si id facere omittant, manent excommunicati. Hi sunt Episcopi, Inquisitores, & alij Sanctæ Inquisitionis particulares ministri. Hæc communis est. Eam tenent Eymer. in Direct. Inquisitorum 2. par. ques. 53. & ibi. Pegn. Sylu. verb. *Hæresis*. 1. num. 10. Tabien. verb. *Excommun.* 5. num. 8. Repert. Inquisitorum verb. *Fautores*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 17. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 18. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 5. num. 7. Et ratio est: quia hi verè fauent hæreticis omissione eorum, ad quæ tenebantur.

Tertia conclusio: Personæ publicæ, & ministri 3. *Cōclusio.* sæculares, qui requisiti ab Episcopis, aut Inquisitoribus ad comprehendendos hæreticos, vel ad procedendum contra illos, auxilium negant, excommunicationem incurrunt; Secus verò si ab eis non fuerint requisiti. Hanc tradunt Doctores citati, & habetur. cap. *Ad abolendam*. §. *Statuimus*. de hæretic. & cap. *Vt inquisitioni*. eod. titul. in 6. & in Scriptis Innocentij IIII. & Clement. IIII. quæ referuntur ad finem Direct. Inquisitorum. Quibus in locis excommunicantur sæculares Magistratus, qui requisiti, opem contra hæreticos non ferunt. Si tamen non requirantur, nulla eis imponitur pœna, cū ex officio non teneantur procedere; atque adeò, nisi requirantur, fautores non sunt.

Quarta conclusio: Prælati, vel Inquisitores, qui 4. *Cōclusio.* omittunt facere carceres

res

res tutos, & fidos custodes præficere ex amore quodam carnali ipsius persone hæretici, excommunicantur; non verò si ex negligentia, aut auaritia ea facece omittant. Probatur prima pars; Qui ob amorem personæ hæretici tutos carceres construere, ac fidos custodes præficere omittit, consequenter vult vt fugiat; qui enim non custodit, cum possit, & ex officio tenetur, vult fugam, ergo in hoc hæretico fauet in causa fidei, atque adeò excommunicatur. Secundam partem docet Archid. c. *Quicumque*. de hæret. in 6. Sylu. & Sayro, vbi sup. Et ex eo suaderetur, quoniam qui ex auaritia, aut negligentia prædicta contemnit, hæreticis auxiliari non intēdit; ergo non excommunicatur.

9. *5. Conclusio.* Quinta conclusio: Personæ priuatæ, quæ ex officio, aut iuramento non tenentur ad hæreticorum causas concurrere, si ea facece omittant, quæ ad eo-

rum capturam, & ad procedendum contra illos necessaria sunt, ex vi huius Bullæ non excommunicantur. Hæc conclusio communis est, quam tenent Eymer. Sylu. Tabien. Graf. & Tolet. citatis locis, Simanch. in Enchirid. tit. 15. nu. 3. Et probatur, quia ad istos non pertinet procedere contra hæreticos. Illi igitur soli omissione fauere censentur, qui cum procedere possint, & teneantur, nō procedunt. Vterque enim reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia, & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat. c. *Quisquis*. II. q. 3.

10. Diximus in conclusione priuatas personas, quæ ex officio, aut iuramento non tenentur. &c. Nam quæ obligantur ex officio, aut iuramento, per omissionem excommunicari non negamus; vt sunt Cruce signati, & alij, quibus, dato iuramento ad procedendum contra hæreticos ministri vtuntur: testes etiam, qui

qui iuridicè ab Inquisitori-
bus interrogati, veritatem
occultant.

II. Diximus etiam non ma-
nere excommunicatos ex
vi huius Bullæ, quia certū
est omittentes denuntiare
hæreticos, cum possint,
excommunicari per censurā
ab Inquisitoribus in actu fi-
dei latam. Vnde qui non
denunciant præter pecca-
tum contra charitatem,
peccant etiam contra obe-
dientiam, & ipso facto ma-
nent excommunicati.

12. Ad primum argumentū
initio factum dicendum
est eum, qui ex officio de-
nunciare nō tenetur, pec-
care quidem contra chari-
tatem denūtiationē omit-
tendo, cum denuntiandi
necessitas occurrit, pro-
priè tamen non dici causā
peccati, quia illi tantū
causa peccati cēsentur, qui
cum possint, & teneantur,
facere omittunt, vt patet
in ministris iustitiæ, qui la-
tronibus cooperari iudicā-
tur, dū ipsos, cū possint,
a furando non impediunt.
Quod de priuatis homini-

bus nequaquā dicendū
est. Vnde particulares per-
sonæ per omissionem de-
nunciandi, concurrere, &
fauere non censentur.

Ad secundum responde-
tur omnes fideles ad denū-
tandum teneri ex præcep-
to charitatis, non tamen
ex particulari obligatione,
qua ministri, aut quasi mi-
nistri efficiantur, vt Cruce
signati, & testes. Qua prop-
ter negatur consequentia:
quia, qui ex iuramento, vel
officio tenentur, ministri,
aut quasi ministri efficiun-
tur, qui verò ex præcepto
tātū charitatis, vel ex præ-
cepto Inquisitorum nulla
ratione ministri reputātur.

DISP. XII.

*Quinam hæreticorum
defensores hoc loco ha-
beantur.*

Hæreticorum defen-
sores sunt in duplici
differentia. Quidam enim
D hære-

13.

I.

hæreticorum errores, quidam eorum personas defendunt. Primi ipsis hæreticis damnabiliores iudicatur, & non solum hæretici, sed etiam hæresiarchæ sūt c. *Qui aliorum*. 24. q. 3. & c. *Qui consentit*. 11. q. 3. & de his defensoribus communiter non loquuntur iura, neq; hæc particula, *Defensores*, de illis intelligitur: quia cū habeātur pro hæreticis, per particulam, *Hæreticos*, excommunicantur. Secūdi dicuntur propriè defensores, de quibus in hac Bulla loquitur Sūmus Pontifex, & loquuntur iura; excommunicanturque in c. *Excommunicamus*. 1. §. *Credentes*. de hæret. Huiusmodi defensores sunt, qui viribus, vel potentia hæreticos defendunt, ne ad manus iudicis examinādi, vel puniēdi deueniant. Quod multis modis euenire potest, vt in 2. p. Direct. Inquisit. q. 52. comm. 77. ex Bulla Clementis III. & Innocentij III. refert Pegn. quorum Pontificum verba ita habent, *Quicumque*

autem hæreticum, vel hæreticā captum, vel captam auferre de manibus capientium, vel capientis ausus fuerit, vel defedere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquā, vel turrim, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem. &c.

Hoc posito fit prima cōclusio: *Quicumq; impedit hæreticus, quem nouit hæreticum, ad manus iudicis in causā fidei examinandus, vel puniendus deueniat, per hunc canonem excommunicatur.* In hoc sensu explicant Doctores communiter particulam, *Defensores*. Repert. Inquisit. ver. *Defensores*. Eymer. in 2. p. Direct. Inquisit. quæst. 52. Comens. in Lacer. Inquisit. verb. *Defensor*. Sylu. verbo. *Hæresis*. 1. m. 10. Tabien. verff. *Excommunicatio*. 5. num. 10. Simanc. in Enchir. tit. 14. num. 3. Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 27. Viual. in Cand. in explanat. Bul. Cœnæ. n. 7. Sayr. lib. 3. de censur. c. 5. num. 9. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 19. Et ratio est, quia per hoc maximè impeditur

tur processus contra hæreticos, atque adeo sic impediētes valde suspecti redduntur.

3.
2. *Cōclusio.* Secunda conclusio: Qui defendit hæreticum, quando non quæritur in causa fidei, licet sciat ipsum esse hæreticum, non excommunicatur. Hæc etiam conclusio communis est: quam tenent citati omnes, constatque ex his, quæ in superioribus disputauimus. Huiusmodi enim defensio nullibi inuenitur prohibita, imò aliquādo necessaria est, si hæreticus sit in extrema cōstitutus necessitate.

4.
3. *Cōclusio.* Tertia conclusio: Qui defendit illum, quem ministri ut hæreticum quærunt, sciens ipsum esse innocentem, excommunicatur. Ab hac conclusione dissentire non possunt Doctores citati, cum solum affirmant defensorem hæretici excommunicari; sed hic non est hæreticus; ergo excommunicatio Bullæ defensorem eius non comprehendit. Quamuis igitur in foro externo, ut de-

fensor puniatur, à parte rei, defensor hæretici non est; atq; adeo cum censura in eum lata in falsa præsumptione fundetur, ipsum non ligat.

5.
4. *Cōclusio.* Quarta conclusio: Qui patrocinator hæretico in iudicio, probabiliter credēs habere iustam causam, non excommunicatur; licet postea causam non esse iustam constet. Hanc tenet Sylu. ubi sup. Probat: quia in isto casu defensio est iusta; ergo qui patrocinator, fautor, aut defensor iudicandus non est. Ad quod parum refert, an voluntariè, vel ab Inquisitoribus missus causæ patrocinetur. Sitamē sciat causam esse iniustam, & illam defendit, excommunicationem incurrit secundum omnes.

6.
5. *Cōclusio.* Quinta conclusio: Qui defendit, occultat, fauet, & patrocinator illi, quem credit esse hæreticum, si re vera hæreticus non sit, excommunicationē huius canonis non incurrit. Ratio est, quia non defendit hæ-

D 2   ticum

ticum, quod solum prohibetur. Neque conscientia erronea sufficit, ut excommunicatio incurratur. Nihilominus grauiter peccat.

DISP. XIII.

Vtrum legentes quoscunque hæreticorum libros excommunicentur.

I. **P**RO parte affirmatiua hæc ratio se se offert. Damnatis authoribus eorum etiam libri, & scripta damnantur cap. *Fraternitatis*. de hæret. cap. *Nyllus*. 3. quæst. 4. c. *Canones*. 16. dist. ergo quicumque legit libros hæreticorum, licet hæresim non contineant, aut de Religione non tractent, excommunicatur, cum librum damnatum, ut potè damnati authoris, legat.

Quòd verò libri hæreticorum etiam de Religione tractantes, quòd om-

DISP. XIII.

nes suas partes legi prohibiti non sint, ostenditur: Errores, qui in hæreticorum libris inueniuntur, bonas sententias in eis cõtentas, authoritates Sacræ Scripturæ, & dicta Sanctorum Patrum non vitiant cap. *Nonne*. & cap. *Dominus declarauit* 1. quæst. 1. Nam quæ bona sunt, & sancta, à Deo sunt; ergo qui hæc in libris hæreticorum legerit, non excommunicatur. Deinde confirmatur: Legentes hæreticorum errores in Catholicorum libris non excommunicantur, ut docent. Nau. in Manu. c. 27. num. 56. Viuald. in Cand. in explanatione Bullæ Cœnæ num. 12. Sayr. lib. 3. de censuris c. 5. num. 13. & alij communiter; ergo neque legentes sententias Patrum, & alia, quæ errorem non continent in libris hæreticorum; minora enim ex hoc incōuenientia, quàm ex illo sequuntur.

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò cum Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 31. libros

libros hæreticorum esse in duplici differentia: nam quidam continent hæresim ex professo, aut ex instituto de Religione tractant: alij, licet aliquas hæreses, & prauas doctrinas intermiscant, neutrum tamen ex instituto faciunt.

3. Aduertendum est secundò hæreticorum librorum lectionem iure antiquo prohibitam esse, ut constat ex cap. *Fraternitatis*. de hæretic. & ex cap. *Nullus*. 3. quæst. 4. sed ibi nulla erat lata excommunicatio: nunc autem contra legentes huiusmodi libros duplex censura inuenitur; altera in Bulla Cœnæ, altera in indice librorum prohibitorum: in quo tres classes distinguuntur; prima continet hæreticorum nomina; secunda libros aliquorum authorum siue hæreticorum, siue Catholicorum, qui propter dogma aliquod hæresis suspicionem, vel prauam doctrinam prohibentur; tertia libros incer-

torum authorum, qui ob prædictas causas interdicuntur. Vnde aduertendum maxime est, an libri sint hæreticorum, an verò ob prædictas rationes prohibiti.

His positis sit prima conclusio. Qui absq; legitima Sedis Apostolicæ auctoritate hæreticorū libros hæresim continentes, aut ex professo de Religione tractantes scienter legit, ex vi huius Bullæ excommunicatur. Hæc conclusio in prima clausula huius Bullæ manifestè exprimitur. Circa quam aduertunt Nau. in *Manu*. loco. cit. Emm. in explicatione Bullæ *Cruciata*. §. 9. num. 77. Viual. ubi supra num. 11. Tolet. in *Summ*. lib. 1. cap. 19. Graff. num. 29. Sayr. num. 12. locis. cit. tria requiri, ut hæc censura incurratur. Primum, quòd libri sint authorum hæreticorum: secundum, ut hæresim contineant, aut de Religione tractent: tertium, ut scienter legantur. Ut quis autem legere dicatur ad effectum incurrendi

D 3 hanc,

hanc censuram, satis est,
 5. quod librum oculis per-
 currat, cum aduertētia ad
 ea quæ in eo scripta sunt,
 quamuis ore nihil expri-
 mat: vt notat Graff. num.
 34. & Vgolin. ad illa verba.
Ac eorū libros. §. i. vers. Quin-
tō. iuxta l. i. §. Legi. ff. de ijs,
 quæ in testamen. delent.
 Non tamen sufficit librū
 memoriter recitare, vt do-
 cet Sayr. quidquid in con-
 trariū dicat Graff. Nihilo-
 minus si sine causa id fa-
 ciat, a peccato non excusa-
 tur. Parum tamen refert
 an liber impressus sit an
 manu scriptus. Satis etiam
 est vt censura incurratur,
 legere hæreticorum qua-
 terniones, aut scripta quæ-
 cumque hæresim continē-
 tia, aut de Religione tractā-
 tia, cum hæc omnia ad li-
 bros reducantur, & libro-
 rum appellatione veniant.
 Non tamen placet quod
 ait. Vgolin. vers. *Nonō.*
 nimirum excommunicari
 legentes epistolas hæreti-
 corum hæresim continen-
 tes. Quoniam epistolæ,
 seu litteræ saltem in accep-

tione vulgata non dicun-
 tur libri, nec ad libros re-
 ducuntur. Libri Geoman-
 tiæ, & alij de quibus in re-
 gula. 9. indicis librorum
 prohibitorū fit sermo, nō
 prohibentur per hanc clau-
 sulam, quia licet sint suspe-
 cti, hæresim tamen non
 continēt. Nam sicut Ma-
 gi non comprehenduntur
 sub particula, *Hæreticos*, vt
 docet Nauar. num. 55. vers.
Secunda. & Viuald. num. 12.
 sic eorum libri hæretici iu-
 dicandi non sunt.

Secunda conclusio: Qui
 legit, licet absque Sedis ^{6.}
 Apostolicæ licentia, hære- ^{2. Cōclusio.}
 ticorū libros, qui ex profes- ^{10.}
 so hæresim, nō cōtinēt, vel
 de Religione nō tractant,
 quāuis hæresim aliquā cō-
 tineant, per hanc Bullam
 non excōmunicatur. Hanc
 conclusionem tenet Graf.
 vbi supra num. 31. quam
 tamen negat Suares tom.
 5. de cens. disp. 21. sect. 2.
 num. 10. quatenus asserit
 sufficere vnam hæresim, vt
 ex vi huius clausulæ liber
 censeatur prohibitus, et si
 ab eo talis hæresis delea-
 tur.

tur. Probatur nihilominus conclusio; In 2. regula indicis librorum prohibitorum hæreticorum libri hæresim continentes, aut de Religione tractantes omnino damnantur; alij verò ab ipsis editi, erroribus expurgati permittuntur, vt ex regula octaua eiusdem indicis constat; ergo non eodẽ modo prohibentur libri qui de Religione ex professo tractant, vel ex professo hæresim continent, ac illi qui per occasionem hæresim, & falsas doctrinas intermiscunt. Cum igitur in Bulla omnino damnantur libri hæreticorum hæresim continentes, illi tantum videntur damnari, qui de ea ex professo loquuntur. Et in hunc sensum huius canonis prohibitio explicanda est. Dixi in conclusione, non excommunicari per hanc Bullam legentes prædictos libros, quia ex vi excommunicationis in indice contentæ certum est excommunicari non solum legentes hæreticorum libros, sed etiam cuiusvis

authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspensionem damnata; quauis libri ob alias causas prohibiti sub reatu tantum lethalis culpæ legi interdiciantur.

Tertia conclusio: Legentes libros Catholicorum, in quibus hæreses, & hæreticorum argumenta referuntur, vel illos, in quibus tantum scholia, & annotationes ab hæreticis addita continentur, ex vi huius Bullæ non excommunicantur. Hæc communis est: eam tenent Doctores citati. Et ratio est manifesta, quia in hac clausula tantum hæreticorum libri sunt prohibiti. Aduertit tamẽ Suarez secundam partem huius conclusionis esse intelligendam dummodò commentarij tam copiosi non sint, vt potius ex ijs quàm ex textu libri constent. At aduertentia hæc potius in scrupulo, quàm in ratione videtur fundari, cum reuera libri à Catholicis editi, Catholicorum sint, & nuncupentur, quantumcumq;

7.
3. Conclusio.

D 4 copio-

copiosos habeant hæreticorum commentarios.

8.

4. *Cōclusio.*

Quarta conclusio: Qui paucas lineas libri in hac clausula prohibiti legerit, non excōmunicatur. Hæc conclusio est contra Toleum, & Vgolin. vers. *Ostauo.* eam tamen tenent Viuald. Graff. num. 34. & Sayr. nu. 12. citatis locis. Probatur; Paruitas materiæ, vt communiter docent Scholastici, a mortali peccato excusat, parum enim pro nihilo reputatur; sed vbi non datur peccatum mortale, excōmunicatio non incurritur; ergo. & c. Ex hoc tamen non est facile sumenda occasio legendi neclinēam vnā, eū hoc faciens rarò à culpa excusetur.

Ab hac cēsura excusantur ignorantes, vt patet ex particula, *Sciēter.* vnde, qui ignorat authorē libri esse hæreticū, aut si id sciat, ignorat tamen in libro hæresim contineri, non excōmunicatur, vt notat Vgolin. §. 2. vers. *Primum.* vtrumque enim requiritur, & quòd sciat librum esse hæretici,

& hæresim continere. Nō excōmunicatur etiam qui legit librum Gentilis, vel Iudæi, quāuis hæresim contineat, quia non est liber hæretici.

Vnum tamen in hac materia explicandum superest: quinam dicantur libri de Religione tractantes. Respondetur dici omnes illos, qui ad fidei expositionem spectant, & consequenter eos, quibus diuina Scriptura, vel aliqua pars illius explicatur: eos etiam, qui Theologiam scholasticam totā, vel partem illius tractāt: qui etiā tractant de cultu Deo debito, de Religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis, Religio enim nō solū accipitur pro virtute, cuius proprium est cultum Deo exhibere, sed etiam pro congregatione hominū Deum colētium, in qua acceptione comprehendit statum Christianorū, statum Clericorum, ac Religiosorum.

Dubitare tamen quis potest, an libri, quos Cate-

9.

10.

nas

nas vocant, quibus eluciantur loca Sacrae Scripturae, & Euangelia, si ab hæreticis sint editi, hoc loco interdicantur. Ratio dubitandi est, quia huiusmodi libri, & ab hæreticis sunt editi, & de Religione tractant. Negatiue tamẽ respondendum existimo. Nam in huiusmodi libris nulla, vel pauca ab hæreticis de suo apponuntur, sed Patrum, & Doctorum dicta, quæ ad expositionem locorum Scripturae cõducunt, ab eis collecta in vnũ rediguntur. Huiusmodi etiam libri iuxta 5. regulam indicis permittuntur, dũmodo, si quæ expurganda habent, deleantur. Qui verò de Religione tractant, & si hæresim non contineant, nullatenus conceduntur.

II.

Ad primum argu. initio positum respondetur, quãuis libri damnati authoris damnati etiam cẽseantur, non tamen prohiberi per hanc Bullam nisi eos, de quibus illa specialiter loquitur. Vnde legens librũ hæretici ab eo editum quo

tempore fidelis erat, hanc Bullæ excommunicatio- nem non incurrit, cum liber non sit hæretici, quãtalis formaliter (in quo sensu verba Bullæ intelligenda sunt) sed Catholici in hæresim postea prolapsi: indicis verò excommunicationem non euadit.

Ad secundum, concessio antecedente, negatur consequentia; & ratio est, quia tota lectio illorum librorum in odium authoris interdicatur. Quapropter non excommunicantur legentes, eo quod sententiam hæreticam legunt; aliàs enim legentes illam in libris Catholicorum essent similiter excommunicati, quod falsum esse ostendimus, sed quia legunt librum sub tali censura prohibitum. Ex quo ad confirmationẽ patet solutio. Quamuis igitur electione librorum Catholicorum, qui hæreticorum errores, & argumenta referunt, aliqua possint inconuenientia prouenire, nequeunt tamen omnia vitari,

vitari, nec etiam hos libros omnino prohibere expedire esse iudicatur: oportet enim eos, ut hæreticorum argumenta solvantur, & ipsorum confutentur errores, in medium afferri,

DISP. XIV.

Utrum, qui audiunt alios legentes libros in hac clausula prohibitos, excommunicentur.

I.
1. *Cōclu-
sio.*

PR O decisione sit prima conclusio; Qui auditione sua nullo modo est causa, ut aliquis libros prohibitos legere incipiat, aut eorum lectionem continuet, hoc loco non excommunicatur. Hanc tenent Emmanu. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. dub. 7. num. 77. & Say. lib. 3. de cens. c. 5. num. 14. Et ratio est, quoniam hæc excommunicatio est lata in legentes, hic autem nec realiter nec moraliter verè dici potest legere.

DISP. XIV.

Secunda conclusio: Qui est causa, ut aliquis legat librum ex prohibitis ipsi legenti per hunc canonem, aut in lectione illius persistat, probabile est manere excommunicatum, sicut qui legit: meo tamen iudicio longè probabilius est oppositum. Primam partem huius conclusionis docent Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 34. & Say. ubi sup. Et probatur: Qui consulit, rogat, aut alia simili ratione est causa, ut aliquis prædictos libros legat, moraliter loquendo illos legere censetur; ergo per hanc censuram excommunicatur. Dixi in conclusione librum ipsi legenti prohibitum, quia si quis alteri suadeat lectionem libri, quem ex facultate sibi concessa legere potest, quod tamen suafori non licet, non excommunicatur, imò absolute loquendo non peccat, cum actum illicitum aut prohibitum non suadeat. Secunda pars quam tenet Vgolin. hoc loco ad illa verba. *Ac eorū libros.* §. 2. vers. *No-*

no. ostenditur; Hæc excommunicatio fertur tantum in legentes; sed qui audit, quantumcumque lectione persuaserit, in nulla verborum proprietate dicitur legere; ergo non excommunicatur.

Cōtra primam partem huius cōclus. dicet aliquis sequi ex ea manere excommunicatū, qui omne illud consulit, quod sub excommunicationis pœna prohibetur: quod tamen falsum est. Nam qui consulit alicui, vt. claustra monasterij monialium ingrediat, non incurrit excommunicationem, quamuis qui ingreditur excommunicetur. Sequella ex eo probatur, quia tam causa moralis huius ingressus est consulens, quam suadens est causa lectionis libri prohibiti.

Contra secundam partem eiusdem conclusionis sic arguitur: A gentes, & cōsentiētes pari pœna plectendi sunt, vt habetur c. *Quanta* de sentent. excom. Ex qua ratione infert tex-

tus non solum excommunicari percutientes Clericos, sed etiam non impedientes dolose: atqui maior est ratio de suadente legere; ergo etiam ille excommunicatur.

Pro resolutione primi argum. in gratiam authorū qui primam conclusionis partem defendunt, aduertendum est causæ moralis altero è duobus modis posse tribui effectum. Primo si tribuatur ei tantum vt causæ ad talem effectum concurrenti, ita tamen vt effectus verè moraliter de illa non dicatur; secundo si taliter tribuatur vt causæ, vt effectus de illa verè moraliter prædicetur. Exemplum primi sit in consulente ingressū Religionis, cui talis ingressus tribuitur vt causæ: ipse tamen verè moraliter nō dicitur Religionem intrare. Item in suadente adulterium, cui etiā tribuitur, vt causæ: cum verè adulterari non dicatur. Exemplum secundi sit in consulente homicidium, & comitante eum, cui tribuitur

tribuit consilium; cui nō solum homicidium tribuitur ut causæ. sed verè moraliter dicitur homicida. Primo modo tribuitur actus quoad meritum, vel culpam tantum, cum ad hoc satis sit quòd consiliū, vel suasio obiectum malū, vel bonum respiciant. Secundo modo non solum tribuitur actus quoad culpam, sed etiam pœna tali actui imposita, vel imponenda, cum ille verè dicatur illum actum commisisse, cui talis pœna debetur.

Hoc posito, ad primum argumentum negatur sequella: Nam ille tantum pœnam incurrit, de quo actus prohibitus verè moraliter affirmatur: non verò ille, cui ut causæ tantum actus tribuitur. Et quia suadens lectionem libri prohibiti illum moraliter dicitur legere, excommunicatur: ratio est illa, quā de suadente homicidiū, & committate diximus, cū ille suo modo in actuali lectione concurrat, non verò consulens ingressum monaste-

rij, cum intrare non dicatur, & excommunicatio in ingredientem feratur tantum. Si tamen aliquis consulat prædictam lectionē, & legentem non audiat, non excommunicabitur, quia tunc verè non dicitur legere.

Ad secundum argumentum respondetur c. *Quantæ. esse extensionem cap. Siquis suadente diabolo. 17. q. 4.* aliās enim consulens percussione Clerici ex vi illius non excommunicaretur. At circa persuadentes legere libros prohibitos nulla extat talis extensio, vel declaratio. Vnde quia pœnæ sunt restringendæ c. *Odia. de regul. iur. in 6.* non erit hæc excommunicatio contra legentes libros extendenda ad persuadentes.

DISP. XV.

Quinam libros in hac clausula prohibitos legere, aut comburere possint.

Nulla

N Vlla ratione licitum esse concedere facultatem ad legendum hæreticorum libros, præsertim qui hæreses, falsamque doctrinam continent, suadetur primò: Huiusmodi libri non solum mali sunt quia prohibiti, sed etiam prohibiti quia mali, continent enim hæreses, blasphemias, ac falsas, scandalosasque doctrinas; sed quæ in se, & intrinsece mala sūt, occasioque ruinæ, nullo modo tractare, & communicare licet; ergo ob nullā causam concedenda est facultas hos libros legendi.

I.

Secundò: Si propter aliquam rationem prædicta facultas posset, & deberet concedi, ea esset, ut huiusmodi libris contentæ hæreses, & errores à viris doctis impugnarentur; sed hæc ratio nulla est; ergo &c. Probatur minor ex quodā Breui Pij IIII. relato inter literas Apostolicas ad finē Direct. Inquisit. fol. 129. quod incipit *Cum pro munere*. Vbi Summus Pontifex reddens rationem, ob

quam facultatem hæreticorum libros legendi reuocat, addit sufficienter damnatas esse hæreses nostri temporis in Concilio generali taliter, ut hoc sufficere omnibus debeat ad vitandos errores, fideique catholicæ veritatem cognoscendam, *Nec, inquit, ullius præterea confutatio requirenda sit.*

Tertio: Quod libros hæreticorum prohibitos unusquisque licet possit comburere suadetur ex eo, quia per hoc consequitur effectus intentus à Summo Pontifice, videlicet quod tales libri non extent, ne vlla ratione occasio scandali, & ruinæ esse possint.

Tandem: Qui habet librum hæreticorum, verè est dominus illius; ergo potest illum comburere. Probatur cōsequentia, quoniam unicuique licet de re sua ad libitum disponere.

Pro resolutione sit prima conclusio: Licitè viris doctis, & pijs facultas hæreticorum libros legendi concedi potest. De hac

2.

COR-

conclusionem dubitandum non est, cum videamus Summos Pontifices huiusmodi facultates multoties concedere. Et probatur: In Ecclesia debet esse cognitio errorum, & hæresum, tum ut vitentur, cum etiã ut impugnentur: licet enim Catholicis sufficiat doctrina Conciliorum, ut veritatem sequantur, hoc tamen ad manifeste conuincendos hæreticos, qui Conciliorum, & Ecclesiæ auctoritate inficiantur, sufficiens non est; ergo ad eos conuincendos, reducendosq; ad ouile Christi, opus est ut ab aliquibus eorum libri legantur.

3.
2. *Cōclusio.*
Secunda conclusio: Inquisitoribus, & Commissarijs ab Apostolica Sede super hæretica prauitate deputatis, durante ipsa deputatione, licitum est legere libros prohibitos, etiã hæreticorum; non verò Episcopis. Hæc conclusio constat ex Breui Iulij III. incipiente, *Cum meditatio.* relato ad finem Directorij Inquis. fol. 115. & ex illo

Pij III. sup citato. In quibus, cum reuocetur facultates cuicumque, etiam Episcopo, aut Archiepiscopo concessæ, & quibuscumque alijs, excipiuntur Inquisitores, & à Sede Apostolica deputati. Illud tamen notandum est cum Pegn. in 2. p. Direct. Inquis. com. 3. §. *Nihilominus.* fol. 91. etiã Commissarios institutos ab Inquisitoribus posse legere prædictos libros tali cōmissione durare: cum eo ipso quòd ab Inquisitoribus instituuntur, à Sede Apostolica institui videantur.

4.
3. *Cōclusio.*
Tertia conclusio: Qui habent libros hæreticorū, & falsam doctrinā cōtinentes, quauis non satisfaciant cōburēdo prædictos libros, sed Inquis. ciuitatis, in qua libri sunt, illos realiter, & cū effectu tradere debeāt, nō tamē per hanc Bullam excommunicantur. Prima pars probatur ex citato Breui Iulij III. in quo præcipiēs ut libri præfati sub excommunicationis pœna nō habeantur, sic ait, *Inquisitoribus hæreticis*

heretica prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cū effectu. Hæc ibi. Vnde ad solos Inquisitores spectat prædictos libros & alios quoscumq; à Sede Apostolica reprobatos cōburere. Secunda pars ex eo est manifesta, quia in Bulla tantum prohibetur retineri huiusmodi libros, cōburens autē nō retinet.

5. Ad primum argumentū respondetur, quamuis ea, quæ ut mala, & periculosa prohibentur, in se talia semper sint, cognitionē tamen eorum non esse intrinsecè malam. Nam, ut inquit. S. Iustinus martyr in epistola Zenæ, & Sereno fratribus missa, *Prodest scire conuersationes à ratione alienas, ne quis improuiso studio in eas incidat.* Vnde lectio istorum librorum ex circumstātijs licita reddi potest. Quādo ergo personæ talis est, quod non timeatur periculum, imò & speretur fructus, concedenda est ei ad huiusmodi libros legendos facultas.

Ad secundum dicendū

est non opus esse Catholicis legere hæreticorum libros, ut in fide firmentur; esse tamen necessarium, ut hæretici conuincantur. Est igitur hæc facultas non passim, sed ex causa viris doctis, & pijs cōcedēda. Neq; hoc à Summo Pontifice prohibetur, qui solum intendit non esse necessariā hæresum confutationē ad Catholicos in fide firmandos, sed ad hoc satis esse doctrinā in Concilijs traditā.

Ad tertium respondetur primò non semper cōsequi totum effectum, si libri hæreticorum in particulari comburantur: cum aliquando sit expediens, ut hoc ad terrorem, & detestationem hæresum publicè fiat, & multoties necessarium, ut sciatur à quotalibus libri deuulgati sint. Repondetur secundò ratione præcepti, & censuræ non satisfacere prædictos libros in particulari comburentem.

Ad vltimum dicendum est, verum quidem esse, qui possidet librū hæreticorū, non

non amittere dominium illius donec liber ab eo auferatur (quod iuste fit à Summo Pontifice propter bonum fidei) interim tamen tale dominium manere impeditum, ita vt de eo libro non possit ad libitum disponere.

DISP. XVI.

*Vtrum retinēs librum
hæreticum hæreticus,
vel de hæresi suspen-
sus indicandus sit.*

I. **Q**UOD retinens librum hæreticum sit hæreticus iudicandus, & vt talis puniendus, tenet Archid. & Ioan. Fautu. in c. *Sanè*. o. 2. 24. quæst. 2. quos nō nulli sequuntur, inter quos est Iacob. de Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 36.

2. *Cōclusio.* Prima conclusio: Qui hæreticorum libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes scienter retinet, per hanc clausulam excommunicatur,

DISP. XVI.

nisi breuissimo tempore illos retineat. Prima huius conclusionis pars ex verbis Bullæ est manifesta. Secundam tradunt Graff. citato loco, & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 5. num. 16. & ratio est, quia, vt de legentibus paucas lineas diximus disp. 13. conclus. 4. paruitas materiæ excusat à peccato mortali, sine quo excommunicatio non incurritur. Illi præfatos libros retinere dicuntur, qui eos oblata opportunitate ad Inquisitores nō deferunt. Vt etiam aliquis libros retinere dicatur parū refert (Cut citati Doctores aduertunt) an apud se, vel apud alios, an etiam nomine proprio, vel alieno eos habeat. Unde & qui seruat librum ex his, qui hoc loco prohibentur, & qui illum apud aliū deponit, excommunicatio nem huius canonis incurrit: vterque enim istorū librum dicitur retinere. Circa quod habetur etiam censura in Concilio Lateran. sub Leone. X. & in indice librorum prohibitorum

torū. Illud tamen aduertendum est posse librū apud se retinere, qui potest legere.

3. *2. Cōclusio.* Secunda conclusio: Ille in foro externo iudicandus est hæreticus, apud quem liber hæreticus ab ipso met cōpositus inuenitur. Hæc tenent Repert. Inquisit. verb. *Libri. §. Sed pone.* Ioan. de Rojas in Singul. fidei, Singul. 124. & Pegn. in 2. p. Direct. Inquisitorum comm. 3. §. *Horum tamen sententia.* & in hoc sensu explicari possunt authores initio citati. Probatur conclusio ex illo Luc. 19. *De ore tuo te iudico.* Et Matth. 12. *Ex abundantia cordis os loquitur.* Et paucis interiectis, *Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cōdēnaberis;* ergo qui cōponit, & retinet librū hæreticum, hæreticus iudicandus est.

4. *3. Cōclusio.* Tertia conclusio: Qui retinet librum hæreticum ab alio compositum, iudicandus est de fide suspectus: magis, vel minus pro ratione circumstantiarum occurrentium. Prima pars huius conclusionis cōmu-

nis est, & habetur in rescripto Pij III. incipiente, *Dominici gregis*, quod refert Pegn. vbi sup. §. *Sed alter casus.* Secundā partē tenet ipse Pegn. de qua tamen aliqualis controuersia est. Nihilominus ex eo suadetur, quia qualitas personæ, si sit perita, vel imperita, & qualitas etiā librorū auget, vel minuit suspicionem.

DISP. XVII.

Particulæ, Imprimētes, & quomodolibet defendentes, qua ratione intelligendæ sint.

1. Cōclusio. Prima conclusio; Quicūq; scienter ad librorum hoc loco prohibitorū impressionē proximē cōcurrunt, per particulam, *Imprimētes*, excōmunicantur. Hæc conclusio cōmunis est. Quā tradunt Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 37. & Say. lib. 3. de cens. cap. 5. num. 17. Omnes enim, qui immediatē, & proximē ad impressionem concurrūt, propriē dicuntur imprimētes,

mentes. Hi sunt patronus officinæ, facientes expensas pro impressione, ordinantes, & componentes typos, sic compositos typos atramento intingentes, torcularia prementes, chartam madefacientes, aut madefactam torculari supponentes, exemplar impressum, aut typos corrigentes: nam hi omnes per se sunt causæ proximæ talis impressionis. Correctorem non excommunicari docet Vgolin. ad illud verbum, *Imprimentes*. §. 2. vers. *Secundó*. Hoc tamen non placet, quia proximè ad impressionem concurrunt.

2.
2. *Cōclusio.*

Secūda conclusio; Qui hæreticorum libros scribunt, vt imprimantur, excommunicantur per particulam, *Imprimentes*. Qui verò alia de causâ iniqua eos scribunt, excommunicantur per particulam, *Fautores*. Prima pars huius conclusionis probatur ex eo, quia illi ad impressionem proximè concurrunt: imò magis concurrunt quàm typos corrigentes. Secūda

pars etiam ostenditur, quoniam qui iniqua de causâ hæreticorū libros scribunt, fauent hæreticis in suis erroribus, quia tamen imprimentes non dicuntur, per hanc particulam non excommunicantur. Quod de scribentibus in hac secunda parte diximus, intelligendum etiā volumus de vedēte chartas, & atramentum, si sciant emi ad imprimendos libros prædictos: imprimētes tamē dici non possūt. Ita Vg. vers. *At quid*.

Contra secundam partem huius conclusionis argui potest ex cap. *Nouerit*, de sent. excomm. vbi excommunicantur scribentes statuta contra Ecclesiasticam libertatem edita. Et excommunicatio huius capituli comprehendit modò impressores, qui eo tempore non dum prodierant: impressores enim loco scriptorum substituuntur; ergo etiam excommunicatio contra impressores, scriptores comprehendet. Verum neganda est consequentia. Et ratio est, quia scriptorum nomine

nomine intelliguntur impressores: nō verò impressorum nomine scriptores; nam qui imprimit, re vera scribit, qui autem scribit non dicitur imprimere.

4. Tertia conclusio; Qui
3. *Cōclu* publicè, vel occultè libros
sta. hic prohibitos defendit, per particulam, *Defensores*, excōmunicatur. Hæc habetur expressa in isto canone. Defendere cēsentur, vt notat Sayr. num. 18. qui libros istos bonos esse affirmant, vel non esse comburendos, vel permittēdos ob sentētiarum grauitatē, ob sermonis elegātiā, vel ob rerū, quę tractātur, ordinē, aut impediūt nē ab Inquisitoribus capiantur, & cōburātur. Nec opus est quòd credāt doctrinam illorum veram esse: nam qui hoc sibi persuadent, hæretici sunt, & per aliam particulam excōmunicantur. Sed sufficit quòd disputationis gratia illos defendāt publicè, vel occultè, siue verbo, siue scripto, siue facto; vt particulæ, *Quomodolibet, ex quavis causa, publi-*

cè vel occultè, ostendunt. Excommunicatur etiam, qui dicit se velle defendere prædictos libros, si defensionem aggressus est, vt si dicat, Qui vult contrarium asserere, huc veniat. Hoc enim est quomodolibet defendere. Non tamē excōmunicātur, si defensionē non aggrediatur, vt dicit Vgol. ad illa verba, *Ac eorū quomodolibet defendētes.* vers. *Secundo excipitur.* Sed hoc tutū nō existimo propter verbū, *Quomodo libet.*

Duo tamē hic supersūt explicanda. Primū est, an particula, *Quomodolibet*, referatur ad quatuor illas personas ante illam relatas, videlicet, *Legētes, Retinētes, Imprimētes, & Defendētes.* Referri ad omnes videtur innuere Tolet. in Sum. lib. 1. c. 19. §. *Sextū genus.* Dicendum tamen est cū Say. vbi sup. tantū referri ad particulā, *Defendētes*, cum qua antecedenter cōiungitur.

Secundū est, vtrum particulæ, *Publicè, vel occultè*, referātur ad omnes illos, de quibus in antecedentibus

E 2 loqui-

loquitur Sūmus Pontifex. Rebuff. quē citat, & sequitur Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. n. 10. circa finē, asserit referri ad omnes: quia omnes illi tā hæretici, quā fautores. &c. siue publici, siue occulti sint excōmunicantur. Hæc sententia probabilis est. Nihilominus probabilius mihi videtur nō referri nisi ad particulā, *Defendētes*, cū qua cōiungitur. Voluit enim Sūmus Pontifex omnē librorū hæreticorū defensionē interdicere. Et ne aliquis existimaret disputationis gratia posse in occulto prædictos libros defendere, addidit; *Ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore.* Quod si hæretici, fautores. &c. occulti excōmunicātur, hoc nō fit ex vi huius particulæ; sed ex eo, quod aliæ antecedētes particulæ eos inuoluunt.

DISP. XVIII.

Utrum particula, schismaticos, & sequētes rectè in hac clausula

DISP. XVIII.

apponantur.

PArs negatiua suaderetur primò: Hæresis, & schisma nō distinguuntur; ergo particula, *Schismaticos*, superflue additur, cū schismatici per particulā, *Hæreticos*, excōmunicentur. Probatur antecedēs ex c. *Inter hæresim.* 24. q. 3. vbi sic dicitur; *Nullū schisma est, nisi sibi aliquā hæresim cōfingat, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur.* Hæc ibi. Omnis etiā hæreticus est schismaticus; ergo hæresis, & schisma recurrūt. Et cōfirmatur; Schismaticus separat se ab Ecclesia: ergo factō illius vnitatē negat, quod quidē hæreticū est, & cōtra articulū fidei, *Vnam sanctam Ecclesiam.*

Secundò, quod vltimæ particulæ, nimirum *Et eos qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt*, etiam redundant, probatur: Vel particula, *Schismaticos*, dicit eos, qui se separant ab Ecclesia, quantum ad vnitatem fidei, vel qui so-

lam

Iam obedientiam negant Summo Pontifici. In primo sensu sunt hæretici, si in secundo accipiat, abfque necessitate adduntur particulæ, *Se subtrahunt, vel recedunt*; ergo frustra tales particulæ adduntur.

2.

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò vocabulū, *Schisma*, esse Græcum, quod Latine scissura, vt ex Isidoro lib. 8. Etym. cap. 3. refert S. Th. 2. 2. q. 39. art. 1. Vnde peccatū schismatis opponitur vnitati, quam facit charitas; & quia vnitas principalis est vnitas Ecclesiæ, schismatici illi propriè dicuntur, qui se spòte ab vnitate Ecclesiæ separāt. Vnitas autem Ecclesiæ in duobus attenditur, vt citato loco docet. S. Th. scilicet in connexionione seu cōmunicatione membrorū Ecclesiæ ad inuicem, & in ordine membrorum omniū ad vnum caput; ex quo apparet duo in schismate reperiri, tū separationē à Romano Pontifice, qui in terris est caput Ecclesiæ, tum

etiā separationē à mēbris Ecclesiæ, quatenus Ecclesiæ mēbra sunt. Datur etiā schisma, quādo sciēter receditur à Cōcilio auctoritate Sūmi Pōtificis legitime cōgregato, cū per hoc etiā fiat separatio à capite. Emm. in explic. Bul. Cruc. §. 9. dub. 6. nu. 76.

3.

Aduertendū est secūdò vnitatē Ecclesiæ primò, & per se cōsistere in vnitate fidei, omniū enim credentiū fides vna est, quasi verò secundariò in obedientia, qua omnes habētes fidem vni Romano Pōtifici subdūtur, eiq; obediūt. Ex qua distinctione sequitur schismaticū esse dupliciter cōtingere: primò, per separationem ab vnitate fidei, & qui sic se separat, hæreticus est; secūdò, per separationē ab obedientia Romani Pōtificis. Quod etiā duobus modis eueniet: vno cōstituendo aliud caput, negandoq; Romanū Pontificē esse totius Ecclesiæ caput vniuersale; vt faciunt Græci, & in hoc casu datur hæresis formalis; altero nō inficiando

E3 quidem

quidem internè Romanū Pontificem caput esse Ecclesię; verū externè aliū Pontificem instituendo, præter illum, quem verè electum, & indubitatum esse constat; & qui hoc faciunt hæretici non sunt, dicuntur tamen quasi per antonomasiam schismatici, de quibus in cap. *Licet*. de electione. Alij etiam dicuntur schismatici, non quia diuersum eligunt Pontificem, sed quia à schismaticis electum sequuntur.

Suares de cens. disp. 21. sect. 2. num. 12. dicit per schismaticos hoc loco intelligi eos, qui per antonomasiam schismatici dicuntur. Sed quia (inquit) non tantum isto modo committitur schisma, sed etiam quoties à Romano Pontifice receditur, de huiusmodi schismaticis intelliguntur verba sequentia.

4. Prima conclusio: Schismatici, qui hæretici non sunt, excommunicantur per particulam, *Schismaticos*. Hanc conclusionem tenet Tolet. in Summ. lib.

1. cap. 19. §. *Decimum genus*. Et probatur: Schismatici, qui à fide separantur, & negant Summum Pontificem esse caput Ecclesię, manifestè excommunicantur per particulam, *Hæreticos*. Nec alia ad maiorem explicationem necessaria erat, & si maioris explicationis gratia apponeretur, esset iuxta particulam, *Hæreticos*, apponenda, iuxta quā appolita est illa, *Apostatas*, quæ maioris explicationis gratia est addita, vt supra diximus; ergo per hanc particulam solum excommunicantur schismatici, vt ab hæreticis distinguuntur. Hi sunt, qui aliū Pontificem à vero Romano eligunt, & ipse electus: item negantes Romanum Pontificem esse caput Ecclesię, siue verbo, siue facto id negent, dummodo mente id sibi nō persuadeant. Quando hoc negatur verbo, manifestè apparet. Tūc negatur facto, quando aliquis in terris infidelium, & hæreticorum viuens, in spiritualibus, & ad Romanum

num Pontificem tantum spectantibus non ad ipsum, sed ad Regem, vel potestatem secularem recurrunt, aut si cum fidelibus nolint conuersari, eo quod Romano Pontifici, subiunguntur.

5. *2. Cōclu- sio.* Secunda conclusio: Per particulas, *Se subtrahunt, vel recedunt*, excommunicantur qui ab obediētia Romani Pontificis, aut à Cōcilij generalis mādato pertinaciter separantur. Probat: Hæ particulae non sunt explicatio illius præcedentis, *Schismaticos*, ut patet ex illis verbis, *Et eos. &c.* quæ verba ostēdunt distinctionem personarum: sed non sunt aliæ personæ, quibus verba illa possint accommodari, præter nominatas; ergo hæ specialiter hoc loco excommunicantur. Hæ sunt, quæ scientes aliquod mandatum esse Romani Pontificis, obedire nolunt, siue maneant in terris in quibus ipse Pontifex, ut Pontifex supremus cognoscitur, siue ad alias declinent, dummodo

fateantur ipsum verè esse caput Ecclesiæ: itaque si quis pertinaciter nolit obedire mandato Pontificis, ab eiusque iurisdictione recedat, recusando obediētiā debitam, erit excommunicatus per hanc ultimam particulam: & ille etiam qui in nullo vult obedire: aut qui ideo non obedit, quia à Summo Pontifice res præcipitur.

6. Ex dictis patet per primam particulam excommunicari schismaticos, qui hæretici non sunt: per alias verò recedentes à Summo Pontifice per inobedientiam pertinacem, dummodo propriè schismatici non sint. Nam inobedientia cum pertinacia, superius quid est ad schisma, omnis enim schismaticus inobediens est, non tamen è conuerso. Vnde non placet explicatio Suarez, quia per ultimas particulas non schismatici, sed inobedientes excommunicantur. Nam verbum, *Schismaticos*, propriè sumptum tam eos, qui per an-

7. **tonomasiā schismatici dicuntur, quā alios cōprehendit.**

Dicet verò aliquis ex doctrina huius cōclusionis sequi, quotiescumque aliquis incurrit excōmunicationem à Summo Pōtifice latam, excōmunicari etiā per hanc clausulam, cum verē inobediens sit Sūmo Pontifici. Negatur tamen sequella, quoniā subtractio de qua hoc loco sermo est, non intelligitur de quacūque inobediētia, sed de illa qua quis absolutē intendēdo ipsam inobedientiam, & subtractionē à Romano capite separatur, vt colligitur ex S. Th. vbi supra, ad 1. Nam inobedientia, quę inuenitur in excōmunicatione, non est per se intenta à peccāte, sed accidit ex inordinata conuersione ab bonum speciale.

8. **Ad primū argumētum negatur antecedēs: & ad probationem cōcedimus omnē hæreticū esse schismaticū, cū ab vnitate Ecclesiæ separetur, nō tamen omnem schismaticum esse**

hæreticū, quia non omnes fidem negāt, sed ex aliqua praua affectione à capite Ecclesiæ recedunt. Ad c. *Inter hæresim*, respōdetur, in eo quod dicit nullum esse schisma sine hæresi, esse intelligendū regulariter, nā ibi ponitur distinctio inter hæresim, & schisma, distinctio autē, vt docet. S. Th. in solut. ad 3. attenditur secundū ea, quibus vtrumq; per se, & directē opponitur, hæresis autē per se opponitur fidei, schisma verò vnitati Ecclesiasticę charitatis.

9. **Ad confirmationē respondetur schismaticū, de quo hoc loco sermo est, nō separari ab vnitate Ecclesię secundū fidem, sed secundū obedientiam. Qui tamen facto videtur negare vnitatem Ecclesiæ, seu Romanū Pōtificem esse caput illius, de fide redditur suspectus: est namq; schisma via ad hæresim, sicut amissio charitatis ad amissionem fidei, vt proximē citato loco docet. S. Tho. Et hinc est, quod, quando schismaticus ad Ecclesiā reuertitur**

vnj

CAP. II.

vnitatem, non solum ab-
iurat schisma, sed etiam
suspicionem hæresis ex
schismate contractam, vt
tradit Pagn. Direct. Inqui-
sit. p. 2. quæst. 48. com. 73.

Ad secundum patet so-
lutio ex dictis; accipitur
enim schisma pro separa-
tione ab vno Ecclesiæ ca-
pite, fide tamen retenta.
Et quamuis omnes schif-
matici sint inobedientes,
non omnes inobedientes
sunt schismatici.

DISP. XIX.

*Utrum schismatici ex-
terni, schismaticorumq[ue]
fautores, defensores,
& receptatores hoc
loco excommunicentur.*

PA R S negatiua huius
quæstionis suadet
primò; Hæretici externi
non incidunt in excommu-
nicationem contra hære-
ticos latam, vt disp. 5. pro-

DISP. XIX.

73

bauimus; ergo neque schif-
matici externi. Et confir-
matur; Sine actu volunta-
tis non datur peccatum,
eatenus enim aliqua actio
peccaminosa est, quatenus
est voluntaria: sed schisma-
ticus purè externus non
habet animū separandi se
à capite Ecclesiæ; ergo non
peccat peccato schismatis,
atque adeò excommunica-
tionem contra schismaticos
latam non incurrit.

Secundò, quòd fauto-
res, defensores, & recepta-
tores schismaticorum ex-
communicentur, probatur:
Vbi est eadem ratio legis,
licitum est legem exten-
dere; sed eadem est ratio
de fautoribus. &c. schif-
maticorum, ac de fauto-
ribus. &c. hæreticorum:
ergo cum isti excomuni-
centur, excommunicabū-
tur & illi. Maior proba-
tur ex cap. *Siquis suadente.*
17. q. 4. vbi excommunicā-
tur percutientes Monachos
& Clericos, quod exten-
ditur ad percutientes no-
uitios, & conuersos ex c. 2.
de apostatis, in quo soli
acolytho

2.

acolytho rebaptizanti irregularitas imponitur, quæ tamen ad omnes ordinatos extenditur ex cap. 1. de maledicis, ubi de solis Clericis sermo est, & nihilominus ad laicos extenditur.

3. Tertio ad idem: Participans cum excommunicato in crimine criminoso excommunicatur; sed fautores, defensores, & receptatores schismaticorum participant cum illis in crimine criminoso; ergo pariter excommunicantur. Maior habetur in c. *Nuper.* & c. *Si concubinae.* de senten. excommun. estque communis Theologorum, & Iuristarum sententia, quam etiam tradit. S. Thom. in Addit. ad 3. p. q. 23. artic. 2. Minor est etiã certa, quoniã qui fauorẽ præstat schismatico, vt schismatico, participat cum illo in schismate, atque adeo excommunicationem Summo Pontifici reservatam incurrit, vt constat ex dicto c. *Nuper.*

4. Pro resolutione huius

dubij aduertendum est cū Nauar. in Manu. cap. 27. num. 32. & 112. & Sayr. lib. 2. de cens. c. 15. num. 16. & alijs communiter, participare cum excommunicato in crimine criminoso, seu in crimine, propter quod excommunicatur, tripliciter cōtingere: primo ante perpetrationem criminis consulendo, vel fauorem præstando: secundo in ipso perpetrationis actu adiuuando: tertio post crimen perpetratum, & excommunicationem incursum.

Hoc posito sit prima conclusio: Schismatici purè externi verè, & propriè excommunicantur per particulam, *Schismaticos*. Hanc tenet Suares de cens. dis. 21. sect. 2. num. 13. Et probatur: Ad peccatum schismatis satis est actio externa, qua quis separatur à Romano Pontifice Ecclesiæ capite, procedens à voluntate talem actionem exercendi; in hoc enim distinguitur schismaticus hæreticus ab eo, qui hæreticus

ticus non est, quòd ille credit Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ, & quòd intellectu credit voluntate amplectitur; hic verò cum sciat Romanum Pontificem esse caput Ecclesiæ, ab eo externo actu separatur, ac si Ecclesiæ caput non esset: ergo cum hoc loco excommunicantur schismatici, & schismatici externi verè, & propriè tales sint, censuram huius canonis non effugiunt. Ex quo sequitur Catholicos, qui in terris hæreticorum viuunt, vt in Anglia, esse verè schismaticos excommunicatosque per hanc Bullam, si ad Regem vt ad supremum caput in spiritualibus recurrant, quantumcumque fictè accedat, ipsum tale caput non esse credentes.

6. Secunda cōclusio; Fautores, defensores, & receptatores schismaticorum non excommunicantur per se, & directè per hunc canonem. Probatur: Quotiescumque fertur censura contra aliquid facientes,

non comprehendit consentientes, mandantes, & auxilium præstantes, nisi ex ipsa expressè, vel tacitè id deducatur: sed censura huius canonis fertur in schismaticos, neque est aliquid in ea, ex quo colligi possit comprehendendi fautores, &c. ergo non excommunicantur per se directè ex vi huius canonis. Maiorem docent Caiet. in Summ. verb. *Excomm.* cap. i. Sylu. verb. *Excommun.* 10. dub. 4. vers. *Tertiū.* Tabien. verb. *Excommunic.* 5. casu. 49. num. 5. & Nauar. in Manu. c. 27. num. 51. pœna enim restringenda est, & non extendenda ad nomen interpretatiuū; maximè quia cum lex comprehendit consulentes, & auxilium præstantes, id explicat, vt patet in multis legibus, & etiam in clausulis huius Bullæ, vt in progressu apparebit. Minor videtur manifesta, quia hoc loco nulla est particula, qua schismaticorū fautores expressè, vel tacitè declarètur; imò ex eo quòd in hac clausula exprimuntur

tur hæreticorum fautores, non verò qui schismaticis fauent, videtur Summus Pontifex noluisse eos excommunicare.

7. Tertia conclusio; Qui
3. *Cōclu* schismatico denunciato
sio. post incurfam excommunicationem, fauorem præstant in causa schismatis, ipsumque receptant, & defendunt, eandem excommunicationem Summo Pōtifici reſeruata incurrun-
t. Colligitur hæc conclusio ex cap. *Nuper.* supra citato: vbi dicitur eandem excommunicationem incur-
rere participantes in crimine criminoso cum excommunicato denūtiato, cum eādē reſeruatio-
ne: sed receptatores. &c. schismaticorum, post incurfam excommunicationem, & denuntiationem factam, participant cum illis in crimine criminoso; ergo. &c. Dixi, *Post denuntiationem.* quia quantumcūque aliquis excommunicetur, si denunciatus non sit, non incurrit excōm-
micationem qui cum illo

etiam in crimine criminoso participat, post Extrau-
Adenitanda. nam ante illā sufficiebat notitia excommunicationis, nunc autem sicut non tenemur vitare excommunicatum nisi nominatum, aut publicum Clerici percussorem, sic etiam participando cum illo, si denunciatus non sit, aut publicus Clerici percussor, non excommunicatur. Ita Nauar. vbi sup. nu. 112. & Suares de cens. disp. 17. sect. 2. num. 5. Dixi etiam, *Post incurfam excommunicationem,* quia vt notāt præfati Doctores, si ante crimen patratum, vel in ipso actu, quo cōmittitur, & excommunicatio incurritur, aliquis cum illo participet, non per hoc excōmunicatur.

Ad primum argumentū initio factum neganda est
conſequentia: est enim diuerſa ratio de hæresi, ac de schismate, quia ad hæresim requiritur, præter actū externum, assensus in intellectu, cum sit error, qui absque eo dari non potest,
ad

8.

ad schisma autē hoc neces-
sarium non est. Nam, quia
schisma est separatio à ca-
pite Ecclesiæ, sufficienter
actu externo cōpletur. Ad
confirmationem negatur
minor; nam licet schisma-
ticus internē amplectatur
verum Ecclesiæ caput, ex-
ternē ab eo separatur: quod
nō fit sine actu voluntatis,
quo externē separari velit.

9.

Ad secundum dicendum
est maiorem veram nō esse
vniuersaliter quando lex
est pœnalis, quia in illa re-
gulariter non fit extensio
ex identitate rationis, vt
habetur c. *Pœna*. de pœnit.
dist. 1. & glos. in c. *In pœnis*.
de regul. iur. in 6. Ad pro-
bationem decendum est
omnes illas extēfiones per
alias leges declarari, quod
si non fieret, nequaquam
forent admittendæ. Nam
extensio illa c. *Si quis suadē-*
te. habetur in c. *Non dubiū*.
de sent. excom. & in c. *Re-*
ligioso. eod. tit. in 6. Ad c. 2.
de apostatis, respondetur
primò cum Tolet. in Sum.
lib. 1. c. 64. caput illud non
extendi ad ordinatos alijs

ordinibus: quòd si ipsi ma-
nēt irregulares ex eo quòd
rebaptizant, hoc ex noto-
ritate criminis prouenit.
Respondetur secundò, in
eodē capite virtualiter illā
extensionem contineri, eo
quòd acolytho nō imponi-
tur irregularitas ratione ta-
lis ordinis præcisē, sed pro-
pter iniuriam ab ordinato
irrogatā Sacramento, quæ
proculdubio ab ordinato
maioribus ordinibus ma-
ior infertur. Idem dicen-
dum est ad cap. 1. de maled.
in eo contineri etiam ex-
tensionem, vt patet ex illis
verbis eiusdem cap. *Vt*
pœna illius alijs terrorem in-
cutiat, ne de cetero contra
Romanam Ecclesiam in talia
verba prorumpant.

Ad tertium patet solu-
tio ex dictis: vt enim aliquis
excommunicetur propter
participationem cum excō-
municato, necesse est vt
ipse denunciatus sit aut pu-
blicus Clerici percussor,
quales non sunt, qui Bul-
læ huius cēsuras incurrunt.

CAP.

CAP. III.

*De secunda excommunicatione Bullæ contra
appellantes à mandatis Summi Pontificis
ad futurum Concilium generale.*

TENOR BVLLÆ.

2. Bullæ
Cænæ
censura.

Etem excommunicamus, & anathematiza-
mus omnes, & singulos cuiuscūque status,
gradus, seu conditionis fuerint: Vniuersita-
tes verò, Collegia, & Capitula quocumque nomi-
ne nuncupentur, interdicimus: ab ordinationibus,
seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum
pro tempore existentium ad vniuersale futurum
Concilium appellantes: necnon eos, quorum
auxilio, vel fauore appellatum fuerit.

Notationes circa Textum.

I. **M**ateria huius cēsuræ,
vt notat Caietan. in
Summ. verb. *Excommun. c.*
25. est sacrilegium contra
Romani Pontificis prima-
tum. Actio principalis hoc
loco prohibita, est appel-
lare ab ordinationibus, seu

mandatis Romani Ponti-
cis ad futurum generale
Concilium. Accessoriæ
sunt duæ: prima dare auxi-
lium, secunda dare fauorē.

Circa appellantes ad
vniuersale futurum Con-
cilium illud aduertendum
est,

2.

est pro diuersitate appellantium diuersam imponi pœnam: nam si sint personæ veræ cuiuscunque status, gradus, seu conditionis, excommunicantur. Si verò sint Vniuersitates, Collegia, & Capitula, interdiciuntur, quia excommunicari non possunt. c. Romana. de senten. excom. in 6. non tamen ligantur hac censura appellantes à Concilio generali ad Summum Pontificem cum de hac re nulla in hoc decreto mentio fiat.

3. Circa particulam, *Mandatis*, sciendum est per eam excommunicari appellantes à sententia Summi Pontificis ad futurum generale Concilium; quia omnis sententia mandatum, & præceptum quoddam est, vt tradit Azo in Summ. C. quo, & qua. iud. sen. profer. debet, atque adeo sub particula, *Mandatis*, comprehenduntur sententiæ. Quod si in Bulla Gregor. XIII. quam exponit Nau. additur expressè particula, *Sententijs*, id ad maiorem

explicationem fuisse factum credendum est.

DISP. XX.

Utrum omnes appellantes à Summo Pontifice ad vniuersale futurum Concilium excommunicentur.

PArti negatiuæ fauent omnes, qui arbitrantur Concilium esse supra Papam, vt Gerſo, & Almayn. in tract. de potestate Papæ, Abulen. in 18. ca. Matt. q. 108. & alij. Ex quorum sententia arguitur primo; Vnicuique licitum est ad superiorem appellare, sed Concilium est superius Summo Pontifice; ergo ex rationabili causa à mandatis illius ad Concilium per apellationem recurrere licet. Probatur minor primo, quia Marcellinus depositus fuit in Concilio Sinuessano, Liberius ab Imperatore, & postea ab eodem in suam Sedem restitutus

titutus iubente, vt simul cum Felice Romæ Ecclesiam regeret: quod idem iussit Concilium Syrmien-
se. Secundò, quia sententiam Miltiadis Papæ iudicauit postea Episcopus Arelatensis. Epistolam etiã S. Leonis in Concilio Chalcedonensi multi Episcopi examinarunt. Tertiò in Concilio Constantiensi sess. 4. definitur Conciliũ generale habere immediatam auctoritatem à Deo, cui omnes obedire tenentur, etiam si Papalis dignitas existat, cuius Concilij decreta cõfirmavit postea Martinus V. Concilium item esse supra Papam definitur in Concilio Basileensi sess. 33. Quartò probatur eadem minor ratione; Summus Pontifex est membrum Ecclesiæ, imò & frater noster, vnde, *Pater noster*, tenetur dicere nobiscum, atque adeò, si peccauerit debet corrigi ab Ecclesia, aliàs enim maneret Ecclesia sine remedio; ergo non est superior, imò minor suo toto. Ac-

cedit, quia, si quis non audierit Papam, ipse de eo debet dicere Ecclesiæ.

Secundò; Summus Pontifex in ijs, quæ non pertinent ad fidem, & doctrinã vniuersalem totius Ecclesiæ, potest errare, vt cõmuniter Doctores affirmant; ergo potest contra aliquem ferre iniustam sententiam manifestè; ergo ab illa potest appellari, est enim appellatio de iure naturæ; sed non ad alium quàm ad futurum Concilium generale; ergo. &c. Et confirmatur; Vnusquisque poterit se defendere ab iniuria à Summo Pontifice sibi illata; sed appellatio est quidam modus licitus defensionis; ergo licitum est appellare à Summo Pontifice.

Pro resolutione sit prima cõclusio; Quicumque ab ordinationibus, mandatis, vel sententijs indubitati Pontificis Romani ad futurum vniuersale Concilium appellauerit, siue prædicta sint indubitata, siue dubia iustitiæ, per hunc canonem

2.

4.
i. Cõcl.
p.3.
1. Cõcl.
p.

canonem excommunicatur. Hæc conclusio cōmunis est. Cuius prima pars ex ipsa Bulla est manifesta. Secunda probatur; In rebus dubijs potest Summus Pontifex ex causa eligere vnam partem, vt patet de contractu Montis pietatis; sed in casu conclusionis datur res dubia, & iusta causa interdicens talem appellationem sub cēsurā; ergo qui in eo casu appellat, excommunicatur.

4. *2. Cōclusio.* Secūda conclusio; Qui à sententia, vel mandato iniusto Summi Pontificis indubitati ad futurum generale Concilium appellat, per hanc clausulam excommunicatur. Probat; Appellatio fit ad superiorem; sed in ijs, quæ ad Ecclesiam pertinent, Summus Pontifex est superior; ergo ab illo appellari non potest: ergo non solum de appellatione à mandato iniusto Summi Pontificis, sed etiam ab iniusto intelligitur huius canonis prohibitio. Probat minor; Ecclesia Christi est vna fa-

milia, & vnus grex, licet dispersa videatur, sed Summus Pontifex est pastor, & caput Ecclesiæ; ergo non solum est vnum caput, sed etiam est caput Ecclesiæ non diuisim tantum, sed collectim. Confirmatur eadem min. ex illo Ioan. vltim. *Pasce oues meas*, vbi pastor totius Ecclesiæ formaliter congregatæ, & vnitæ Papa constituitur: nam dicitur in oratione de Pontifice; *Deus omnium fidelium pastor, & rector famulum tuum. N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ præse voluisti. &c.* Probat deinde; Papa est vnum caput; ergo vnus corporis; sed Ecclesia diuisim secundum diuersas Ecclesias non est vnum corpus; ergo est caput Ecclesiæ vniuersalis. Esse autem supra Concilium ex eo patet, quia cum sit caput, toti corpori præest: idemque definitur in multis Concilijs, & capitibus iuris relatis à Bellarmin. tom. 1. controuers. 4. lib. 2. à cap. 13. vsque ad 19.

F   Confir-

Confirmatur tandem: Si Christus Dominus æqualiter faceret Apostolos Ecclesiæ rectores, non interrogaret solum Petrum, an ipsum plus alijs diligere, sed æqualiter interrogaret omnes propter æqualem Ecclesiarum traditionem faciendam; sed Petrum tantum interrogauit; ergo illum solum Ecclesiæ vniuersali pastorem præfecit.

5. Secundò probatur conclusio; Qui à Summo Pontifice appellat, aliud caput, seu alium superiorem constituit; hoc autem inducit suspicionem contra fidem; ergo quanuis Summi Pontificis mandatum, & sententia iniusta sit, ab ea appellari non licet, atque adeò iustè prohibetur, cum etiam schismatis occasionem præbeat. Et confirmatur, quia appellatio hæc est quædam palliata rebellio, & speciè quandam schismatis continet. Vnde Iulius II. in Extrauagant. *Suscepti regiminis.* post Pium I L. præ-

cepit vt tales habeantur tanquam schismatici, & de fide male sentientes, vt dicunt Syluest. verb. *Excommun.* 7. num. 93. Tabien. verb. *Excommun.* 7. Caietan. verb. *Excommun.* cap. 25. Mart. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. art. 2. fol. 358. col. 2. & alij.

Tertia conclusio; Qui à sententia, vel ordinatione dubij Pontificis appellat ad futurum generale Concilium, hoc loco non excommunicatur. Probatur: Tempore schismatis quando est dubium an aliquis sit verus Papa, ad Cōciliū spectat id determinare; ergo etiā causas decidere, quæ à dubio Pontifice iniustè, vel etiam dubiè fuerunt decidæ.

Ad primum argumentum negatur minor, & ad probationem primam dicendum est Marcellinum cessisse Pontificatui, & postea damnatum fuisse: nam antequam ipse cessisset omnes Episcopi clamabant, *Prima Sedes à nemine indicabitur, tu reus, tu index,*
noli

noli à nobis iudicari. De Liberio dicendum est depositum fuisse ab Imperatore Ariano, nec Concilium Syrmienſe illud iuſſit, quod in argumento adducitur, ſed ſolùm petijt à Felice, vt ſimul cum Liberio gubernaret. Ad ſecundam probationem reſpondetur cauſam illam non fuiſſe iudicatam quaſi id opus eſſet, ſed quia Imperator Donatiſtis tale iudiciũ petentibus acquieſcere voluit. De epiſtola S. Leonis dicendum eſt non fuiſſe miſſam ad Concilium vt continentem definitiuam ſententiam, ſed inſtructionem, qua adiuti Epiſcopi melius iudicarẽt; poſtquam autem res fuit ab omnibus approbata, edita eſt definitio nomine Pontificis. Ad tertiam probationem reſpondetur Cõcilium Conſtantiẽſe non definire abſolutẽ Conciliũ eſſe ſupra Papam, ſed ſolùm tempore ſchiſmatis, quando neſcitur qui ſit verus Papa. De Concilio Baſilẽnſi dicẽdum eſt fuiſſe

ſe quidem legitimẽ congregatum, non tamen legitimẽ terminatum: vnde licet confirmata ſint, quæ ibi circa beneficia Eccleſiaſtica, & cenſuras geſta ſunt, non tamen quantum ad illud, quod aſſerit Concilium eſſe ſupra Papam, imò id à multis Summis Pontificibus reprobatum fuit.

Ad rationem, quæ vltimo loco additur reſpondetur Summum Pontificem eſſe quidem membrum Eccleſiæ, ſed præcipuum, quale eſt caput: fratrem etiam, quatenus vnus Dei omnes ſumus filij, quod tamen non tollit præminentiam ſtatus, ſicut primogenitus frater eſt, nihilominus ad alios fratres ſuperior. Ad conſequentiam dicendum eſt, ſi Eccleſia accipiatur ſeparata à capite, non eſſe totum, ſed partem: ſi verò cum capite, eſſe quidem maiorẽ magnitudine molis, non verò magnitudine virtutis, neque enim potentia agẽdi in Eccleſia

F 2 eſt

est vt in corpore naturali, cuius virtus principaliter est in toto, cum corpus naturale ex se habeat virtutē ab essentia dimanantem, Ecclesia verò ab extrinsecō habet potentiam, nimirum á Christo Domino. Ad illud, quod additur Ecclesiam peccante Pontifice manere sine humano remedio, respondetur id nō esse mirum, cum ipsa non in humana industria, sed diuina nitatur, vnde in tali casu Deus Ecclesiæ suæ prouidebit. Si tamen Pontifex Ecclesiam velit destruere, poterunt fideles ei resistere. Ad illud, quod vltimo loco dicitur de correctione fraterna, dicendum est verificari quando, si aliquis Summum Pontificem non audierit, ipse vltteriùs procedat dicendo Ecclesiæ, id est sibi vt præfidi, pastori, & capiti, illūq; publicē excommunicādo.

10. Aliter etiam ad hoc arg. responderi potest, admit-
tendo maiorem, quando non datur iusta causa impediendi appellationem,

quæ aliàs esset de iure naturæ, vt contingit in proposito. Vnde, licet minorem admittamus, quantūcumq; falsa sit, nō valet cōsequētia, quia iustē talis appellatio impeditur. Pro intelligentia huius solutionis supponendum est excommuni Theologorum doctrina, quando in aliquo casu commune, & particulare bonum concurrunt, commune bonum præponderare, atq; adeo personam particularem, cuius bonū in tali cōcurrentia periclitatur, ex charitate teneri potiùs cōmuni bono, quā suo particulari consulere.

Supponendum est secundò ex eādē communi sententia, posse superiorem obligare subditum in tali casu ad actum virtutis, quando bono communi valde expediens est, & maximè cū ad talem actū exercēdū subditos ex præcepto charitatis obligatur.

Supponēdum est tertio ex appellatione á mandato, vel sententia Summi Pōtificis ad futurum generale

rale Concilium sequi maxima inconuenientia, & scandala, vt constat ex appellatione facta à Parisiensibus, qua à Concilio Lateranensi tertio sub Leone X. ad futurum Concilium appellarunt, vt refert Bann. 2. 2. quæf. 1. artic. 10. dub. 2. §. *Prætereà tertio*: fuit enim talis appellatio initium multarum hæresum.

13. His positis dicendum est cum appellare à mandatis Summi Pontificis ad futurum generale Concilium regulariter sit maxime perniciosum Reipublicæ Christianæ, imò in maximum fidei detrimentum cedat, non fieri tales appellationes præponderare cuicunque bono siue particulari, siue communi alicuius regni, vel prouinciæ, quod totius Ecclesiæ respectu semper particulare censetur. Vnde iusta de causa sub tanta censura potuit, & debuit Summus Pontifex prædictas appellationes interdicere. Et quia hæc in-

conuenientia non sic ex appellatione ad præsens Concilium sequuntur, ex hoc loco non prohibetur. Quauis igitur de iure naturæ sit appellatio ad superiorem, & admittamus Concilium esse supra Papam, licet hoc falsum omnino sit, iustè talis appellatio impediri potuit à Summo Pontifice, cum simul cōcurrat aliud ius naturæ magis obligatorium, videlicet conseruatio boni communis Reipublicæ Christianæ, & fidei, quo concurrente aliud cessat, est enim affirmatiuum debitas respiciēs circumstantias. Confirmatur, quoniā aliquādo in iure interdicitur appellatio, vt habetur l. 2. ff. de appell. recip. & l. *Antesentētia tēpus*. C. quo appell. non reci. & in l. *Apertissimi*. C. de iudi. & notatur in c. *Cum sit Romana*. §. *Si verò*. & c. *Bona*. de appellat. & in cap. 1. eod. titul. Princeps etiam potest appellationem interdicare, vt probat Couarru. pract. quæf. cap. 23. num. 6.

14.

F₃

Contra

Contra hoc tamen argui potest: Appellare ad superiorem est de iure naturæ; ergo si admittamus Concilium esse supra Papam, ad illud licet appellare; ergo etiam ad Conciliū futurum, cum similiter sit supra Papam. Probatur consequētia. Quæ sunt de iure naturæ in aliquo saltem casu sunt licita; ergo ad Concilium futurum aliquando licitum est appellare. Respondendum tamen est verificari hoc de Cōcilio absolutē sumpto, non verò de Concilio futuro, quia, cum semper inde sequatur incōueniētia; non est de iure naturæ ad illud appellare sub ratione futuri. Et fortē (in sententia, licet falsa, quæ Concilium facit supra Papam) ob hanc causam appellare ad Cōciliū præsens hoc loco non interdicatur.

15. Ad secundum argumēt. dicendum est ideo non licere à Summo Pontifice, etiam iniustam ferēte sententiam, appellare, quia nō habet in terris superiorem.

Ad Conf. negatur consequētia de causa, nā respectu Summi Pontificis, qui superiorem non agnoscit in terra, appellatio nō habet rationem iustæ defensionis.

Utrum appellātes ad Concilium generale præsens, vel ad prouinciale futurum hoc loco excommunicētur.

Pars affirmatiua, quam tenet Vgol. hoc loco §. i. vers. *Quinto*, ex eo suaderi potest, quia materia excommunicationis est sacrilegium contra Sedis Apostolicæ primatum, vt ex Caiet. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 25. diximus sed tam sacrilegi sunt contra primatum Sedis Apostolicæ appellantes ad futurum generale Conciliū, quàm qui ad præsens, vel ad prouinciale siue præsens,

sens, siue futurum appellat: ergo eodem modo per hanc clausulam excommunicantur. Et confirmatur, tū quia vtraque appellatio est occasio schismatis, tum etiam, quia vtraque videtur Concilium constituere supra Papam.

2. *Cōclu-
sio.* Sit tamē conclusio; Appellantes ad Concilium generale præsens, vel ad prouinciale siue præsens, siue futurum hoc loco non excommunicari probabilius est. Hanc tenent Graf. lib. 4. decis. c. 18. num. 45. & 46. Et probatur; Lex pœnalis non excedit proprium casum; sed pœnalis est ista lex, & non loquitur nisi de appellantibus ad futurum generale Concilium; ergo non est extendenda ad appellantes ad generale præsens, vel ad prouinciale siue præsens, siue futurum.

Ad argum. in contrariū, concessa mai. & min. neganda est consequentia, licet enim in quauis illarum appellationum detur sacrilegium contra Sedis Aposto-

licæ primatum quoad substantiam actus, non tamen datur quoad circumstantias: nec hoc loco excommunicatur omne sacrilegium cōtra primatum Ecclesiæ, sed illud, quod fit per appellationem ad futurum generale Conciliū.

Ad confir. respondetur primò, quauis vtraque appellatio possit esse schismatis occasio, & videatur Concilium supra Papam constituere, Summum tamen Pontificē solūm fuisse locutum de appellatione ad futurum Cōcilium, quia frequentius in praxi euenire potest. Respondetur secundò non esse eandem rationem de appellatibus ad futurum Concilium, & ad præsens, quia appellans ad Concilium futurum generale manifestè dat occasionem schismati, conuocando Concilium contra Summum Pontificem; qui autem ad præsens Concilium appellat, non conuocat Concilium contra Papam, sed ad illud, quod illius autoritate congregatum

3. tumerat, recurrit. Congregare autem Cōcilium prouinciale, quāuis possit esse schismatis occasio, est tamen valde remota, cū non versetur in opinione an Concilium prouinciale sit supra Papam, quod de generali, quanuis falsō nonnulli dixerunt, & nunc Parisienses defendunt. Non negamus tamen huiusmodi appellantes esse de fide suspectos, cum Romanum Pontif. esse caput vniuersale totius Ecclesiæ videatur negare.

DISP. XXII.

Vtrum dantes auxiliū ad appellandum ad futurum generale Cōcilium, & illi, ex quorum confidētia aliquis ad illud appellat, censuram huius canonis incurrant.

1. *Cōclusio.* **P**rima conclusio; Dātes auxiliū, vel fauorem

DISP. XXII.

ad appellandum, appellatione non secuta, non excommunicantur. Hanc conclusionem tenet Nau. in Manu. cap. 27. num. 58. Viual. in Candel. in explan. Bullæ Cœnæ. nu. 19. Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 47. Say. lib. 3. de cens. c. 6. num. 6. Vgol. hoc loco ad illa verba. *Nec non eos.* vers. *Quoad tertiam.* & Suares de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 16. Et probatur primò ex verbis Bullæ, *Nec non eos, quorum auxilio, vel fauore appellatū fuerit.* Quibus manifestè ostendit Summus Pontifex se nō excommunicare dantes auxilium, nisi appellatio sequatur: nam verbum, *Appellatum fuerit*, dicit actum appellationis secutum, cum sit præteritum perfectum, arg. eorum, quæ dicit gloss. in c. *Quicūque.* §. 1. in verb. *Inmodetur.* de hæret. in 6. Deinde; Quando excommunicatio non fertur per se in propriam actionē, vt sic, sed solum vt cooperatricem, vel adiutricem alterius, tunc ad incurrendam excommunicationē

non

non sufficit actio dātis auxiliū fauoremue, nisi actio, vel effectus principalis sequatur: sed excommunicatio per se fertur in appellātes, in auxiliantes verò, & fauentes solū accessoriè, vt ex Caiet. tradunt Sayr. & Suar. ergo nisi sequatur appellatio, nō excommunicantur dantes auxilium, vel fauorem. Maior ex eo suadetur, quia excommunicatio, cū sit pœna, solū est intelligenda rigorosè de actione, pro qua fertur per se; ergo quæ accessoriè in ea continentur, sequuntur naturam principalis, atq; adeo, nisi sequatur principalis actio, pro accessoria non incurreretur censura.

^{2.}
2. Cōclusio.
sio. Secunda conclusio; Ille ex cuius confidētia aliquis appellat, non excommunicatur, nisi ex vi alicuius specialis pacti, aut promissionis talis confidentia ad appellandum sequatur. Hanc conclusionem tenet Suar. vbi supra. Et ratio est, quia iste nullo modo est causa per se talis appella-

tionis, nec ad eam concurrere censetur, nisi aliquo modo ad prāstandum auxilium se obligauerit. Vnde si quis ex amicitia, vel consanguinitate, aut alia ex causā sibi persuadeat, quòd apud amicum, vel consanguineum fauorem, vel auxilium inueniet, & ideo appellet, non proinde amicus, vel consanguineus excommunicationē incurrer, secus verò si auxilium promisit, quia tunc antecederet ad talem appellationem concurrere censetur.

^{3.}
3. Cōclusio.
sio. Tertia conclusio; Qui post factam appellationem auxilium prāstat appellanti ad resistendum mandatis Pontificis sub speciē talis appellationis, ex vi huius clausulæ non excommunicatur. Hanc etiam tenet Suar. Et probatur; In hac clausula excommunicantur dantes auxilium ad appellandum; vnde actio dantis auxilium debet antecedere, vel cōcomitari ipsā appellationē: sed actio-

actiones, de quibus loquitur conclusio, subsequuntur; ergo non prohibentur hoc loco, atque adeo, qui illas exercet, non excommunicatur.

4. Contra secundam, & tertiam conclus. arguitur; Ratam habens percussio- nem Clerici manet excom- municatus, eo quod rati- habitio æquiparatur man- dato, reg. *Ratihabitionem.* de reg. iur. in 6: sed ratum habens non magis concur- rit, quàm ille ex cuius con- fidentia alius appellat, præ- fertim si in causa propria, & nomine ipsius appella- tio sit facta, ac postea fauo- rem præstet, illamque ratā habeat; ergo similiter ex- communicatur.

5. Respondetur tamen ne- gatione maioris, non enim ex eo ratā habēs percussio- nem Clerici excommuni- catur, quia ratihabitio æquiparatur mandato, ita ut hæc sit totalis causa qua re excommunicatio incur- ratur, cum solum fuerit motiuum, ut talis excom- municatio contra ratam

habentem talem percus- sionem sanciretur. Ut ha- betur c. *Cū quis.* de senten. excomm. in 6. ubi Summus Pontifex non declarat ius antiquum contentum in c. *Siquis suadente.* 17. quæf. 4 sed contra ratam habē- tem percussio- nem Clerici ius nouum instituit. Dicē- dum igitur est ratum ha- bens nō incurrere pœnam contra mandantes latam nisi tantum in casibus iure expressis, qui videri possūt in gloss. citatæ regulæ, *Ra- tihabitio- nem.* Cum ergo ra- tihabitio factæ appellatio- nis, de qua loquitur argu- mentum, in iure expressè non sit, sufficiens non est, ut huius canonis censura incuratur. Prædicta autē regula intelligenda est, nō quod ratihabitio sit man- datum, sed quod mandato comparetur, & quasi assi- miletur: vnde comparatio tantum valet, quantum per iura ordinatur, & per- mittitur. Nam ratum ha- bens nullo modo influit, neque est causa actus præ- teriti, atque adeo nō potest dici

dici illam mandare, & ideo actus non comparatur ad illum tãquam effectus, sed tanquam obiectum. Quare licet quoad culpã æqualiter peccet, ac mandans, censuram tamen non incurrit.

DISP. XXIII.

Quem effectum habeat verbum; Interdicimus, circa Uniuersitates, Collegia, & Capitula appellantia ad futurũ generale Concilium.

1. PRO difficultatis huius explicatione supponendum est primò interdictum esse *Ecclesiasticam censuram*, qua prohibentur *diuina officia, aliqua Sacramenta, & Ecclesiastica sepultura actiue, & passiue*. Ita ex cõmuni Doctorum sententia interdictum definit Sayr. lib. 5. de cens. c. 1. nu. 7.

2. Supponendũ est secundo, interdictum duplicem fortiri diuisionem: prima

est, qua diuiditur in locale tantũ, personale tantũ, locale, & personale simul. Ita Syl. verb. *Interdictum*. 1. quæf. 2. Viuald. in Candel. tit. de interdicto num. 119. Valentia tom. 4. disp. 7. q. 18. pũcto 2. Barth. Med. lib. 1. instruct. Confess. c. 11. §. 13. Mart. Led. 2. 4. quæf. 26. art. 2. Nau. in Manu. c. 27. num. 166. & alij. Interdictum locale tantũ, datur quando solus locus interdicatur, vt ciuitas, regnum, prouincia, dum ibi prohibetur ne diuina celebrentur officia, ne Sacramenta ministrentur, & ne alicui Ecclesiastica sepultura cõcedatur. Interdictum personale tantũ, est quo personæ ipsæ interdicuntur, ne ea, quæ per interdictum prohibentur, alicubi exerceant. Interdictum locale, & personale simul, seu mixtum est, quod in locum, & personas fertur.

3. Secunda diuisionem est, qua interdictum diuiditur in generale, & speciale. Quod tam de interdicto locali, quam personali intelligi-

tur

tur. Sic Palud. in 4. dist. 18. quæst. 8. §. *Circa quartum principale.* vers. *Quantum ad tertium.* Astenf. p. 2. lib. 7. tit. 16. artic. 1. Sylu. verb. *Interdictum.* 1. q. 3. Tabien. verb. *Interdictum.* 1. num. 4. vers. *Tertio.* Sot. in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. conclus. 2. Mart. Ledesm. vbi supra, Nauar. etiam citato loco, & alij. Interdictum locale generale est, quo interdicatur locus aliquis vniuersalis continens in se plura loca particularia, vt Regnum, Prouincia, Ciuitas. Interdictum locale speciale, seu particulare est, quo interdicatur aliquis locus particularis non continens in se alia loca. Interdictum generale personale est, quando aliqua hominum vniuersitas interdicatur, vt incolæ alicuius Ciuitatis, aut Collegij. Interdictum personale speciale est, quo aliqua, vel aliquæ particulares personæ, siue determinatæ siue indeterminatæ interdicuntur.

4. Supponendum est tertio, quando interdictum

est locale, non posse prohibita per interdictum in tali loco exerceri, siue ab incolis illius loci, siue ab extraneis: extra verò illū, qui causam interdicti non dederunt, illa exercere valent. Quando autem interdictum est personale, personæ interdictæ nullibi prohibita per interdictum facere possunt: quæ verò interdictæ non sunt, illorū exercitio non priuantur, etiam in loco vbi degunt personæ interdictæ, puta in Collegio, vel Ciuitate, vbi omnes personæ sunt interdictæ, diuina officia celebrare, ministrare Sacramenta, & sepelire in Ecclesiastica sepultura, exclusis personis interdictis, licitum est.

Hispositis, quòd interdictum, de quo hoc loco loquitur Summus Pontifex, sit locale probatur primò; Interdictum hoc pœna est, imponitur enim pro culpa; ergo restringendū est, & fauorabiliter interpretandum: sed restrictior, & fauorabilior in-

ter-

interpretatio est explicare interdictum indefinitè positum, quale est hoc, de locali; ergo probabiliter dici potest huiusmodi interdictum locale esse, non personale. Deinde; Summus Pontifex intendit punire appellantes pro culpa in appellando commissâ, & ideo excommunicat personas veras, quæ appellât; cū autē Vniuersitates, Collegia, & Capitula personæ sint representatæ, quæ excommunicari non possunt, illa interdicunt; ergo solum videtur intentio Summi Pontificis extendi ad culpabiles. Si autem esset interdictum personale, & intelligeretur de tota persona representata, & innocentes partes illius sint, etiâ talem pœnâ subirent. Ne igitur hoc admittamus, dicendum est interdictum hoc esse locale. Accedit, quia Vniuersitas aliquando accipitur pro loco, ut in l. *Sicut*. ff. quod cuiusq; & etiam in Capitulo aliquando sunt Capellæ, & altaria, in quibus diuina celebrantur officia.

Sic igitur prima conclusio; Interdictum, de quo hoc loco agit, est personale. Pro-^{6.}
^{1. Cōcl.}
^{10.} batur; Verba legis, vel statuti interpretanda sunt iuxta vulgarem eorum acceptiōnem; sed vulgaris acceptiō illorum verborum, *Vniuersitates, Collegia, & Capitula*, in materia interdicti, est quod de personis intelligatur, non verò de locis, ut patet legenti omnes Doctores, qui illa in exempla personalis interdicti frequenter adducunt; ergo quāuis materia sit pœnalis, de personali interdicto intelligenda est. Cōfirmatur eadem minor ex eo, quia Collegium, vel Capitulum, vel Vniuersitas nihil aliud est, quàm corpus quoddam fictum ex pluribus hominibus constans vno nomine cōprehensum, ut colligitur ex l. *Rerū mixtura*. ff. de vsu c. & hinc dicuntur Collegia Doctorum, Capitulum Canonicorum, &c. Deinde; Nomine, *Capituli*, in materia interdicti locus intelligi non potest; ergo nomine, *Vniuersitatis, & Collegij*, intelli-

intelligendus nō est locus in hac clausula, cū eadē ratione verba ista apponi videantur. Probat̃ur anteced. In Capitulo, qua Capitulum est, nō exercetur diuina officia; ergo si in materia interdicti verbum, *Capitulum*, pro loco intelligatur, tale interdictum nullius erit effectus, cū effectus illius sit priuare diuinis officijs, & vsu Sacramentorum, quæ in Capitulo, qua Capitulum est, exerceri minimē solēt. Tādē; Appellatio fit nomine totius Vniuersitatis, Collegij, aut Capituli; ergo omnes ad illa spectantes censentur culpabiles, atq; adeo interdicti.

7.
2. Cōclu
sio.

Secunda conclusio; Nō solū quando totum Collegium, Capitulum, aut Vniuersitas appellauerit, sed etiam quando maior pars, interdictum incurritur: si verō pars minor appellationi consenserit, aut maior pars, quæ appellat, legitimē congregata non sit, interdictum non incurritur, omnes tamen appel-

lantes excommunicantur. Prima pars huius conclusionis est manifesta, quoniā quando appellatio fit à toto Collegio, Capitulo. &c. totum dicitur appellare; atque adeo totum interdicitur. Secunda pars ex eo ostenditur, quia, quæ sūt à maiori parte Vniuersitatis, ab omnibus facta censentur l. *Quod maior. ff. ad municip. de incol. & in tit. de his, quæ sūt à mai. par. Cap.* Tertia pars probatur à cōtraria ratione. Nā quæ fiunt à minori parte, ab Vniuersitate fieri non dicuntur. eod. tit. de his quæ si. &c. Eodem modo probatur pars quarta; non enim ab Vniuersitate dicitur aliquid fieri, vbi legitimē congregata non est. Ex ijs patet etiam vltima pars conclusionis; etenim vbi ab Vniuersitate appellatio non fit, à singulis factum fuisse censendum est; sed particulares appellantes excommunicantur; ergo & hi omnes. Ita sentit Vgolin. hoc loc. ad illa verba, *Vniuersitates verò. §. Collegium*

legium. vers. Item interdictū.

8. Tertia cōclusio; Huius
3. *Cōclu* modi interdictum genera-
sio. le est. Hæc probatur: Illud
interdictum personale ge-
nerale, & non particulare
censetur, quando totum
Collegium, Capitulum,
vel Vniuersitas interdi-
tur, sed ita contingit in pro-
posito, vbi Collegium,
Capitulum, & Vniuersitas
appellantes ad futurum
Concilium absolutè, & nō
secundū partem inter-
dicuntur; ergo. &c. Ex quo
sequitur, si quis postea fiat
de corpore Collegij, Capi-
tuli, aut Vniuersitatis, cum
alijs interdicti, vt colligitur
ex c. 1. dist. 12. & tradunt
Calderin. tract. de interd.
memb. 2. Palud. in 4. dist.
18. q. 8. §. *Quantū ad secūdu.*
conclus. 1. S. Anton. 3. p.
tit. 27. c. 3. & alij. quos re-
fert, & sequitur Say. lib. 5.
de cens. c. 4. num. 8.

9. Quarta conclusio; Hoc
4. *Cōclu* interdictum est ab homi-
sio. ne, & incurritur ipso facto.
Prima pars patet ex his,
quæ diximus disp. 1. vbi
probauimus censuras hu-

ius canonis esse ab homi-
ne. Secunda constat etiam
ex verbo, *Interdicimus*, quod
latam sententiam cōtinet.

Quinta conclusio; Col- 10.
legium, Capitulum, vel 5. *Cōclu*
Vniuersitas, quorum auxi-
lio, aut fauore appellatio-
fit, per hunc canonem in-
terdicuntur. Hanc tenet
Vgolin. vbi sup. numer. 3.
Probatur ex ipso textu, vbi
Summ. Pontif. id expressè
dicit. Nam. excōmunicat
appellantes, & si qui appel-
lant sint Vniuersitates, eas
interdicit, & postea addit,
Nec non eos, quorum auxilio
vel fauore. &c. Ad quos pro-
culdubio præcedentes cē-
suræ extenduntur, accom-
modatè tamen: non enim
est maior ratio quare excō-
municatio præcedens par-
ticulares personas dantes
auxilium, aut fauorem ad
appellandum comprehen-
dat, quàm præcedens in-
terdictum Vniuersitates.
&c. cum particula, *Nec nō*,
eodem modo præceden-
tia omnia cōiungat.

Ad primum argument.
respondetur non posse le-
gem

gem poenalem restringi cōtra propriam, & vsitatam verborum significationē, qualis est, vt nomine Collegij, Capituli, & Vniuersitatis absolute prolato non loca, sed personæ intelligantur.

II. Ad secundum respondetur, verum esse innocentes hoc loco puniri non quidem pro culpa propria personali, sed pro culpa totius corporis, cuius sunt membra, quod illicitum nō est; potest enim aliquis puniri sine culpa, dummodo cum causa puniatur, vt habetur regul. 24. de regul. iur. in 6. & colligitur ex cap. *Sicuius*. 34. dist. Dari autem ad hoc interdictum, & punitionem causam, de se est manifestum.

Ad vltimum dicendum est quamuis aliquando *Vniuersitas* accipiat pro loco, acceptionem hanc non esse vulgarem, nec regulariter pro loco intelligi, nisi cum aliquo addito. Quod autem in Capitulo sint Capellæ per accidens est ad rationem Capituli.

Vtrum consulētes appellare ad futurum generale Concilium hoc loco excommunicentur.

I. IN hac difficultate sunt qui existiment dantes cōsiliū ad appellandum, per hanc clausulam excommunicari. Inter quos numerandi sunt Nau. in Manu. cap. 27. num. 58. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. & Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 47. & Vgol hic ad illa verba, *Nec non eos*, vers. *Excipiuntur*, quatenus dicunt manere excommunicatos dantes consiliū, si appellatio sequatur. Probatur hæc sententia; In hac clausula excommunicantur dantes auxilium, aut fauorem, sed consiliū fauor quidam est, nam qui consiliū præbet, non parum iuvat ad operandum; ergo

ergo consulentes excommunicantur.

2. *Cōclusio*; Sit nihilominus conclusio; Consulentes appellare per hanc clausulam non excommunicantur. Hanc tenent Sayr. lib. 3. de cens. cap. 6. numer. 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 17. Et probatur primò; Nudum consilium neque est auxilium, neque fauor; ergo nudus consiliarius non excommunicatur hoc loco. Cōsequentia est bona, quia in hac clausula solùm agitur de præstantibus auxilium, & fauorem. Anteced. ex eo constat, quia auxilium, fauor, & consilium ad diuersa tendunt, nam consilium iuuat ab intrinseco dirigendo, & instruendo rationem eius, cui datur, fauor autem, & auxilium solùm dirigunt ab extrinseco, suntque, propriè loquendo, actus externi ordinati ad executionem

operis. Secundò; Quando Summus Pontifex voluit comprehendere dantes consilium, de illis expressam mentionem fecit, vt videre est in clausula 7. 10. 11. & alijs huius Bullæ, quas infra explicabimus; ergo, cum hoc loco consulentium non meminerit, illos excommunicare non intendit.

3. Ad argument. in contrarium neganda est minor, si propriè loquendum sit; nam, vt ex dictis constat, fauor, & auxilium ad executionem, & actum externum ordinantur, consilium verò ad rationis instructionem. Vult igitur Summus Pontifex per hanc clausulam cohibere potentes, qui efficacius resistunt: de illis autè, qui docent, vel consiliũ ferunt, nihil hoc loco dixit.
(;)

CAP. IIII.

*De tertia excommunicatione Bullæ
contra Piratas.*

TENOR BVLLÆ.

*Tertia
Bullæ
censura.*

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas, Cursarios, ac Latrunculos marimos, discurrentes mare nostrum, præcipuè à monte Argentario vsque Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

Notationes circa textum.

Materia huius censure, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excomm.* cap. 18. est latrocinium maritimum. Quæ etiam habetur in c. *Excommunicationi.* de raptoribus; ex vi tamen illius non incurritur censura ipso facto, vt ibi innuit gloss. & cum Sylu. notat Tolet. in Summ. lib. 1. cap.

20. Personæ principales in hac clausula excommunicatæ sunt tres, totidèq; accessoriæ. Principales sunt Piratæ, Cursarij, & Latrunculi: accessoriæ fautores, receptatores, & defensores.

Circa nomen, *Pirata*, quid propriè significet, videntur Syluest. verb.

Ex

Excommu. 7. §. 56. Angel. verb. *Pirata*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 49. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 4. Illud tamen certum est in hac clausula excommunicari omnes latrones maritimos quocūq; nomine appellentur.

DISP. XXV.

Utrum soli discurrentes mare Pontificis excommunicentur.

1. **I**n hac difficultate Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 53. exponens Bullam Sixti V. & Suares de cens. disp. 21. sect. 2. num. 18. exponēs Bullam Clemen. VIII. asserunt non solum excommunicari discurrentes mare Ecclesiæ, sed omnes piratas deprædantes in mari Christianorum, & in hoc sensu explicat Graff. illam particulam, *Mare nostrum*, idest, Christianorum. Suar. verò non

ita explicat, sed eam exponit de mari Ecclesiæ; facit tamen diuersam clausulam, ita ut sit sensus, *Excommunicamus omnes Piratas, Curfarios, ac Latrunculos maritimos*, & addatur tanquam noua clausula, *Discurrentes mare nostrum*. &c. quod non aliter probat, quam ex eo quod inter particulam, *Maritimos*, & particulam, *Discurrentes*, ponitur virgula, quæ facit membra distincta. Quod autem in prædictis Bullis valeat argumētum adhuc, quam explanamus, inde patet, quia in omnibus hæc clausula eodem verborū tenore ponitur.

Sit tamen conclusio; 2. Probabilius est solos latrones maritimos, qui discurrent mare Ecclesiæ, præsertim à monte Argentario vsque ad Tarracinam, hoc loco excommunicari. Hanc tenet Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 20. §. *Aduertendum autem est*. & Vgolin. hoc loco ad illa verba. *Item excommunicamus*. §. 2. vers. *Tertiò*. Et probatur,

G 2 quia

quia in antiquis Bullis, vt videre est apud Nauar. in Man. c. 27. num. 59. inter particulam, *Latrunculos maritimos*, & particulam, *Discurrentes*, apponebatur particula, *Et*, quam sine causa in hac Bulla ablatam fuisse credendum non est: cum igitur ante particula, *Et*, prædicta verba copularet, distinctionemq; actionum faceret, modo ablata nec copulat, nec distinguit, sed potius restringit præcedentia, ita vt sit sensus eos latrones excommunicari, qui discurrent mare Ecclesiæ, præcipue à monte Argentario. &c. Et confirmatur, quia particula, *Ac*, quæ ponitur ante particulam, *Latrunculos*, ostendit sequentia verba vnâ tantum clausulam efficere, semper enim coniunctio copulatiua, si dētur multa nomina, ante vltimum ponitur secundum regulas Grammaticæ. Deinde, In clausula sequenti excommunicat Summus Pontifex surripientes bona naufragantiū in quocumq; mari; sed in

hac clausula solū dicit, *Mare nostrum*; ergo de eo tantum intelligenda est censura. Tandem probatur argumento communi, videlicet quod pœnæ sunt fauorabiliter interpretandæ; cum ergo lex ista pœnalis sit, intelligenda erit in ea verborum significatione, quæ accommodatior, & magis propria fuerit, qualis est explicare particulam, *Mare nostrum*, in censura Pontificis de mari Ecclesiæ, hoc enim proprius dicitur mare Pontificis, quam ipse met in propria persona loquentis mare Christianorum dicatur.

Ad rationem Suares dicendum est appositionem illius virgulæ non facere clausulam diuersam, imò ex ablatione particulæ, *Et*, eandem esse clausulam ostenditur, cum appositione illius esset diuersa, particula enim copulatiua diuersitatem rerum, quas copulat, ostendit.

DISP.

Utrum latrones maritimi discurrentes mare Pontificis, nihil tamen deprædantes excommunicentur.

- I. SVares de cens. disp. 21. sect. 2. numer. 18. post. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. existimat probabiliter dici posse discurrentes mare Pontificium, licet nihil deprædentur, manere excommunicatos, esseque hoc in mari Pontificis specialiter prohibitum. Idem tenet Vgol. hic ad illa verba, *Item excommunicamus. §. 1. vers. Item excommunicatio.* Huius sententiæ ea ratio esse potest, quia hoc loco nulla actio præter discursum per mare Pontificis nominatur, cum in Bullis aliorum Pontificum exprimantur actiones deprædandi, quæ sine causa hoc loco non omittuntur. Deinde; Non solum deprædari, sed etiã

nauigare est actio iniuriosa Romano Pontifici, sufficiensq; ad excommunicationem ferendam; ergo non solum prohibetur deprædatio, sed etiam discursus.

Sit nihilominus conclusio; Probabilius est latrones maritimos, qui nullam deprædandi actionem exercent, censuram huius canonis non incurrere. Hanc conclusionem tradit Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 20. & Say. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 5. Et probatur; Latrones maritimi non excommunicantur absolute, sed in ordine ad deprædationem; ergo, si nullam exercent deprædandi actionem, excommunicationis gladio non feriuntur. Patet consequentia. Probat antecedens, quia latrones non dicuntur, nisi à latrocinio, unde qui nullam actionem latrocinij exercent, latrones dicendi non sunt, saltem in actu, & foro externo; ergo quodcumque latrones absolute excommunicantur,

G3 intel-

2.
Cœclæ

fo.

intelligendi sunt exercen-
tes latrocinij actiones: ver-
ba enim cum effectu accipi
debent, vt habetur. l. i. §.
Hec autem verba. ff. quod
quisque iuris.

Ex hoc sequitur si latro-
nes maritimi mare Ponti-
ficis discurrant, etiam cum
intentione deprædandi, si
nullam deprædandi actio-
nem exerceant, non excō-
municari, sola enim inten-
tio ad censuram incurren-
dam non sufficit, nec om-
nis discursus prohibetur.
Dixi, *Si nullam actionem de-
prædandi exerceant*, quia nō
opus est quod de facto de-
prædatio sequatur, satis
enim est quod deprædari
nitantur occidendo, mutil-
lando, inuadendo, aut in-
sequendo.

3. Ad primam rationem
contrariæ sententiæ dicē-
dum est actiones, quæ ap-
ponebantur in Bullis alio-
rum Pontificum, maioris
explicationis gratia fuisse
appositas, nam piratarum
discursus nihil est aliud,
quàm hinc inde vagari
querendo occasiones de-

prædendi. Vnde per ap-
positionem talis discursus,
effectus aliquis ad illum
secutus intelligitur. Et
item quia discursus per se
sumptus non est nauigan-
tibus, quos Sūmus Ponti-
fex vult defēdere, nocuius.

Ad secundam rationem
respondetur, quod, esto
Sūmus Pontifex prohi-
bere possit, ne piratæ tran-
seant, & discurrant mare
suum, id tamen hoc loco
non fecit: vnde quandiu
non prohibet, nulla ei fit
iniuria per hoc quod mare
eius, quod omnibus patet,
sine alicuius iniuria trans-
eatur, vel discurratur.

*Vtrum deprædātes in
fluminibus, aut in locis
maritimis iuxta mare
Pōtificiū, aut in naui,
in qua ipsi sunt, excō-
municentur hoc loco.*

PR O resolutione huius
difficultatis aduerten-
dum

dum est deprædantes in fluminibus, aut ibi tantum deprædari solitos esse, aut etiam in mari. Quod etiã potest dupliciter euenire: primò, si principaliter in mari deprædatio exerceatur, occasionaliter verò in fluminibus, & locis maritimis: secundò, si deprædatio principaliter in fluminibus, & locis maritimis fiat, occasionaliter autem in mari. Deinde aduertendum est latrunculos posse nauim intrare, non vt alias naues deprædentur, sed vt in ea, in qua sunt, furta exerceant, & latrocinia.

2.

1. *Cōclusio.*

His positis sit prima cōclusio; Qui in solis fluminibus deprædantur, non excōmunicantur per hanc clausulam. Hæc conclusio communis est, quam tradunt Nauar. in Manu. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 52. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. Quartò. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 25. est tamen cōtra Angel.

verb. *Excommu.* 5. casu. 18. Probatur conclusio: Summus Pontif. hoc loco excommunicat latrunculos maritimos; sed fluuiales latrunculi non dicuntur maritimi, sed fluuiales; ergo per hanc clausulam nō excommunicantur.

Secunda conclusio; Latrones maritimi, qui flumina ad mare Pontificium pertinentia ingrediuntur, si in eis aliquid deprædentur, vel in terris maritimis eiusdem maris, per hanc clausulam excommunicantur. Hanc concl. ex parte tenent Graff. Tolet. Vgol. & Sayr. citatis locis. Et ratio est, quia huiusmodi latrones, cum mare Pontificium discurrant, & per accidens flumina ingrediantur, maritimi latrones iudicantur, nec à deprædatione in flumine fluuiales dicuntur, imò in eodem mari deprædari censentur.

Tertia conclusio; Qui principaliter in fluminibus minus verò principaliter in mari deprædantur, censuram huius canonis incur-
runt.

G 4

runt. Probatur, quia huiusmodi latrones veré, & proprié sunt maritimi, licet principalius dicantur fluuiales. Vnde qui deprædantur in fluminibus, si inde exeant ad deprædandos mare Pontificium nauigantes, vel loca in littore eiusdem maris sita, in censurâ huius canonis incidunt.

5. Quarta conclusio; Qui
4. *Cōclu* vt furentur, ingrediuntur
sio. naues, quantumcumque in eisdem furta, & latrocinia frequenter exerceât, ex vi huius canonis non excommunicantur. Probatur, quia intentio Summi Pontificis est, eos tantum latrones excommunicare, qui alias naues, aut loca mari Pontificio vicina spoliant, vel deprædandi causa inuadunt, vt manifestè collegitur ex verbo, *Discurrentes*; sed huiusmodi latrunculi non ita se habent; ergo per hunc canonem non excommunicantur. Ex quo sequitur, quòd si plures naues, siue piratarum, siue aliorum nauigantium simul naui-

gent associatæ, & ex aliqua earum quis aliam ascendat, vt fieri solet mari placido, in eaque aliquid furetur, huius canonis censura non inuoluitur, cum huiusmodi furtum non sit hoc loco à Summo Pontifice prohibitum; perinde enim huiusmodi latro in aliena naue furando se habet, ac si in propria furaretur.

6. Contra primam, & tertiam conclusionem arguitur ex c. *Excommunicationi*. de raptoribus, vbi sic dicitur: *Excommunicationi subdatur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, aut alijs honestis causis nauigio vellos aut capere aut rebus suis spoliare presumunt.* Quæ excommunicatio non determinat mare, aut flumen, determinat verò deprædationem esse debere eorum, qui nauigio vehuntur; ergo, & deprædantes in fluminibus excommunicantur, & qui deprædantur loca maritima excommunicationem non incurrunt. Probatur consequentia; Quando in iure est ex-

com-

communicatio circa ali-
quod crimen in hac Bulla
prohibitum, solum in ea
excommunicationi iuris ad-
ditur reservatio, ut disp. 2.
dictum est; sed circa huius-
modi latrones est in iure
excommunicatio; ergo hoc
loco, sola reservatio addi-
tur, & eodem modo, quo
ius illud intelligitur, intel-
ligenda erit hæc censura.

7. Secundò contra secun-
dam cōclus. Excommuni-
catio huius canonis nō so-
lū respicit personas, scili-
cet latrones maritimos, sed
etiam locū, ubi fit depræda-
tio, videlicet mare Pontifi-
cis; ergo quicumq; depræ-
dantur in fluminibus, quā-
tūcumq; latrones maritimi
sint, per hunc canonem nō
excommunicātur. Cōfirma-
tur: Vel excommunicātur hu-
iusmodi latrones, quia flu-
mina, ciuitates, ac loca ma-
ritima pertinent ad Sūmū
Pontificem, vel quia sunt
vicina mari Pontificio: nō
primū, quia nec omnia flu-
mina, & loca, quæ sunt in-
ter montem Argentarium,
& Terracinam pertinent

immediatè ad Sūmum
Pontificem, nec qui extra
mare Pontificiū deprædan-
tur in fluminibus, aut terris
eiusdem Pontificis per hāc
clausulā excommunicātur:
non secundum, quia depræ-
dantes extra mare Pōtificis
in locis vicinis, aut in vici-
no mari excommunicarētur,
quod non videtur dicēdū.

Tertiò contra quartam
conclusionem: Qui in casu
quartæ conclusionis furan-
tur, sunt verè latrunculi
maritimi, furanturque ex
intentione, & officio, præ-
sertim quando sunt piratæ;
ergo à censura huius cano-
nis non excusantur.

Ad primum horum ne-
gatur consequentia, quid-
quid sit de antecedente.
Et ad probationem dicen-
dum est maiorem esse ve-
ram, quādo circa idem cri-
men eodem modo fertur
censura, quod hoc loco nō
contingit, quia censuræ
habent se sicut excedens,
& excessum, nam censura
cap. . *Excommunicatiōi*.
quoad locum extēditur ad
plura, quam censura huius
canonis

canonis, quoad aliud verò restringitur, cum de nauigio vectis loquatur.

10.

Ad secundum negatur consequentia. Eratio est, quia locus solum determinatur ad ostendendum non omnes latrones maritimos excommunicari, sed eos duntaxat, qui mare Pontificium discurrunt. Et quod deprædatio fiat in mari, non ita accipiendum est, quasi intra ipsum fieri necesse sit, sufficit enim quod in eodem maris districto cōtingat, quia tunc in eodem mari fieri censetur propter loci vicinitatem, nam vicinitas actuum, & locorum quodā modo reddit dispositionē eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis, & similitudinis, l. *Si ventri. §. In bonis. ff. de priuileg. credit. c. officij de electione.* Ad cōfirmat. dandum est secūdum mēbrum, quando loca, & flumina in eodem districto sita esse censentur. Ad impugnationem respondetur tunc solum deprædan-

DISP. XXVIII.

tes in loco proximo excommunicari, quando deprædatio cēsetur ratione circūstātiarū fieri in loco prohibito, v.g. si cursarius in mari Pōtificio nauigantem insequaretur, quem intra idem mare capere non possit, sed extra in loco vicino, ibique eum bonis spoliet, manet excommunicatus, quia in eo casu actio illa ad locum prohibitū pertinet.

11.

Ad tertium respondetur verum quidem esse absolute loquendo homines illos esse latrunculos maritimos, nō tamen eos, quos Summus Pontifex excommunicat, qui nauigantes ab externis hostibus tantum tutari intendit, vt securē nauigent; cuiusmodi non iudicantur illi, de quibus loquitur conclusio.

DISP. XXVIII.

Utrum ex instituto officium piratæ non exequentes, si aliquam nauem deprædentur, maneāt excommunicati.

Partem

I. **P**Artem huius difficultatis negatiuam docent Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 56. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 51. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. a principio, Say. lib. 3. de cēl. c. 7. num. 4. & 6. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 25. qui asserunt eos, qui ex officio, & primaria intentione officium piratæ non exercent, si aliquos incidenter spoliauerint, non excommunicari per hanc clausulam. Dicunt etiam non sufficere semel spoliare nauigātes. Horum Doctorum sententia non eodem nititur fundamento, nam Syl. Graff. & Say. ea ducuntur ratione, quòd, vt aliquis dicatur pirata, cursarius, & latrunculus, requiritur primò quod latrocinium ex primaria intentione exercent; illud enim inspicitur, quod principaliter agitur. l. *Si quis nec causam.* ff. si cert. petat. secundò, quòd indifferenter se habeat in spoliando,

ita vt non vnā tantum nationem, sed indifferenter omnes spoliet. Suar. verò ea tantum ratione hanc sententiam amplectitur, quòd materia sit pœnalis, & restringenda, atque adeo intelligenda de his, qui ex officio nauticum latrocinium exercēt.

Hæc sententia communis est, meo tamen iudicio non ita absolutè amplectenda videtur, quin aliquā distinctionem admittat. Vt igitur explicem quid de hac re censeam, illud præmittendum est, eos, qui siue ex officio, siue incidenter nauticum latrocinium exercent, aut semel tantum, aut pluries nauigantes deprædari.

Hoc posito sit prima conclusio; Qui ex primaria intentione nauticum latrocinium exercent, licet vnā tantum nationem bonis spoliare intendat, vel semel tantum aliquos deprædentur, cēsuram huius canonis incurrunt. Primam partem huius conclusionis tradunt Nauar. Tolet. & Suar.

2.

1. *Cōclusio.*

Suar. citatis locis. Et probatur, quoniam ut docet Caietan. in Summ. verb. *Excommunicatum*. cap. 18. materia huius censuræ est latrocinium maritimum; deprædantes autem nā tantum nationē, verè, & propriè latrones maritimi dicuntur, & sunt; ergo per hanc clausulam excommunicantur. Et confirmatur: Ideo Summus Pontifex ponit tria illa verba; *Piratas, Corsarios & Latrunculos*; ut omnes in mari deprædantes excommunicet; ergo nihil est quod prædictos à censura excuset. Secunda pars eadem ratione ostenditur, nam qui deprædandi officium assumit, per unicam deprædationem dicitur verè latro, aliàs necesse esset, ut qui mare furandi intentione ingrediuntur, multos deprædandi actus exerceret, ut verè latrones dicerentur, quod falsum videtur, cum iam officium latronis animo perseverandi exercere incipiant.

3.
2. *Cōclusio.*
10.

Secunda cōclusio; Qui

pluries, licet secundaria intentione nauigantes deprædantur, excommunicantur hoc loco. Probatur: Secundaria intentio non tollit denominationem, quæ ex multiplicatione actuum procedit, sed ex pluribus actibus furti, & latrocinij, qui illos exercent, fures, & latrones denominantur; ergo verè, & propriè excommunicatione contra latrones lata inuoluuntur. Probatur mai. quoniam qui furatur propter mœchiam, licet sit magis mœchus, quam fur, furum censuram incurrit.

Tertia cōclusio; Qui ex officio nauticū latrocinium non exercet, casu tamen semel nauigantē deprædatur, censurā canonis huius nō incurrit. In sensu huius conclusionis veram existimo communem sententiam initio relata. Et probatur sufficiens ultimo argumento pro ea adducto.

(:)

DISP.

4.
3. *Cōclusio.*
10.

Utrum titulo belli in mari Pontificio deprædâtes sub hac censura comprehendantur.

PRO parte affirmatiua sic arguitur; Qui titulo belli deprædantur, si bellum sit iniustum, verè sunt latrones, totamq; prædam, & damna inde secuta restituere tenentur; ergo censura huius canonis in maritimos latrones lata innodatur. Probatur antecedens: Sic deprædantes sunt verè raptores, actioq; illa verè, & propriè rapina; est enim rapina, iuxta doctrinam S. Thomæ. 2.2.q.66.artic.8. *Ablatio rei alienæ iniusta, & violenta*; sed rapina est propria species latrocinij; ergo &c. Et confirmatur, quoniam si acceptio ista iniusta latrocinium non esset, eo quod titulo belli, licet iniusti, sit, sufficeretq; hoc ad excusandum a Bullæ

censura, multis rapinis, & furtis aditus aperiretur: cui enim ad iniustitias faciendas ficti, & apparentes tituli non occurrunt? Frustraretur etiam censura ista, cum non sit difficile inuenire titulum, quo latrocinium maritimum occultetur.

Communis nihilominus sententia est in opposito, quæ asserit deprædâtes titulo belli siue iusti, siue iniusti, hoc loco non excommunicari. Ita Syl. verb. *Excommu.* 7.n.56. Tabien. verb. *Excom.* 5.casu. 25.nu. 4. Nauar. in Man. cap. 27. num. 59. Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cænæ, num. 23. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. n. 51. Tolet. in Sum. lib. 1. c. 20. Vgol. hoc loco. §. 3. verf. *Secundo*. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 24. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 4. Hæc tamen communis sententia cum quadam distinctione tenenda est. Aduertendum est igitur deprædâtes titulo belli, aut bellum indicere ad deprædandum, aut illud mouere ex odio, & inimicitia, vel

vel ad vindicandum iniuriam, quam, licet falsò, sibi factam fuisse credunt.

^{3.}
^{1. Cōclu}
^{sio.} Hoc posito, sit prima cōclusio; Qui occasione belli siue iusti, siue iniusti, non indicti tamen ad depradandum, eos, contra quos mouetur, depradantur, nō excōmunicantur hoc loco. Hęc cōclusio est Doctorum, quos citauimus, qui in hunc sensum, vt existimo, locuti sunt. Et probatur; Huiusmodi homines verè, & propriè latrones dicendi non sunt; ergo nō excōmunicantur hoc loco. Patet consequentia, in pœnalibus enim vltra propriam verborum significationem non fit extensio. Anteced. colligitur ex definitione furti, seu latrocinij, vt rapinam, & furtum strictè dictum comprehendit, quæ est *Contrectatio rei alienæ fraudulosa, inuito domino, lucri faciendi gratia, siue ipsius rei, siue usus, vel possessionis illius, quæ ex l. i. ff. de furtis, colligūt Syl. & Tabien. verb. Furtum in principio. Vnde manifestum est ac-*

ceptionem rei alienæ, quantumcumque iniustam, nō esse furtum, nisi fiat intentione lucrandi.

Secunda conclusio; Qui bellum iniustum animo furandi mouent, si aliquid depradentur, hanc censuram non effugiunt. Ab hac conclusione citati auctores non dissentiunt, quauis eam prætermittant. Et ratio illius est, quia in hoc casu datur verè, & propriè furtum ex primaria intentione, bellum enim solū vt mediū furadi indicitur.

Ad argumentum ex dictis patet solutio; negandumq; est anteced. Et ad probationem negatur maior: neque enim omnis ablatio rei alienæ rapina dicenda est, sed illa quæ fit gratia lucri, qualis non est, de qua loquitur prima cōclusio. Fatendum igitur est acceptionem illam iniustā esse, ac totum, quod per eam accipitur, restitutioni subiectum, non tamen esse furtū aut rapinam propriè loquendo; atq; adeo non sufficere, vt censura, quæ de

de veris latronibus intelligitur, incurratur. Ad confirmationem negandum est per hanc sententiam furtis & rapinis viam aperiri, frustrariq; censuram; nam si titulus ad occultandum furtum queratur, a ratione furti actionem non subtrahit, proindeque a censura non liberat.

DISP. XXX.

Vtrum deprædatores infidelium hac censura inuoluantur.

Pars affirmatiua suadetur primò: Summus Põtifex absolutè loquitur de maritimis latronibus; sed deprædantes infideles, vel hæreticos sunt verè, & propriè latrones maritimi; ergo sub hac excommunicatione directè comprehenduntur.

Secundo: Deprædari huiusmodi infideles in maximam Ecclesiæ iniuriam cedit, præsertim si navi-

gent cum facultate Pontificis, vel aliorum Christianorum Principum, qui illam concedere possunt; ergo nulla est ratio, ob quã illos à censura excusamus.

Prima conclusio; Qui deprædatur infideles, siue iustè, siue iniustè id faciãt, per hanc clausulam non excõmunicantur. Ita docent Tolet. in Summ. lib. 1. c. 20. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Secundò*. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. n. 21. & Say. lib. 3. de cens. c. 7. n. 9. quibus fauet Viuald. in Cand. in explanation. Bullæ Cœnæ nu. 30. Et probatur ex eo, quia probabile nõ est velle Ecclesiam protegere infideles, præsertim inimicos, sub tam graui censura, qui vel Ecclesiã totis viribus oppugnãt, vel de illius gremio non sunt. Fauet c. *Excommunicationi*. de raptor. ubi loquens Summus Pontifex de huiusmodi latronibus, Christianorũ tantum meminit. Qui ergo spoliãt Turcas, Mauros, hæreticos vel gẽtiles per hanc clausulã non excõmunicantur.

Ex-

Excipit tamen Vgol. vers. *Postremo*. quando infideles, aut Iudæi pacificè viuunt cum Christianis, & in terris Christianorum: quæ exceptio probabilis est, quia hoc cedit in Sedis Apostolicæ iniuriam.

3. *2. Cōclusio.* Secunda cōclusio; Qui concedunt represalias, aut qui illas contra personas quoad hoc priuilegiatas exercent, licet aliquando excommunicentur, in censuram tamen huius canonis non incidunt. Hanc tenet Viuald. vbi sup. nu. 26. Ratio est, quia si represaliæ sint iustæ, nulli in earum exercitio fit iniuria: si verò iniustæ sint, dummodo non assumantur vt medium ad deprædandum, sed ad reparandum damnum datum, censeri debet sufficiens titulus, vt qui illas exercent, latrones nō dicantur, iuxta ea, quæ diximus disputatione præcedenti. Quod concedentes represalias maneat excommunicati, habetur c. 1. de iniur. in 6. Represaliæ dicuntur quando in recom-
- 4.

pensationem damni vel iniuriarum, ad personas, vel earum bona capienda aliqui exeunt. De qua re Syl. & Tabien. verb. *Represalia*.

Ad primum argumentum respondetur, ex ratione efficaci vel congruenti restringi multoties locutionem absolutam, quæ cum in nostro casu inueniatur, verba illa Pontificis ad solos latrones maritimos, qui Christianos deprædantur, restringenda sunt.

Ad secundum negatur consequentia: neque enim intentio huius censuræ est excommunicare omnes, qui quomodolibet Summo Pontifici iniuriam faciunt, sed huiusmodi tantum latrones: iniuria autem, quæ fit in deprædatione infidelium cum facultate Summi Pontif. nauigantium, distincta est à maritimo latrocinio in hac clausula prohibito. Non dixerim tamen esse improbabile excommunicari deprædatores infidelium cū prædicta Summi Pontificis

eis facultate nauigantium.

*Virū remigātes apud
piratas per hanc clau-
sulam excommunicen-
tur.*

I.

Pars affirmatiua suadetur primò: In hac clausula excommunicātur fautores maritimorum latronum; sed remigantes, vel naues, aut triremes gubernantes in piratica deprædatione eis fauent; ergo excōmunicantur per hanc clausulam.

Secundò: Si aliqua ratione ab hac censura remigantes excusarentur, ea esset quia coacti remigant, vel naues gubernant; sed hæc ratio nulla est; ergo. &c. Probatur minor, tum quia hæc ratio illos à peccato non excusat, qui concurrūt ad actus malos iure naturali prohibitos; ergo neque à censura excusabitur etiam quia verba cen-

suræ videlicet, *Fautores*, vniuersalia sunt; ergo non sunt restringenda, nisi quādo actio fini legis repugnat; tunc enim verba legis coarctantur, quod hoc loco non euenit, imò oppositum, quia si isti non remigent, nauticum latrocinium impeditur.

Prima conclusio, Rimi-
gantes voluntariè in piratarum triremibus, aut eas, eorum ve naues ad deprædandum etiam voluntariè gubernantes, per particulam, *Fautores*, excommunicantur. Hanc conclusionem manifestè probant adductæ rationes, voluntariè enim huiusmodi homines fauent piratis in piraticis actionibus: nam qui eis in alijs rebus fauorem præstant, fautores dicendi non sunt, iuxta ea, quæ de fautoribus hæreticorum in superioribus diximus.

Secunda conclusio; Qui
coacti apud piratas remi-
gant, vel eorum naues in
aggressionem ad deprædan-
dum gubernant, regulari-
ter non excōmunicantur.

H Hanc

1. *Cōclu-
sio.*

3.
2. *Cōclu-
sio.*

Hanc tenent Nau. in Man.
cap. 27. num. 63. §. *Septima.*
& in cap. *Ita quorundam.*
de Iudæ. notab. 11. Graff.
lib. 4. decis. c. 18. num. 55.
Tolet. in Summ. lib. 1. cap.
24. Suar. de cens. disp. 21.
sect. 2. nu. 61. & 62. & Sayr.
lib. 3. de cens. cap. 7. num.
8. Et probatur: Lex huma-
na, regulariter loquendo,
non obligat cum vitæ pe-
riculo, vt communiter do-
cent Theologi; sed in casu
conclusionis datur proba-
bile vitæ periculum, vt de
se est manifestum, occidē-
tur enim, nisi remigent;
ergo censura huius cano-
nis, cum sit lex humana,
miserrimos istos captiuos
cum tanto periculo non
obligat. Dixi, *Regulariter*,
quia in casu, in quo mag-
num, & notabile detrimen-
tum Ecclesiæ sequeretur,
illos non excusarem: pro-
babile enim existimo, quā-
do bonum Ecclesiæ, &
reipublicæ Christianæ par-
ticulari bono præpōderat,
sub hac censura compre-
hendi, cum in similibus
euentibus, etiam cum pe-

riculo vitæ, leges humanæ
obligent. Sed quia com-
muniter huiusmodi malū
non imminet, aut per hoc
quod vnus, vel alter à re-
migando desistat, nō vita-
tur, regulariter non excō-
municantur.

Ad argumenta initio fa-
cta, quanuis nostram pri-
mam conclusionem pro-
bent, quatenus secundæ
contradicunt, responden-
dum est. Ad primum dici-
mus non omnes fautores
excommunicari, sed eos
duntaxat qui voluntariè
fauent, aut qui sine nota-
bili vitæ periculo fauorem
negare possunt, cuiusmodi
non sunt ij, de quibus lo-
quitur secunda conclusio.

Ad secundum negamus
minorem. Et ad primam
probationem, licet con-
cedamus eos remigantes,
per se loquendo, & seclusa
ignorantia, à peccato non
excusari, negamus con-
sequentiam. Et ratio est;
quia censura, cum sit lex
humana, non obligat cum
tanto periculo: lex autem
naturæ, qua prohibetur
actio.

actio illicita, etiam stante vitæ discrimine non cessat. Ad secundum dicendum est, quauis lex sit vniuersalis, & per se loquendo omnes comprehendat, per accidens non obligare in tali necessitate constitutos, quando hic, & nunc commune malum, ex eo quod hic, vel ille non remigat, non vitatur. Quauis igitur censura ista commune bonum respiciat, ad qualitatem illius in particulari, & ad periculum ex legis æquitate attendendum est. Vnde non est lex interpretanda, & restringenda ex eo tantum quod actio fini illius absolute sumpto repugnat, sed etiam ex æquitate naturali, attentis rerum circumstantiis.

6. Si quis quærat, an re vera in casu secundæ conclusionis remigantes in remigando, & asportando sarcinas, & alia necessaria ad Christianos impugnandos ministrando, mortaliter peccent, licet à censura excusentur; af-

firmant Nauar. & Tolet. citatis locis ab rationem in secundo argumento factam. Dicendum tamen existimo, si nocumentum Christianis inferendum sit tantum in bonis externis, nec reipublicæ bonum, alicuiusque regni, ciuitatis, aut oppidi periclitetur, vel captio Regis, aut alterius personæ, quæ communi bono maxime referret, ipsi verò captiui vitæ, vel amissionis membri periculo exponantur, non peccare. Probat, quia in primo casu censentur in extrema necessitate illorum bonorum, atque adeo illis uti possunt ad vitæ periculum vitandum. Ita Molin. de iust. & iur. tract. 2. disp. 115. In secundo vero casu lex charitatis pro maximo bono reipublicæ obligat, etiam ad mortem subeundam. Et in hoc sensu videtur vera sententia Nau. & Tolet.

H 2 DISP.

DISP. XXXII.

Vtrum dantes consilium piratis ad deprædandum censure huius canonis subijciantur.

IN hac difficultate sciendum est antiquiores Bullas continere particulam, *Consilium*, vnde Ang. verb. *Excommunicat.* 5. casu. 18. & Caiet. verb. *Excommun.* cap. 18. docent dantes consilium excommunicari : quod verum erat iuxta antiquas Bullas. Quia tamen à modernis, & ab hac, quā

exponimus, ablata est illa particula, quærun Doctores vtrum consulentes excommunicentur.

Partem affirmatiuam tradunt Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 59. Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cænæ, numer. 22. & Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 20.

Oppositam sententiam tenent Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. numer. 22. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 7. num. 7. quæ nobis videtur probabilior, si consiliarij purè consiliarij sint. De qua re videnda sunt, quæ diximus cap. præced. disp. 24.

CAP.

CAP. V.

*De quarta excommunicatione Bullæ contra
rapientes bona Christianorum
naufragentium.*

TENOR BULLÆ.

4. Bulla
censura.

Nem excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorumcumque nauibus tempestate seu in transuersum (vt dici solet) iactatis, vel quomodo naufragium passis, siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inuenta, cuiuscumque generis bona, tam in nostris Tyrreni, & Adriatici, quàm in cæteris cuiuscumque maris regionibus, & littoribus surripuerint; ita vt nec ob quodcumque priuilegium, consuetudinẽ, aut longissimi etiam immemorabilis tẽporis possessionem, seu alium quemcumque pretextum excusari possint.

Notationes circa textum.

Materia huius cẽsuræ, vt notat Caiet. verb. *Excommu.* cap. 23. est latrocinium, furtum, seu rapina

bonorum naufragantium Christianorum. Actio prohibita est vn tantũ, surripere scilicet naufragatũ
H; Chris-

Christianorum bona. Cōtra quam etiam est excommunicatione in iure c. *Excommunicationi*. de raptor. ubi excommunicantur surripientes huiusmodi bona, si illa non restituant. Quod Caietan. loco citato dicit esse intelligendum, si data opportunitate restituere omittant. Nam quandiu restituendi opportunitas se non offert, quātumcūq; retinentes animo non restituendi perseuerent, excommunicationem non incurrunt. Caiet. sequuntur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 118. & alij. Differentia ergo est inter excommunicationem huius canonis, & excommunicationem iuris: nā hęc in iniustē retinētem, seu data occasione non restituentem, illa verō in surripientem fertur.

2. Ex hoc colligi potest duas incurrere excommunicationes eos, qui, cū naufragantium Christianorum bona surripuerint, postea, data occasione, ea restituere neglexerint: ita ut excommunicatio Bullæ

DISP. XXXIII.

per actum surripiendi, excommunicatio verō canonis per restituēdi omissionem incurratur. Respiciūt enim huiusmodi censuræ diuersos actus, scilicet non surripere, & restituere.

Quando autem disput. 2. diximus vnam tantū incurrere excommunicationē, cum plures feruntur supra eandem rem, intelligendū id est, cum res est simpliciter eadem, & sub eadem ratione cōsideratur: quod hoc loco non contingit. Nam licet vtriusque censuræ materia sit res aliena ex naufragio accepta, diuerso tamen modo consideratur: in Bulla enim in ordine ad surreptionem; in canone verō in ordine ad retentionem.

DISP. XXXIII.

Vtrum per solum actū surripiendi bona naufragantiū huius Bullæ censura incurratur.

In

IN hac difficultate Nau. in Mana . c. 27. docet hanc excommunicationē non incurri in sola acceptione bonorum naufragantium, sed moram in restituendo requiri. Hæc Nau. sententia quoad excommunicationem c. *Excommunicationi*. supra citati, vera est, ibi enim non fertur cēsuræ in surripientes, sed in retinentes; quoad excommunicationem autem huius Bullæ, nullo modo admitti potest.

I. *Cōclusio.* Prima conclusio; Qui accipit ex naufragio bona naufragantium Christianorum animo reddendi, ac seruandi vero domino, quandiu in eo perseverat nec ratione acceptionis, nec ratione retentionis excommunicatur. Hanc tenet Vgolin. hoc loco §. 2. vers. *Undecimò*. Hæc conclusio videtur manifesta; cum huiusmodi actus tum acceptionis, tum retentionis sint virtutis actus. Neque Summus Pontifex intēdit prohibere acceptionem, vel retentionem, nisi ut vi-

tetur malum miserorum naufragantium.

Secunda conclusio; Vt hæc Bullæ cēsuræ incurra-
tur, sufficit surripere prædicta bona animo sibi retinendi quoad dominium, possessionē, vel usum: quāvis statim mutato animo restituantur. In hac conclusione cōueniunt Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 58. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 21. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 29. & Say. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 3. Et probatur ex eo, quia Summus Pontifex excommunicat surripientes huiusmodi bona, quatenus per hoc furtū committūt; sed in hoc casu verē committitur furtum; ergo incurritur censura. Neque mutatio animi, & statim facta restitutio efficiunt, quin antecederet nō fuerit furtum commissum. Idem intelligo, quādo aliquis prædicta bona surripit, ut illis ad certum tempus vtatur, & postea vero domino reddat; quia per talem acceptionem, & usum rei verus dominus
H4 dam.

damnificatur, estque actio illa verè furtum, vt docet Sayr. vbi sup. num. 4.

4. Tertia conclusio; Qui
3. *Cōclu* bono animo prædicta bo-
sio. na accipit; postea tamen eo mutato, illa sibi retinet, ex tunc excommunicatio- nem Bullæ incurrit. Hanc tenet Vgolin. vbi supra, & Suar. loco cit. num. 31. Et probatur; In genere moris idem est accipere rem alienam inuito domino, ac retinere animo non reddendi; sed qui accipit, manet excommunicatus; ergo, & qui retinet: cum primùm enim animũ mutauit, surripere cēsetur, atque adeo ex tunc excommunicatio- nem incurrit. Dixi, *Excō- municationem Bullæ*, quia si eo tempore, quo ille mu- tauit animum, non se ob- tulit occasio restituendi, censura c. *Excōmunicationi.* non innodabitur: secus ve- rò si talis occasio detur.

Contra hanc conclusio- nem sic aliquis insurget; Excommunicatio non in- curritur, nisi detur actus externus prohibitus; sed

per solam mutationem animi talis actus nō datur; ergo non incurritur cen- sura Bullæ. Respondetur tamen in hoc casu dari a- ctum surreptionis exter- num; illum nimirum quo res à principio bono ani- mo accepta fuit, qui solùm talis animi ratione à culpa excusatur; quo mutato iam datur verum furtum ex- ternum, ac proinde suffi- ciens materia censuræ.

Quarta conclusio; Vt
5. censura huius Bullæ incur-
4. *Cōclu* ratur, requiritur quòd ma-
sio. teria, quæ surripitur, sit materia peccati mortalis, & quòd surripientis sciat bona, quæ surripit, esse nau- fragantium Christianorũ. Hanc tradunt Graff. num. 61. & 63. & Suares numer. 29. locis supra citatis. Pro- batur quoad primam par- tem ex eo, quòd secundum communem Theologo- rum sententiam excom- municatio non incurritur absque peccato mortali. Secunda pars etiam osten- ditur, quia hæc censura ponitur pro culpa surri-
pientium

piensium bona naufragantium Christianorum; sed talis culpa formaliter non committitur, nisi ab eo, qui scit, aut scire tenetur bona illa esse huiusmodi; ergo. &c. Vnde qui inculpabiliter ignorat bona, quæ surripit, esse naufragantium Christianorum, quanuis sciat esse aliena, non manet excommunicatus, neque etiam simplices, & rustici, qui credunt id sibi licere; dummodo ignorantia ad mortalem culpam non perueniat. Itaque quotiescumque interuenit inculpabilis ignorantia iuris, vel facti, hæc censura non incurritur.

Ex dictis in hac disputatione aperitur via ad alterius non contemnendæ difficultatis explanationem, quæ est, an accipiens naufragantium Christianorum bona in extrema necessitate constitutus, excommunicatione huius canonis innodetur. Ad quam difficultatem per sequentia respondetur.

6. Dico primò constitutū

in extrema, vel quasi extrema necessitate, sine timore huius censuræ, ex bonis naufragantium, quantum præsentī necessitatī sufficiat, accipere posse. Probaturs; In extrema necessitate omnia sunt communia, ita ut unusquisque secundum ius naturæ, ea omnia licite possit accipere, quæ sibi necessaria sunt, ius enim gentium, quorum diuisio est introducta, iuri naturæ, secundum quod omnia sunt communia, derogare non potest; ergo neque Summus Pontifex per hanc censuram hoc ius auferre intendit, vel potest.

7. Dico secundò accipientem in prædicto casu rem vsu non consumptibilem, transacta necessitate, tenere illam reddere vero domino, vel quod ex ea remanet, si sit consumptibilis vsu, aliàs, si sibi reseruet, per hanc clausulam excommunicabitur. Prima pars (quam tenet Arag. 2. 2. quæst. 32. articul. 5. dub. vltim. conclusione 1. &

& communiter Doctores) probatur; In extrema, vel quasi extrema necessitate solus rerum usus est communis; ergo, ipsa transacta, illi reddendæ sunt, ad quos dominium spectat. Deinde; Qui est in extrema necessitate solum potest accipere rem alienam, ut suæ necessitati succurrat; ergo, quod remanet, proprio domino reddendum est. Secunda pars constat ex dictis in tertiâ conclusionem.

8. Dico tertiò existentes in extrema necessitate secundum quid, quanvis res ex naufragio accipere possint, teneri ad restitutionem earum, quam si non faciât, vel facere recusent, per hanc Bullam excommunicantur. Extrema necessitas secundum quid tunc datur quando in ea constitutus alio in loco habet unde sibi subuenire possit, quo tamē in presentia caret. Prima pars, quod scilicet huiusmodi bona possint accipere, ex dictis est manifesta. Secundam quod teneantur postea ad re-

stitutionem, tenet Sot. lib. 4. de iust. & iur. quæst. 7. ar. 1. ad 4. Ban. 2. 2. quæst. 32. art. 6. dub. 3. Petrus de Led. in Summ. tom. 2. tract. 4. cap. 3. conclu. 11. dub. 5. Et probatur; Homines illi absolute habent bona, quibus propriæ necessitati succurrant; ergo non possunt prædicta bona accipere, nisi cum obligatione restituendi postea. Ultima pars patet etiam ex supra dictis in tertiâ conclusionem.

9. Si quis tamen arguat; In extrema necessitate omnia sunt communia; ergo qui in ea aliquid accipit, quantumcumque aliàs sit diues, non tenetur illud restituere, ac proinde nec excommunicatur. Ad hoc argumentum respondetur primò omnia esse communia in extrema necessitate simpliciter, quando scilicet in ea constitutus nihil omnino habet, quo sibi succurrat, non verò in extrema necessitate secundum quid, qualis illa est de qua loquitur conclusio. Respondetur secundò bona
in

in extrema necessitate nō esse cōmunia simpliciter, sed secundū quid, cum eorum dominium semper maneat apud verum dominum. Vnde qui in extrema necessitate alicuius aliquid à diuite surripit, vt extremē indigenti subueniat, si id nō faciat, sed sibi reseruet, non extremē indigenti, transacta necessitate, sed diuiti restituere tenetur.

10.

Dico quartò surripientem bona naufragantium in extrema necessitate simpliciter, quando nihil habet, quo sibi succurrat, nec est moralis spes quòd habebit, nō excommunicari, quanuis ad pinguiorem postea fortunam deueniens non restituat. Probat, In casu huius conclusionis accipiens prædicta bona non tenetur restituere; ergo non excommunicatur, si non restituat. Antecedens cum multis docent Ban. Led. & Arag. citatis locis. Et probatur; In eo casu tenetur vnusquisque sub præcepto dare illi in particulari eleemosynam;

sed eleemosyna dicit donationem gratuitam, in qua transfertur dominium; ergo qui in eo casu accipit, dominium acquirit. Et cōfirmatur, quia omnes, qui possunt, tenentur in eo casu pauperem illum à miseria subleuare, quod fieri nō potest, nisi per gratuitam donationem. Itaque quotiescumque accipiens rem in extrema necessitate nō tenetur restituere, liberatur etiam à censura huius canonis accipiendo rem ex naufragio.

Hæc tamen censura nō comprehendit Vniuersitates, Collegia, & similes communitates, vt notat Vgol. §. 3. vers. *Primū*. quoniam de illis mentio non fit, & quando absolutè excommunicatio fertur, non afficit communitates, cum secundū ius non excommunicentur. Nec etiā cōprehendit accipientes sibi debita, cū iustè accipiant. Nec faciētes cōpensationē, aut accipiētes res, quas mutauerant, dummodo alia via sibi reddi nō procurēt.

DISP.

DISP. XXXIII.

Utrum accipiens ab alio bona naufragantium hoc loco excommunicetur.

Circa hanc difficultatē aduertēdum est eum, qui accipit bona naufragantium à primo surripiente, vel illa accipere per furtū, aut rapinam; vel ex voluntate ipsius primi surripientis. Quod adhuc dupliciter euenire potest: primò, si primus surripiens partē furti conferat alicui gratis; secūdò, si det ex vi alicuius pacti antecedentis, vt si conuenit cum alio quòd propter auxilium, vel fauorem sibi in surripiendo præstitum furti partem ei solueret.

1. Suares de cens. disp. 21. sect. 2. num. 33. asserit eum, qui gratuita donatione bona naufragantium accipit ab illo, qui ea primò surripuit, hanc excommunica-

DISP. XXXIII.

tionem incurrere. Probat primò; Qui accipit huiusmodi bona à primo surripiente sciens esse ex naufragio, verum dominum spoliat; ergo excommunicatur.

Secundò; Qui sic accipit, tenetur restituere vero domino; ergo si sit in mora soluendi, excommunicationem supra citati c. *Excommunicationi*, incurrit; ergo à fortiori in Bullæ excommunicationem incidit. Nam quòd mediatè, vel immediatè accipiat, non variat malitiam actus. Et in hoc sensu intelligit omis- sisse alios Pontifices in suis Bullis ea verba, quæ in Bulla Greg. XIII. addebantur, videlicet, *Aut scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta, seu accepta scienter acceperint*; quia, inquit, in verbo, *Spoliauerint*, censentur sufficienter contenta.

His tamen nō obstantibus sit prima cōclusio; Qui 1. *Cōclusio* per furtum, rapinam, vel gratuita donationē accipit bona naufragantium à primo surripiente ex loco pro-

prohibito non excomunicatur per hanc clausulam; nisi fortè eo loco, & tempore, & cum ijs circumstantijs accipiat, quòd censetur illa immediatè surripere. Primam partem huius conclusionis docent Vival. in Candel. in Explanat. Bullæ Cœnæ, numer. 33. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 64. Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Sextò.* & Say. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 4. Et probatur ex ipsa Bulla, in qua tantum de primo surripiente fit sermo, non verò de secundo, vel tertio; ergo quantumcumque secundus, vel tertius latro, aut gratis accipiens sciant bona illa iniuste esse ex naufragio accepta, non excommunicantur: non enim censura ultra proprium casum, cum sit pœnalis, extenditur. Anteced. non obscurè colligitur ex illis verbis; *In ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inuenta. &c. surriperint.* Quæ verba manifestè ostendunt de primo surripiente loqui tantum

Summum Pontificem. Et confirmatur ex ablatione illorum verborum, quæ erant in Bulla Greg. quæ cum secundos surripientes excommunicarèt, modo ablata ipsos non ligant. Secunda pars conclusionis ex eo ostenditur, quia in eo casu secundus, vel tertius surripient taliter accipiunt, quòd, moraliter loquendo, immediatè surripere iudicantur. Verbi causa, quando in ipso actu, quo primus latro surripit, taliter statim partem alicui tribuit, vt accipiens furti particeps censeatur: vel quando primus latro surripit, & illico secundus hoc ipsum ab eo furatur. Hæc tamen prudentis iudicio expendenda sunt. Quæ in hac conclusione de surripiente à primo latrone diximus intelligi suo modo debent de surripiente ab ipso naufragante in ipso naufragio postquàm bona sua accepit.

Ex hac conclusione sequitur, si quis huiusmodi bona surripiat ab eo, qui bone animo illa accipit, vt
vero

vero domino restitueret, nō excommunicari; quia, licet in genere surripientium sit primus, in genere accipiētium ex naufragio primus non est: nam primus surripientis hoc loco non dicit ordinem ad aliū surripientem priorem, sed ille censetur primus, quando nullus alius præcessit, qui bona illa quomodo-cumque acciperet.

4.
2. *Cōclusio.*
Secunda conclusio, Qui ex vi alicuius pacti antecedentis accipit à primo surripiente bona naufragantium, si pactum tale sit, quod ratione illius dicatur concurrere ad furtum tanquam particeps illius, excommunicatur per hanc clausulam. Hanc tenet Suar. loco cit. Et probatur; In casu huius conclusionis homo ille dicitur fur, estq; particeps in primo furto prohibito; ergo est primus surripientis, atque adeo excommunicatur.

5.
Vt hæc cōclusio melius intelligatur, dico primò omnes, qui dant auxilium ad faciendum primum fur-

tum esse illius participes: vt quando latro nō potest nauim ascendere, nisi alter scalam ministret, aut eum humeris subleuet. Dico secundò esse etiam participes, qui mandant. Dico tertio participes similiter esse receptatores, quando receptatio, vt furtū fieret, necessariò exigebatur, & sine qua non fieret: vel si merces occultent, quando ex tali occultatione furtū sequitur, vel perficitur.

Ad primum argumentū dicendum est secundū, vel tertium latronem non spoliare proximè, & immediate patientem naufragium: de qua tantū spoliatio loquitur Summus Pontifex, vt patet ex verbo, *Surripuerint.*

Ad secundum, etiam si admittamus secundum latronem manere excommunicatum ex vi canonis, quando data opportunitate non restituit, censura tamen huius Bullæ eum ligari non concedimus: quanuis enim in vtroque casu datur furtum, non tamen eadem

dem ratione in utroque inuenitur, ut in Bulla prohibetur. Licet etiam surripere mediatè, vel immediatè non variet malitiam, quoad absolutam rationem furti, & damni dati, sunt nihilominus diuersi modi surripiendi, supra quos diuersæ prohibitiones cadere possunt.

DISP. XXXV.

Vtrum surripientes bona infidelium naufragantium hac clausula excommunicentur.

PR O intelligentia huius quæstionis supponendum est bona, quæ ex naufragio surripiuntur, naves etiam, quibus asportabantur, & quæ passæ sunt naufragium, aliquando esse Christianorū, aliquando verò infidelium. Infidelium nomine hoc loco intelligimus Gentiles, Turcas, Mauros, Iudæos, hæreticos, & apostatas.

Supponendū etiam est bona Christianorum, vel asportari in ipsorum nauibus sicut etiam infidelium bona, vel è contra bona fidelium in nauibus infidelium, vel infidelium in nauibus fidelium. Quod dupliciter euenire potest; primò si in illis de voluntate priorū dominorum asportentur; secundò, si contra eorum volūtatem hoc fiat; ut si infideles fideles proprijs bonis spolient, eaq; in nauibus suis deferant; aut è conuerso quando fideles infideles deprædantur.

Hoc posito, Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 60. docet hanc censuram incurrere eos, qui bona Christianorum ex nauibus infidelium naufragiū passis surripiūt: quod, inquit, verum est, etiam si bona illa Christianorum sint ab infidelibus capta iniuste. Ratio huius sententiæ est, quia surripies tenetur ea bona proprijs dominis restituere, non verò ipsis infidelibus.

Prima conclusio; Qui bona Christianorum nau-
fragan-

fragatium surripiunt, siue in proprijs, siue infidelium nauibus pretio conductis asportentur, censurā huius canonis incurrit. Hanc tenet Graff. loco cit. & nu. 59. Probatur; Surripient bona Christianorum naufragantium excommunicatur, ut patet in Bulla; sed bona illa per hoc quod in nauibus infidelium pretio conductis asportantur, non desinunt esse illorum, quoad dominium, usum, & proprietatem; ergo qui illa surripit, excommunicatur.

3.
2. *Cōclu-
sio.* Surripientes bona infidelium naufragantium, quanuis in fidelium nauibus pretio conductis asportentur, per hanc clausulam non excommunicantur. Hanc conclusionem tradunt Graff. ubi sup. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cænæ num. 26. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 8. num. 7. Et ratio est, quia Summus Pontifex solum loquitur de bonis Christianorum; asportari autem in nauibus infidelium non tollit, quo-

minus bona infidelium sint; ergo. & c.

Dubitari potest hoc loco, utrum nomine infidelium intelligantur hæretici, & apostatæ, qui ad Paganismū, vel Iudaismū recesserunt, cum ratione Baptismatis verè sint Christiani. Respondetur tamē cum Viuald. num. 3. & Say. citatis locis, non intelligi censuram huius canonis ferri in istorum bona surripientes, ac proinde ipsos comprehendi sub nomine infidelium. Probatur, quia Summus Pontifex videtur velle defendere solos Catholicos, neque enim par est, ut inimicorum Ecclesiæ bona sub tanta censura tueatur, iuxta ea, quæ diximus c. præced. disp. 30. Nomen ergo, *Christianorum*, de solis Catholicis intelligendum est.

4.
3. *Cōclu-
sio.* Tertia conclusio; Quando bona fidelium ab infidelibus sunt capta, licet iniuste, non manet excommunicatus, qui illa ex naufragio surripit: quando verò fideles infidelium bona rapiunt,

rapiunt, qui surripit ex naufragio, excommunicatur. Probatur prima pars; quia bona, licet quoad dominiū sint Christianorum, quoad vsum, & possessionem sunt apud infideles; ergo non censentur bona naufragatium Christianorum, sed infidelium, de quorum bonorum surreptione censura nō loquitur. Secunda pars eādem ratione ostenditur; nam cum possessio, & vsum bonorum infidelium in hoc casu apud fideles inueniatur, ab illis immediate surripici censentur.

5.
4. *Cōclusio.* Quarta conclusio; Qui surripit bona Christianorum, quæ in nauibus infidelium cum asssecuratione illa reddendi certo loco, quomodocumque pereāt, asportantur, non excommunicatur: si verō Christiani eādem obligatione infidelium bona deferant, excommunicātur illa surripientes. Probatur ex eo, quia in primo casu bona illa non censentur fidelium quoad damnum secutum ex naufragio, vel furto, cū,

si pereāt, infidelibus pereāt; atq; adeo cessat tota ratio censuræ, quæ est ne vero domino Christiano detrimentum aliquod ex naufragio sequatur: è contra euenit in secundo casu, cū illa bona fidelibus pereant, eo quod sunt apud Christianos quoad custodiam cum obligatione reddēdi.

Dubitari etiam potest, vtrum, si Christiani piratæ naufragium faciant, excommunicentur eorum bona surripientes. Sayr. vbi sup. num. 8. quanuis dicat consulendum esse de hac re Summum Pontificem, probabile existimat huiusmodi surripientes non excommunicari, quia casus iste in iure excipitur, vt habetur in Auth. *Nauigia.* de furt. ius autem ciuile nō videtur derogari hoc loco, atque adeo accipiendū est vt explicatio, vt intelligamus, de quibus naufragantibus loquatur Sūmus Pōtifex. Eādem sententiā defendit Vgol. hoc loco §. 3. vers. *Quinto.* qui idē dicit de rebus, quæ portabantur ad infideles.

I Nihilo.

7. Nihilominus quia hæc exceptio, quantum ad primum assertum, fiebat in Bulla Pij V. iuxta quam surripientes bona piratarum Christianorum non excommunicabatur, & in omnibus alijs Bullis similis exceptio non fit, sed absolute de bonis Christianorum naufragantium loquuntur, manifestum est Summos Pontifices hunc casum non luisse excipere. Neque ad hoc opus erat derogari iuri communi, cum ius illud non sit legis Pontificiæ interpretatio. Solum igitur valet exceptio ista iuris ad restringendas pœnas in eo contentas. Hæc opinio videtur probabilior, prima tamen tuto conscientia admitti potest. Quoad aliud verò assertum placet opinio Vgol. quia ad effectum impediendi inquam illam delationem iusta est talis ablatio: si tamen per illud naufragium impedita omnino esset delatio, surripientem non excusarem, quia ratio, quæ illum excusabat, cessat.

Ad argumentum initio factum respondetur hanc censuram non respicere primò, & per se restitutionem huic, vel illi faciendam, sed ablationem bonorum Christianorum naufragantium.

DISP. XXXVI.

Vtrum surripientes bona, quæ tempore tempestatis ad exonerandam nauim iaciuntur in mare, aut statim peritura, hoc canone excommunicentur.

Prima conclusio, Surripientes ea, quæ pro derelictis non habentur, quando tempore tempestatis ad nauim exonerandam in mare iactantur, censuram huius canonis incurrunt: secus verò, si habeantur pro derelictis. Hanc conclusionem docent Sylu. verb. *Naufragium*. nu. 2. Armil. eodem verb. num. etiam 2. Graff. lib.

I.
1. Cœclæ
sio.

3.
2. Cœclæ
sio.

lib. 4. decis. c. 18. num. 60. Viuald. in Candel. in explant. Bullæ Cœnæ nu. 35. & Sayr. lib. 3. de cens. c. 8. num. 8. & 9. Et probatur prima pars: Tempestas, quæ cogit proijci merces in mare, veluti naufragium reputatur, est enim navis, hominum, merciumq; periclitatio; sed qui surripit eiecta ex nauibus quomodocumq; naufragium passis, excommunicatur, vt expressè habetur in Bulla; ergo si ea quæ surripiuntur, pro derelictis non habeantur, excommunicatio incurritur. Secunda pars ex eo est manifesta, quia ea habentur pro derelictis, quæ dominus ea mente abijcit, vt ea in numero rerum suarum esse nolit, atq; adeo efficiuntur primi occupantis, vt habetur Inst. de rer. diuis. §. *Hoc amplius.*

2. *Cōclu*
3. *sio.*
surripit res statim perituras, quas dominus alia via erat comparaturus, excommunicatur hoc loco, & ille etiam qui eas surripit, quas dominus comparaturus

non erat. Hanc conclusionem tenent Doctores citati, quanuis secundam partem non absolute defendant, sed in casu, in quo sine vitæ periculo res illæ è naufragio liberantur. Mihi tamen quoad excommunicationem incurrendam nulla videtur distinctio facienda. Probatur conclusio quoad vtramque partem; Res illæ, quandiu non pereunt, ad verum dominum pertinent, nō enim ex naufragio illarum amisit dominium; ergo qui illas surripit, verum dominum naufragium passum spoliat, atque adeo excommunicatur, dummodo res illæ pro derelictis non habeantur. Quod autem res cum vitæ periculo, aut sine illo liberentur, solum facit vt verus dominus plus teneatur soluere pro labore in illis liberandis impenso, non verò dari iustum titulū eas retinendi.

Maiores difficultates in hac materia est in explicando quæ res habeantur pro derelictis, vt vnusquisque eas,

I 2

etiam

etiam ex naufragio tuta
cōscientia possit accipere.
Pro cuius explicatione sup
ponendum est illud, quod
notat Gloss. in Inst. citata
nimirum dupliciter con
tingere aliquem á se abij
cere res suas, vt desinat esse
illarum dominus, seu du
plici ex principio dignosci
posse res haberi pro dereli
ctis; primò ex voluntate
expressa proprii domini;
secundò ex interpretatione
legis. Quādo datur expres
sa voluntas, manifestū est:
quādo verò id ex interpre
tatione legis iudicandū sit,
est valde dubium: quod cō
iecturis explicari solet. Pri
ma est, si quis iacet res suas
in mare absq; necessitate.
Secūda, si postquā res suas
á se projicit, eas, cū possit,
postea nullo modo quærit.
Tertia, si eas taliter proj
ciat, vt conseruari nō pos
sint, sicut si quis librū aper
tū in mare projiciat. Quar
ta, si res proiectæ illico sint
perituræ, vt si oleum proj
ciatur in mare, cuius statim
fit iactura, aut plumbū, vel
quid simile, quod nō super

natat: dūmodo non coactē
projiciantur. De qua re
videri possunt l. *Falsus*. ff. de
furt. l. *Qui alienianda*. ff. ad
leg. Rodi. de iactur. Panor.
c. *Dilecti*. nu. ii. de accusat.
Syl. verb. *Naufragium*. circa
finem, Sayr. num. 9.

Contra secundā conclu
sionem sic arguitur; Quæ
statim sunt peritura, habē
tur pro derelictis; ergo qui
ea accipit ex naufragio, nō
excommunicatur; sed quæ
dominus nō est cōparatur
us, ita se habent respectu
illius, cū illi omnino pere
ant: ergo &c. Respōdetur
statim peritura tūc haberi
pro derelictis, cū á domino
volūtariē projiciuntur, nō
verò si coactē hoc fiat, vt
quando in tempestate ad
exonerandam nauim pro
ijciuntur, vel ex navis fra
ctione ad littus perueniūt.

Quæret aliquis, an nautæ
accipiētes merces, quæ for
té in medio mari hinc inde
fluctibus ferūtur, sicut ali
quādo cōtigisse nouimus,
cēsuræ hui⁹ canonis inuolu
ātur. Respōdetur nō posse
de hoc tradi yniversalē re
gulam,

5.

6.

gulam, sed attendendū esse ad circumstantias, nimirū ad locum, ad mercium qualitatem, & alia, cum huiusmodi merces esse possint non ex naufragio, quanuis probabilius sit ex illo esse, quod etiam fidelium, vel infidelium esse potuit. Si igitur ex qualitate mercium, & alijs circumstantijs constet ex naufragio fidelium esse, certum est sine huius canonis trāsgressione accipi non posse; sicut etiam si infidelium sint, accipientes eas non excommunicari: si autem res sit dubia, petenda est absolutio ad cautelā, si ab aliquo accipiātur.

DISP. XXXVII.

Vtrum accipientes bona ex naui, quæ vetustate, aut igne perijt, censura huius canonis innodentur.

P Ars negatiua hoc argumento suaderi po-

test; Summus Pontifex in hoc canone loquitur de bonis ex naufragio, quando naus tempestate, seu in transuersum iactatur; sed quando naus vetustate, aut igne perijt, non videtur, iuxta mentem Pontificis prædictis verbis explicatam, passa naufragium; ergo surripientes non excommunicantur. Quanuis igitur Summus Pontifex addat, *Quomodo-cumque naufragium passis*, debet hoc regulari per præcedentia verba, ita ut naufragium ex tempestate præintelligatur.

Pro resolutione sciendum est naufragium (ut ex l. Deprecatio. & per totum ff. ad legem Rodi. de iact. & C. de naufrag. l. 2. colligit Syl. verb. Naufrag.) esse quasi naus fragium, siue fracturā, & dicitur naus fracta, id est, periclitata, rerum, corporumq; submersio. Ex qua naufragij descriptione patet nō requiri ad illud, nisi quod naus cum ijs, quæ in ea sunt, in totum, vel in partem pereat. Vnde quando

I 3   naus

navis tempestate, incendio, vetustate, aut quavis alia de causa perit, vel ad saxa, seu arenam alliditur, dicitur naufragiū passa. Quod etiam affirmandum est, quando navis semisfracta ex bello submergitur, vel ad litus iactatur. Nec opus est, ut navis dicatur pati naufragium, quod hæc illi in nauigando, & discurrendo contingant, cum sufficiat hæc ei evenire, dum est in portu sub anchora.

2. *Conclusio.* Hoc posito sit conclusio; Qui accipit aliquid ex naui, quæ igne, vetustate, vel alio modorum prædictorum perijt, hanc censuram incurrit. Hanc conclusionem tenet Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cænæ. nu. 28. & ex dictis est manifesta, omnibus enim illis modis navis naufragium patitur. Navis nomine omne genus nauigij, triremis, vel cymbæ intelligitur.

3. Quæret aliquis, vtrum hæc clausula intelligenda sit, quando cymba in flumine perit. Ratio dubitan-

di est, quia Summus Pontifex vult defendere bona miserorum naufragantiū: quod si non fluminis, sed maris tantum mentionem fecit, id fuit, quia naufragiū in mari frequentius contingit, & de ijs, quæ frequenter eveniunt, loquitur lex, non excludens casus particulares. Respondetur tamen negativè cum Vgol. hoc loco §. 3. vers. *Vndecimò.* quia Summus Pontifex solum loquitur de naufragio, quod fit in mari; nequæ ideo de fluviiali mentionem non fecit quia minus est, sed quia de eo legem sancire noluit, nec illa, cum sit pœnalis, extendenda est. Si tamen ex naufragio maritimo aliquid accessu maris ingrediatur flumen, & in ripa illius inveniatur, idem de eo erit iudicium, ac de alijs rebus in littore ex naufragio maris inventis. Ad rationem dubitandi patet solutio ex dictis. Videnda sunt quæ diximus supra c. præcedenti disp. 27.

Ad argumentum initio factum

factum dicendum est loqui Summum Pontificem de omni naufragio. Nec opus esse restringi hanc clausulam ad solum naufragium ex tempestate, vt constat ex verbo, *Quomodocumq;* & ex particula, *Vel*, quæ verbum illud præcedit: ex qua diuersus sensus manifestè colligitur.

DISP. XXXVIII.

Quid de bonis naufragantium faciendum sit, & an leges, quæ de ipsis disponunt, iustæ censeri debeant.

I.

Circa dispositionem bonorum naufragantium nihil aliud in iure civili, aut canonico determinatum inuenio, nisi quod bona illa proprijs dominis reddantur, neque aliquis ea sibi, vel fisco acquirat. In Authent. tamen de naufragijs. l. 2. dicitur, quod si dominus illorum intra annum canon repetat coram

iudice, non audiat postea in iudicio. In Ordination. huius regni Lusitanie lib. 2. tit. 32. sancitum est, vt quando bona naufragantium alicubi inueniuntur, si dominus intra sex menses non appareat, tradantur ei, qui captiuorum causas, & libertatem ex officio procurat (qui à nostris dicitur, *Mempõeiro dos captiuos*) vt prædicta bona in redemptionem captiuorum expendat; ea tamen lege, vt quandocumque verus dominus apparuerit, ei sua bona reddantur, soluto tamen pretio inuentori pro suo labore, & rei inuentione.

2.

Vtrum autem sit licita lex, quæ de huiusmodi bonis disponit, ac ea fisco, vel causæ piæ applicat, controuertitur. Pro parte affirmatiua stat Authent. citata, quæ post annum actionem in iudicio contra prædicta bona accipientem non admittit. Deinde Rex, vel respublica de rebus inuentis disponit, & pro bono cõmuni verum dominum

I 4 bonis

bonis suis priuat: vt etiam cōtingit in præscriptione; ergo similiter de huiusmodi bonis potest disponere, & ea alicui applicare. Tandem de bonis, quorum domini ignorantur, fit iusta compositio; ergo de bonis naufragantium potest similiter fieri.

3.
1. Cōclu-
sio.

Pro resolutione sit prima conclusio; Lex, quæ statueret vt naufragantium bona fisco, vel alicui causæ, etiam piæ illico applicarentur, iniusta esset. Hæc conclusio communis est. Eam tenent Caiet. in Summ. verb. *Excommu.* cap. 23. Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 118. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. numer. 56. Suar. de censur. disp. 21. sect. 2. num. 34. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 8. numer. 7. Et ratio est illa, quæ tangitur in c. *Excommunicatio- ni.* de rapt. quia afflictio non est danda afflictio; secundum enim regulam charitatis proximos, sicut nos ipsos, diligere tenemur, vt ibi notat Gloss. Deinde; Nemo debet priuari sine

culpa, vel sine causa bonis suis; sed nulla datur iusta causa, vt miserorum naufragantium bona alicui statim applicenter; nec circa naufragium præsumitur culpa, cum casu contingat, & præter spem accidat; ergo lex, quæ prædicta bona illico applicaret, esset iniusta.

Secunda conclusio; Si facta tota diligentia morali vtprehendatur quis sit talium bonorum verus dominus, ipse non appareat, licitum erit ea ad aliquos vsus applicare, dummodò vero domino comparenti, quidquid de illis extaret, redderetur, vel illud, in quo factus est di-
tior, qui illa expendit. Hæc conclusionē non adhibita ea moderatione, quam nos posuimus, tenent Suares, & Sayr. Et probatur secundo, & tertio argumento factis pro parte affirmatiua, quæ hoc saltem concludunt. Ex tertio ostenditur limitatio, quia quandoque de bonis incertis compositio fit, sem-

4.
2. Cōclu-
sio.

per

per intelligitur facta cum obligatione ad reddendi domino comparenti; alias esset illicita, & iniusta. Et confirmatur, quoniam lex sic facta non est contra intentionem veri domini, qui rationabiliter velle praesumitur, ut bona sua pijs causis applicentur, quoad ipse non apparet.

5. Argumenta initio facta, quatenus videntur esse contra primam conclusionem, soluenda sunt. Ad primum dicendum est Authent. illam esse intelligendam post factam diligentem inquisitionem moralem: qua etiam facta, non applicat bona illa in foro animae, sed solum ad sedandas lites, quae oriri possunt,

negat actionem in iudicio externo.

Ad secundum respondetur diuersam esse rationem de illis, ac de istis bonis, quia circa illa praesumitur negligentia, non vero circa ista, imò impotentia ad inquirendum, cum rationabiliter praesumatur verum dominum ex naufragio redditum esse pauperem.

Ad tertium dicendum est probare secundam nostram conclusionem, nec facere contra primam. Nam bona, de quibus fit compositio, semper cum obligatione reddendi illa vero domino, si appareat, applicantur.

(:)

CAP.

CAP. VI.

*De imponentibus noua pedagia,
seu gabellas.*

T E N O R B V L L Æ.

5. Bulla
censura.

Etem excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in Terris suis noua Pedagja, seu Gabellas præterquã in casibus sibi à iure, seu speciali Sedis Apostolicæ licentia permissis, imponunt, vel augment, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

Notationes circa textum.

Materia huius cēsaræ, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 71. est libertas humana ab oppressione illicitarum gabellarum. Actiones prohibitæ sunt tres. Prima est, imponere in terris suis noua pedagja, seu gabellas. Secunda, pedagja, seu gabellas augere. Tertia, huiusmodi pedagja, seu gabellas exigere.

D I S P. XXXIX.

*Utrum imponentes
quodcumque tributum
per hanc clausulam
excommunicentur.*

PR O parte negatiua arguitur: Summus Pō-
tifex non loquitur de tri-
butis in genere, & absolutè,
sed

sed de duabus tantū tributorum speciebus, pedagijis, scilicet, & gabellis; ergo qui aliud ab his tributum imponit, non excommunicatur per hanc clausulā. Consequen. videtur bona, cum materia sit pœnalis. Antecedens ex eo probatur, quia, vt docet Tabien. verb. *Pedagia*, in principio, & alij Summistæ, pedagium soluitur à transeuntibus pro habilitate viarum, pro fabrica, & conseruatione pontium, ac cymbarū vel nauium, quæ ad trāsferendum deputātur. Gabella vero soluitur pro rebus mutatis. Huius opinionis videtur esse Caietan. loco supra citato, quatenus affirmat non incurrere hanc censuram imponentes nouas collectas, seu taxas. Quem sequitur Sayr. lib. 3. de cens. c. 9. n. 10.

2. Pro resolutione sciendū est, quanuis nomina, *Pedagium*, & *Gabella*, habeant peculiare significationes, *Gabellam* ampla quadam, & generali significatione accipi pro quacumq; exa-

ctione publica. Ita docet Syl. verb. *Gabella*. in principio. Quod etiā de verbo, *Pedagium*, dicendum est, vt notat Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 65. hæc enim vocabula accipiuntur vulgari, & vsitata significatione pro quacunque exactio- ne non libera, sed quæ ex obligatione, & legali ordi- natione ex priuato in publicū, siue in perpetuum, siue ad tempus tribuitur.

Hoc posito, fit conclu-
sio; Quicumque in terris suis quodcumque genus
tributi, quocumque nomi-
ne appelletur, imponunt,
præterquā in casibus sibi à
iure, seu speciali Sedis Apo-
stolicæ licentia permisis,
per hanc clausulam excō-
municantur. Hanc conclu-
sionem tenent Nauar. in
Manu. cap. 27. numer. 61.
Graff. loco citat. Viuald.
in Candel. in explanat Bul-
læ Cœnæ, num. 37. Tolet.
in Summ. lib. 1. c. 21. Vgol.
hic. §. 3. verf. *Secundo*, &
Suar. de cens. disp. 21. sect.
2. num. 41. Et probatur,
tum quia nomina absolute
posita

posita in lege explicantur
secundum communem, &
usitatam acceptionem, re-
licta propria, & germana
significatione; tum etiam
ex identitate rationis, quo-
niam hæc censura impo-
nitur, ne populus nouis
exactionibus grauetur; sed
eadem est ratio de vno atq;
de alio tributo, quoad hunc
effectum; ergo de omnibus
hæc censura intelligitur.

4. Et confirmatur, quoniam,
ut docet Abb. in cap. *Ex
tenore*. qui filij sint legit.
num. 5. & 6. quem sequitur
Grass. loco cit. lex pœnalis
qualis est excommunicatio,
extēditur quādo per talem
extēsiōnē euitatur pericu-
lum animarū, & homines
à contractibus illicitis re-
trahuntur, quæ sententia
probabilis est; ergo quan-
uis verba illa in rigorosa
significatione non accipiā-
tur pro omni tributo, &
exactione, ad illam exten-
denda sunt.

Ad argumentum in cō-
trarium patet solutio ex
dictis.

DISP. XL.

Vtrum omnes habentes potestatem ad imponendum tributum ab hac censura eximantur.

Ratio dubitandi in hac
materia ea est, quod
antiquæ Bullæ excommu-
nicabant omnes potestates
non habentes, qui in terris
suis noua imponenbant
pedagia, ut videre est apud
Nauar. in Man. cap. 27. n.
61. hoc tamen loco, & in
alijs Bullis recentiorū Pō-
tificum non ita excommu-
nicatio fertur, sed in eos
sancitur, qui huiusmodi
pedagia imponūt præter-
quam in casibus sibi à iure
seu ex speciali Sedis Apo-
stolicæ licentia permisis.
Ex quo inferitur, cum in
iure nō inueniatur expres-
sum posse supremos Prin-
cipes in casibus determi-
natis tributa imponere,
frustra posita fuisse huius-
modi

modi verba. Infertur etiā imponētes tributa ex Prin-
cipum concessione mane-
re excommunicatos, cum
hoc in iure expressum non
sit.

2. Pro resolutione suppo-
nendum est esse aliquas
personas, quibus licet in
terris sibi subiectis tributū
imponere, vt supremi Prin-
cipes, videlicet, Imperator,
Reges, Respublicæ, quæ
superiorem non habent,
Summi Pontifices, & Cō-
cilia generalia legitimè
congregata. Ita Doctores
communiter, Ioan. And. &
Panorm. in c. *Innouamus*. de
censibus Salicet. in l. *Vestigi-
galia*. C. noua vestig. inst.
non pos. Syluest. verb.
Gabella. 3. num. 2. Salon de
trib. art. 3. controu. 1. Em-
man. Rod. in Summ. tom.
2. cap. 72. num. 2. Mol. de
iust. & iur. tract. 2. disp. 666.
Pet. Led. in Summ. tom. 2.
tract. 7. cap. 2. concl. 20.

3. Supponendum etiam
est posse supremos Princi-
pes, interueniente iusta
causa, facultatem imponē-
di tributum alicui conce-

dere. Quæ etiam consue-
tudinē ab antiquo, cuius
initium hominum memo-
riam superat, acquiritur,
vt inter alios tradunt Sylu.
verb. *Gabella*. 3. num. 3. Ar-
milla eodem verb. num. 7.
Tabien. verb. *Pedagium*. nu.
2. Emman. Ledef. & Mol.
citis locis.

His positis, sit conclu-
sio; Per hanc clausulam ex-
communicantur omnes, ^{4.} *Conclu-*
qui tributa imponunt, ad ^{sio.}
id potestatem non habentes: habentes autem ad im-
positionem tributi legiti-
mam potestatem, ex qua-
cumque iusta causa eis cō-
petat, excommunicationē
huius canonis nō incurūt.
Hanc cōclusionem tenēt.
Graff. lib. 4. decis. cap. 19.
num. 66. & sequentibus.
Suar. de cens. disp. 21. sect.
2. numer. 36. Sayr. lib. 3. de
cens. cap. 9. à num. 13. vsq;
ad finē capit. Et probatur;
Summus Pontifex non in-
tendit per hanc clausulam
auferre potestatem impo-
nendi tributa ab ijs, qui
iure illam possident, sed so-
lūm ne potestatem non
habentes

habentes eam vsurpent, populumque nouis gabel-
lis opprimant; ergo omnes
habentes legitimam pote-
statem ab hac censura exi-
muntur, quæ eos compre-
hendit, quibus imponendi
tributa facultas nō cōpetit.

Ad rationem dubitandi
dicendum est hanc clausu-
lam ampliorem esse anti-
qua, vt sequenti disput. fiet
manifestum: deinde verba
illa, *Præterquam in casibus.*
&c. non ita esse intelligen-
da, quasi ea omnia repro-
bet, quæ in iure expressa nō
sunt; sufficit enim, vt ali-
quid iure censeantur con-
cessum, quod in eo, vel
formaliter, vel virtualiter
contineatur.

DISP. XLI.

*Vtrum habentes pote-
statem ad imponendū
tributum, si aliquod
ponant iniustum, hanc
censuram incurrant.*

DISP. XLI.

IN impositione tributi
ex multis causis potest
provenire iniustitia; vide-
licet ex parte causæ efficiē-
tis, materialis, formalis, &
finalis. Ex efficiente tunc
contingit iniustitia, cum
tributū a non habente po-
testatem imponitur. De
qua iniustitia egimus dis-
put. præcedenti. Ex ma-
teriali, cum tributum im-
ponitur supra materiam
indebitam, vt sunt illa, quæ
non negotiationis causa,
sed ob necessariam susten-
tationem emuntur. Ex
formali, quando non ser-
uatur ratio distributiue
iustitiæ, vt si plus soluat,
qui minus erat soluturus;
vel si soluant privilegiati,
& exempti, vel etiam si
non seruetur proportio
inter causam, ab quam tri-
butū imponitur, & ipsum
tributum, sicut si plus exi-
gatur, quam postulet ne-
cessitas. Ex finali, si tribu-
tum pro bono publico nō
imponatur.

Hoc posito, Tabien.
verb. *Pedagium*. numer. 6.
docet

docet manere excommunicatos imponentes iniusta tributa, siue iniustitia proueniat ex causa efficiendi, siue finali, siue materiali; formalis vero causæ non meminit. Eandem sententiam sequitur Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 66. 67. 68. addens tamen causam formalem. Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 61. §. Tertia. asserit non excommunicari in hac clausula, nisi eos, qui ad imponendum tributum potestatem non habent. Vnde si iniustitia cōtingat ex parte alterius causæ, quàm efficientis, Bullæ excommunicatio non incurritur. In eadem sententia est Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 21. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 9. numer. 5. 6. & 7. Ratio huius sententiæ est, quia per hanc clausulam non prohibentur iniusta tributa, sed noua.

3. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ numer. 39. dicit tunc imponentes, aut exigentes à Clericis tributum excom-

municari, quando tale tributum nec à secularibus exigere licet. Vnde videtur insinuare non sufficere iniustitiam ex parte causæ formalis, vt excommunicatio huius capitis incuratur. Idem sentit Suares de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 39. & 40. E ratio est, quia hoc non est imponere tributum in casu sibi non permissio, sed modo sibi non permissio. Quapropter, si rex in casu, in quo licitum est tributum imponere, illud Clericis imponat, non excommunicabitur ex vi huius clausulæ, quanuis per aliam excommunicationem incurrat, eo quòd facit contra libertatem Ecclesiasticam. Item si aliquibus tributum imponat, non verò alijs in quibus eadem ratio reperitur, cōmittit quidem peccatum acceptionis personarum, non tamen per hanc clausulam excommunicabitur; quia si tale tributum respiciat tantum personas, nō imponitur à Rege in terris suis (quod necessarium

cellarium est ad incurrendam cenuram huius canonis) si verò respiciat territorium ipsum, non delinquit imponendo tributum in casu sibi non permissio.

4. Pro resolutione sit prima conclusio; Probabilis non est sententia, quæ asserit non incurri hanc excommunicationem, nisi iniustitia ex defectu causæ efficientis proveniat. Probatur; In hac clausula non tantum excommunicat Summ. Pontif. eos, qui imponunt tributum, ad illud imponendum legitimam potestatem non habentes, sed etiam, qui illud imponunt in casibus sibi non permissis: cum ergo dentur multi casus in quibus non licet tributum imponere, non verificarentur verba huius censuræ, si solum intelligerentur de non habentibus potestatem. Deinde, quia mens Summi Pontif. potius videtur respicere excessus habentium potestatem, quam non habentium; eo quod non habentes, si velint tributum

imponere, facile à superioribus, cum illos habeant, cohiberi possunt: habentes autem potestatem, quia superiorem non agnoscunt, non est à quo cohibeantur, facileque in imponendis tributis possunt excedere.

5. Secunda conclusio; Qui imponunt tributum iniustum ex parte causæ finalis, aut materialis per hanc clausulam excommunicantur. Probatur; In hac clausula excommunicantur imponentes tributum in casibus sibi non permissis, atqui non solum est casus non permissus quando deest potestas, sed etiam quando materia, supra quam tributum imponitur, est indebita, & quando deest finis, ut est manifestum; ergo ex quacumque istarum causarum tributum sit iniustum, excommunicatio incurritur.

6. Tertia conclusio; Non incurritur excommunicatio huius canonis, quando iniustitia solummodo contingit ex parte causæ formalis.

1. Conclusio.

2. Conclusio.

7.

3. Conclusio.

8.

malis. Hanc conclusionē probat prima ratio proultima sententia adducta, cum hoc non sit imponere tributum in casu non permissio, sed modo non permissio. Et hinc est quod imponētes tributum Clericis, quando licitum est illud laicis imponere, non excommunicatur ex vi huius clausulæ, ut docent Caietan. Nauar. Viuald. Suar. & alij: quidquid sit in alijs clausulis, ut infra patebit.

7. Quæ diximus, intelligenda sunt non modò quando tributum est reale, sed etiā quando est personale: nam verba illa, *In terris suis*, nihil aliud significant, quàm, in suo regno, vel in sua provincia, seu in ea parte, ubi iurisdictionem habent: nō verò respiciunt solam terram, quasi in terra, vel in terre fructibus tantum imponendum sit tributum.

8. Dicet aliquis; Quando tributum est solum personale, si imponatur Clericis, imponitur supra indebitam materiam, ac proinde im-

ponens hac censura ligabitur; sunt enim Clerici materia indebita. Respondetur tamen tributum personale, cum imponatur ratione subiectionis, imponi posse omnibus subiectis, quales etiam sunt Clerici, ut infra dicemus, quanvis sint exempti; subiiciuntur enim quoad bona temporalia, & etiam in aliquibus quoad gubernationem politicam, estque Rex Clericorū Rex. De qua re Vist. de potestate Ecclesiastica, Relect. i. sect. 7. præsertim num. 4. Vnde dicendum est non manere excommunicatos per hanc clausulam sic imponentes tributum, eo quod exceditur modus, non potestas.

Ex dictis patet quid sit dicendum ad rationem in contrarium.

Quæret aliquis, vtrum Tyrannus imponens tributum contra prohibitionem huius canonis, seu in casibus non permissis in ijs terris, quas tyrannicè occupat, excommunicatur. Ratio dubitandi est,

k

quia

quia non imponit illud in terris suis. Respondetur tamen affirmatiuè nam verba illa, *In terris suis*, non intelliguntur solum de habentibus veram, & legitimam potestatem, sed etià de illis, qui cum supremam potestatem exercent, vel dominatiuam etiam non supremam, tributum imponunt, vt colligit Vgolin. hic §. 3. vers. *Quinto*. ex l. *Pupillus*. §. fin. ff. de verb. signi. l. *Siquis seruos suos*. ff. de leg. 3.

10.

Quod diximus de imponentibus tributum, intelligendum est similiter de illud exigentibus, vt habetur in ipsa Bulla ex illis verbis, *Prohibita exigunt*. Vbi notandum est particulam, *Prohibita*, non intelligi de tributis quocumque modo prohibitis, sed de illis quæ per hanc clausulam prohibentur, iuxta ea quæ dicta sunt, vt notat Suares

num. 43. Excommunicantur ergo per hanc particulam omnes ministri, vel famuli exigentes huiusmodi tributa, conductores, heredes imponentis, qui ea exigunt mandant, vt docent Caietan. in Summ. verb. *Excommunic*. cap. 71. Nauar. num. 61. §. *Quarta*. Graff. num. 69. Tolet. & Suar. vbi supra. Sayr. num. 8. & communiter omnes. Si tamen tributa sponte soluantur, non incurrunt hanc excommunicationem, qui illa exigunt, vt, præter citatos Doctores, tenet Viuald. num. 38. At non dicitur sponte soluere, qui tributa, vt debita, soluit, tuac enim non sponte, sed coactè soluere censetur. De qua re inferius disputabitur. De alijs verò ad tributum spectantibus egimus in 2. 2.

II.

quæ, vita comite,

in lucē dabi-

mus.

CAP.

CAP. VII.

De falsificantibus literas Apostolicas.

TENOR BVLLÆ.

6. Bulle
censura.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum, nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò signantes Supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorum.

Notationes circa textum.

1. **M**ateria huius censure, ut notat Caietan. in Summ. verb. *Excommuni. c.* 26. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in falsificatione suarum li-

terarum. Actiones in ea prohibite sunt quatuor. Prima, falsificare literas Apostolicas, etiam in forma Brevis. Secunda, falsificare supplicationes gra-
K 2 tiam

ziam, vel iustitiam concernentes per Romanū Pontific. aut Vicecancellarios, aut eorum locum gerētes, aut de mandato Romani Pontificis signatas. Tertia, falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis. Quarta, falsò signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut prædictorum vices gerētium.

2. Hæc censura antiqua est in iure, habetur in cap. *Ad falsarios*. de crim. falsi. Circa eius intelligentiam videndi sunt Caiet. ubi supra. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 22. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 10. n. 4. usque ad 7.

3. Literæ Apostolicæ, ut notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. num. 74. & 76. dicuntur Bullæ plumbeo sigillo signatæ, quæ à Datario, idest, Ecclesiæ Notario cū sigillo, & subscriptionibus solitis expediuntur. Breuia verò dicuntur rescripta sub nomine Papæ expedita, nō tamen tam amplo stylo,

sed breuibus characteribus descripta. Differunt hæc inter se, quia Breuia cera rubea signantur: literæ verò plumbeo sigillo.

4. Supplicationes sunt petitiones in scriptis, quæ fiunt superiori; & iuxta subiectam materiam, quæ fiunt Papæ, Vicecancellario, vel eorum vices gerentibus. Huiusmodi supplicationes, si propriè accipiuntur, fiunt ad instantiā partis, ut notat Innocent. in c. *Ex literis*. de in integ. restit. & ibi Abb. Secundum tamen communem loquēdi usum tam quæ fiunt ad instantiā partis, quam quæ motu proprio Papæ conceduntur, dicuntur supplicationes, continentq; gratiam, vel iustitiā. Supplicationes gratiam concernentes sunt illæ, quibus petitur aliquid gratiæ sibi concedi, ut pote beneficiū Ecclesiasticum, arg. Clem. *Gratie*. & Clem. fin. de rescript. Et dicuntur gratiā continere, quoniā petitur id quod ius nō cōcedit, est enim gratia quoddā quasi

præ

5. priuilegium contra legem
cōcessum. Supplicationes
autem iustitiam concernē-
tes sunt ex quibus quis pe-
tit id, quod ius cōcedit, sed
alio modo, vt potē vt de-
tur sibi iudex, & vt causa
alicui cōmittatur, argu. to-
to tit. de offic. leg. & dicū-
tur supplicationes, quoniā
superior iudicem ei dare
non tenetur, ex quo habet
iudicem. Dicuntur etiam
de iustitia, quia vult vt iu-
dex datus secū dū iustitiā
causam definiat. Et quia
vltus loquendi præfertur
significationi propriæ ter-
mini, etiam in lege pœnali,
& odiosa, vt docent Barth.
in leg. *Non dubium*. C. de
legib. Abb. in proæmio
Decretal. & in c. *Per tuas*.
de probationib. & Tolet.
vbi sup. efficitur, vt suppli-
cationes hoc loco iuxta
hanc cōmunem acceptio-
nem sumantur. Huiusmo-
di supplicationes dicūtur
Signature, cū Sumus Pōt.
aut Vicecancellarius sub-
scribunt, *Fiat*, vt ex Nauar.
in Man. c. 27. n. 62. notat
Grass. num. 67.

6. Ex contextu huius Bul-
læ sequitur non excom-
municari per illum falsifi-
cantes literas Legatorum,
nec Summorum Pœnitenti-
ariorum Papæ, nec Nun-
tiorum, nec Archiepisco-
porum, vel quorumcumq;
inferiorum Prælatorum,
sed Summi Pontificis etiā
non consecrati, vt notat
Vgolin. hic §. 2. vers. *Postre-
mo*. Hoc tamen intelligen-
dum est de literis Pōtificis,
vt Pontifex est, non verò
de illis, quas vt particularis
persona mittit. Ita Vgolin.
§. 3. vers. *Sexto*.

DISP. XLII.

*Vtrum quomodocumq;
falsificantes literas A-
postolicas hoc loco ex-
communicentur.*

1. IN hac difficultate Hosti.
in Sum. tit. de crim. fals.
§. *Porro*. Panorm. in cap. *Ex
literis*. nu. 5. de fide instru.
Syluest. verb. *Excommu.* 7.
num. 8. §. *Corrigentes*. &
K. 3 Caiet.

Caietan. verb. *Excommu. c.* 26. docet mutantes etiam literam vnam in literis Apostolicis manere excommunicatos. Quorum sententia sic probatur: Olim in privilegijs Summo Pœnitentiaro concessis erat, quod posset absolvere ab excommunicatione, quæ incurritur propter mutationem literæ, vel puncti in literis Apostolicis, sensu non mutato; ergo quæcūq; mutatio in literis Apostolicis sufficiens est ad incurrendam censuram huius canonis. Et confirmatur, quoniam mutans literam vnam est verè falsarius.

2. Cōtrariam sententiam defendunt Ricard. in 4. dist. 12. artic. 12. quæst. 4. S. Anton. 3. p. tit. 24. cap. 16. Tabien. verb. *Excommu.* 5. casu 5. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 61. §. *Sexta*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 78. Viual. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ numer. 53. & 54. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 22. Vgol. hic §. 3. vers. *Secundo*. Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu.

46. & 47. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 10. num. 11. Qui omnes dicunt nō omnem mutationem in literis Apostolicis esse peccatum mortale, sed illam tantum, qua sensus, & substantia mutatur; variant tamen in fundamento, nam Tolet. & Sayr. ideo sententiam istam amplectuntur, quia in antiquis Bullis apponebantur hæc verba, *Excommunicamus eos, qui mutant punctum, aut literam. &c.* quæ modò non apponuntur. Alij, licet hoc fundamentum non negent, alio ducuntur, videlicet mutationem literæ, vel puncti rem esse parui momenti, nec esse materiam peccati mortalis, ac proinde ex tali mutatione non incurri censuram, quæ sine peccato mortali non incurritur.

Pro resolutione aduertendum est, falsificare literas Apostolicas multis modis posse contingere, vt habetur cap. *Licet*. de crim. falsi, & si attendamus ad ipsam scripturam, tripliciter fieri posse: per additionem;

nem; per minutionem, radendo aliquid ex ipsis literis; vel per mutationem. In huiusmodi autem falsificationibus aliquādo mēs Pontificis mutatur, videlicet apponendo, quod ipse apponere nolebat, aut detrahēdo quod ipse volebat explicare. Aliquando etiā fit mutatio sine mutatione mentis Pontificis: & hoc dupliciter; primó, si mens Pontificis nō mutetur, sed Grammaticalis tantū error corrigatur; secundo, si mutatio fiat ad mentem Pontificis secundū se, nō tamen pro vt in literis explicatur; vt si Sūmus Pontifex dispenset cum aliquo in secundo gradu, & per errorem dicatur in literis quòd dispensat in tertio; tunc si quis loco tertij gradus poneret secundum, mutaret quidem sensum literarum, non tamen faceret contra mentem Pontificis. Possunt etiam mutari, & falsificari literæ Apostolicæ per falsificationem sigilli, mutando scilicet cereum in plumbeum,

vel plumbeum in cereum. 4.

Hoc posito fit prima conclusio; Quotiescumque mutatur sensus literarum Apostolicarum contra mentem Pōtificis, quanuis hoc fiat per mutationem vnus literæ, vel puncti, incurritur censura huius canonis. In hac conclusione omnes conueniunt, estque manifesta, cum hæc mutatio sit in re graui vera, & formalis falsificatio literarum Apostolicarum. 1. Cōclusio.

Secunda conclusio; Si quis falsificauit literas Apostolicas, quanuis illis nō vtatur, excommunicatur per hunc canonem: si verò rasit aliquam clausulam animo addendi nouam, & postea pœnitentia ductus eandem scripsit, non excommunicatur. Hanc conclusionem tenet Graff. num. 79. & 80. Probatur quoad primam partem, quia in eo casu datur vera literarum falsificatio; nec Summus Pontifex loquitur de vtentibus, vel non vtentibus literis falsificatis, vt disp. sequen. dicemus, sed de falsifican. 2. Cōclusio.

fificantibus. Secunda pars ex eo colligitur, quia in casu illius nulla datur mutatio, & animus non sufficit sine falsificatione ad censuram incurrendam.

6. Tertia conclusio: Quādo solum Grammaticalis error in literis Apostolicis corrigitur, non incurritur hæc censura. Hæc conclusio est Doctorum, quos secundo loco citauimus. Et probatur; Qui Grammaticalem errorem corrigit, non est verè falsarius, ita ut de crimine falsi puniri possit; ergo non excommunicatur. Nam hoc loco prohibetur literarum falsificatio, quæ vera, & propria non datur per solam materiale mutationem, sed requirit formalem, ad quam necessaria omnino est sensus mutatio. Anteced. probatur, quoniam, ut ex Host. docent Sylu. verb. *Falsarius*. numer. 1. Armill. eodem verb. & num. Viuald. vbi sup. num. 47. ut quis puniatur de crim. falsi, tria requiruntur; primum, mutatio

veritatis, secundum, quod mutetur cum dolo; tertium, cum præiudicio: definitur enim falsitas quòd sit *mutatio veritatis cum dolo, & iactura*, quorum nullum in casu conclusionis inuenitur: nam veritas non mutatur, cum idem sensus maneat; nec datur dolus, cum mutatio ad decipiendum non fiat; nec denique ex mutatione malum aliquod sequitur, imò bonum, cum error emendetur. Et confirmatur, quia, ut habetur in cap. *Ex conscientia*. de crimine falsi, per rasuram Bullæ in loco non suspecto non datur falsitas. Hoc etiam latè probat Salzedo in Practic. criminal. canonic. c. 117.

8. Quarta conclusio; Quādo mutatio fit ad mentem Pontificis secundum se, sed cōtra id quod in literis habetur, probabilius est incurrere censuram huius canonis. Tenent hanc conclusionem authores primæ sententiæ, & cum eis Suar. vbi sup. Probatur, quoniā hæc

hæc mutatio est magni momenti; & licet mens Summi Pontificis fuerit concessionem facere iuxta mutationem factam, intentio eius non est, ut error literarum per alios, quam per ministros ad id deputatos corrigatur. Deinde; Non licet novas literas fabricare in prædicto casu, & loco aliarum supponere; ergo neque iam expeditas sic mutare. Tandem; In hac censura non prohibetur falsificatio mentis Pontificis, sed literarum Apostolicarum, quod in casu conclusionis re vera contingit. Quod hactenus diximus de falsificatione, & mutatione literarum, intelligendum similiter est de falsificatione, & mutatione sigilli; ut si ex plumbeo in cereum, vel ex cereo in plumbeum mutetur. Mutatio autem filii, seu chordæ, quibus sigillum appenditur, ex vno colore in alium, res parui momenti videtur, nisi ex hoc literæ falsæ, & inualidæ iudicentur.

Ad argumentum initio factum responderi potest, concessionem illam Summo Pœnitentiarario factam intelligendam esse iuxta quartam conclusionem, quia in illa concedimus mutari literas non mutato sensu, quem Summus Pontifex intendebat. Et eodem modo possunt explicari ea, quæ in antiquis Bullis apponebantur: ut *Excommunicamus eos, qui mutant punctum, vel literam. &c.* quod intelligantur quando per mutationem puncti, aut literæ, vel mutatur mens Pontificis, vel si retineatur, literarum sensus euertitur. Ad confirmationem respondetur ex probatione secundæ partis secundæ conclusionis: non enim, si iuxta doctrinam canonum, & Doctorum loquendum sit, illa mutatio in literis censetur earum falsificatio; & quanvis id admitteremus, falsificatio esset in re parui momenti, quæ ad peccatum mortale non sufficit. Nam falsifi-

10.

falsificatio nulli nociua
pœna ordinaria non puni-
tur, vt ex communi sentē-
tia docet Salzedo loco su-
pra citato.

DISP. XLIII.

*Utrum falsificantes
litteras, quæ euanue-
runt, aut vtentes falsi-
ficatis hoc loco excom-
municentur.*

1. *Conclu-
sio.* **P**rima conclusio; Falsi-
ficantes litteras Aposto-
licas, quæ iam euanuerunt,
reddendo illas vtilis, ex
cōmunicantur hoc loco.
De hac conclusione dubi-
tari nō licet, perinde enim
se habet reualidare litteras,
quæ expirarunt, ac alias de
nouo fingere, vel iam ex-
peditas mutare; sed hæc
vt censura incurratur, suf-
ficiunt; ergo & illud.

2. *Conclu-
sio.* **S**ecunda conclusio; fal-
sificantes prædictas litteras
Apostolicas nō reddendo
illas vtilis, non excommu-
nicantur per hanc clausu-

DISP. XLIII.

lam. Hanc tenent Ricard.
in 4. d. 18. artic. 12. quæst. 3.
Sylu. verb. *Excommun.* 7.
num. 10. Nauar. in Manu.
cap. 27. num. 169. Graff.
lib. 4. decis. c. 18. num. 83.
& Viuald. in Candel. in ex-
planat. Bullæ Cœnæ num.
52. Et probatur; Mens
Summi Pontif. est impe-
dire ne prætextu litterarū
Apostolicarū aliquid fiat,
vel prohibeatur; ergo fal-
sificatio litterarū, quæ nulli
prodesse, aut nocere po-
test, non prohibetur.

Tertia conclusio; Vten-
tes literis falsificatis, hac
censura non ligantur. *3. Conclu-
sio.*
Hanc conclusionem tenet
Nauar. vbi supra cap. 27.
num. 62. Graff. numer. 85.
Viuald. numer. 50. Vgolin.
hoc loco §. 3. vers. *Ostend.*
Suar. de cens. disp. 21. sect.
2. num. 48. Et probatur,
quia diuersum quid est fal-
sificare litteras, & vti falsifi-
catis, vt constat ex capit.
Ad falsarios. de crim. fal-
si, vbi tanquam actiones
diuersæ distinctè prohibē-
tur; sed Summus Pontifex
hoc loco solum meminit
falsi-

falsificantium ; ergo non vult alios comprehendere. Dixi non ligari hac censura vtentes literis falsificatis (quales sunt, qui scientes, vel scire debentes illas esse falsas, eis vtuntur) quia in dicto cap. *Ad falsariorum*. certum est excōmunicari.

DISP. XLIII.

Vtrum impetrantes literas obreptitias, vel subreptitias, tanquam falsarij excommunicentur.

1. **P**Aris affirmatiua suadetur ex cap. *Ad falsariorum*. de crim. falsi: vbi literæ obreptitiæ, vel subreptitiæ dicuntur falsæ, excommunicantur enim eo loco, qui falsas literas impetrant; vbi fit distinctio inter falsificantes literas, & falsas impetrantes. Sensus ergo est; falsas literas, idest quæ falsam narrationem, vel falsam informationem continēt.

2. Pro resolutione huius difficultatis sciendum est

literas subreptitias eas esse, quæ ad petitionem, in qua falsitas exprimitur, vel veritas tacetur, expediuntur: obreptitias verò, quæ expediuntur, quādo sub inuolucro verborū sic inuolutè supplicatur, vt Papa veritatem nō percipiat. Hi tamē termini aliquando cōfunduntur, vt notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 74.

Hoc posito, sit conclusio; Impetrantes literas sub^{3.} *Conclu-* reptitias, vel obreptitias, *sio.* non excōmunicantur hoc loco: incurrūt tamen pœnas c. *Ad falsariorum*. Hæc conclusio communis est: eam docent Nau. in Man. c. 27. n. 62. §. *Quarta*. Graff. vbi sup. num. 75. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. n. 51. Vgol. hic. §. 3. vers. *Quartó*. & Suar. de cēs. disp. 21. sect. 2. n. 50. Et ratio est, quia huiusmodi literæ verè à Cancellaria Papæ procedunt; ergo quoad expeditionem non sunt falsæ, ac proinde impetrantes illas non excommunicantur. Quòd autem incurrant pœnas dicti cap.

Ad

Ad falsariorum. ex illo constat manifesté.

4. Ad argumentum in contrarium respondetur literas illas non esse falsas quātū ad expeditionem; de quibus censura huius canonis intelligitur; & sic qui eas impetrant, non dicuntur falsarij. Dicuntur tamen literæ falsæ, non propriè sed quasi præsuppositivè, quia scilicet supposita narratione falsa expediuntur.

DISP. XLV.

Verum defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, vel illas per alios falsificantes, in hac clausula comprehendantur.

1. *Cōclusio.* Prima cōclusio; Defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, vel illas per alios falsificantes non excommunicantur per hanc Bullam.

Hanc conclusionem tenet Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 81. & Suar. de cens. disput. 21. sect. 2. num. 48. Et probatur, Summus Pontifex in hac Bulla de solis falsificantibus loquitur; ergo fautores, & defensores non excommunicantur per illam: nam, cū lex sit pœnalis, extendenda non est. Quod verò falsificantes per alios non excommunicentur, ex eo probatur, quia in cap. *Ad falsariorum.* de crim. falsi, ubi Summus Pontifex falsificantes per alios excommunicare intendit, id expressè declaravit; ergo cū hoc loco id non fecerit, eos comprehendere noluissè presumendum est.

2. *Cōclusio.* Secunda conclusio: Defensores, & fautores falsificantium literas Apostolicas, ac eas per alios falsificantes excommunicantur in iure; ut habetur in dicto cap. *Ad falsariorum.*

Censura tamē huius cap. reservata non est.

(:)

CAP.

CAP. VIII.

*Contra deferētes vsui belli idonea ad infideles,
& eis reuelantes pertinentia ad statum
Reipublicæ Christianæ.*

TENOR BVLLÆ.

1.
7. Bullæ
censura.

H Tem excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per nostras, siue huius sanctæ Sedis sententias expresse, vel nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferum, filum ferri, stannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum pernicië & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstant

præstant. Non obstantibus quibuscumque priuilegijs quibuscumque personis, Principibus, Rebus publicis, per Nos, & Sedem prædictam hætenus concelsis, de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

Notationes circa textum.

2. **M**ateria huius censure est sacrilegium contra Rempub. Christianam commissum, vt docet Caiet. in Summ. verb. *Excomm.* cap. 20. finis autem est ne quis inimicis Crucis Christi contra Catholicos auxilium præstet. Diuiditur hic canon in duas partes; in prima excommunicantur aliquot genera personarum: in secunda priuilegia super delatione harum rerum prohibitarum annullantur. De hac materia habetur in iure l. 1. C. quæ res export. non deb. & l. *Cotem.* ff. de public. c. *Ita quorundam.* & cap. *Olim.* & c. *Adliberandū.* de Iudæis. Extrauag. *Multa mētis.* de Iudæ. & alias sæpe.

3. Circa primam partem sciendum est excommuni-

cari in ea quinque genera personarum. Primū, deferentes res hoc loco prohibitas ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos per Sedem Apostolicam declaratos. Saracenorum, & Turcarum nomine intelliguntur omnes Mahometicæ perfidiæ sectatores. Nomine inimicorum Christiani nominis, Iudæi, & Pagani. Hæreticorum nomine apostatæ, dummodo declarati sint per Sedem Apostolicam. Quæ declaratio fit, quando eorum regna, prouinciæ & ciuitates, vt hæreticorum, a Sede Apostolica declarantur, sicut nostris temporibus declaratum est Angliæ regnum, aut quan-

quando ipsi expresse, vel nominatim declarantur. Secundum, qui prædictos de rebus statum Christianæ reip. concernentibus in Christianorum perniciem per se, vel per alios certiores faciunt. Tertiū, ad id dantes auxilium. Quartum, dantes consiliū. Quintum, dantes fauorem quomodolibet.

4. Res, quæ ad prædictos infideles deferri prohibentur, tredecim sunt. Primò equi; per quos intelliguntur etiam debiles, claudi, & morbofi. Ita Nauar. in Manu. cap. 27. num. 63. §. *Tertia*. muli etiam, & asini, & quæcumque animalia, quæ ad sarcinas asportandas inferuire possunt. Ita Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 85. Secundò, arma; per quæ intelliguntur tam offensiuæ, ut lanceæ, enses, pugiones, bombardæ, & similia; quam etiā defensiua, ut calsides, loricae, scuta, & alia huiusmodi. Intelliguntur etiam non solum quæ principaliter ad prælium sunt instituta, ut præ-

dicta, sed etiam quæ ex intentione, ut tentum ad præliandum ordinantur, ut lapides, ligna, cultri ad scindendū pennas, vel panem; cum hac tamen differentia, quòd illa deferre semper est prohibitum, hæc autem tunc prohibentur, cum ex intentione ad præliandum accommodantur. Sic docent Syluest. verb. *Excommun.* 7. §. 59. Tabien. verb. *Excommun.* 6. Nauar. ubi sup. §. *Quarta*. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 67. Graff. num. 88. loco citato, Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 23. dub. 5. Intelliguntur etiam ea, quibus equi armantur, & præparantur, ut apti sint ad prælium, qualia sunt frenū, habenæ, sella, & similia. Ita Vgol. hic ad illa verba. *Equos, arma.* vers. *Postremò*. Tertio, ferrum; quod intelligitur tam de ferro facto, quam de vena ferri, ex qua ferrum cōflatur, quid quid dicant Nau. §. *Quinta*. & Graff. num. 89. Nam vena ferri nullum alium habet vsum, quam ex ea

erui ferrum, ac proinde est
verè materia, qua bellato-
res alios impugnât. Huius
sententiæ est Sylu. vbi sup.
& Suar. de cens. disp. 21.
sect. 2. num. 55. Ferritamē
nomine nō veniunt clauī,
cum ad præliandum insti-
tuti non sint, nisi in tanta
quantitate deferantur, vt
ex illis possint fieri instru-
menta bellica: vel, nisi ne-
cessarij sint ad ligneas ma-
chinas construendas, aut
cōcludenda bombardarū
Christianorum foramina,
ne illis vti possint: in quo
euentu vel vnum clauum
dare infidelibus mortale
existimo cum Vgolin. hoc
loco ad illud verbū *im, Ferrū.*
vers. *Excipio.* Quartò, filū
ferri. Quintò, itannum.
Sextò, calybs. Septimò,
omnia metallorū genera.
Octauò, bellica instrumē-
ta; quorum nomine veniūt
etiam tympana, tubę, fistu-
lę, & similia. Sic Nauar. §.
Sexta. & Sayr. lib. 3. de cens.
cap. 11. numer. 30. Nondò,
ligamina: quorum nomi-
ne intelligūtur omnia lig-
na, ex quibus fieri possunt

naues, triremes, & quę-
cumque machinę, aut ins-
trumenta ad præliandum.
Ita Sylu. Tabien. num. 3. &
Tolet. citatis locis. Intelli-
guntur etiam naues ipsę,
& triremes, vt docet Nau.
Nam iuxta doctrinam Ari-
stotel. propter quod vnum
quodque tale, & illud ma-
gis, lignamina autē prop-
ter naues prohibentur.
Decimò, canapis. Vndeci-
mò, funes ex quacumque
materia. Duodecimò, ipsa
materia funium. Decimo-
tertio, alia huiusmodi, qui-
bus Christianos impugnât.

Circa hæc vltima verba
est difficultas, quid per illa
intelligatur. Tolet. vbi sup.
docet non comprehendī
in hac clausula, qui mer-
ces, victualia, ac similia,
etiam belli tempore ad fi-
dei inimicos deferunt, quā-
uis excommunicentur in
iure. Probat ex verbis se-
quentibus, scilicet, *Quibus
Christianos, & Catholicos im-
pugnant.* Quę verba cum
præcedentibus coniungū-
tur; mercibus autem, & vi-
ctualibus nullus impugna-
tur

tur. Placet tamen cum Caietan. vbi sup. & Suares nu. 56. si huiusmodi victualia, vestes, & quaecumque merces tali tempore, & opportunitate deferantur, vt moraliter censeri possint instrumenta, & auxiliū ad bellum gerendum, excommunicari ea deferentes. Comprehenduntur etiam in illis verbis deferentes milites, victualia, vt sunt panes, vinum, carnes. &c. medicinas item, & medicos, ac chirurgos. Ea etiā deferri prohibentur prædictis verbis, quibus hostes prædicti Christianis magis terribiles fiunt vt plumæ, panni militares, & similia.

De auro, & argento, seu pecunia non est minor difficultas, vtrum excommunicentur per hanc Bullam ea deferentes. Ad quā difficultatem affirmatiuè respondendum existimo cum Nau. nu. 63 §. *Sexta*. Viuald. num. 58. & Suares num. 54. sup. citatis locis. Nam aurum potest sumi dupliciter, vel vt metallū quoddam est, vel formali-

ter secundū quod in pecuniam fabricatur, qua ratione specie morali differt à se ipso, vt aurum est. Si vt metallum, seu materialiter sumatur, intelligitur sub illis verbis, *Omnia metallorū genera*: si verò vt pecunia, & secundū formalem vsū, comprehenditur sub illis alijs verbis, *Alia huiusmodi*. &c. quia etiam tali tempore deferri potest, vt instrumentum ad Christianos impugnandos censeatur. Si tamen sub prædictis verbis merces, victualia, & pecunia non intelligantur (quod videtur probabilius, eo quod eo loco sermo tantū esse videtur de instrumentis bellicis, & de illorū materia) adhuc tamen ea deferentes tempore belli excommunicantur, ligantur enim hac censura dantes auxiliū, quod per istorū delationem dari negandū non est. Quoad hunc effectum tempus treugæ, belli etiam tempus reputatur.

Circa secundam partem huius canonis, illud tantū aduertendum est, reuocari

L omnia

omnia priuilegia, quibus á Summis Pontificibus fuit cōcessum, vt quæ hoc loco prohibentur, ad infideles deferri possent, quæ de prohibitione huius Bullæ expressam mentionem non faciunt. Nec placet quod docet Tolet. nimirum non reuocari per hanc Bullam priuilegia deferendi merces, & exercendi commercia, cum hæc, vt diximus, non parum afferant infidelibus auxilium, quod hoc loco expressè prohibetur. In hoc tamen ad temporis circumstantias respiciendum est.

DISP. XLVI.

Vtrum mandantes deferri prohibita per hæc censuram excommunicentur.

1. **C** Aiet. verb. *Excommun.* in principio, Tabien. verb. *Excommun.* 5. casu. 49. nu. 5. Mart. Led. 2. 4. q. 26. art. 2. in principio, Nau. in *Man. c. 27. num. 51. §. Ter-*

DISP. XLVI.

tiò. docent nomine facientis non intelligi mandantes; nam, vt post multa cōcludit Felin. in c. *Mulieres.* de sententia excom. dispositio requirens actum personalem nō potest impleri per alium. Ex qua doctrina inferunt Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 23. dub. 3. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. n. 25. non excommunicari hoc loco mandantes deferri ad infideles prohibita per hūc canonem. Et confirmatur; In clausula 11. & 13. huius Bullæ exprimuntur mandantes; ergo, cum in hæcorū non meminerit Summus Pontifex, illos excōmunicare noluit.

Hæc argumenta rectè probant sub nomine deferentis non excōmunicari mandantes; atq; adeò ex vi huius particulæ non excōmunicantur. Nihilominus non video quæ ratione, quæ hoc loco prohibita deferri mandant, ab excōmunicatione huius canonis excusentur. Nā in ea non solum excōmunicantur deferentes, sed etiam auxilium, vel fauorem

fauorem quomodolibet præstātes; nulli autem dubium esse potest, quin mittere ad infideles prohibita sit auxilium & fauorem eis præstare. Nec potest dici hoc auxilium, & fauorem nō deberi per alios præstari, quia verbum, *Quomodolibet*, includit quodcumque auxilium, & fauorem quomodocumq; præstentur. Probatur etiam efficacius; In Bulla cōiunguntur hæc verba, *Deferunt, seu trāsmitunt*, quorum primo significantur ij, qui per se portant, secundo verò, qui per alios id faciunt, alioquin verbum illud, *Trāsmitunt*, nihil operaretur contra c. *Si Papa.* de priuil. in 6. & l. *Quoties.* ff. de reb. dubi. & facit in simili c. *Significauit.* §. *Illi quoq;* de Iudæ. Excommunicantur igitur non solum deferentes, siue nomine proprio, siue alieno deferāt, sed etiam mandātes.

Si quis dicat particulas, *Dantes auxilium, consilium, & fauorem*, non intelligi, nisi circa illos, qui hæc præstāt ijs, qui infideles (de quibus

loquitur Summus Pontif.) de rebus ad statum Reip. Christianæ pertinentibus certiores faciunt; ita vt solidantes auxilium. &c. vt huiusmodi infideles scire possint quæ ad statū Christianæ Reipubl. pertinent, excommunicentur; falsum omnino dicet, nā per hūc canonem omnia prohibētur, quæ possunt esse in damnum Catholicæ Religionis, si infidelibus præstentur. Et quia omnibus istis modis infidelibus cōtra Catholicos præstatur auxilium, non sunt restringenda prædicta verba ad solos certiores facientes, sed formaliter intelligenda de omnibus contra Catholicos auxilium præstātibus.

Illud cum Sayr. vbi sup. num. 35. notandum est, per statum Christianæ Reip. intelligi statum temporalem, siue totius Christianismi, siue cuiuscūque regni, prouinciæ, ciuitatis, aut loci, tam pertinentium ad Ecclesiam, quàm ad Principes seculares.

DISP. XLVII.

Vtrum vendentes infidelibus prohibita deferri hoc loco, vel eorū aliqua ex gratitudine conferētes excommunicentur.

1. **C**irca primā huius disputationis difficultatem Caiet. verb. *Excommu.* c. 20. Nau. in c. *Ita quorundam*. de Iudæ. not. 10. n. 41. Tolet. in Summ. lib. 1. c. 23. dub. 1. & Say. lib. 3. de cens. c. 11. n. 21. 22. & 26. docent non excōmunicari vendētes res per hūc canonē deferri prohibitas, quando Christiani in terris suis infidelibus adseverientibus vendunt. Fundamētū est, quia cū cēsura hęc sit pœnalis, nō debēt verba illius extendit sed interpretāda sunt iuxta propriā significationē. Quia igitur vendere nō est deferre, & Summus Pontifex de deferentibus loquitur, ad vendentes ex-

DISP. XLVII.

tendenda nō erit censura.

2. In hac tamen difficultate idem dicendū existimo, quod dubio præcedenti. Fateor quidem non manere excommunicatos vendentes prohibita ex vi particulæ, *Deferētes*: nihilominus, quatenus vendendo fauorem præstant infidelibus contra Christianos, nō est quare ab hac censura excusentur, & idem est si illis vendant, quos certō sciunt ea ad infideles esse missuros, siue ipsi infideles ad Christianorū ciuitates veniant, siue in ipsis pacificè viuant, nisi fortē eos paruitas materiæ excuset, ut si hastam vnā, vel equū vendant. Quod idem dicendū erit de cōmutatibus arma pro armis, ut enses pro hastis, sicut docet Say. ubi sup. n. 27. quidquid in contrariū dicat Sylu. verb. *Excō.* 7. n. 64. qui tenet ob has cōmutationes cēsura huius canonis incurri. Cuius sententia erit vera, si cōmutatio talis fuerit, ut infideles notabiliter melius Christianos impugnēt aliās

aliás res est parui momēti,
propter quam censura nō
fertur.

3. Si quis tamen arguat
multos posse interfici gla-
dio vno, hasta, vel sclopo,
atque adeò in huiusmodi
commutationibus parui-
tatem materiæ non dari:
neganda est cōsequentia;
tum quia paruitas mate-
riæ in hoc casu attenditur
respectu totius prohibitio-
nis, delationis scilicet ar-
morum; tum etiam, quia
sicut infidelis gladio à Chri-
stiano in commutatione
accepto multos posset in-
terficere, sic etiam poterat
hasta, quam cum gladio
commutauit.

4. Circa secundam diffi-
cultatem cōueniunt Nau.
in Manu. cap. 27. num. 66.
§. Sexta. Graff. lib. 4. decis.
cap. 18. num. 90. & Viuald.
in Candel. in explanat.
Bullæ Cœnæ numer. 61.
non excommunicari hic
donantem gladiū, equum,
hastam, vel sclopum Prin-
cipi, aut Duci infidelium,
siue ex gratitudine, siue
ex liberalitate, siue ad con-

ciliandam gratiam, & ami-
citiam quodcumque isto-
rum conferatur. Differūt
tamen hi Doctores in af-
signanda huius rei ratione,
nam Viuald. excusat hæc
conferentes ex paruitate
materiæ: Nauar. verò, &
Graff. ex defectu intentio-
nis Summi Pontificis, quā
dicunt non esse hos ex-
communicari, cum hæc
inter Primates, & Duces
fieri communiter soleant;
vnde non ex defectu ver-
borum, sed ex defectu mē-
tis excusantur. Hæc ratio
videtur probabilior, nam
ex illa à Viualdo adducta,
quanuis hæc conferentes
à mortali peccato, & cen-
sura excusentur, à veniali
culpa nō excusantur, quia
paruitas materiæ non om-
nino à culpa liberat.

DISP. XLVIII.

*Utrum deferētes pro-
hibita ex vna terra
infidelium ad aliā ma-
neant per hāc Bullam
excommunicati.*

L 3 Partem

1. **P** Artem negatiuā tenēt Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 64. quem sequitur Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 66. & Suar. de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 56. circa finem, dummodo infideles cum Christianis bellum non gerant. Idem docet Tabien. verb. *Excommun.* 6. num. 7. dummodo hoc non fiat in detrimentum fidelium. Citant pro sua sententia declarationem Greg. IX. in Extrauagan. *Postulastis.*

2. Partem affirmatiuam sequitur Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 23. dub. 2. dicens absolute excommunicari deferentes hoc canone prohibita ex vna terra infidelium ad aliam, & dub. ult. addit manere etiam excommunicatos, quanuis ea deferant, vt infideles, vel hæretici cum infidelibus, vel hæreticis pugnent, dummodo delata perseuerent. Idē sentit Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. num. 19. & 33.

Horum tamen Doctorū sententiæ sequentibus cō-

clusionibus conciliari possunt.

Prima conclusio; Qui ex vna terra infidelium ad aliam deferunt hoc canone prohibita, si talis delatio fidelibus nullo modo nocere possit, hanc censuram non incurrunt. Probat manifestè ex eo, quod in hoc casu cessat tota prohibitionis ratio, quæ est ne prædicta deferantur in dānum, & perniciem Christianorum. Continget hoc, si quæ deferuntur, vel non perseuerant, vt sulphurei pulueres in ea quantitate delati, quod post decursū bellum inter infideles, non supersint: vel si perseuerant, ad eos infideles deferuntur, qui nullo modo Christianos ob regionum distantiam possunt debellare.

Secunda conclusio; Qui prædicta defert ab vna terra infidelium ad aliam, si Christianis nocere possint, quanuis ad infideles debellandos deferantur, innodatur hac censura. Hæc conclusio manifestè constat ex hac Bulla, in qua omnis dela-

delatio prædictorum in dā-
num fidelium interdicitur.
Quòd autem dānum me-
diatè, vel immediatè se qua-
tur, parùm refert, cum satis
sit posse infideles contra
Christianos bellum mo-
uere, quanvis illud actu in-
ter eos non sit.

DISP. XLIX

*Utrum deferentes ad
infideles prohibita, nō
tamen vendentes, in
hac censura compre-
hendantur.*

1. **P**RO parte affirmatiua,
quam tenet Vgol. hoc
loco §. 2. vers. *At quid de ijs.*
arguitur primò ex cap. *Si
quis non dicam.* de pœnitent.
d. 2. vbi affectus punitur,
vt effectus; ergo, quanvis
deferentes ad infideles
prohibita, ea non vèdant,
hanc censuram incurrunt.

2. Secundò: Deferentes
prohibita, quanvis ea non
vendant, cōtra prohibitio-
nem huius canonis faciūt;

ergo excommunicantur.
Probatur anteced. quia in
hac censura solùm prohi-
betur delatio prædictorū
ad infideles, nec de vendi-
tione mentio aliqua fit. Et
confirmatur primò; Huius
modi deferentes peccant
mortaliter contra hanc
prohibitionem; ergo. &c.
Confirmatur secūdò; Iux-
ta multorum sententiam
(quos disp. 46. & 47. cita-
uimus) mandātes deferre,
& vendentes non excom-
municantur, eo quòd non
deferunt; ergo solùm de-
ferre hoc canone prohi-
betur.

Prima conclusio; Defe-
rentes ad infideles prohi-
bita, non tamen vèdentes,
aut tradētes, censurā huius
canonis nō incurrūt. Hāc
conclusionem docent Syl.
verb. *Excommun.* 7. nu. 64.
& Viuald. in Candel. in ex-
planat. Bullæ Cœnæ num.
64. Et probatur; Delatio
prædictorum prohibetur
in ordine ad venditionem,
seu traditionem, nè infide-
les habeant instrumenta,
quib⁹ Christianos impug-
nare

nare valeant; ergo si non sequatur effectus, venditio scilicet, aut traditio, non incurreretur excommunicatio, quæ solùm propter actum cõpletum incurritur.

4. *Cõclusio.* Secunda conclusio; Deferentes prohibita ad infideles, si ea vendant, aut tradant, quanuis statim pœnitentia ducti illa recuperent, in excommunicatione istam incidunt. Hæc cõclusionem tenent citati Doctores. Et ratio est manifesta, eo quòd secutus est effectus prohibitus, & actu cõpleto violata est lex.

5. *Cõclusio.* Tertia conclusio; Qui prædicta deferat ad infideles, & vendit sciens se illa recuperaturum antequam Christianis noceant, & ea intentione deferat quòd iterum recuperet, infidelesque decipiat, non excommunicatur. Probatur conclusio, quia huiusmodi delatio, & venditio in nullo est Christianis nociua, imò in damnum infidelium ordinatur; ergo non est intentio Summi Pontificis in casu posito ea vendentes

excommunicare.

6. Si quis tamen insurgat; Per accidens est, quòd ex hac delatione, & venditione damnum fidelibus non sequatur; ergo sic deferens, & vendens excommunicationem incurrit. Probatur conseq. Ea, quæ sunt per accidens, non veniunt in considerationem; igitur à censura non excusant, prohibet enim Summus Pontif. media per se ordinata ad impugnandos Christianos.

7. Ad hoc argument. respondetur negando antecedens: licet enim ex venditione absolute considerata per se sequatur damnum fidelibus, ex ea tamen, quæ talibus circumstantiis vestitur, per se moraliter tale dānū non sequitur; quòd si sequatur, id erit per accidens.

8. *Cõclusio.* Quarta conclusio; Qui prædicta ad infideles deferat, & vendit, quanuis eorum abundantiam ad actualiter impugnandos Christianos illis nō egeat, hanc censuram incurrit. Hanc tenet Tolet. in Sum. lib.

lib. 1. cap. 24. Et probatur; Impugnare actu est finis, hoc verò loco media prohibentur, ex quibus actus impugnationis per se potest provenire; ergo cum ex huiusmodi delatione, & venditione Christianorum impugnationis per se sequi possit, & per accidens sit quòd non sequatur, manifestum est hac clausula prohiberi.

9. Ad primum argum. in contrarium responderetur affectum puniri quale effectum in foro exteriori, maxime sæculari, non vero in censuris, quæ, nisi sequatur effectus, non incurruntur, ut patet in multis locis iuris canonici c. *Si quis suadente*. 17. q. 4. cuius censura non incurritur ex solo desiderio percutiendi Clericum, nisi ad sit manuum violentarum iniectio; & alias sæpe.

10. Ad secundum concedimus violari hanc legem quoad culpam in foro conscientie, quatenus deferens prohibita ad infideles habet animum transgredientem legem iustam hoc pro-

hibentem. Negamus tamò violari quoad actum externum, quod necessario requiritur, ut excommunicatio incurratur. Et per hoc patet solutio ad primam confirmationem. Ad secundam dicendum est non excommunicari per hanc clausulam quomodocumque deferentes, sed deferentes cum effectu venditionis scilicet, vel traditionis. Quòd si iuxta aliorum sententiam vendentes, & mandantes per particulam, *Deferentes*, non excommunicantur, inde est quia de illis non verificatur quòd deferant.

DISP. L.

Vtrum revelantes Christianorum secreta per literas infidelibus, & nuntius illas deferens, aut verbaliter denuntiās, excommunicentur.

UT hæc difficultas explicetur, supponendum est excommunicari per hanc clausulam

lam eos, qui infideles per se, vel per alios certiores faciunt de rebus statum Reipub. Christianæ concernentibus in Christianorum perniciem, & damnum, addique immediate, *illisq. ad id auxilium. &c.* quo loco relatum, *illis*, non refert reuelantes secreta Christianorum, sed ipsos infideles; ita ut sensus sit excommunicari dantes infidelibus auxilium. &c. Ex quo sequitur non excommunicari dantes auxilium, consilium, vel fauorem ipsis reuelantibus, nisi hoc in fauorem ipsorum infidelium cedat.

2.
1. *Cōclusio.*

Quo præmissis, sit prima conclusio; Qui Christianorum secreta in ipsorum perniciem infidelibus reuelant, siue per nuntium, siue per literas id fiat, excommunicantur. Ita Vgol. hic ad illa verba. *Nec non illos, qui per se. §. 2. vers. Secundo.* Probat, In hac clausula excommunicantur huiusmodi secreta per se, vel per alios reuelantes; sed reuelantes per nuntium

per alium reuelant, & reuelantes per literas, quāuis mediatè, per se reuelant; ergo excommunicantur. Idem censeo de reuelante illi, quem scit infidelibus nuntiaturum.

Secunda conclusio; Nū-
tius, per quem huiusmodi
secreta reuelantur, & de-
ferens literas sciens horum
revelationem in eis contineri, hanc censuram incurrit. Probat, Hi omnes verè reuelant Christianorum secreta infidelibus; ergo. &c. Probat, antecedit. Qui applicat ignem, moraliter loquendo, verè dicitur comburere; ergo qui defert epistolas, vel alterius dictum denuntiat, verè moraliter eos certiores facere censebitur.

Tertia conclusio; Reuelans aliquid infideli in dā-
num alicuius particularis
Catholici, non excommunicatur per hanc clausulā: nec similiter ministrans instrumentum ad illum occidendum, nisi sit talis persona, ex cuius occasione notabilis iactura Reipub. Christiana-

3.
2. *Cōclusio.*

4.
3. *Cōclusio.*

Christiana sequatur. Prima pars huius conclusionis probatur; Hæc clausula non respicit per se primò bonum particularium; ergo solùm per illam prohibentur quæ bono cõmuni sunt nociua, atque adeò reuelans secretum in damnum particularis personæ, vel præbens auxilium, vt occidatur, hic non excommunicatur. Probatur anteced. tum ex illis verbis, *De rebus statum Christianæ Reip. concernentibus in Christianorum perniciem. &c.* tum etiam, quia deferens gladium, vel hastam ad infideles non excommunicatur propter materiæ paruitatem; quod nequaquam dicendum esset, si hæc censura in bonum particularium personarum sanciretur: nam gladio vno vel hasta multi particulares occidi possunt. Secunda pars ex eo constat, quia occisio personæ Reipub. valde necessariæ in ipsius Reipub. detrimentum redundat. Quid verò si quis illud reuellet, quod infideles iam

sciunt? Excommunicari affirmat Vgol. vers. *At quæ de ijs.* quia iam facit actionẽ prohibitam, quæ si fidelibus nõ nocet, id est per accidens. Idem sentio, quia reuelare nõ est accessoriè prohibitum, dummodo reuelans non nouerit illud scitum iam esse ab infidelibus, nec per nouam istam reuelationem plus Christianis nocere posse infideles, nam tunc reuelatio illa censebitur materia leuis.

DISP. LI.

Vtrum deferentes prohibita ad infideles, vel Christianorum secreta eis reuelantes à censura huius canonis aliquando excusentur.

AD hanc difficultatem respondetur conclusionem affirmatiua. Quæ probatur ostendendo casus, in quibus excommunicatio prædicta non incurritur.

1. Casus.

Præmissus

1. *Casus.* Primus est ignorantia siue iuris siue facti; quanuis circa hanc censuram non passim iuris ignorantia detur, cum pauci sint, qui illius notitiam non habeant. Ignorantia facti cōtinget, si prohibita in arca clausa deferantur, & deferēs quid in ea contineatur ignoret, vel si secretum per epistolam reueletur, cuius non sit conscius deferēs. Quod in hoc casu ignorantia excuset, docent Syluest. verb. *Excommunic.* 7. numer. 64. Nauar. in cap. *Ita quorundā.* de Iudæ. not. 8. numer. 25. Vgolin. hic §. 2. vers. *Quinto.* Et Sayr. lib. 3. de cens. cap. 11. nu. 34. colligiturq; ex his, quæ communiter tradunt Doctores in regul. *Ignorantia.* de regul. iur. in. 6.

2. *Casus.* Secundus, quando prædicta deferuntur in Christianorum vtilitatem, vt si commutentur, vel vëdantur pro ijs, quibus Christiani magis indigent, ita vt maior sit eorum commoditas, quàm damnum inde proueniens. Ita Tabien. verb. *Excommunic.* 6. nu. 5.

§. 4. Nauar. nu. 23. & Sayr. proximè citatis locis, & Vgol. hic §. 2. vers. *Tertio.*

3. *Casus.* Tertius, quando quod est res parui momenti, paruitas enim materiæ à mortali culpa excusat, sine qua excommunicatio non incurritur, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 5. & 6. & 2. 2. quæst. 66. artic. 6. ad 3. & q. 158. articul. 3. ac Doctores communiter.

4. *Casus.* Quartus, quando infideles cum proprijs armis in terras suas à fidelibus deferuntur. Ita Sayr. nu. 20. post Syluest. qui de hac re refert declarationē Greg. IX.

5. *Casus.* Quintus, ad euitandam mortem, membri abscissionem, vulnera, & similia dāna personalia, siue in persona propria, siue in maximè coniuncta, vt in vxore, filijs, parentibus, fratribus, consanguineis, & affinibus ex matrimonio vsque ad quartum gradum, & in amico fidelissimo: ad euitandam etiam omnium vel maioris partis bonorū tempo.

temporalium amissionem; dummodo tale Ecclesiæ, vel Reipubl. bonum non interueniat, ut ijs omnibus præferendum sit. Hoc ex parte docet Sayr. citato loco. Et ratio prioris partis est, quia lex humana cum tanto periculo, & detrimento obligare non intendit: & non solum proprium damnum, & malum reputatur, quod in propria contingit persona, sed etiam in valde coniunctis, & in amico, cum aliquando fratribus præferatur. Vnde metus ex his periculis ortus in virum constantem cadit. Quod simili ferè ratione de amissione omnium, vel maioris partis bonorum temporalium dicendum est, ut diffusè ostendi in Opusculo de sollicitantibus tract. 2. cap. 7. 8. & 9. quod propediem in lucem proditum spero. Secunda pars ex eo probatur; nam quando bonum commune præponderat bono particulari, legi obedire tenemur. Circa hoc tamen videnda sunt, quæ diximus

cap. 4. dis. 31. num. 3.

Sextus ponitur à Sylu. ^{6.} *6. Casus.* ubi supra numer. 61. ex aliquorum sententia, quam etiam sequitur Sayr. videlicet excusari ab hac censura deferentem prohibita, quando aliter captiui redimi non possunt: quam sententiam sequitur Vgol. vers. *Octauo*. Quod Syluest. intelligit, quando hoc fit tempore pacis, non verò si fiat tempore belli. Quæ tamen sententia non placet Toletio in Summ. lib. 1. cap. 24. sed existimat deferentes in hoc casu manere excommunicatos tam in terminis huius Bullæ, quam in terminis iuris antiqui. Prior sententia est magis pia, & idcirco in eam inclinandum existimo, dummodo grauius detrimentum ex prædictorum delatione Christianæ Reipublic. non sequatur, quam sit ex captiuorum redemptione utilitas; hoc enim de benignitate Pontificis præsumen- dum est.

CAP.

CAP. IX.

*Contra impediētes eos, qui victualia, & alia
necessaria Romam conuehant.*

TENOR BULLÆ.

8. Bulla
censura.

Etem excommunicamus, & anathematizamus omnes impediētes, seu inuadentes eos, qui victualia, seu alia ad vsum Romanæ Curiaē necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios cuiuscumque fuerint ordinis, præminentiaē, conditionis, & status, etiam si Pōtificiali, seu Regali, aut alia quauis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

Notationes circa textum.

Materia huius censuræ est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in suis victualibus, & in alijs ad vsum Romanæ Curiaē pertinentibus. Ac-

tiones prohibitæ sunt quatuor. Prima, impedire eos, qui victualia, & alia ad vsum Romanæ Curiaē necessaria adducunt. Secunda, eosdē inuadere. Tertia, prohibere, impe-

re, impedire, & perturbare, ne prædicta ad Curiam Romanam adducantur. Quarta, per se, vel per alios, qui prædicta faciunt, defendere. Comprehēdit hæc censura vniuersaliter omnes cuiusuis sint conditionis, & status: non tamen consulentes, auxiliū ve præstantes. De hac re habetur in Bulla, quæ incipit, *Inter multiplices nobis*. Greg. XIII. ann. 1587. die 7. Maij Pontificatus sui anno 6.

2. Nomine Romanæ Curia, vt notant Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 95. & 96. Vgolin. hic §. 3. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. numer. 3. non intelligitur sola familia Papæ, sed omnia Sedis Apostolicæ tribunalia, ita vt Romana Curia sit locus, vbi est Sedes Apostolica, & vbi tractantur lites, & negotia. Vnde, si Summus Pontifex eiusque tribunalia Romæ non essent, non excommunicarentur impediētes ne prædicta adducerentur Romam; excommunicarentur tamen

qui impedirent, ne prædicta ad locum, vbi tunc esset Sedes Apostolica, adducerentur. Romana igitur Curia est Romana ciuitas, quatenus in se habet Sedem Apostolicam. Non excommunicatur etiam, qui inuadit deferentem prædicta alicui particulari personæ siue vt det, siue vt vendat, cum hæc ad vsum Romanæ Curia non deferantur, sed ad vsum particularis personæ. Ita Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cænæ num. 74. Graff. numer. 95. & Sayr. numer. 4. citatis locis, quidquid in contrarium videatur dicere Vgol. §. 4. vers. *Sexto*. & §. 5. vers. *Tertio*. Ad vsum tamen Curia illa asportari dicenda sunt quæ deferuntur, vt publicè vendantur siue ab ipsis deferentibus, siue ab alijs, vt quæ deferuntur ad stabularios, pistores, & macellarios, & similes.

DISP.

DISP. LII.

Quenam sub hac censura nō impediri præcipiantur ad Curiam deferri.

AD hanc difficultatem responderi videtur ex l. *Verbo victus*. ff. de verb. sign. vbi sic dicitur; *Verbo victus continentur quæcui, & potui, cultuique corporis, quæq; ad viuendum homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem. Cetera quoque quibus tuendi, curandi ve corporis nostri gratia utimur, ea appellatione significantur.* Et ex l. *Quos nos*. cod. tit. §. *Verum viuere*. quæ sic habet; *Et vestimenta, & stramenta contineri; sine his enim viuere neminem posse.*

2. Quia tamen significatio ista in legatis, & fauorabilibus locū habet, vt docet Glos. in dicta l. *Verbo victus*. & hæc censura rigorosa est, non tam ampla significatione videtur interpre-

tandum verbum, *Victualia*, sed paulò strictius, iuxta l. *Cum hi*. ff. de transacti. §. *Qui transigit*. vbi alimento-rū nomine, habitatio, aut calceamenta non intelligantur. Et iuxta doctrinā Syluest. Tabien. & Armill. verb. *Alimentum*. numer. i. alimenta, & victualia æquiparantur.

3. Nihilominus in prima acceptione standum est. Probat; In hac censura non solum ponitur verbū, *Victualia*, sed additur, *Seu alia ad vsum Romanæ Curie necessaria*; ergo non solum excommunicantur impedientes, ne victualia deferantur, sed etiam qui impediunt deferri quidquid ad vsum Romanæ Curie necessarium est; vt frumētum, vinum, oleum, animalia viua, & mortua, ligna, papyrū, & similia, vt notat Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Ccenæ. n. 73. & Vgol. hic §. 2. per totū.

Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 96. docet excusari ab hac censura impediētem per horā, ne prædicta ad

ad Curiam deferantur. Quæ sententia tunc erit vera, quando ex tali impedimento aliud maius ab impediente præuisum non sequatur; ut si transacta hora prædicta, ob aliam causam, vel non deferantur, vel difficilè, aut cum notabili mora ad Curiam perueniant. Aliàs excommunicatio incurritur.

5. Docet etiam idè Graff. excusari impedientem res parui momenti; ut si quis, inquit ille, impediat ne cardines deferantur. Hoc tamen verum non intelligo, si de tota specie alicuius mercis loquatur, sed solum de aliqua parte modica; nulla enim est mercium species, quæ secundum se totam res parua iudicanda sit. Excusantur tamen impedientes deferri ea, quæ ad usum Curie necessaria non sunt, ut psittaci, simiæ, & similia. Excusantur etiã impedientes tabellarios, ne literas deferant, quia non est particula, quæ istos cõprehendat, nam verba illa, *Alia ad usum. &c.* explicanda sunt per præceden-

tem particulam, *viſtuala*, ut notat Vgolin. §. 5. vers. *Postremo*.

DISP. LIII.

Vtrum qui, sine animo inferendi dānum Curie Apostolicæ, impedit prædictorum delationem, excommunicetur.

1.

PARS affirmatiua hac potest ratione suaderi; In hac clausula non prohibetur animus, sed opus; nulla enim est particula ostendens animum esse primò prohibitum; ergo qui impedit ne prædicta deferantur, quocumque animo id faciat, excommunicatur: nam hoc solum in censura exprimitur. Et confirmatur; Deferens arma ad infideles, quocumque animo deferat, excommunicatur; ergo similiter impediens deferri viſtuala, quacumq; intentione im-

M   pediat,

pediat, excommunicabitur. Probatur consequentia, quia in utroque casu inferitur damnum, in primo fidelibus, in secundo Romanæ Curia; ergo si in vno casu censura ligat, similiter ligabit in altero.

2. Contraria sententia communis est; quam tradunt Caietan. verb. *Excommun.* cap. 19. Navar. in Manu. cap. 27. num. 64. Vivald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 71. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. numer. 96. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. numer. 4. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 64. Sed hæc sententia aliquo moderamine temperanda est, ut sequentibus conclusionibus patebit.

3. *Conclusio.* Prima conclusio; Gubernator impediens ob necessitatem suæ Reipub. ne ad Curiam Romanam virtualia deferantur, excommunicationem non incurrit. Hanc tenent citati omnes. Probatur; Vnusquisque gubernator tenetur necessaria suæ Reip. providere; ergo quando Respubl. his

indiget, quæ ad Curiam Romanam deferenda erant, tenetur gubernator ex iustitia impedire, ne à Republica extrahantur; ergo non excommunicatur; nullus enim ob exercitium actus ex iustitia debiti excommunicatione ligatur. Idem intelligit Vgol. hic §. 1. vers. *Non dolo.* si quis impediatur eos, qui aliunde res huiusmodi deferunt, ut in sua ciuitate remaneant, dummodo caritas annonæ ibi grauis sit. Hoc tamē solum admitterem in casu, quo in Curia non est illarum rerū, quæ asportari impediuntur, indigentia, quia tunc videtur habere locum epicheia, aliter impediētem à censura non excusarem, cum ad impediendum delationem mercium, quæ aliunde asportantur, ius non habeat.

4. *Conclusio.* Secunda conclusio; Qui, grassante peste in Romana Curia, interdicat suis ciuibus, ne prædicta ad illam cum comœtu deferant, non excommunicatur. Hanc etiam tenent

Docto-

Doctores citati. Ratio est; quia hoc non est prædictarum rerum delationem impedire, sed curare ne ad locum peste infectum cum mercibus abeuntes, inde iterum ad locum, à quo fuerunt digressi, reuertantur. Quòd si ex hoc sequatur non deferri victualia, cum pauci sint, quibus si prohibeatur regressus, illa deferre velint, id est per accidens, & penes ea, quæ per accidens sunt, ut citato loco Caietan. docet, pœne, & censuræ non intelliguntur: in hoc autem casu sanitati patriæ tantum consultitur.

5.
3. *Cōclu-
sio.* Tertia conclusio; Si pater familias prohibeat filijs, ne victualia Romam deferant, propter probabile periculum latronum, vel propter aliquod malum, quod eis probabiliter eveniet, in hanc censuram nō incidit. Ita Graff. ubi supr. Et ratio est manifesta, quia per hoc consultitur bono filiorum, quod pater familias respicere tenetur. Idē dixerim de quocumq; alio

illud ipsum prohibente ei quem scit esse occidendum, si Romam proficiscatur. In his tamen conclusionibus ad regulas charitatis attendendum est; nam quando charitatis præceptum obligat ut etiam cum aliquo periculo victualia deferantur, qui eorum impedit delationem, saltem regulariter, excommunicationem incurreret, tūc enim obligat censura.

6.
4. *Cōclu-
sio.* Quarta conclusio; Qui propter odium deferentis, ne ex delatione victualium aliquid lucretur, illa deferre impedit, hanc censuram incurrit, & ille etiam qui stante dubio practico probabili, an impedire possit, impedimentū aliquod apponit. Probatur; In utroq; casu censura obligat, nam in primo res est manifesta, cum saltem secundariò sic impediens dānum inferat Curiae Romanæ: in secundo etiā obligare certū est, quia in re dubia præceptū superioris observare tenemur, & præsumendū est iustum.

7.
Contra primam partem
M 2 huius

huius conclusionis sic arguitur; Impedientes deferre victualia non excōmunicantur, si per accidens impediunt; sed etiā in casu primæ partis huius quartæ cōclusionis damnum Curia sequitur per accidens, & præter impediētis intentionem, solius enim deferentis dānum intendit; ergo nō excōmunicatur.

8.

Ad hoc argumentum neganda est minor; nam in casu quartæ conclusionis, licet delatio victualium non impediatur ex primaria intentione, impeditur tamen ex secundaria, ac proinde non per accidens, cum tanquam medium eligatur ab impediēte ad actum illicitum, ad quem nō habet ius. Est igitur magna differentia in hoc, & in alijs casibus; nam in casibus priorum conclusio-num impediētes dici non possunt causæ per se, cum faciant opus, ad quod habent ius, imò quod facere tenentur; unde per accidēs sequitur, quod victualia non deferantur; & item

quia nullatenus delationē prædictorum impedire intendūt. In casu verò quartæ cōclusionis neq; impediēs habet ius ad illū actū, & præterea per se secūdō impedire intendit, cū hic & nunc hoc eligat, vt medium, ad nocēdum victualium delatori.

9.

Ad argumentum initio positū dicendū est in hac censura nec solū animū, neq; solū opus prohiberi, sed opus cum animo siue formali siue virtuali; qui quidē virtualis animus datur quādo fit opus, ad quod per se sequitur actio prohibita. Ad confirmationem respōdetur primò diuersā esse rationem in delatione armorū, & in prohibitione victualium deferendorū; Nā delatio armorū non sequitur ad actionem, ad quam aliquis habeat ius, ad quam victualium impediētes delationem nonnumquam illud habent. Respōdetur secūdō deferre arma ad infideles non semper hac censura prohiberi, cum aliquando sit causa ab ea excusans,

excusans, vt ex dictis cap. præcedenti constat. Vnde etiam, vt hæc censura incurratur, requiritur animus nocēdi fidelibus, saltē interpretariu⁹, & virtualis.

DISP. LIIII.

Vtrum nolēs vendere victualia ne ad Curia deferantur, hac censura puniatur.

I.

PRO parte affirmatiua arguitur primò; Nolēs vendere victualia, præsertim quando ad id saltem ex charitate tenetur, est causa impeditiua ex intentione, ne illa ad Curiam asportentur; ergo excommunicatur. Consequentia videtur bona, quia in hac censura hæc impediētes excommunicantur. Anteced. ostenditur; Illud est causa alicuius actus, quo posito ponitur actus, & quo sublato tollitur, sed posita vēditione victualium, eorum delatio ponitur, & tollitur ea sublata; ergo qui

DISP. LIIII.

181

nō vendit, cū tenetur, est causane deferantur. Quòd sit voluntaria patet, cum id supponatur.

Secundò; Non impediēs dolosē percussione Clerici, quam faciliē, & sine periculo impedire potest, excommunicatur, vt habetur c. *Quante*. de sent. exc. & nō alia de causa, nisi quia per iniquā subtractionē auxilij actio positiua percussione ei imputatur; ergo à simili, qui dolosē nō vult vēdere victualia quando potest, & tenetur, eorū delationem sic impedit, ac si positiuo actu impediret.

2.

Prima cōclusio; Qui nō ^{3.} 1. *Cōclusio* vult vendere victualia quā- *sio.* do potest, & ex charitate tenetur, ea intētionē ne ad Curia deferantur, non excommunicatur. Hanc tenet Suar. de cēl. disp. 21. sect. 2. n. 64. Et probatur; Impedire, si propriē loquendū sit, tam propria, quā comuni acceptione, secundū quas leges, præsertim pœnales, explicantur, dicit actionē positiuam, nō verò negationem actionis; sed

M₃

nolens

nolens vendere non impedit actione positiva; ergo non excommunicatur. Deinde; Per hanc censuram nullus prohibetur liberè uti re sua, quavis in utrodo aliquando peccet contra charitatem; ergo, absque violatione censuræ, potest non vendere victualia.

4.
2. *Cōclusio.*

Secunda conclusio; Minister iustitiæ, qui requisitus ut auferat impedimentum ab alio positum (nisi ad hoc sit specialiter institutus) ne victualia deferantur, & non vult ut Curia noceat, non excommunicatur; quanvis peccet contra iustitiam, & teneatur de damno. Prima pars huius conclusionis sufficienter probatur argumento primo pro præcedenti conclusione facto. Ratio verò illius moderaminis est, quia per specialem obligationem officij, quam non adimplet, censetur positivè concurrere. Secunda pars est manifesta, quia minister iustitiæ ratione officij, & stipendij obligatur ex commutativa iusti-

tia ad dicendum ius partibus requirentibus; ergo si hoc omittat, peccat contra iustitiam, & tenetur de damno.

Tertia conclusio; Qui se obligat ad deferenda victualia ea intentione, ut illa, vel non deferat, vel taliter quòd sit illorum inopia in Curia, excommunicatur. Probatur ex eo, quia iste manifestè ponit impedimentum per actionem positivam antecedentem, scilicet per obligationem, qua dolosè se obstrinxit ad victualia deferenda.

5.
3. *Cōclusio.*

Ad primum argumentum dicendum est nolentem vendere esse solum causam impeditivam per accidens, cum utatur iure suo, quanvis contra charitatem delinquat. Ad probationem respondetur maiorem esse veram de causa, ut abstrahit à causa per se, vel per accidens; Vnde ex illa non colligitur nolentem vendere esse causam per se. Nec sufficit animus impediendi, cum non detur actio externa prohibita.

6.

bita.

7. Ad secundum respōdetur dupliciter iuxta duplicem explicationem Gloss. ad illum textum: primò cōcedendo maiorem, si intelligatur de illis, qui ex officio percussione Clerici impedire tenentur; ex hoc tamen nihil concluditur, quia nolens vendere non tenetur vēdere ex officio: secundò admittendo maiorem, etiam si de illis intelligatur, qui dolosè percussione Clerici non impediunt; sed negando minorem. Ratio est, quia in casu illius textus datur specialis cēsura, qua sublata excommunicatio non incurritur.

DISP. LV.

Vtrum spolians pecunia deferentem victualia ad Curiam Romanam, hac censura inuoluatur.

I Valduis in Candel. in explan. Bullæ Coenæ

numer. 75. quem sequitur Sayr. lib. 3. de cens. cap. 12. num. 4. ex sententia cuiusdam Doctoris Salmantini, docet non incurrere hanc censuram, qui deferentem victualia pecunijs tantum spoliatur; quod nulla facta distinctione asserit.

Vt igitur quid dicendū sit statuamus, sciendum est spoliante pecunijs illum, qui victualia deferat, vel id facere ratione talis delationis in odium Curiae, vt victualia non deferantur: vel tantum vt furetur, nullo habito respectu ad Curiam: & in utroque casu aut spoliare quando actu victualia asportat, aut quando vult emere, vt deferat.

Hoc posito sit prima conclusio; Qui spoliatur pecunijs deferentem victualia in odium Curiae, ne rursus illa audeat deferre, hanc censuram incurrit. Ratio huius conclusionis est manifesta, quia in casu illius verè, & formaliter inuaditur deferens victualia, impediturque iniuste ne ea asportet.

M4

Secun-

3. *Cōclu* Secunda cōclusio; Spo-
 2. *sio.* lians pecunijs delatorem
 victualium, quando actu
 defert, nō excommunicatur,
 si illum vt fur tantum
 spoliet. Probatur; Materia
 huius censuræ, vt supra
 diximus, est sacrilegium
 contra Sedem Apostolicā,
 quæ in suis victualibus of-
 fenditur; sed sic spoliatus
 nec impedit delationem
 victualiū, nec intendit Se-
 dis Apostolicæ iniuriam;
 ergo non excommunicatur.
 Iuxta hanc conclusionē lo-
 cuti sunt Doctores citati.

4. Tertia conclusio; Qui
 3. *Cōclu* scienter spoliatus pecunijs
 3. *sio.* euntem ad emenda victua-
 lia, vt in Curiam deferat,
 nō excommunicatur, nisi
 ea intentione id faciat, ne
 deferantur. Probatur pri-
 ma pars; Spoliatus in hoc
 casu nec intendit impedi-
 re victualium delationem,
 nec Sedis Apostolicæ in-
 iuriam; ergo non excom-
 municatur. Secunda pars
 ex eo suadet, quia non
 potuit maius impedimen-
 tum apponi delationi vic-
 tualium.

5. Contra secundam con-
 clusionem arguitur; Qui
 spoliatus pecunijs deferentē
 victualia ipsū inuadit; ergo
 excommunicatur; excommu-
 nicatur enim per hanc clau-
 sulam inuadentes eos, qui
 victualia deferunt. Et con-
 firmatur; Summus Pontif.
 per hanc censuram dela-
 tores victualiū defendere
 intendit, facit enim distin-
 ctionem inter impedire, &
 inuadere, ita vt impedire
 videatur referendū ad de-
 lationem victualium, inua-
 dere autem ad personam
 deferentis.

6. Contra tertiam conclu-
 sionem arguitur etiam; in
 casu enim illius, qui fura-
 tur pecuniam, per se, licet
 secundo, intendit dam-
 num Curiae, cum per se
 intendat prædictorum de-
 lationem impedire, eo
 quod vult ablationem pe-
 cuniæ, ex qua per se sequi-
 tur non deferri victualia.

7. Ad primum istorum di-
 cendum est non excom-
 municari quemlibet de-
 ferentis victualia inuasorē,
 sed eum tantum, qui illum
 vt

vt deferentem inuadit.

Ad confirmationem negandum est intentionē Summi Pontificis esse defendere primò personam deferentis; solum enim illam defendit, quatenus defert, ita vt primariò intentum sit prohibere, ne Sedi Apostolicę in delatione suorum victualium iniuria aliqua irrogetur: secūdariò verò intentum sit defendere personas non in se præcisè consideratas, sed ne cum Sedis Apostolicę iniuria offendatur: quæ iniuria nō datur per solam pecuniarum ablationem sine intentione impediendi delationem victualium. Quod ex eo colligi potest, quia non est verisimile quòd Ecclesia sub tam graui censura defensionē particularium personarum intendat: nam in omnibus alijs huius Bullę semper ad bonum commune attenditur. Vnde particula, *Inuadentes*, non ita referenda est ad personam delatoris, quasi ipsam per se respiciat, sed quatenus in ea Se-

des Apostolica offenditur. Ex quo sequitur non excommunicari hic, qui ex odio, vel passione percutit, aut occidit prædicta deferentem, cum tunc non per se, sed per accidēs impediatur delatio.

Ad aliud argumentum negatur antecedens. Et ad probationem negandum similiter est latronem velle delationem victualium impedire, cum solum intendat furtum, ex quo per accidēs sequitur victualia nō deferri; nam eorum delatio non est per se coniuncta cum pecunia istius.

DISP. LVI.

Vtrum obligantes eos qui victualia deferunt, ad soluenda pedagia, excommunicentur.

Prima conclusio; Qui prædictos obligant ad soluenda iusta pedagia, nō excommunicantur. Hanc *Conclusio* docet

docet Viuald. in Candel.
in explanat. Bullæ Cœnæ
num. 70. quam ex eo pro-
bat, quia in Bulla Greg.
XIII. apponebantur hæc
verba, *Vel pro eis*, scilicet;
viſtualibus, *aliquid exigūt,*
aut ſoluere faciunt: quæ ver-
ba ab alijs Bullis ablata ſūt.
Hoc tamen fundamētum
firmum non eſt: nam etiā
tempore Gregor. licitum
erat à prædictis deferen-
tibus exigere iuſtum tribu-
tum, eo quòd Summus
Pontifex, vel non poteſt,
vel non intendit auferre à
Principibus Chriſtianis po-
teſtatem, quam habent ad
iuſta tributa imponenda.
Niſi fortè Greg. intellige-
ret de illis, qui in imponē-
dis tributis ipſi ſubiſciebā-
tur. Nihilominus, vt exiſ-
timo, de imponentibus in-
iuſtum tributum ad dela-
tionem viſtualium impe-
diendam, loquebatur. Fū-
damentum igitur conclu-
ſionis eſt non intendere
Summum Pontif. per hanc
clauſulam remouere iuſta
impedimenta, cuiusmodi
ſūt impoſitio iuſta tributi.

Secunda cōcluſio; Qui ^{2.}
in odium Sedis Apoſtol. ^{2. Cōclu-}
obligāt deferentes viſtua- ^{ſio.}
lia ad ſoluenda iniuſta pe-
dagia, in hanc excōmuni-
cationem incidunt. Hæc
concluſio eſt manifeſta;
nam qui hoc faciunt in
odium Curix, impediunt
& perturbant viſtualiū de-
lationē; quod per hūc ca-
nonē expreſſè prohibetur.

Tertia concluſio; Qui à ^{3.}
deferentibus viſtualia, & ^{3. Cōclu-}
ab alijs exigunt iniuſtum ^{ſio}
tributum omnibus vniuer-
ſaliter poſitum, non excō-
municantur per hanc clau-
ſulam. Probat, quia hoc
loco non intendit Sūmus
Pontifex niſi remouere ea
impedimenta, quæ forma-
liter apponuntur ad impe-
diendam delationē viſtua-
lium, quod in caſu huius
cōcluſionis nō datur, cū
huius tributi impoſitio ſit
vniuerſalis, & non in odiū
Curix facta. Dixi, *Per hanc*
clauſulam, quia per quintam
certum eſt imponentes in-
iuſta tributa excommuni-
cari, vt vbi dictum eſt.

CAP. X.

*Contra lædentes eos, qui ad Curiam Roman.
veniunt, vel ab ea recedunt, & sine iuris-
dictione vexantes eos, qui ibi
commorantur.*

TENOR BVLLÆ.

9. Bulla
censura.

Etem excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, à Nobis, vel Nostris Iudicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia, audent perpetrare.

Notationes circa textum.

Materia huius censure, ut notat Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* c. 14. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostol. in personis, quæ sub sua

protectione sunt. Actiones prohibitæ quinque assignantur; prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, spoliare; quarta, capere; quinta, detinere: siue hæc pro-

propria, siue aliorum opera
fiant. Personarum, contra quas
exerceri prohibentur hu-
iusmodi actiones, sunt Ve-
nientes, Recedentes, aut
in Curia Commorantes.
Cum hac tamen differen-
tia, quod ut incurratur
censura ob aliquam istarum
actionum circa venientes,
vel recedentes a Curia, sa-
tis est ipsos interficere, mu-
tilare, &c. siue per se, siue
per alium. Ut verò incur-
ratur ob predictas actiones
circa commorantes in eâ-
dem Curia necesse est, ut
authoritate temerè vsur-
pata aliquid istorum in eos
exerceatur.

DISP. LVII.

*Quinam dicantur Ve-
nientes, Recedentes,
& Morantes in Curia.*

I. **P**RO resolutione sit pri-
ma conclusio; Venien-
tes ad Curiam Roman. ab
ea recedentes, & in ea mo-
rantes illi tantum intelli-
guntur, qui ratione Ponti-

ficis veniunt, & commo-
rantur. Hanc conclusio-
nem tenent Caiet. in Sum.
verb. *Excommunic.* cap. 14.
§. *Sed sunt.* Nauar. in Manu.
cap. 27. num. 65. Tolet. in
Summ. lib. 1. cap. 25. dub. 1.
Suar. de cels. disp. 21. sect. 2.
num. 65. & Sayr. lib. 3. de
cens. cap. 13. num. 3. Patetq;
ex dictis cap. præced. in
annot. circa textum, ubi
declaramus quid per
Curiam Rom. intelligere-
tur; est enim locus ubi re-
sidet Summus Pontifex, &
Sedes Apostolic. Ex quo
infertur non intelligi hanc
censuram de venientibus
Romam, recedentibus, &c.
quando ibi Sedes Apосто-
lica non est. Si verò Sedes
Apostolica alio in loco
fuerit, de illuc venientibus
interpretanda est. Infertur
etiam non interpretari de
venientibus alio, quam
Romani Pontificis intui-
tu, ut si pro negotijs sæcu-
laribus a Sede Apostolic.
minimè dependentibus
veniant, ut qui ad vineas
fodiendas, ad agros, & hor-
tos colendos Romam veniunt
rediens

rediens à Romana Curia, postquā est in domo sua iam priuilegio nō gaudet. Vagabundus vbi primum à Curia recedit censetur esse in suo domicilio, quia totus terrarum orbis est ipsi patria, & sic qui illum cedit censuram huius canonis non violat. Ita Vgol. hic §.3. num.1.

2. *Cōclu* Secunda conclusio; Illi *sio.* dicuntur ratione Romani Pontificis ad Sedem Apostolic. venire, qui non ob alia negotia veniūt, quā ob ea, quæ in bonum ipsius Sedis Apostolic. ordinantur. Videtur colligi hæc conclusio ex differentia in inter hanc clausulam, & duodecimam, in qua percutientes eos, qui super proprijs causis ad Curiam Romanam recurrunt, excommunicantur; ergo eos tantum hoc loco excommunicari iudicandum est, qui ad prædictam Curiam veniūt pro causis ad ipsius bonum spectantibus. Qui igitur huiusmodi venientes interficiunt, mutilant, &c. siue quando veniunt,

siue quādò, peracto negotio recedūt, siue quandiū, ipso durante, in Curia cōmoratur, in censuram huius canonis prolabantur. Qui verò interficiunt, &c. ob alias causas venientes, hanc censuram non incurrun. Intelligitur hæc censura de quibuscumque venientibus, siue fideles, siue infideles, aut hæretici sint, quia hi omnes sub Ecclesiæ tutela accipiuntur. Intelligitur etiam de illis, qui eos comitantur, quia quando priuilegium alicui conceditur, & seruis suis, & familiæ, sine quibus concessio priuilegio cōmodè, & pro honoris dignitate vti nō potest, cōcedi cēsetur, vt habetur in c. *Licet.*

§. *Cū cōcedatur.* de priu. in 6.

3. *Cōclu* Tertia conclusio; Qui *sio.* venientes (vt prædictū est) propter delictum occidūt, &c. siue publica, siue priuata autoritate id faciant, censura huius canonis nō implicantur. Hanc tenet Vinald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 81. quem sequitur Sayr. vbi supra

supra num. 8. Et probatur; Summus Pontifex non intendit per hanc clausulam criminosos defedere, alias enim censura hæc prauis hominibus ad multa perpetranda facinora occasionem præberet: ergo. &c. Et confirmatur; Iurans securitatem non tenetur illam seruare de nouo delinquenti, ut cum Baldo docet Pannorm. cap. *Ego N.* de iure iurand. fol. 130. col. 2. nam securitas, seu saluusconductus non est defensio nouorum criminum; ergo similiter in nostro casu securitas veniendi ad Sedem Apostol. non est delinquentium protectio. Si igitur prædicti in itinere, siue ante illius inceptionem delinquant, sine timore censuræ comprehendi, & puniri possunt.

4.
4. *Conclusio.*

Quarta conclusio; Qui præfatos venientes. &c. interficiunt, mutilant. &c. vel quia sic veniunt, vel nulla præcedente causa, per hanc clausulam excommunicantur. Hanc docent Autores pro præcedenti

conclusionem citati, citatis etiam locis, quanuis Viual. num. 80. sibi videatur contrarius. Prima pars huius conclusionis ex eo est manifesta, quia venientes, quales sunt formaliter, percutiuntur. Secunda verò pars inde colligitur, quia talis occisio virtualiter in iniuriam Romanæ Curiae cedit, ex offensione enim venientium ad Rom. Curiam nulla præcedente causa ipsa maximè læditur. Ut quis dicatur mutilare, satis est, quod partem membri abscindat: mutilare enim abscindere est arg. cap. pen. de corp. vit. iuncto cap. *Si quis absciderit.* dist. 55. at qui partem abscindit abscindere sine dubio dicitur, ut colligi potest ex c. *Qui partem.* dict. dist. 55 ubi qui partem cuiuslibet digiti sibi abscindit irregularis efficitur. Nō sufficit tamen dentem euellere, quidquid vellit Vgol. hoc loco ad illud verbum, *Mutilat.* vers. *An igitur.* eo quod dentes propriam officium habent in corpore: nam dentes inter

ter membra non numerantur, ut tradit Innocent. in c. *Significavit*. de corp. vit. Non sufficit etiā verberare aut vulnerare, cum de his actionibus Summ. Pontif. nō loquatur. Spoliare hoc loco cēsendus est, ut Vgol. tradit in verb. *Spoliant*, qui vxorē, vel filios, aut seruos adimit, quos quis secū defert ad Apostolicam Sedē vadens, non verō si spoliēt ijs, quæ domi reliquit. Si quis tamen spoliēt eūtem ijs rebus quas illi accōmodauit ut vadēs Romā secū deferret, excommunicatur cū ex eō quod frāgit cōtractum iniuriam faciat. Si tamen non ea intentione accommodauit, sed ut domi vteretur, nō erididerim excommunicari, siue auctoritate iudicis siue propria accipiat, quia nō facit iniuriam si auctoritate iudicis accipiat; si verō propria, non facit iniuriam in re, sed in modo.

5. Quinta conclusio, *Morantes* in Curia illi censentur, qui occasione illius in ea detinentur, quos ad Cu-

riam venire diximus. Ita Vgol. hic ad illa verba. *Nec non i^{us} verf. Quo ad secundam*. quia pars legis alteram decernit, & antecedentia, & consequentia arg. l. *Si seruus plurim* §. fin. ff. de leg. 2. Idem etiam ostendit particula, *Morantes*, quæ non significat habentes domicilium: quidquid in cōtrarium dicant Caiet. Tolet. & Sayr. locis in 1. concl. citatis. Vnde simul atque aliquis in Curiam domicilium transtulit, hoc privilegio non gaudet, atq; adeo qui actiones hoc canone prohibitas in Romanos ciues exercent, aut in alios qui etiam ratione Curie Romanæ in ea degunt, in hanc censuram non incidunt.

DISP. LVIII.

Utrum exercentes per alios actiones hoc canone prohibitas, & qui aliorum nomine illas

illas exercent excommunicentur.

IN hac difficultate ea primò se offert dubitandi ratio, quia hoc loco sunt prohibitiones diuersæ, aliter enim hic textus se habet circa venientes ad Curiam, & ab ea recedentes, aliter circa morantes in ea: nam qui hos interficiant, nisi id autoritate usurpata faciant, non excommunicantur, qui verò illos, etiã si priuata autoritate id efficiant, excommunicationem incurrunt. Cum ergo in prima prohibitione ponantur illa verba, *Sua, vel aliorum opera*, quæ in secunda non apponuntur, signũ est interficientes per alios non excommunicari.

2. Quòd aliorum nomine exercentes actiones hoc canone prohibitas, in excommunicationem non incidunt, ex eo suaderi videtur, quia, vt patet ex verbis Pontificis, ille interfector morantium in Curia excommunicatur, qui eos

prætextu autoritatis temerè usurpatæ occidit, sed qui iussu alterius hoc præstat est purus executor, nec autoritatẽ usurpat; ergo non excommunicatur.

Prima conclusio; Qui non usurpando autoritatem ordinariam, vel delegatam interficit, mutilat, &c. morantes in Curia, siue per se hoc faciat siue per alios, per hunc canonem non excommunicatur. Pater conclusio ex verbis Pontificis. Dixi, *Per hunc canonem*. quia per alium, vt in sequentibus patebit. excommunicabitur. Ex hac conclusione sequitur non excommunicari hoc loco, qui morantem in Curia vt fur spoliat, vel vt inimicus interficit.

Secunda cõclusio; Qui usurpando autoritatem prædictos per alios interficit hanc excommunicationem incurrit. Hanc tenet Suares de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 66. circa finem. Probatur; Interficiens autoritatiuè interficit per alios, scilicet per ministros

3.
1. Cõclusio.

4.
2. Cõclusio.

CAP. X.

ministros ; sed hoc loco excommunicatur interficientes authoritatiue ; ergo excommunicatur quando per alios interficiunt. Et confirmatur , quoniam alias hæc censura nullius esset effectus, cum nullus sit qui authoritatiue per se ipsum interficiat.

5.
3. *Conclu-
sio.* Tertia conclusio ; Qui de authoritativo alterius mandato morantem in

DISP. LVIII. 194

Curia interficit, &c. huius canonis censura ligatur. Hanc etiam tradit Suares cit. loco. Et ratio est, quia huiusmodi interfectio cefitur vna persona cum mandante, nec operatur, nisi sub illius nomine, & iurisdictione, atque adeo per authoritatem operatur, nam omnes iustitie executores per authoritatem operantur.

N CAP.

CAP. XI.

*Contra ledentes Romipetas ac peregrinos,
etiam in Urbe morantes, vel ab ea recedentes.*

TENOR BULLÆ.

10. Bulla
censura.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

Notationes circa textum.

I. **M**ateria huius censure, vt notat Caieran. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 13. est sacrilegium, quo inuadundur ad sanctam Urbem pergentes, seu Romam venientes. Dicitur Roma *Urbs*, per excellentiam, vt potè quia totius orbis in temporalibus fuit caput, estque modò in spi-

ritualibus. Actiones in ea prohibita circa Romipetas, & peregrinos, sunt nouem: primæ sex principales, aliæ accessoriae: prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, vulnerare; quarta, detinere; quinta, capere; sexta, deprædari; septima, auxiliari; octaua, cōsulere; nona fauere.

Vt

2. Vt hæc excommunicatio incurratur, tres conditiones requiruntur, vt citato loco notat Caietan. & cum eo Sayr. lib. 3. de cens. cap. 14. Prima est, quòd actiones illæ in Romipetas, seu peregrinos exercentur. Vgolin. hic §. 2. vers. *Quarto. & Quinto.* existimat peregrinorum nomine comprehendietiam hæreticos, & schismaticos, dūmodo deuotionis causa veniant, & non negent potestatem Summi Pontificis, Iudæietiam, qui Christiani fieri volunt. Secunda est, quòd ad Urbem veniant, in ea morentur, vel ab ea recedant. Tertia, quòd deuotionis, aut peregrinationis causa Romam veniant. De hac materia habetur in cap. *Si quis Romipetas.* 24. quæst. 3.

3. Circa literam huius textus sciendum est nomen, *Romipetas*, esse magis amplum, quàm nomen, *Peregrinos*: nam Romipeta omnis ille dicitur qui Romam venit. Vnde ciuis Romanus veniens Romam Ro-

mipeta appellatur, peregrinus tamen dici nō potest. Graff. lib. 4. decis. c.

8. num. 98. docet Romipetam esse illum, qui deuotionis causa Romam venit, siue equestri, siue pedestri digressu, peregrinū verò, qui pedestri itinere, cū habitu peregrino deuotionis causa Romam petit. Deuotionis, & peregrinationis nomina idē hoc loco significāt: solū enim (vt notat Caiet. sup.) differūt penes exteriorē manifestationē. Nam deuotio actus est interior, peregrinatio verò exteriora solita est habere signa, & vulgariter, qui deuotionis causa pergunt dicuntur peregrini.

4. Notat etiā Caiet. & post illū Viuald. in Cand. in explan. Bull. Cœn. n. 78. Tol. in Sum. lib. 1. c. 25. & Sayr. vbi sup. n. 4. hunc canonē non Papam, Curiam vè Romanam, sed Urbem Romanam respicere. Vnde si Papa, vel Curia Romæ non essent, adhuc percutientes Romipetas excommunicarentur, cum hæc

N 2 censu-

cenſura in fauorem viſitā-
tium limina Apoſtolorū
ſanciat. Excomunicatio
iſta ad percutiētes, mutilā-
tes, &c. peregrinos in Hie-
ruſalem, vt citati Doctores
referunt, olim extendeba-
tur.

5. Quæ diximus cap. præ-
cedenti circa venientes ad
Sedem Apoſtolicam, huic
capiti applicāda ſunt. Vn-
de ſi Romipetæ, & pere-
grini crimen aliquod com-
mittant, per iudicem pu-
niri poſſunt: imō ſi quis
eos percufferit occasione
ab eis accepta, hanc cen-
ſuram non incurrit, iuxta
dicta cap. præceden. diſp.
57. conſuſ. 3. quidquid in
contrarium dicere videan-
tur Caiet. cit. loco, & Nau.
in Manu. cap. 27. num. 65.
§. *Quinta*. Non excommu-
nicatur etiam qui aliquam
prædictarum actionū exer-
cet in eum, qui Romam ve-
nit, vt in domū ſuā vadat,
vel vt amicum viſitet, eo
quod deuotionis, aut pere-
grinationis cauſa non ac-
cedit. Ita Caiet. & Say. vbi
ſup. Nec excomunicatur

percutiēs eum, qui litis, vel
curioſitatis cauſa Romam
venit, & poſtea occaſiona-
liter limina Apoſtolorum
viſitare intendit, cū deu-
tio principalis cauſa veniē-
di eſſe debeat. Sic Graff. n.
100. Si tamen æqualiter, &
deuotionis, & negotij cau-
ſa illuc eat, exiſtimo quod
excomunicatur illū percu-
tiēs, eo quod verba Bullæ
ei cōueniant. Nō excomu-
nicatur etiam, qui pere-
grinū ab alio mortuū ſpo-
liat, vel ab ipſo viuo aliquid
clam furatur, quia propriè
nō dicitur deprædari, nam
deprædari eſt apertè, & per
vim aliquid alicui auferre.
Nec qui aliquā ex prædictis
actionib⁹ exercet in illū qui
poſtquā iter arripuit, vel
Romā peruenit animū pe-
regrinādi mutauit, aut loca
pia viſitare noluit, cū iam
deſinat eſſe peregrinus.

6. Vt dantes auxilium, cō-
ſiliū vel fauorem in prædi-
ctis actionibus excomuni-
centur, requiritur quod ſe-
quatur effectus, aliās in hāc
cēſurā nō incidēt, vt notat
Graff. cit. loco. Et ratio eſt,
quia

quia, vt habetur l. i. §. *Hæc autem verba*. ff. quod quisq; iuris. verba cū effectu intelligenda sunt. Dantes cōsiliū ad interficiendum Romipetas excōmunicatur, etiam si sola sequatur vulneratio. Ita Vgol. vbi sup. ad illa verba, *Et in ijs*.

DISP. LIX.

Vtrum percutiēs morantem Romæ deuotionis causa excōmunicetur.

Rationē dubitādi in hac difficultate præbent verba illa Pōtif. *Et in ea morātes*, in quibus pars affirmatiua videtur definiri. Et cōfirmatur, quoniam eadem videtur ratio circa morātes in Curia, & ad ipsam veniētes, nam hæc cēsura in fauorē visitatiū limina Apostolorū sancitur, quod morātes in Curia deuotionis causa proculdubio faciūt.

2. Sit pro resolutione prima cōclusio; Percutientes solūmodo morātes in Curia deuotionis causa, qui

Romipetæ, & peregrini dicūtur, excōmunicationem huius canonis incurrunt. Hanc tenet Caiet. in Sum. verb. *Excommunicatio*. c. 14. Sayr. lib. 3. de cens. c. 14. & Grass. lib. 4. decis. c. 18. nu. 100. Et ratio est quoniam particula, *Morātes*, vt ex ipso contextu patet, ad præcedētes scilicet, *Romipetas, & peregrinos*, quos hoc loco Summ. Pontif. defendere intendit, refertur. Quādiu igitur peregrinus, & Romipeta Romæ detinentur, tādū per hanc censuram ab iniurijs defēdūtur. Et hoc fit cōformiter ad ius canonicū secūdum quod priuilegium datum ad eundem, intelligitur datū ad morādum, & recedendū, c. *Quia diuersitatem*. de cōcessione præben. & c. *Statutum*. §. *In præferēdo*. de rescrip. in 6.

Secunda conclusio; Si mulatq; Romipeta, & peregrinus, postquam Romā veniunt, eligunt ibi manere, & in ea, vt cæteri in Vrbe morantes, domicilium ponunt, etiam si deuotionis causa hoc faciant, non

N 3 cen

cēsentur peregrini, & Romipetæ, nec ipsos percutientes excommunicantur. Prima pars huius conclusionis ex eo est manifesta, quia peregrinus, ut peregrinus, domicilium non habet in ea parte, in qua peregrinus dicitur, atque adeo per hoc quod Romæ domicilium eligit, desinit esse peregrinus. Ex hoc manifeste sequitur secunda cōclusionis pars. Nam, ut cōclusionē præcedenti dictum est, solummodo in percutientes Romipetas, & peregrinos censura ista lata est.

4.
3. *Cōclu-
sio.* Tertia conclusio; Qui percutit Romipetas, & peregrinos, antequam proficiantur, aut postquam redierint, hoc canone non plectitur. Hanc tenent Caiet. & Sayr. citatis locis. Et probatur; In hac clausula excommunicantur percutientes Romipetas, & peregrinos ad Urbem ac-

cedentes, vel ab ea recedentes; atqui de prædictis non verificatur quod sint Romipetæ, & peregrini, neque quod sint accedentes, vel recedentes; ergo qui eos percutiunt, in censuram non incidunt. Romipeta tamen censetur, qui postquam iter arripuit, in domum suam reuertitur ad suscipiendam rem aliquā, ut secum deferat, quam secum portare oblitus erat. Idem dicendum est de eo, qui dū est in itinere aliquod diuertit, ut amicum visite: quoniam adhuc censetur Romam petere.

Ad rationem dubitandi patet solutio ex dictis. Ad confirmationem dicendū est Romipetas tantum, & peregrinos, quandiu tales sunt, voluisse Summum Pontificem defendere, & in ijs, quæ ex legislatoris voluntate dependent, non valet argumentum ex paritate rationis.

CAP. XII.

*Contra offendentes S. R. E. Cardinales, &
alios Prælatos.*

TENOR BULLÆ.

II. Bullæ
censuræ.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à suis Dioccesibus, Territorijs, Terris, seu Dominijs eijcientes: Nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eis auxilium, consilium, vel fauorem.

Notationes circa textum.

1.

Materia huius censure, ut notant Caiet. in Summ. verb. *Excommunicatio*. cap. 11. & 12. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 101. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 2. est sacrilegium,

quo Ecclesia in suis principalibus membris læditur. Actiones principales prohibita sunt octo. Prima, interficere; secunda, mutilare; tertia, vulnerare; quarta, detinere; quinta, capere;

N 4

sexta,

sexta, carcerare; septima, hostiliter insequi; octaua, eijcere à suis locis. Actiones accessoriae sunt quinque. Prima, mandare; secunda, ratum habere; tertia, auxiliari; quarta, consulere; quinta, fauere. Personae, quae praedictis actionibus offendi prohibentur, sex numerantur. Prima, Cardinales; secunda, Patriarchae; tertia, Archiepiscopi; quarta, Episcopi; quinta, Sedis Apostolici Legati; sexta, Nuntij. Loca, è quibus ne eijciantur, Summus Pontifex vetat, sunt quatuor. Primus, Dioeceses; secundus, territoria; tertius, terrae; quartus, dominia. De materia huius canonis tractatur in iure canonico cap. *Felicitis*. de poen. in 6. Extrauag. *Super gentes*. de consuetud. Clement. *Si quis suadente*. de poen.

2. Hostiliter insequi, (vt notant Sylu. verb. *Excom.* 7. num. 23. & Sayr. vbi sup. num. 7) est insequi vt hostem, & inimicum capitalem, vel publicè, & manifestè, in quo sensu sumitur

hostile in cap. *Si quis* o. 3. ii. quæst. 3.

3. Circa eijcientes notant Nauar. in Manu. cap. 27. num. 67. §. *Quinta*. Graff. vbi supra, & Sayr. etiam citato loco, nu. 8. eiectionem hoc loco prohibitam illam esse, quae praedicti à terris, & locis ipsorum proprijs eijciuntur. Vnde, vt hæc censura incurratur, non sufficit quod à Regis curia eijciantur, quamuis in hoc casu incurratur illa, quae habetur in dicta Clement. *Si quis suadente*.

4. Notant etiam Nauar. & Graff. citatis locis non solum iudices, & Principes eijcientes praedictos à terris suis, sed etiam lictores iussa exequentes excommunicari. Et ratio est; tum, quia huiusmodi lictores sunt verè eijcientes; tum etiam, quia, vt supra diximus, cap. 10. disp. 58. conclus. 3. exequentes censentur vna persona cum mandante, & idè est vtriusque delictum.

DISP.

DISP. LX.

*Vtrum interficientes
Cardinales, qui non
dum habent capellum,
excommunicentur.*

Ratio dubitandi à parte
negatiua se offert, quia
constitutio ista, secundum
quod pœnalis est restringi
debet; ergo non est inter-
pretanda, nisi de Cardina-
libus habentibus omnia
Cardinalatus insignia.

I. Sit nihilominus conclu-
Conclu- sio; Qui actiones hoc cano-
sio. ne prohibitas in Cardina-
lem nominatum, & qui
iam assensit, licet capellum
non habeat, exercet, huius
excommunicationis reus
efficitur. Hanc tenent Pa-
ludan. in 4. dist. 18. quæst. 3.
art. 2. casu 16. & Sayr. lib. 3.
de cens. cap. 15. num. 3. Et
probatur; Simul atque in
Cardinalem aliquis nomi-
natur, & assentit, verè, &
propriè Cardinalis effici-
tur, nam capellum accidē-
tarium est; sed percutiens

Cardinalem excommuni-
catur; ergo qui huiusmodi
percutit, hac censura liga-
tur. Idem est si Cardinalis
Cardinalem interficiat, vel
idem seipsum, aut quam-
cumque actionem ex pro-
hibitis exerceat in se, vel in
alium. Ita Vgol. hic §. 2.

Ad rationem dubitan-
di respondetur legem quā-
tumcumque pœnalem nō
restringi in eo casu, de quo
secundum proprietatem
verborum, & communem
acceptionem verificatur,
quod circa Cardinales
non habentes capellum
contingit: nec ad acciden-
taria attendendum est,
quando omnia substantia-
lia dantur.

DISP. LXI.

*Vtrum interficiēs Epif-
copum non consecra-
tum censuram huius
canonis incurrat.*

Partē huius quæstionis
affirmatiuā tenet Graf.
lib. 4. decis. c. 18. num. 102.
falso pro ea citās Armillā,
&

& Nauar. Eius tamen sententia sic probari potest primò; Hæc constitutio est Episcopis fauorabilis; ergo quamuis interfecto-ribus videatur odiosa, qua ex parte est fauorabilis, extendi debet, ac proinde in illa particula, *Episcopos*, non consecrati etiam includuntur. Consequentia probatur ex cap. *Si quis suadente diabolo*. 17. quæst. 4. ubi excommunicantur percutientes Clericum, vel Monachum: quæ constitutio, licet odiosa percutientibus, quatenus Clericis, & Monachis est fauorabilis, ad percutientes professos, cōuersos, & nouitios extenditur.

2. Secundò; Episcopus electus adhuc non confirmatus verè, & propriè est Episcopus; ergo qui illum interficit, per hunc canonem excommunicatur. Cōsequentia est bona. Antecedens ex eo videtur certum, quia Episcopus confirmatus ante consecrationem potest actus iurisdictionis exercere: vt docet

Nauar. in cap. *Accepta*. de rescrip. in solutione 8. oppositionis num. 31. iuxta cap. *Nihil*. de electione.

Sit tamen conclusio; ^{3.} *Conclu-
sio.* Interficiens Episcopū non consecratum, siue tantū sit electus, siue etiam confirmatus, huius canonis pœnam non incurrit. Hæc docent Armilla verb. *Excommunic.* excommunic. 3. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 67. §. 8. Viuald. in Cādel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu. 88. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 25. Suar. de cens. disput. 21. sect. 2. num. 69. & Sayr. lib. 3. de censu. cap. 15. numer. 4. Et probatur; Episcopus non consecratus non est verè, & propriè Episcopus, licet sit administrator; ergo illius intersector hac censura non plectitur; in pœnalib⁹ enim non extenditur lex ultra verborum proprietatem. Antecedens est communis Iuristarum sententia. Gloss. in Clement. 2. verb. *Pontificum*. de celebrat. Miss. Archidiaconus in cap. *Illud*. 23. dist. Sylu. verb. *Excom.* 7. nu.

7. nu. 44. & Caiet. verb. *Excommunic.* cap. 12. Et ratio est, quia Episcopatus est dignitas, & ordo supra Sacerdotium, & Episcopus in sui cōsecratione accipit characterem, siue nouum, siue extensionem precedentis, in ordine ad corpus Christi mysticum, per quē Episcopus efficitur. Et cōfirmatur, quoniam Episcopus electus, & confirmatus tantū ab Episcopatu repelli potest, vt docet Nau. in cap. *Si quando.* de rescrip. except. 10. num. 13. ex sentent. Cardin. & Imol. in cap. *Ex parte.* de Cler. & grotan.

4. Ad primum argumentum in contrarium negatur consequentia. Et ratio est, quoniam hæc Episcoporum immunitas non datur propter iurisdictionē, sed propter consecrationem, quæ in proposito deest. Ad probationem exc. *Si quis suadente.* dicendum est immunitatem illam Clericis datam ob dignitatem ordinis eis conferri; vnde ordinati omnes Cle-

rici dicuntur, quoad Monachos verò extensionem fieri per alia iura, vt videre est in cap. *Monachi.* c. *Parochianos.* cap. *De monialibus.* cap. *Cum illorum.* de sentent. excommun. cap. *Religioso.* §. fin. & ibi Gloss. in verb. *Non possit.* de sentent. exc. in 6.

Ad secundum negatur antecedens. Et ad probationem decendum est posse quidem Episcopum ante consecrationem in aliquo casu iure permissio actum iurisdictionis exercere, inde tamen non sequi esse verē Episcopum, cum Episcopatus non in iurisdictione, sed in ordine cōsistat.

DISP. LXII.

Vtrum omnes interficientes Cardinales, Archiepiscopos, &c. vel ad id dantes auxilium, consilium, vel fauorem, hoc loco excommunicentur.

Pars

PARS affirmatiua hac vnica ratione suaderi potest; Hæc immunitas propter dignitatem personarum confertur, quæ interfici absolutè, & nulla facta distinctione, prohibentur; ergo ex quacumq; causa interficiantur, censura incurritur; cum semper dignitas personalis, & persona interfici prohibita offendantur.

2. *1. Conclusio.* Prima conclusio; Qui per ignorantiam, vel cum moderamine inculpatae tutelæ, in sui suorum vè bonorum defensionem, Cardinalem, Archiepiscopum, &c. interficit, hac censura non ligatur. Hanc tenent Syluest. verb. *Excommunic.* 7. num. 3. Tabien. verb. *Excommunic.* 5. casu. 2. §. 3. Nau. in *Manu.* cap. 27. num. 67. §. *Sexta.* Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 69. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 5. & Vgolin. hoc loco §. 3. vers. *Item in excommunicationem,* vers. *Quartò.* Et probatur, cum quia ignorantia inuincibilis excusat à culpa, tum etiam, quia vim vi

repellere licet. cap. *Significasti.* o. 2. de homicid. voluntar. cap. *Si verò.* o. 1. de sentent. excommuni. l. *Vi vim.* ff. de iust. & iur. l. *Scientiam.* §. *Qui cum aliter.* ff. ad legem Aquileam. Vnde sequitur non excommunicari hoc loco, nisi iniustos interfectores. Si igitur prædicti noctu incedant, mutato habitu, qui illos interfecerit ignorando inuincibiliter eorum dignitatem personalem, non excommunicabitur. Idem est in omni casu in quo secundum ius permittitur interfectio Ecclesiasticæ personæ sine hoc quòd excommunicatione incuratur. De qua re latè Vgolin. vbi sup.

3. Si quis tamen cōtra hanc conclusionem arguat; In occisione nocturna prædictarum personarum datur culpa lethalis, quæ etiam in defensione propria dari potest, vel saltem venialis; ergo nihil est, quod in his casibus ab excommunicatione interfectores excuset, cum in vno detur peccatum mortale, in alio veniale,

niale, cum quo moderamē inculpatæ tutelæ non stat.

4. Respōdetur peccatum mortale, quod in primo casu inuenitur, non esse eiusdem speciei, aut saltem eiusdem circumstantiæ cū eo, quod hoc loco prohibetur: nā hic sola talis qualitatis personæ occisio, non verò occisio absolutè, vetatur. Vnde qui ex ignorantia prædictos interficit, cum qualiter personæ inuincibiliter ignoret, in hanc prohibitionē formaliter non delinquit. Quādo autem cognoscit, & interficit in sui defensionem, ideo nō incurrit istam pœnam, quia defensio iure naturæ licita est, in qua cum peccato veniali, imo & aliquando cum mortali moderamen inculpatæ tutelæ dari potest: & si nō quoad omnes circumstantias, ita ut actus omni culpa vacet, tamē quoad occisionē absolutè, quia aliter se nō potest defendere, quāuis ex cōcepto odio simul occidat.

5. 2. *Cōclusio.* Secunda conclusio; Ad prædictarum personarum

interfectionem dantes auxilium, cōsilium, vel fauorem, quæ ad peccandum nihil adiiciunt, seu ex quibus actiones hoc loco prohibitæ nō sequūtur, ab hac cēsura sunt immunes. Hāc tenet Sylu. verb. *Excommun.* 7. num. 44. ex sententia Ioan. Andr. Tabien. verb. *Excommunic.* 5. cas. 2. nu. 5. & cas. 3. nu. 1. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 103. Viuald. num. 89. & Sayr. nu. 12. & 13. citatis locis, Glos. in cap. *Nuper.* in verb. *Consilium impendo.* de sentent. excommun. & in cap. *Felices.* in verb. *Fauorem.* & in verb. *Simplici fauore.* de pœn. in 6. Et probatur; Dare auxilium, consilium, vel fauorem eatenus prohibentur, quatenus quodammodo sunt causa actus principaliter prohibiti; ergo quādo ad talem actū nō adiiciunt, hac lege, & cēsura non interduntur. Tunc igitur dans auxiliū, consilium, vel fauorem excommunicatur, quando non nuda, sed fraudulenta censentur, cum videlicet

videlicet ex illis ad operandum alius mouetur, nō verò quando vel non mouetur, vel nō magis, quàm antea in suo proposito firmatur.

6. Auxilium præstatur dādo instrumenta, occultando in loco, vnde ad interficiendum quis exire possit: consilium vero, suadendo, rogando, impellendo, vel securitatem ostendendo: fauorem præstat, qui defendit, comitatur, vt tutò interficiat, & alijs modis similibus iuuat.

7. Contra hanc cōclusionem obijcitur; Dantes auxilium, consilium, vel fauorem peccāt mortaliter, licet actiones principales non sequatur, faciuntque per hoc personis exemptis iniuriam manifestam; ergo cum verè auxiliū præstent, dent consilium, & fauorē impendant cum iniuria, excommunicationem incurret.

8. Respōdetur verum quidem esse dari in hoc casu mortale peccatū, iniurio-

sum ex natura sua, quia tamen huiusmodi actiones principaliter prohibita non sunt, sed in ordine ad actiones principales, non cēsentur perfectæ, nisi quando aliarum actionum sunt causa, secus verò si nihil operentur; quanuis id per accidens eueniat. Nam censura, quæ requirit actum perfectum, si actus non sequatur, non incurritur, quanuis interueniat peccatum, quod in sola voluntate perficitur.

9. Ad argumentum initio positum respondetur, esto immunitas detur propter dignitatem personarum, necessariam esse actionem externam iniuriosam circa personas priuilegiatas, qualis non datur quando vel ignoratur persona, vel iustè interficitur; nam prohibitio non materialiter sed formaliter intelligenda est.

(:)

DISP:

DISP. LXIII.

Utrum mandantes interficere personas hoc canone exemptas, effectu non secuto, excommunicationem incurrant.

1. **E**Xcommunicari mandantes interficere Cardinales, & alios Prælatos, etiam effectu non secuto, probari videtur ex cap. *Pro humani*. de homic. in 6. ubi excommunicatur mandans interficere Christianum per assassinos; quanuis effectus non sequatur; ergo satis est mandare, esto mandatum non expleatur. Et confirmatur, quia, ut colligitur ex Gloss. ibi in verb. *Mandauerit*. hoc ipsum mandatum est delictum consummatum.

2. *Cōclusio.* Sit pro resolutione prima conclusio; Actiones hoc canone prohibitas exequi mandans, effectu non

secuto, in excommunicationem non incidit. Docet hanc conclusionem Sylu. verb. *Excommunic.* 7. num. 44. Tabien. verb. *Excomm.* 5. cas. 2. nu. 4. Armil. verb. *Excommuni.* excommunic. 2. Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 103. Viuald. in Cand. ni explanat. Bullæ Ccenæ nu. 89. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 9. Et probatur; Verba absolute prolata cum effectu intelligenda sunt, præsertim quando actiones per ea prohibita sunt accessorie; ergo, ut mandans excommunicetur, necesse est quod sequatur effectus. Consequentia est bona. Antecedens habetur in cap. *Relatum*. de Cler. non resid. de pœnit. dist. 1. §. *Hæc autem verba*. & alias sæpe in iure. Videnda est Gloss. in dicto cap. *Relatum*. in verb. *Cum effectu*. & in Clemen. *Si quis suadete diabolo*. de pœn.

3. *Cōclusio.* Secunda conclusio; Si 2. *Cōclusio.* mandans reuocauit mandatum, & reuocatio ad mandatarium ante actus executionem peruenit, non excom-

excommunicatur, quanuis mandatarius, non obſtāte reuocatione, mandatum cōpleat. Hanc tenet Syar. cit. loco, & Vgolin. hic ad illa verba. *Nec non ea mandantes. §. 3. verſ. Primum.* Et ratio eſt, quia ex quo mandans mandatum ſuum ſufficienter reuocauit, non eſt cauſa actus ſecuti, nec mandatarius ex vi mandati, ſed ex malitia ſua delictū committere præſumitur.

4. Contra hanc tamen cōcluſionem hoc poteſt confici argumentum; Qui ad prædictas actiones dedit cōſiliū, licet poſtea illud retractet, ſecuto effectu, excommunicatur; ergo idem dicendum erit de mandante.

5. Ad hoc argumentum ſunt qui concedant parem eſſe rationem de mandante, & cōſiliū dante, quia exiſtimant cōſiliarium, reuocando ſufficienter cōſilium, non eſſe cauſam moralem actus ſecuti. Ita Vgolin. in verbo *Cōſiliū.* verſ. *Secundo.* Hæc tamen doctrina mihi non proba-

tur, cum re vera cōſiliarius, quantumcumque cōſiliū retractet, cenſeatur cauſa moralis actus: vnde eſt, quod ſecundū omnium ſententiam ad reſtitutionem tenetur, ad quam nullus, niſi in actum moraliter influat, obligatur.

Ad argumentum igitur neganda eſt conſequentia, Et ratio eſt, quia mandatarius non niſi virtute mādātis operatur, atque ad cōreuocato mandato non operatur mandantis virtute, ſed propria: cæterū accipiens cōſilium virtute propria operatur, quanuis motus ab alio per formā, vel quaſi formam ab eo acceptam, ſuaſit enim cōſiliarius operanti, per cōſilium, debere actiones illas facere, idque ſibi eſſe conueniens, quod re vera eſt aliqua forma manens in intellectu, & voluntate cōſilium accipientis, à cōſiliū dante in conſeruari non dependens: quidquid autē à mandante in mādatorio ponitur ab eo pēdet in fieri, & conſeruari, eſt enim

6.

enim mādātarius simplex mandati executor. Vnde apparet manifestē auferri causalitatem, & influxum in actum, reuocato mandato, non verò retractato consilio.

7.

Ad argumentum initio factum negatur consequētia, nam casus illius textus particularis est, & specialiter determinatus, ex quo ad alios casus non sumitur argumentum, præsertim quando in vno actio est accessoriē, in alio verò principaliter prohibita, quia in primo non sufficit mandare, quod in secundo sufficit. Et hic est sensus citatæ Glossæ, videlicet, hoc ipsum mandatum est delictum commissum; ibi enim principaliter, & directē prohibetur mandatum. Ex quo patet ad confirmationem soluti.

DISP. LXIII.

Utrum ratam habens percussione Cardinālis, vel aliorū Præ-

latorum hanc censurā incurrat.

CIrca hanc quæstionē Nau. in Man. c. 27. n.

67. §. *Septima.* dicit ratum habentem nomine mādātis comprehendī. Quam sententiam sequitur Suar. de cēl. disp. 21. sect. 2. n. 71. dicens tunc propriē dari ratihibitionē, quando ipsa est virtuale quoddā mādātum. Potest cōfirmari hæc sententia ex regul. 10. de regul. iur. in 6. quæ sic habet; *Ratihibitionē retro trahi, & mandato non est dubium comparari.* Quod similiter habetur in c. *Cum quis*, de senten. excom. in 6.

Horum tamen Doctorum placitū, si illud deiuris præsumptione interpretentur non displicet, nam secundū ius dari videtur præsumptio antecedentis consensus, quia vt docet Panorm. in cap. 1. de cōuer. infid. in fin. quem sequitur Syluest. v. erb. *Consensus.* num. 6. §. 4. ad ratihibitionē requiritur, quod ex-

O trema

trema sint habilia ad illum actum perpetrandum, scilicet tempus, in quo actus gestus est, & tempus rati-
habitationis: quòd si alterũ istorum desit, ratihabitio non procedit: cum enim ipsa sit iuris fictio, procedere nõ potest super impossibili. De qua re Bart. in l. *Si quis pro emptore.* ff. de usu cap. ex qua doctrina manifestè colligitur dari præsumptionem iuris antecedentis census. Si verò prædicti Doctores velint rati-
habitationem esse verè mandatum virtuale, non placet eorum sententia, nam mādandum semper antecedit, atque adeò in actum influit. Quod in ratihabitio-
ne circa actionem præteritam nõ inuenitur. Ut igitur appareat, quando ratum habens actiones hoc loco prohibitas, excommuni-
cetur, nonnullas conclusiones trademus.

3.
1. *Cōclu-
sio.* Prima conclusio: Ratas habens actiones hoc cano-
ne prohibitas, si nomine illius factæ non sint, vel si extrema non sint habilia,

excommunicationem nõ incurrit. Hanc conclu-
sionem quoad primam par-
tem, quæ communis est, tradunt Syluest. verb. *Ex-communic.* 7. nu. 23. Tabien. verb. *Excommunic.* 5. cas. 2. num. 6. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 15. num. 11. & habetur de regul. iuris in 6. regul. 9. vbi sic dicitur; *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* & cap. *Cum quis.* de sentent. excommunic. in 6. & l. *Si seruus.* ff. de preca. Secunda pars patet ex citata sententia Panorm. Exemplum esto: si quis interficiat aliquem prædictorum nomine infantis non habentis rationis usum, quantumcūque ille postquam ad annos discretionis peruenierit, ratum habeat factum, in excommunicationem non incidit, quia secūdum ius hoc non est propriè ratihabitio.

4.
2. *Cōclu-
sio.* Secunda conclusio: Qui ratum habet factum, non
autem qualitatem illius, scilicet quod ipsius nomi-
ne perpetratum sit, non
incurrit

incurrit hanc censuram. Ratio est manifesta, quia non habens ratum, quod nomine suo factum est, ut suo nomine factum, non dicitur ratum habere, ut probat Syluest. verb. *Consensus*. num. 6. §. 2.

5.
3. *Cōclu-*
sio. Tertia conclusio; Ut censura huius canonis incuratur, sufficit ratihabitio tacita. Probatur, quoniam hæc sufficit in maleficijs ut quis verè, & propriè dicatur ratum habere, ut ex cap. 1. ut lite non contest. colligit Gloss. in verb. *Procuratoris*. Gloss. item in cap. *Notum*. in verb. *Et consentientem*. 2. quæst. 1. & Sylu. loc. proximè cit. Exemplū est in carcerantibus, vel retinētibus prædictos Prælatos aliorum nomine. In quo casu, illi, quorum nomine hoc factū fuit, postquam illud nouerint, cum possint, non reuocant, factō approbant; ac proinde tacitè ratum habent. Euenire hoc potest in omnib⁹ illis actionibus hic prohibitis, quæ tractum successuum habent. Quid verò

si à principio ratum non habuit, postea tamē approbavit. Respondent Feder. de Sen. in consil. 238. Anchar. in cap. *Cum quis*. de senten. excōmun. in 6. nu. 5. vers. *Quero*. Marian. Socin. sent. in c. *Sicut tuis*. nu. 17. de simo. & Vgolin. hic ad illa verba, *Vel rata habentes*, quia factum intelligitur de facto à principio l. *Boues*. §. *Hoc sermone*. ff. de verb. sig. & quia sicut statim approbando excommunicatur, esto deinceps reprobet, sic reprobandō ab excommunicatione liberatur quanuis postea approbet.

6. Contra primam, & secundam cōclusionem hoc potest fieri argumentum; Quæcumque approbatio, & cōfirmatio cuiuscumq; actus dicitur ratihabitio; ergo non opus est, ut actio alicuius nomine fiat, ut rata haberi censeatur. Consequētia est bona. Antecedens colligunt Doctores ex l. 1. in prin. ff. quod metus causa. l. 1. C. si maior factus ratum habuerit. l. *Quod*

enim. 12. in princip. ff. rem ratā habere. Illudq; docet Iazon in l. *Omni modo*. nu. 6. C. de inoffic. test. Et confirmatur, quia in criminibus talis rati habitio ad peccatum sufficit.

7. Respondetur tamen rati habitationem accipi dupliciter, primo latè, vt comprehendit omnem consensum in actum præteritum; in quo sensu loquuntur iura, & Doctores in argumento citati: secundò pressè pro consensu in actum alicuius nomine gestū. Qua ratione de rati habitatione loquimur in conclusionibus præcedentibus. Cum igitur materia sit pœnalis, explicanda sunt verba censuræ iuxta fauorabiliore, & magis propriā significationē, qualis hæc vltima cēsetur.

8. Ad confir. quā pro sent. Nau. & Suar. adhibuimus, respōdetur non eandē esse rationem de rati habitatione quoad peccatum absolutè, & quoad censurā hoc canone latam. Nam ad culpam sufficit consensus in obiectum prauum, ad cen-

suram autem legis violatio requiritur.

Virum defensores, & receptatores interficiendum Cardinales, Archiepiscopos, & c. censura huius canonis innodentur.

1. PRO parte negatiua huiusque questionis illud stat, quòd quando Sum. Pont. voluit excōmunicare defensores, & receptatores, de illis expressam mentionē fecit, vt in alijs clausulis huius Bullæ videre est; hoc autē loco illos prætermisit; signū igitur est eos hoc canone cōprehendere noluisse.

In contrariū est opinio Nau. in Manu. c. 27. n. 67. §. *Sexta*. asserentis sub illis verbis, *Auxiliū, cōsiliū, & fauorem*, contineri omnia, de quibus in Clem. *Si quis suadente*. sermo fit, atque adeò per easdem particulas defensores, & receptatores excommunicari.

Vo

2. Vt quid in hac re dicendum sit appareat, supponendum est ex Gloss. in Clement. I. in verb. *Defensauerit*. de pœnit. defensores, & receptatores interficientium Cardinales, & alios Prælatos, vel illos defendere, & receptare ante patratum crimen, vel quando est in fieri; vt si actio tractum habeat successuum, vel post crimen commissum. In quibus casibus, vel defendunt, & receptant eos vt amicos, vel vt criminosos.

3. Hoc posito, sit prima conclusio; Receptatores, & defensores interficientium prædictos Prælatos excōmunicātur hoc loco, quādo ex eorū receptatione, & fauore, vel crimen cōmittitur, vel in fieri conseruatur. In hoc sensu vera est sententia Nau. Et ratio est quia huiusmodi receptatores, & defensores verè, & propriè ad crimen perpetrandum auxilium, & fauorem præstant.

4. Secunda cōclusio; Qui post cōmissum crimen præ-

dictos defendunt, & receptant, siue vt amicos, siue formaliter vt criminosos, n censuram huius canonis nō incidunt. Hanc ex parte tenet Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 72. Et probatur argumento posito à parte negatiua. Deinde; Qui post crimen patratum prædictos receptat, & defendit, ad ipsum patrandum auxilium, consilium, vel fauorem non impendit, est enim in hoc casu crimen iam perfectè commissum, nec in fieri perseverat; ergo huiusmodi receptatores, & defensores ex vi huius canonis nō excōmunicātur. Probatur cōsequētia, quia postquam Summus Pōtif. quas prohibet, actiones numerauit, addit, *Præstantes in eis auxilium*, &c. Quæ verba non obscure ostendunt in prædictis actionibus præstandū esse auxiliū, atque adeò illud debere antecedere: qui autē post actiones iam factas receptant, non in illis, sed in re alia hoc loco non prohibita, fauent, ad vitandum

O 3 scilicet

scilicet amicorum supplicium. Quod autem receptatores approbantes sic factum non excommunicentur, ex disp. præced. patet. Cum enim illorū nomine crimen commissum non sit, non dicuntur ratum habere in ordine ad excommunicationem incurrendā. Nihilominus per Clement. i. de pœn. & per cap. *Felicitis*. eod. tit. in 6. excommunicantur.

DISP. LXVI.

Utrum interficientes Clericos, vel Religiosos de familia Cardinalium hoc loco excommunicentur.

Partem huius questionis affirmatiuam defendit Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu. 86. dicens exercētes actiones per hanc clausulam vetitas in Clericos, vel Religiosos de familia Cardinalium, ex vi illius excom-

DISP. LXVI.

municari. Probat, quia licet hoc loco de Cardinalibus tantum, & alijs Prælati mentio fiat, per extensionem eos etiam comprehendit censura, qui excommunicantur in cap. *Felicitis*. de pœn. in 6. & in constit. Pij. V. edita anno Domini 1569. 14. Calend. Ianuar. quæ incipit. *Infelicitis sæculi*. quibus in locis huiusmodi interfectores excommunicantur. Citat pro hac parte Armill. in Summ. verb. *Excomm. excomm.* 2.

Sayr. lib. 3. de cens. c. 15. num. 3 prædictam Viuald. sententiam tunc veram esse credit, quando illæ actiones Cardinalium intuitu in Clericos, & Religiosos de illorū familia exercentur, quia tunc, inquit, iniuria illa ipsis Cardinalibus fieri censetur.

Neutra tamen harum opinionum videtur vera. ^{3.} *Concl. 3.* Sit igitur conclusio; Interficiētes, vel vulnerantes Clericos, aut Religiosos de familia Cardinalium, etiam in eorum præsentia, & eorum intuitu, per hanc Bullam

Bullam non excommuni-
cantur. Probatur conclu-
sio; tum quia Summus Pō-
tifex hoc loco de huiusmo-
di interfectores non lo-
quitur, nec censura ex par-
te qua pœnalis est extendi
debet; tum etiam, quia ra-
tio censuræ in istis cessat,
imponitur enim propter
dignitatem personalem
Cardinalium, qua Clerici,
& Religiosi de eorum fa-
milia insigniti non sunt.
Dixi, *Per hanc Bullam*, quia
per caput *Felicitis*. & cōstit.
Pij. V. certum est excom-
municari excommunicatione
Summo Pontifici
reservata.

Ad rationes pro senten-
tia Viuald. & Sayr. dicen-
dum est constitutionem
pœnalem non extendi ad
diuersum casum, præfer-
tim efficaci, & simili ratio-
ne non cogente: iniuriam
etiam factā Cardinalibus
per illas percussiones non
prohiberi hac censura; de
qua similiter non loquitur
Armilla, sed de ea quæ in
cap. Felicitis. continetur.

DISP. LXVII.

*Vtrum eijcientes Car-
dinales, & alios Præ-
latos à locis, ubi mu-
nus suum explere de-
bent, excōmunicentur.*

PARTI negatiuæ fauet
Nauar. in Manu. c. 27.
num. 67. §. *Quinta*. quate-
nus docet voluisse Summū
Pōtif. per hanc clausulam
prouidere contra illos iu-
dices sæculares, qui, cum
Episcopos non parentes
suis iussis nō possint cape-
re, nec punire, iubent eis,
vt è regno exeant; ergo
iuxta Nauar. sententiam
necessè est, vt prædicti à
locis proprijs eijciantur,
ubi ad minus ordinariam
habent iurisdictionem. Et
confirmatur, quoniā aliàs
à terris suis expelli non
dicerentur.

Pro resolutione sit pri-
ma conclusio; Eijcientes
prædictos à locis, ubi mu-
nus suum explere debent,

O 4 per

per hanc clausulam excō-
municantur. Hanc con-
clusionem tenet Graff. lib.
4. decis. cap. 18. num. 101.
& Suar. de cens. disput. 21.
sect. 2. num. 70. Et proba-
tur: Eijcientes Cardinales,
Archiepiscopos, &c. à ter-
ritorijs suis excōmunican-
tur, vt patet; sed territoriū
dicitur ille locus, vbi ali-
quis iurisdictionem exer-
cet, vt constat ex c. *Novit.*
de offic. leg. cap. *Vt anima-*
rum. de elect. & ibi Gloss.
in verb. *Territorium.* & l.
vltim. ff. de iurisdic. omni.
iudic. ergo qui à prædictis
locis eos eijciunt, hac cen-
sura plectuntur.

3. Secunda conclusio; Vt
2. *Cōclu-* hęc censura incurratur,
sio. satis est quod prædicti eij-
ciantur à locis, vbi delega-
tum tantum habent iuris-
dictionem, vel ad quæ etiā
sine iurisdictione missi fue-
re. Probat; Non omnes
Nuncij Apostolici sunt iu-
dices; & tamen qui eos eij-
cit excommunicatur; ergo
quanuis Nuncius nullam
habeat iurisdictionem, qui
illum expellit, censuram

incurrit. Consequentia est
bona. Minor habetur in
Bulla; maior verò in cap.
Ius gentium. 1. dist. & cap.
Nobilissimus. 97. dist. Qui-
bus in locis agitur de Nū-
cio Papæ pro ambatiata,
vel ad nudum ministerium
misso, qui nullam iurisdi-
ctionem habet, in quo à
Legato distinguitur, qui
semper in certa Prouincia
ordinarius iudex consti-
tuitur, vt notat Sylu. verb.
Delegatus. num. 16. Deinde,
Episcopus, qui renun-
ciauit Episcopatu, & non
ordini, non habet iurisdi-
ctionem aliquam, quanuis
illam habere possit dele-
gatam; & tamen, quia est
verè Episcopus, qui illum
à regno eijcit, excommu-
nicatur; ergo non solum
excommunicantur expel-
lentes eos, qui ordinariam
habent iurisdictionem, sed
etiam qui delegatam, vel
nullam. Non tamen ex-
communicabitur qui præ-
dictos ad loca venientes
non admittet, eo quod in
Bulla solum eijcere prohi-
betur.

Ad

4. Ad argumentum in cō-
trarium respondetur Sum-
mum Pontific. non solūm
intendere impedire ne
Cardinales, & alij nomina-
ti à locis, vbi ordinariam
iurisdictionem exercent,
expellantur, sed etiam ab
illis, vbi solūm delegatam,
vel ad quæ pro ministerio
aliquo exequendo, mittū-
tur, ob dignitatem perso-
narum. Ad confirmationē
dicendum est nomine ter-
ræ quod in Bulla ponitur,
intelligi quemcumque lo-
cum, siue in quo viuunt,
siue in quo iurisdictionem
exercent, qui dicitur locus
sui muneris.

CAP. XIII.

*Contra lādentes eos, qui ad Curiam
Romanam pro negotijs
suis recurrunt.*

TENOR BULLÆ.

12. Bulla
censura.

Item excommunicamus, & anathemati-
zamus omnes illos, qui per se, vel per alios
personas Ecclesiasticas quascumque, vel
sæculares ad Romanam Curiam super eorum
causis, & negotijs recurrentes, ac illa in eādē Cu-
ria prosequentes, aut procurantes, negotiorumque
gestores, aduocatos, procuratores, & agentes, seu
etiam Auditores, vel Iudices super dictis causis,
vel

vel negotijs deputatos, occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi, occidunt, seu quoquo modo percutiunt, bonis spoliant, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè, delicta huiusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque præminentia, & dignitatis fuerint.

Notationes circa textum.

Materia huius celsuræ, ut notat Caietan. in Sum. verb. *Excom. c. 15.* est sacrilegium, quod ex certa speciali causa (litis videlicet, vel negotij) offenduntur qui sub protectione Apostol. Sedis sunt. Quoad personas offendentes est vniuersalis, comprehendit enim omnes cuiuscunque dignitatis, & præminentia. Quantum verò ad personas offensas, ad nouem personarum genera extenditur. Quarum primæ sūt, recurrentes ad Romanam Curiam in suis causis, vel

negotijs; secundæ, huiusmodi causas, vel negotia in eadem Curia prosequentes; tertiæ, procurantes; quartæ, negotiorum gestores; quintæ, aduocati; sextæ, procuratores; septimæ, agētes; octauæ, auditores super dictis causis, vel negotijs deputati; nonæ, iudices etiam deputati super eisdem causis, vel negotijs. Actiones principales tres prohibentur. Prima, occidere; secunda, quoquo modo percutere; tertia, bonis spoliare: siue hæc per se, siue per alios, siue directè, siue indire-

indirectè quis faciat. Actiones accessorizæ sunt sex. Prima, prædicta committere; secunda, exequi; tertia, procurare; quarta, in eis dare auxilium; quinta, dare consilium; sexta, dare fauorem.

Circa hanc censuram illud notandum occurrit in ea non excommunicari prædictas actiones exercentes in personas prohibitas, nisi quando prædictarum causarum, & negotiorum occasione id faciunt: causas etiam, & negotia ex ijs esse debere, quorum tractatio ad Curiam pertinet, ut non obscurè ostendunt verba illa, *Ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotijs recurrentes*. Vnde percutiens venientem ad Romanam Curiam super aliqua causa à Curia iurisdictione aliena, non excommunicatur.

DISP. LXVIII.

Utrum percutiens recurrentem per alios

ad Sedem Apostolicam excommunicetur.

NO Nexcommunicari percutientem eum qui in suis causis per aliū ad Sedem Apostolicam recurrit, quanvis ratione talis recursus illum percutiat, sic probari potest; Quando in censura contra percutientes lata non exprimitur quod id per se, vel per alios faciant, solum explicatur de percutientibus per se, & qui per aliū percutit in excommunicationem non incidit; ergo simili ratione quando censura loquitur de recurrentibus ad Sedem Apostolicam, non declarans an de recurrentibus per se vel per alios loquatur, de recurrentibus tantum per se intelligenda erit; sed hoc contingit in proposito casu; ergo percutiens recurrentem per aliū nō excommunicatur. Huius sententiæ est Vgol. hic vers. *Quinto in excommunicatione*. quatenus dicit agentes negotia sua

sua per literas non excommunicari, eo quod non recurrunt.

2.
1. *Cōclusio.*

Prima conclusio; Percutientes recurrentem ad Romanam Curiam in suis causis, siue per se, siue per alium recurrat, siue per literas negotium tractet, excommunicatur, dummodo ratione talis recursus illum percutiāt. Hanc conclusionem tenet Sayr. lib. 3. de cens. cap. 16. num. 5. Et probatur; Qui per aliū ad Curiam Romanam recurrit, verè, & propriè ad illam recurrere dicitur; ergo, qui illum percutit, excommunicatur. Patet consequentia, quia in hac clausula excommunicantur percutientes eos, qui ad Romanam Curiam recurrunt. Antecedens probatur; Recurrere in causis, & negotijs ad aliquem iudicem, vel ad aliquod tribunal, nihil aliud est quàm illuc negotia, vel causas transferre, vt de eis ibi tractetur; ad hoc autem non requiritur personalis recursus; ergo qui per alium re-

currit, verè, & propriè recurrit. Deinde; Intentio Summi Pontif. in hac clausula est eos defendere, qui in suis causis ad Sedis Apostolicę protectionem confugiunt, ita vt in ea liberè possint causas, & negotia sua tractare; sed hæc ratio æqualiter inuenitur in recurrente per se, & recurrente per alium; ergo omnes istos Summus Pontifex hac censura defendit; aliàs enim, qui ad Sedem Apostolicam per se recurrere nō posset, sed per aliū, multoties occisionis, vel percussionis timore, iuris sui prosequendi aditus ei præcluderetur. Intelligitur etiam hæc censura, esto causa extra Curiam de mandato Summ. Pontificis tractetur, quod fit multoties.

3.
2. *Cōclusio.*
Secunda conclusio; Percutians recurrentem ad Sedem Apostolicā in suis causis, ipsis iam terminatis, non excommunicatur, quāuis occasione præcedentis recursus illum percuciat. Probatur, quia Summus Pontifex excommunicat hoc

hoc loco eum, qui percutit recurrentem ad Sedem Apostolicam, &c. sed post terminationem causarum, ille non dicitur recurrens, atque adeò qui illum percutit non excommunicatur. Hæc conclusio est conformis conclusioni tertie disputationis 59. Intelligitur tamen gaudere hoc privilegio donec in domum suam redeat, quia facultas de veniendo ad aliquem locum intelligitur etiam de redeundo.

4. Si quis tamen contra hanc conclusionem arguat, sequi ex illa non esse sufficienter prouisum à Summo Pontifice, ut liberè unusquisque in suis causis ad illum possit recurrere, æqualiter enim fere recursus impeditur, vel retardabitur timor percussione tempore recursus, quàm post illum faciendæ.

5. Respondetur tamen Summo Pontifici tantummodò velle auferre impedimenta proxima, quæ liberum recursus ad Sedem Apostolicam retar-

dare possint, non verò remota; neque enim legislator de omnibus contingētibus tenetur disponere, nisi tantum de proximis, & principalibus.

6. Ad argumentum initio factum negatur consequentia. Et ratio differentie est, quia percutere, & interficere dicunt actiones personales, quæ per ipsos percutientes, & interficiētes fiunt; nam percutere per alios potius est mandare, vel quid simile, quàm percutere; unde cum in pœnalibus non debeat terminus extendi ultra propriam significationem, non interpretandum est verbum, *Percutere*, nisi de interficiente per se. Recurrere autem in causis, non tam dicit personas, quàm causas, atque adeò impertinens est ad veram, & propriam rationem recursus, quòd

quis per se, vel per
alium recur-
rat.

DISP. LXIX.

Utrum sufficiat criminaliter accusare recurrentem ad Sedem Apostolicam, ut huius canonis censura incuratur.

I. **C**irca hanc difficultatem Say. lib. 3. de cens. cap. 16. num. 4. §. *Secunda.* absolute docet accusantem criminaliter eos, qui in suis causis ad Sedem Apostolicam recurrunt, aut iudices in eisdem causis, advocatos, & reliquos, de quibus in Bulla sermo est, excommunicari, si occasione dictarum causarum accuset, dummodo accusatio sit de falso crimine, aut per falsos testes probato, non autem si de vero. Hæc tamen sententia, ut perfecte intelligatur, sequentibus conclusionibus explicanda erit.

1. Conclusio. Prima conclusio; Qui

aliquem prædictorum criminaliter accusat, iuste tamen, licet ex odio, & occasione causæ ad Sedem Apostolicam delatæ, censuram huius canonis non incurrit. Probatur; Summus Pontifex per hanc censuram non intendit aliquem iure suo priuare; solum enim vult auferre impedimenta, ut unicuique liberum sit ad Sedem Apostolicam recurrere; sed iuste accusans habet ius ad accusandum; ergo cum illud integrum perseveret, etiam post huius Bullæ promulgationem, sine timore censuræ accusare, accusationemque usque ad finem persequi valebit.

2. Conclusio. Secunda conclusio; Qui ad Sedem Apostolicam iuste recurrentem, ratione talis recursus iniuste accusat, ex qua accusatione accusato poena mortis, percussio, aut amissionis bonorum imponitur, per hunc canonem excommunicatur. Probatur; Exercent per alios actiones hoc loco prohibitas, ut ex Bullæ contextu constat, excommunicatur;

nicatur; sed sic accusans, per alios exercet actiones prohibitas; ergo excommunicatione huius canonis innodatur.

4. Tertia conclusio; Accusans iniuste ad Sedem Apostolicam recurrentes, si accusatio usque ad inflictionem poenae non perducatur, vel poena per actionem hoc loco prohibitam non infligatur, in excommunicationem huius Bullae non incidit. Probat; In primo casu huius conclusionis nec mors, nec percussio, nec bonorum ablatio secuta est, quod necessario requiritur, ut censura incurratur. In secundo poena inflictæ non inuoluit aliquam actionem hoc loco prohibitam, quæ deficiente censura non ligat; ergo in his casibus accusans, quantumcumque iniuste, huius censuræ reus non efficitur.

5. Quarta conclusio; Accusans criminaliter, iniuste licet, iniuste recurrentem ad Sedem Apostolicam, ut talem recursum impe-

diat, huius canonis excommunicatione non plectitur. Probat; Summus Pontifex iniustis delationibus causarum fauere non interdicit; ergo non defendit per hanc Bullam iniuste recurrentes; atque adeo qui hos accusat, quanuis ex accusatione actionum prohibitarum aliqua sequatur, in excommunicationem non incidit.

Recurrentes iniuste hoc loco eos intelligo, quibus recursus nulla ratione secundum iuris ordinem, tam in foro externo, quam in conscientia competit; secus verò si res dubia sit, esto probabilius sit non competere recursam: tunc enim ad superiorem pertinet determinare, an iuste, vel iniuste ad Sedem Apostolicam recurratur.

DISP. LXX.

Vtrum infamans recurrentem ad Sedem Apostolicam ob talem recursum, excommunicetur.

Vivald.

1.

Vuald. in candel. in explanat. Bullæ Cœnæ nu. 91. partem huius quæstionis tenet negatiuam, videlicet non excommunicari ex vi huius clausulæ infamantem eum, qui in suis causis ad Sedem Apostolicam recarrit. Probat hęc sententia primò; In tota hac censura nulla mentio fit de infamia; ergo infamans ex vi illius non excōmunicatur. Et si quis dicat infamiam contineri sub illis verbis, *Bonis spoliāt*, cum fama, quæ per infamiam aufertur, bonū quoddam sit; contra arguitur, quia licet fama sit quoddā bonum, verbum, *Spoliant*, restringit illud verbum, *Bonis*, vt accipiatur tantū pro bono immobili. Nam spoliatio, vt colligitur ex c. *Frequens*. de rest. spoliat. in 6. est rei immobilis ablatio: dicitur enim in eo c. spoliatus, qui substantia sua priuatur, substantia autem, vt habetur l. vltim. C. de verborum significat. accipitur pro patrimonio, quod non est res mobilis. Cum igitur

fama mobilis res sit, iuxta illud Virgilij *Ænead.* 4. *Fama malum, quo non aliud velocius ullum Mobilitate viget.* &c. & illud Ouid. 4. de *Ponto eleg.* 4. *Fama per immensas aëre lapsa vias.* non dicetur quis illa spoliari.

Secundò, Nullus spoliatur, quam non possidet, vt manifestum est; sed homo non possidet famam suam; ergo non potest illa spoliari: atque adeò sub illis verbis, *Bonis spoliant*, nō continetur fama; cum ea solū ibi intelligi debeāt, quibus aliquis spoliari valet. Probat minor, quoniam fama, & honor quauis fundamentum habeāt in honorato, & in eo de quo præclara diuulgatur fama, verè, & propriè sunt apud alios, nam fama est clara cum laude notitia, & honor testimonium excellentiæ, quæ est in homine, atque adeò ab illis non possidentur. Et confirmatur eadem minor; quia possessio est corporalis rei detentio, spiritualia enim non possidentur. cap. *Conquestus*.
de

2.

3.

de foro competen. & ibi
gloss. verb. *Quasi possessione.*
& cap. *Cum Ecclesia.* de cau-
sa possessionis; ibi etiam
Gloss. verb. *Quasi possessione.*
1. *Sequitur.* §. *Si via.* ff. de usu
capio. & l. 3. in princ. ff. de
acquirend. posses. fama
autem non est quid corpo-
rale.

3. Pars tamen affirmatiua
non contemnendis argu-
menti suaderi potest. Pri-
mò; Per hanc censuram
excommunicatur spolian-
tes bonis suis eos qui ad
Sedem Apostol. recurrunt;
sed qui prædictos infamant,
iniuste spoliant illos bonis
suis; ergo hanc censuram
incurrunt, si infamia talis
sit, quæ ad peccatum mor-
tale pertingat. Probatur
minor; In Iure hæc dictio.
Bona, in plurali significat
res nostras, quæ sunt in no-
stro dominio, aut quasi do-
minio, ut videre est in l.
Bonorum. ff. de verb. signif.
sed fama est in nostro qua-
si dominio; ergo, qui illam
iniuste aufert, spoliatur ho-
minem bono suo, imò ma-
ximè bono inter bona ex-

terna, ut docet S. Thom. 1.
2. quæst. 2. art. 2. ad 1. & 2. 2.
quæst. 103. art. 1. ad 2. & alijs
ape. Minor est sententia
ferè communis, quam in-
ter alios docent Sot. lib.
4. de iust. & iur. quæst. 2.
artic. 3. conclus. 4. Arag. de
iust. & iur. quæst. 62. art. 1.
Ban. ibid. quæst. 2. de do-
minio, Petrus Ledesin. in
Summ. tom. 2. tract. 8. cap.
3. conclus. 7. & alij non
pauci. Et ratio est, quia ea-
rum rerum homo est do-
minus, & eas possidet, vel
quasi possidet, quas per
arbitrij facultatem guber-
nat; atqui, ut Sanct. Thom.
docet. 2. 2. quæst. 73. artic.
4. ad 1. homo gubernat
honorem, & famam per
facultatem arbitrij; ergo
honoris, & famæ est verè
dominus, illaque quasi pos-
sidet. Et confirmatur ex
eo, quod homo possidet,
& est dominus earum re-
rum, quæ usui humano sub-
iiciuntur; huiusmodi sunt
honor, & fama, ut proximè
citatur. loc. quæst. 129. art. 1.
S. Thom. docet.

Secundò; Si spoliare solū
P intel-

4.

intelligeretur de bonis materialibus, sequeretur spoliante iure suo, aut servitute recurrentem ad Sedē Apostolic. non excommunicari, quod nulla ratione admittendum est; ergo sub illis verbis, *Bonis spoliante*, nō solum materialia, sed etiā immaterialia bona comprehenduntur. Probatur sequela, quia ius, & servitus nō sunt res materiales, nec propriē possidentur, sed quasi possidentur. Nec potest dici ex eo infamatorem sub illis verbis non comprehendi, quia secundū propriam significatiōnem nullus dicitur spoliari fama. Nam licet germana significatio verbi, *spolio*, solummodō de acceptis à militibus in bello dicatur, secundū communem usum ad plura extenditur, etiam ad ablationem famæ; ut videre est apud Ciceron. in oratio. pro Publ. Quin. ubi sic habet; *Necesse est, iste, quiamicū, socium, affinem fama, & fortuna spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum, & impiū esse*

fateatur. quo etiam loquēdi modo utitur lib. 3. de off.

Ex his sententijs utraq; probabilis apparet; prima tamen magis placet ex eo solum, quia licet secundū Grammaticos dicatur aliquis spoliari fama, hunc tamen modum loquendi apud Iurisperitos non inuenio: & quanuis alicubi inueniatur, non est vulgaris locutio, secundū quā leges explicantur relicta etiam magis propria terminorum significatione. Nā ut ex Philosopho refert. S. Thomas quæst. 4. de verit. a. 2. usus maximē est amulandus in significatione nominum.

Restat igitur argumēta utriusq; sententiæ soluere. Ad primum pro secunda sententia factum respōdetur verum quidem esse hominem esse dominum suæ famæ, illamq; quasi possidere, nihilominus secundū cōmunem, & usitatā nominis acceptionē, præsertim in Iure, nullum dici spoliari fama sua, quanuis dicatur spoliari bonis, & fama bo-

ma bonum quoddam sit : applicatur enim verbum, *Spoliare*, ad bonū in genere, non verò ad omnem illius speciem, vnde bonorum nomine hoc loco non comprehenditur fama.

7. Ad secundum respondetur ideo hominem dici spoliari iure, & seruitute, quia licet in se immaterialia sint, materiale respiciūt, vt agrum, domum, vineā, &c. & ideo iura computantur inter immobilia, vt colligit Gloss. in cap. 2. de reb. Eccl. non alien. verb. *Iura*. in 6. fama autem, & honor non dicunt per se ordinē ad rem materiale.

8. Ad primum argumentū primæ sententiæ bene ceptum est responderi. Ad impugnationem negandum est illam esse adæquatam spoliationis definitionem, nā qui rem mobilē iniuste aufert, spoliare dicitur, præfertim hoc loco: quoniam qui pecuniam, quæ res mobilis est, surripit, procul dubio hanc cēsuram incurrit, vt innuit Viuald. vbi sup. n. 93. Nec quod adducitur

ex c. *Frequēs*. aliquid cōcludit, quia ibi intendit Sum. Pontif. vitare calumniosas spoliationis exceptiones, quæ aliquando in iudicio fiunt. Vnde solū dicit spoliatum eum, qui tota, vel maiori parte suæ substantiæ se per violentiam destitutum affirmat. Nec verbum, *Substantia*, intelligendū est solū de re mobili, cum aliquando de eo, quod ad necessariam vitæ sustentationem requiritur, intelligatur.

9. Ad secundum neganda est minor. Et ad probationem dicendū est nō omnia eodē modo possideri, nec omnem possessionem eiusdem esserationis: nā res materiales possidentur per detentionem, immateriales verò, vt iura, & seruitutes per patientiā, & vsum quasi traduntur, & possidentur, vt notat Syl. verb. *Possessio*. Fama etiā, & honor quasi possideri dicuntur, quādo in mente, & ore eorū sunt, qui de homine bene opinantur, & loquuntur. Ad confirmationem concedimus

P 2 famam

famam non possideri propriè, sed quasi possideri; quia tamè sub hominis dominio cōstituitur, potest illa spoliari, sufficit enim ad spoliatiōē quasi possessio.

DISP. LXXI.

Utrum à recurrente ad Sedem Apostolicā liceat pecuniam, vel quid simile ad compensationem faciendam surripere.

I. **V**ual. in Cād. in explanat. Bullæ Cœnæ, nu. 93. docet non excommunicari eum, qui à recurrente ad Sedem Apostolicam bona surripit ad compensationem faciendam, quāvis ex eo quod ad Sedem Apostolicam recurrit hoc faciat, dummodo compensatio aliàs iuxta Theologorum doctrinam licita sit, secretòq; & sine scandalo fiat. Ratio illius est, quia faciendo compensationē

DISP. LXXI.

debitis circumstantijs concurrentibus non peccat, atque adeò nō excommunicatur. Hæc sententia vera quidem est, ut existimo, nihilominus restringi non debet ad solū casū, in quo secretò, & sine scandalo fit. Nec fundamentum, quo probatur, omnino cōvincit.

Sit igitur prima conclusio; Spolians recurrentem ^{2.} *i. Cōclm* ad Curiam Romanam, ut *sio.* compensationem eius, quod verè, & realiter sibi debetur, faciat, quanvis in modo faciendi peccet mortaliter, censuram huius canonis non incurrit. Probatur; In hoc canone non excōmunicantur, nisi qui occasione causarum ad Curiam Romanam recurrentes spoliant; sed qui intendit cōpensationem, nō spoliatur occasione causarū; ergo non excōmunicatur. Quod autem peccatū mortale, & acceptio scādaloſa in modo faciendi compensationem nihil ad cēsuram incurrendam faciat, ex eo est manifestum, quia huiusmodi scandalum, & peccatum

tum delationem causæ nō respiciunt, quam solam non impediendam Summus Pontifex hac censura prohibet. Circumstantiæ igitur, quæ ad faciendam iustam compensationem a Doctoribus assignantur, scilicet quod aliquid verè, & realiter debeatur, quod debitum sit certum, & liquidum, quod non plus accipiat, & quod alia via recuperari non possit, ad hoc tendunt, ut compensatio sine peccato fiat, non verò ut à cēsurā excusent.

3. *2. Cōclusio.* Secunda conclusio; Qui occasione causæ ad Curiam delatæ compensationem facit, alias non facturum, dummodo non plus accipiat, quàm quod ei debetur, in hanc censuram non prolabitur. Probatur; Intentio, & animus nō faciūt

actionem compensationis iniustam, cum semper sit acceptio veri debiti, cuius rationem non aufert, creditorem compensationem facere noluisse, sed Summus Pontifex per hanc censuram nullo modo debiti recuperationem impedit; ergo non excommunicat facientem compensationem circa verum debitum. Et confirmatur, quia cōpensationem faciens nō spoliatur propriè, & in rigore loquendo, cum rem sibi debitam accipiat, & hoc loco spoliatores tantum excommunicantur. Dixi, *Dummodo non plus accipiat*, quoniam qui plus accipit, proculdubio excommunicatur, si excessus ad peccatum mortale sufficiat, tunc enim datur spoliatio, & iniusta acceptio.

P3

CAP.

CAP. XIII.

*Contra appellantes à gravamine, vel futura
executione literarum Apostolicarum
ad laicam potestatem.*

TENOR BULLÆ.

13. Bullæ
censura.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quam sæculares, cuiuscunque dignitatis, qui prætexentes friuolam quãdam appellationẽ, à gravamine, vel futura executione literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam iustitiam concernentium: Nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorũ, processuum, executorialium, & aliorum decretorum à Nobis, & à Sede prædicta, seu Legatis, Nuncijs, Præsidentibus, Palatij nostri, & Camera Apostolicæ Auditoribus, Commissarijs, alijsque Iudicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut alias ad Curias sæculares, & laicam potestatem recurrunt, & ab ea, instante etiam Fisci Procuratore, vel Aduocato, appellationes huiusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta,

prædicta, capi, & retineri faciunt, qui vè illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarij, super huiusmodi literarum, & processuum executione, instrumenta, vel acta cōficere, aut confecta, parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, familiares, notarios, executores, & subexecutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerāt, detinent, ex Ciuitatibus, Locis, & Regnis eijciunt, bonis spoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel alium, seu alios, publicè, vel occultè, qui vè aliàs quibuscunque personis, in genere, vel in specie, ne pro quibuscunque eorum negotijs prosequendis, seu gratijs, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel literas à dicta Sede impetrent, seu impetratis vtantur, directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præsumunt.

Notationes circa textum.

<p>1. M Atera huius cēsuræ, vt notat Caietan. in</p>	<p>Summ. verb. <i>Excommunic.</i> cap. 29. est sacrilegiū, quo P 4 offen.</p>
---	--

offenditur authoritas Sedis Apostolicæ in friuolis appellationibus, in suis executionibus, in suis officialibus, & in alijs, quæ in litera continentur. De hac re est textus in cap. *Quoniã*. de immunit. Eccl. in 6. prædicti tamen capitis censura non ita extenditur, sicut ista, quæ quoad personas offēdētes, quoad literas, quarum occasione fit offensio, & quoad actiones, & modos, quibus talis offensio fieri potest, ampliatur. Diuiditur hic canon in duas partes. In prima excommunicantur appellantes, & impediētes literas Apostolicas; in secunda, quæ incipit, *Qui ve aliàs*. excommunicantur impediētes recursum ad Romanam Curiam.

Hæc censura quoad personas vniuersalis est, comprehendit namque omnes tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, cuiuscūq; dignitatis sint, ita vt quicumque aliquid ex prohibitis hoc canone facit, per illum excommunicetur.

Actiones in prima parte prohibitæ decem & septē sunt. Prima est, prætextu friuolæ appellationis à grauiamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad curias sæculares, & laicam potestatem recurrere. Secunda, huiusmodi appellationes à laica potestate facere admittere, etiã instante Fiscii Procuratore, vel aduocato. Tertia, literas Apostolicas capi, & retineri facere. Quarta, prædictarum literarum executionē impedire. Quinta, illud idē prohibere. Sexta, impedire, vel prohibere instrumēta, vel acta cōfici super executione earundē literarum. Septima, acta vel instrumenta confecta tradi parti, cui interest, impedire, vel prohibere. Octaua, aliquam ex personis infra nominandis capere. Nona, easdem percutere. Decima, vulnerare. Vndecima, carcerare. Duodecima, detinere. Decimatertia, ex ciuitatibus, locis, & regnis eijcere. Decima quarta, bonis spoliare. Decima

cima quinta, per terre face-
re. Decima sexta, concute-
re. Decima septima, com-
minari. Vt censura posita
propter prædictas actiones
incurratur, satis est quòd
siue per se, siue per aliũ, seu
alios, siue publicè, siue oc-
cultè exerceantur.

Personæ, contra quas
prædictæ actiones fieri pro-
hibentur, octo numerantur.
Prima, partes actrices. Se-
cunda, earum partium agē-
tes. Tertia, consanguinei.
Quarta affines. Quinta, fa-
miliares. Sexta, notarij.
Septima executores. Oc-
taua, subexecutores. Lite-
ræ, quas impedire nō licet,
sunt primò, literæ Aposto-
licæ, etiam in forma Breuis,
gratiam, vel iustitiam con-
cernentes; secundò, cita-
tiones; tertio, inhibiti-
ones; quartò, sequestras; quin-
tò, monitoria; sextò, pro-
cessus; septimò, executo-
riales; octauò, quæcunque
alia decreta: siue literæ præ-
dictæ emanent à Romano
Pontifice, & à Sede Apo-
stolica, siue à Legatis, Nū-
cijs, Præsidentibus, Pala-

tij, & Camera Apostoli-
cæ Auditoribus, Commis-
sarijs, alijsque Indicibus,
& Delegatis Apostolicis.
Excommunicanturque nō
solum prædicta absolute
prohibentes, sed etiā impe-
dientes ne executioni, sine
eorũ beneplacito, & cōsen-
su, vel examine, mādentur.

In secūda huius canonis
parte aliquot personarum
genera excommunicantur.
Primum, prohibentes ne
aliqui ad Curiam accedāt,
vel recursum habeant, pro
quibusuis eorum negotijs,
prosequēdis, vel gratijs, &
literis impetrandis: ne vè
gratias ipsas, & literas im-
petrent, seu impetratis vtā-
tur. Secundū, ne prædicta
fiant, statuentes. Tertium,
id ipsum mandātes. Quar-
tum prædictas literas, gra-
tias, seu negotia, quomo-
dolibet apud se, aut nota-
rios, seu tabelliones reti-
nentes. Excommunican-
turque istorum aliquod fa-
cientes, siue directè, siue
indirectè, dummodo ta-
men cum præsumptione,
id faciant. Ex quo sequitur

non

non excommunicari illud faciētes per ignorantiam, etiam si culpabilis sit, ut notat Sayr. lib. 3. de cens. cap. 17. numer. 8. Nam iuxta doctrinam Cardinalis communiter receptam, in Clementin. 1. de priuil. quæst. 39. quem sequitur Nauar. in Comment. de datis, & acceptis, num. 38. tom. 2. & in relect. cap. *Accepta*. opposit. 8. num. 33. de restit. spoliat. lex puniēs præsumentem, non comprehendit eum, qui bona fide ignoranter, aut imprudenter, siue inanimaduertens operatur.

Circa hanc clausulam, & sequentes, in quibus de pertinentibus ad libertatem Ecclesiasticam agitur sunt in hoc Lusitaniæ Regno nonnullæ determinationes, quæ inter Ecclesiasticos, & sæculares iudices, in aliquibus causis in praxi seruantur: de quarum iustitia non est nobis modò disputandum. Qui has determinationes scire cupit, eas inueniet in diplomate

Regio ad finem huius Relectionis addito.

Utrum priuata auctoritate executionem literarum Apostolicarum impediētes excommunicentur.

EXcommunicari per hanc clausulam personas priuatas, quæ prætextu friuolæ appellationis à grauamine, & executione literarum Apostolicarum, ad laicam potestatem recurrunt, dubitandum non est, cum id in Bulla expressè contineatur. Vtrum autē impedire literas Apostolicas, acta, & instrumenta, exercereque actiones illas, scilicet capere, detinere, &c. ad solos Magistratus referendum sit, ita ut personæ particulares, quæ hoc ipsum faciunt, non excommunicentur, dubitari potest.

Com-

2. Comprehendi sub hac censura solos Magistratus videtur docere Graff. lib. 4. decis. cap. 18. num. 107. & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 17. numer. 6. Et ratio pro hac parte sit, quia Magistratus sunt qui hoc faciunt, & actiones prædictas ipsi tantum exercent: nam appellationem ab executione literarum Apostolicarum soli Magistratus acceptare possunt.

Quod etiam non intelligatur hæc censura, nisi de secularibus Magistratibus, ex eo suaderi videtur, quia ad istos tantum prohibetur appellari, & in recursum ad potestatem laicam Sedes Apostolica maxime offenditur.

3. *Conclusio.* Sit tamen pro resolutione prima conclusio; Non solum Magistratus, & qui authoritatiue prædictas actiones exercent, sed etiam particulares personæ, quæ per publicam authoritatē eas fieri procurant, excommunicantur. Hanc conclusionem tenet Nauar. in Manu. cap. 27, num. 68. §.

Quinta. & Vgolin. hic ad illa verba, *Qui ve illa.* vers. *Postremo.* Et probatur imprimis de Magistratibus ex eo, quod eorum excessus in hac parte perniciosissimi sunt, & quia multa, de quibus Summus Pontifex loquitur, de illis tantum intelligi possunt, ut appellationes prohibitas acceptare, impedire ne sine eorum examine, & consensu literæ Apostolicæ executioni mādētur, & statuere, ne aliquis ad Curiam Romanam recurrat. Probatur deinde quoad personas particulares; In hac censura excommunicantur facientes acceptare, faciētes capere, &c. sed huiusmodi actiones à particularibus personis exerceri possunt, & solent, nam Magistratus regulariter ad instantiam alicuius particularis hæc præstant; ergo de particularibus etiam intelligitur censura. Et confirmatur conclusio, quoniā in illis verbis, *Faciunt capi, retineri.* &c. non solum comprehenduntur, qui prædicta

prædicta procurant, sed qui ad instantiam faciunt; nam si procurare prohibitum est, facere etiam prohibitum erit: iuxta illud Aristotelis, *Propter quod unum quodque tale, & illud magis.*

4. *2. Cōclu-
sio.* Secunda conclusio; Potestates Ecclesiasticæ, quæ actiones hoc loco prohibitas faciunt, & privatæ personæ Ecclesiasticæ, quæ in particulari ad eas concurrunt, huius censuræ reæ efficiuntur. Hæc tenet Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 29. & Nauar. in Manu. cap. 27. num. 68. Et ratio est, quia in hac censura nulla inter personas sæculares, & Ecclesiasticas discretio fit, sed de omnibus absolutè loquitur Summus Pōtifex; ergo, cum nulla sit ratio, quæ Ecclesiasticos excuset, quin potius ipsi ratione status maiorem videntur Summo Pontifici iniuriā irrogare, dicendum est sub hac censura comprehēdi.

Ad primum agumentū respondetur particulares

personas actiones illas prohibitas vel per se in particulari, vel per publicas potestates exercere posse. Quavis igitur sint aliquæ actiones, quas soli Magistratus per se primò exercere valent, ad eas tamen particulares personas modo prohibito concurrere posse negandum non est.

Ad secundum concedimus solas appellationes ad Magistratus sæculares hoc loco prohiberi: nihilominus impedire executionē literarum Apostolicarum etiam Ecclesiasticos comprehendit, cum ipsi hoc ipsum authoritativè præstare possint, imò cum maiori scandalo, cum obediētiā Ecclesiæ magis, quam sæculares procurare teneantur.

Utrum in hac clausula mandantes, & cōsulentes excommunicentur.

Dubium

Dubium hoc circa ea, quæ in secunda parte huius clausulæ continentur, locum non habet, expressè enim ibi excommunicantur mandantes, ne aliquis ad Curiam Romanam accedat, aut in suis causis recursum habeat, aut ne literis impetratis utatur. Dubium tamen est circa actiones, quæ in prima parte clausulæ continentur, an sufficiat illas mandare, vel consulere, ita ut mandans, vel consulens appellare ad laicam potestatem, vel retinere literas Apostolicas, &c. hac censura innodetur.

2. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ num. 96. docet mandantes non excommunicari hoc loco, cum de illis in hac censura mentio non fiat; & quando Summus Pontifex vult censuram ad mandantes extendere, id explicare solet, ut videre est in fine huius clausulæ, & in clausula II. Idem argumentum fieri potest de consuletibus, illorum enim non meminit Sum. Pontif.

quod tamen facit in alijs clausulis, ut in 7. 10. 11. 12. & 20.

3. Hæc sententia quoad consuletis vera est circa omnes actiones cõtetas in hac clausula, ut argumentum factum sufficienter probat, & ite quoad appellantes, quoad aliquas verò respectu mandantium non omnino placet. Nā si loquamur de illis, qui appellationes admitti, literas capi, & retineri faciunt, videtur comprehendere mandantes; qui enim mandat, & appellationem acceptari, & literas capi, & retineri facit, quod hic expressè prohibetur, & sic sub nomine, *Admitti, capi, & retineri faciētis*, mandantes comprehenduntur. Idē dicēdū existimo quoad personas, & actiones sequētes à quarta vsq; ad decimā septimā, eo quod post omnes illas additur particula, *Per se vel aliū, seu alios*: quæ verba proculdubio mandatō includūt: nā qui mandat, per aliū impedit, & perturbat. Licet igitur mandantes non exprimantur per verbum, *Mandare*, exprimuntur tamen per

mē per verba æquiuāleſtia.
Ex quo ad argumentum
Viuald. patet ſolutio.

DISP. LXXIII.

*Vtrum omnes appellā-
tes à mandatis Apo-
ſtolicis ad curias ſæ-
culares hæc cenſura
comprehendat.*

1. **A**D hāc difficultatem
ex verbis Bullæ facile
reſpondetur, ſcilicet, *Præ-
texentes friuolam appellationē;*
ex quibus conſtat non om-
nes appellantes ex cōmu-
cari, ſed ſolummodo friuo-
lam appellationem præ-
texentes, vt notāt Graff.
lib. 4. deciſ. cap. 18. n. 105.
& Sayr. lib. 3. de cenſ. cap.
17. num. 5. dummodo ſub
nomine appellationis ad
ſæculares curias non fiat
recurſus, vt infra dicemus.
Solū igitur quid ſit friuo-
lam appellationem præte-
xere, explicandū ſuper eſt.

2. *Prætexere* nihil eſt aliud,
ſi verbi vis expendatur,
quā *velare*, ſeu, *cauſam ali-*

DISP. LXXIII.

quam non veram afferre, iux-
ta illud Virgil. 4. *Ænead.*
Coniugium vocat, hoc prætexit
nomine culpam. & Cicer. in
Piſon. *Nemo poteſt exercitiū*
apertè petere, vt non prætexat
cupiditatem triumphī. Vnde,
Prætexere friuolam appellationem
eſt ſub colere, & nomine
appellationis illam, quæ friuola
iudicatur, afferre. Non tamē
ſufficit appellationem ſe-
cundū ſe eſſe friuolam,
ſed requiritur, vt appellās
friuolam eſſe ſciat. Nam,
Prætexere, nō dicit quomo-
dolibet afferre, ſed afferre
ex intentione. Quauis
igitur aliquis per friuolam
appellationem ad poteſta-
tem laicam recurrat cum
ignorātia culpabili, ſi abſit
dolus, non excommunic-
bitur.

3. *Friuola appellatio illa cen-
ſetur, quæ ſine legitima cauſa*
interponitur, vt colligitur ex
*Gloſſ. in cap. Cum appella-
tionibus friuolis. de appellat.*
in 6. & tradit Miranda de
ordin. iud. quæſ. 30. art. 12.
cōcl. 3. Itaque quando ſine
*cauſa rationabili, aut om-
nino ſine illa, aut cū cauſa*
ſicta

ficta appellatio interponitur, talis appellatio est friuola. Existimandum tamen non est appellationem esse friuolam, quotiescunque sententia secundum acta est iusta: cum stante iusta sententia secundum allegata, & probata, licitum sit appellare, sufficit enim ad iuste appellandum quod sententia re ipsa iniusta credatur, & per agenda de nouo talem esse demonstrari procuretur, ut docet Nauar. in Manu. cap. 27. num. 15. §. *Nota quarto*.

4. Dubitari tamen potest, utrum omnis appellatio, quæ secundum ius admit- tendam non est, ad effectum incurrendi hanc censuram, friuola dicenda sit. Et pro parte affirmatiua arguitur; Appellatio friuola, idem est, quod appellatio vana, & nullius momenti, ut dicit Miranda loco cit. sed talis est illa, quæ secundum ius non recipitur; ergo omnis huiusmodi appellatio friuola est. Et confirmatur, quoniam in dict. cap. *Cum appellationibus*, dicitur friuo-

lis appellationibus deferendum non esse.

Dicendum tamen est non omnem appellationem, quæ secundum ius non admittitur ad effectum incurrendi censuram huius canonis friuolam esse. Probatur; Friuola appellatio, si proprie loquendum sit non ea dicitur, quæ acceptari, & admitti non debet, sed quæ irrationalis est, & sine legitima causa interponitur; ergo non omnis prædicta appellatio sufficiens est ut censura huius canonis incurratur. Deinde; Iura appellationem in aliquibus casibus remouentia solummodo procedunt in foro externo, ut docet Nauar. ubi sup. §. *Nota tertio*. ergo in foro conscientie in illis appellari licet, atque adeo sic appellans non excommunicatur.

Ad argumentum in contrarium dicendum est appellationem friuolam non ex eo dici vanam, & nullius momenti quia per eam, eo quod non acceptatur, effectus intentus non consequitur,

sequitur, sed quia non datur iusta causa, ut fiat.

Ad confirmationem cōcedimus friuolis appellationibus deferendum non esse: non tamen omnem appellationem, cui non defertur, esse friuolam, ut ex dictis patet.

DISP. LXXV.

Utrum in aliquo casu licitus sit ab executione literarum Apostolicarum ad curiam sæcularem recursus.

IN hac celebri, & satis agitata difficultate, in qua Summi Pontificis determinatio necessaria omnino foret, partem negatiuam, non licere scilicet in causis Ecclesiasticis vlllo modo ad curias sæculares recurrere, tenet Azor in Summ. Institut. moral. lib. 3. cap. 12. vers. *Ex dictis inferitur.* & Sayr. lib. 3. de cēs. cap. 18. num. 6 & sequent.

DISP. LXXV.

quorum sententia suadeatur.

Primò; Si in aliquo casu licitum esset ab executione literarum Apostolicarum ad curiam sæcularem recurrere, esset in casu violentiæ; sed neque interueniente violentia id licet; ergo, &c. Minor probatur, tum ex verbis huius Bullæ, in quibus expressè continetur, prohibet enim Romanus Pontifex etiam prætextu violentiæ, & grauaminis ad curiam sæcularem in mandatis Apostolicis recurrere; tum etiam, quia alias multis inobedientijs via aperiretur, contemnerenturque Apostolica mādāta, præsertim cum vnusquisq; iurisdictionem suā, data occasione, regulariter nitatur extendere.

Secundò; Si qua esset ratio, ob quam sæculares iudices Regis autoritate, vel ipsi Reges, & Principes laici in causis Ecclesiasticis se possent intromittere, esset consuetudo ab antiquo, & immemorabilis; sed talis consuetudo nō datur legitima,

legitima, & quæ possit quietas reddere conscientias; ergo. &c. Minor probatur; Non datur legitima consuetudo ad præscribendum sufficiens, cum formali repugnantia, & reuocatione superioris: nam his interuenientibus nec bona fides, nec præscriptio dari potest: sed per hanc Bullam, quæ singulis annis promulgatur, reuocatur omnis consuetudo in contrarium, cui Summus Pontifex manifestè contradicit; ergo. &c. Et confirmatur; Consuetudo vnius anni non sufficit in hac materia ad conferendum ius; plurium annorum non datur, cum hæc facientes singulis annis excommunicentur; ergo. &c.

3. In contrarium huius sententiæ stat consuetudo ab antiquo seruata in regnis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ: secundum quæ ad curiam sæcularem, & ad Regem fit recursus, quando siue laici, siue Ecclesiastici vi, & censuris ab Ecclesiasticis iudici-

bus opprimuntur. Hanc consuetudinem approbât Couarru. præf. quæst. cap. 35. numer. 3. Parlador lib. 3. diff. 9. §. 4. numer. 24. Gregor. Lop. in l. 13. titul. 13. Zeuall. præf. quæst. tom. 4. quæst. 897.

4. Vt tamen in re adeò difficili, & controuersa, quid sentiam explicem, sit prima conclusio; In nullo casu à mandatis Apostolicis licitum est appellare ad curiam sæcularem, & qui appellat censura huius canonis inuoluitur. De hac conclusione nulla dari potest inter Catholicos controuersia: nam oppositum illius odiosum, & scandalosum est, imò & in fide suspectum. Probatur; Appelatio est à minori ad maiorem iudicem recursus. cap. *Omnis oppressus*. cap. *Si quis*. cap. *Placuit*. 2. quæst. 6. ergo qui à Summi Pontificis mandato ad iudices sæculares per appellationem recurrit, ipsos superiores constituere videtur, quod cum fide Catholica stare non potest. Probatur

Q conse-

1. *Cōclusio.*

consequentia, quoniam contra substantiam appellationis est, quod ad æqualem, vel minorem appellatur; iuxta Gloss. in cap. 2. de consuet. in 6. quam sequitur Nauar. in cap. *Placuit*. de pœnit. d. 6. n. 43.

5.
2. *Cōclusio*

Secunda cōclusio; Quādo ex literarum Apostolicarū executione sequitur iniuria irreparabilis, aut quæ difficile reparari potest, & Sūmus Pōtifex lōgè distat, nec est Ecclesiasticus iudex, qui possit, & velit violentiam auferre, licitum est ad curiam sæcularē recurrere, vt iniuria, & vis auferatur, & Summus Pōtifex verè informetur. Hęc conclusio est Doctorum, quos secundo loco citauimus. Et probatur; Iusta defensio est licita, & de iure naturæ, Clem. *Pastoralis*. de sent. & re iudic. circa finē. 23. q. 1. in princip. Gloss. in c. *Quod verò*. eādē causa q. 3. verb. *Fugiēs*. Abb. c. *Cū cōtingat*. de for. cōpet. n. 27. quo in loco dicit etiā diabolus, si ad iudiciū vocaretur, concedendam esse defen-

sionem, Couar. pract. quæst. c. 23. num. 6. sed in casu conclusionis defensio per recursum ad Regem, & laicam potestatem est licita; ergo qui in tali casu recurrit, non excommunicatur. Minor, in qua est tota difficultas, ostenditur; Siqua esset ratio, ob quam in tali casu nō liceret ad Regem, & laicam potestatem recurrere, ea esset, quia ab Ecclesiastico iudice ad sæcularē adire nullo modo licet; hoc autem falsum est, si in omni casu intelligatur: nam, vt habetur. cap. *Filijs, vel nepotibus*. 16. quæst. 7. quādo Ecclesiastici etiam Episcopi, aut Metropolitani bona Ecclesiæ defraudauerint, Regis auribus intimari non differatur. Vbi Gloss. verb. *Regis*. dicit faciēdū id esse, vt Rex Ecclesiasticū corrigat, quia per Ecclesiasticū iudicē corrigi nō potest iuxta, c. *Petimus*. 11. q. 1. Quod etiam, inquit, habet locū, quando Ecclesiasticus negligens fuerit. Et cōfirmatur, quia quādo in mora est periculum, à regulis

6 regulis iuris recedimus. l. *De pupillo. §. Si quis riuos. ff. de noui oper. nunciat. arg. cap. Baptizari. d. 5.* est enim mora vitanda, vbi timeretur periculum. c. *Ne quod absit. de consecrat. d. 4.* ergo, si interuenit iniuria tertij, estq; periculū in mora accedendi ad Pontif. &c. ad laicam potestatem recurrere licet.

7. Probatur deinde; Vel Sūmus Pōtif. in expeditione literarū in præiudicium tertij procedit ex informatione falsa, aut diminuta, vel ex malitia, licet enim in rebus circa fidē, & vniuersalem Ecclesiæ gubernationē errare nō possit, impossibile tamen non est eum moribus deformari, suaq; abuti potestate, atq; adeo literas cū iniuria tertie per sonæ expedire; atqui quocunq; istorū modorū literę expediātur, si nō sit facilis accessus ad Pontif. instetq; malum irreparabile, licitū est ad laicā potestatem recurrere; ergo, &c. Probatur minor quoad priorē partē, quoniā literę, quę expediū

tur, supposita falsa, vel diminuta informatione, subreptitię, vel obreptitię sunt, talesq; falsę censentur, c. *Ad falsar. de crim. falsi. literę autē falsę, cū nō obligent in cōscientia, iustē detineri possunt, & per appellationē ad Sūmum Pōtif. malē informatū, ad ipsū bene informādū, impediri. Quod si per inferiores ministros Ecclesiasticos tali appellationi non deferatur, vis infertur appellati, à qua per Principis sæcularis auxiliū se poterit defendere, donec Romanus Pōtif. verē, & legitime informetur. Accedit quod literę subreptitię, vel ipso iure sunt nullę, vel saltē annullandę, Gloss. in c. *Ad audientiā. de rescript. & Nau. c. Si quando. eod. tit. præludio l. nu. i. cum alijs. Quoad secundā partē probatur eadem minor; Sūm. Pontif. iniustē, & iniquē procedēs admonēdus est humiliter, & charitatiuē corripiedus, & si ab iniustitia nō desistat, resistendum est ei in faciē per dominos Cardinales: vbi autē hoc,**

Q 2

occul-

8.

occulto Dei iudicio, non proficeret, & res sit magni momenti, cedatq; in præiudiciū Ecclesiæ, cōuocandū est auxiliū brachij sæcularis, Imperatoris scilicet, vel aliorū Principū. Quæ ōnia, cum alijs remedijs, tradūt Turrec. in Sum. de Ecclesia lib. 2. cap. 106. & Viñt. in relect. de potest. Papæ & Concilij proposit. 22. Ex quib⁹ cōstat posse ab iniustitia, à Sūmo Pontif. facta, ad curiā sæcularē recurri; ergo multo magis licebit ad illam accedere, vt ipse Sū. Pōtif. verè informetur.

3. Cōclu-
sio.

Tertia conclus. In casu violentiæ, & iniuriæ manifestę tenētur Reges defēdere ad ipsum recurrētes, siue laici sint, siue Ecclesiastici, impediendo literarū Apostolicarū executionē, à qua ad Sūmum Pontif. iure appellatur. Probatur; Reges licitē executionē literarū prædictarū impedire possunt; ergo tenētur. Consequētia ex eo est manifesta, quia Reges ex officio tenētur defēdere sibi subditos, vt habetur c. *Principes*. & c.

Regū officium. 23. q. 5. coligiturq; ex Sacra scriptura. Pl. 81. *Eripite pauperē, & egenū de manu peccatoris liberate*. Prou. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortē; & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses*. Hiere. 21. *Eruite vi oppressū de manu calūniantis*. & c. 22. idē repetitur. Et hinc est quod multoties imploratur auxiliū brachij sæcularis c. *Christianis* II. q. 1. c. *Maximianus*. 23. q. 3. c. *Administratores*. 23. q. 5. c. *Licet*. de iur. iur. in 6. & alias sæpe. Antecedēs probatur; tum, quia, vt cōstat ex 2. cōclus. in casu illius licitum est & Clericis, & laicis ad Regē recurrere; ergo etiam ipsis Regibus licebit eosdē defendere; tū etiā, quia huiusmodi defensio non minuit authoritatē Summi Pōtif. quin potius ipsam iuuat, impediēdo iniustā executionē, donec ipse informetur; tū deniq; quia quando iusta appellatio ad Sūmum Pontif. iniustē impeditur, pro Pōtif. autoritate facit qui executionē iniuriosam suspendit, nulli enim Sum-

mus

mus Pontifex vult inferre iniuriam. Et confirmatur conclusio ex antiqua consuetudine, quæ satis ostendit habere Reges huiusmodi potestatem, & obligationem, & quia alias multa incommoda sequerentur in Republica cum Romanus Pontifex longè distet multoties, ac sæpe plenè non informetur.

II. Quarta conclusio, Quãdo iudex secularis, siue laico, siue Ecclesiastico violentiam infert, quã supremus Princeps non vult auferre, aut quando ad ipsum facilis recursus non est, & iactat in mora periculum, ad Summum Pontificem, imò & ad Episcopum recurrere licet, vt violentiam auferant. Probat ex cap. *Extrãmissa*. & cap. *Licet ex suscepto*. cap. *Ex tenore*. de for. compet. Gloss. fin. in cap. *Qualiter*. de iudic. Ex quibus constat, si iudex laicus in administranda iustitia negligens fuerit, ad Summum Pontificem posse recurri. Quod etiam procedit, quãdo iudex secularis malitiosè agit, etiã

si Rex, qui in temporalibus superiorem non agnoscit, sic pronunciaisset. Quã sententiam tenet Martha de iurif. d. c. p. 3. c. 8. n. 39. & 40. pro qua citat Ioan. Andr. in c. *Imperialem*. §. *Si inter duos*. n. 81. vers. *Vel pone*. de prohib. & Afflict. in proam. cõstitut. q. 21. Et ratio pro hac sententia eadè est cū illa, quã secundã conclusionem probauimus, nimirum defensionem ab iniuria de iure naturæ esse. quãtiones, siue particulares personæ, siue supremi iudices, cū possunt, auferre tenentur. Cū igitur in casu conclusionis iudices seculares iniuriã faciãt, & vim innocentium inferant, quã Princeps supremus auferre nolens, simul irrogat, ad Summum Pontificem vel ad Episcopum, vt ad superiores in spiritualibus, recurrere licebit.

Ad hoc argum. respondet Zeual. vbi sup. in Discursu ad Regem n. 50. diuersã esse rationem in recursum ad Regem pro violentia ab Ecclesiastico facta, & in recursum ad Pontificem pro eadem à seculari irrogata, quia Ecclesiastici,

Q3 quate-

13. quatenus membra Reipublicæ, sunt Regi subiecti; quod de laicis in causis sæcularibus, respectu Ecclesiæ, & Summi Pontificis, dici nequaquam potest, eo quod priuatiuè Regi subijciantur. Hæc tamen solutio nullius est momenti, nam vel intelligit de personis, vel de causis; si de personis, etiam sæculares, licet alio subiectionis genere, Summo Pontifici, & Episcopo subijciuntur; si autem de causis, neque sæculares ad Summum Pontificem, & Episcopum, neque Ecclesiasticæ ad Regem spectant. Vnde quando Pontifex, vel Rex de violentia cognoscunt, nō hoc faciūt, vt ordinarij iudices, sed vt extraordinarij, seu potius vt defensores ad auferendā violentiam. Et hinc est, quod neque à iurisdictione Ecclesiastica ad sæcularem, neque à sæculari ad Ecclesiasticam appellatur. Gloss. in cap. *Quoniam*. dist. 10. & in cap. *Cuncta per modum*. 9. quæst. 3. Quotiescūq; igitur alicui iniuria irroga-

tur, omnes, etiam particulares, si commodè possunt, succurrere tenentur. Aqua obligatione Ecclesiastici, præsertim Prælati, qui melius quam particulares iniuriam auferre possunt, imunes non sunt. Et confirmatur primò ex cap. *Ad Romanam*. o. 2. 2. quæst. 6. vbi dicitur ab omnibus, maxime ab oppressis, licitum esse ad Romanam Ecclesiam, quasi ad matrem appellare. Confirmatur secundo, quia iudex iniustitiam faciens dicitur spoliare, vt tradunt Crauet. confi. 118. num. 8. Socin. confi. 12. volum. 1. Pōtanus in tract. de spolio, lib. 3. num. 107. & Martha vbi sup. p. 1. cap. 51. num. 28. sed spoliator à quocunque impediri potest; ergo, &c.

14. Ad primum argumentū neganda est minor: & ad probationem respondetur Summum Pontificem nō prohibere quemcunque recursum ad curiam sæcularem, sed illum, qui prætextu friuolæ appellationis fit, vt disp. 74. diximus. Vnde

14.

15.

16.

Vnde etiam patet non aperiari ex hoc inobedientis viam, cum solum admittamus recursu illu interueniente iusta appellatione ad Summum Pontificem, quæ ab Ecclesiasticis iudicibus iniuste non admittitur.

16. Ad secundum dicendum est consuetudinem non tribuere secularibus Principibus in hac materia ius, sed solum ostendere inesse illis talem potestatem, ratione cuius etiam omni consuetudine sublata, violentiam, & iniuriam a sibi subditis propulsare possunt. Sunt autem non solum seculares, sed etiam Ecclesiastici membra Reipublicæ, ut probant Surdus consil. 1. num. 7. vol. 3. Vela sc. consult. 100. num. 2. Bouadilla in sua Polit. lib. 2. cap. 18. num. 67. 181. & 308. Martha de iurisdic. 4. par. centur. 1. nu. 27. cas. 1. Zeuall. ubi sup. in Discursu ad Reg. num. 22. Et hinc est quod Ecclesiastici Regi fidelitatem iurant.

DISP. LXXVI.

Utrum liceat literas Apostolicas examinare, ut executioni mandentur.

IN hac difficultate Azor lib. 5. suæ Sum. institut. moral. cap. 14. docet nullo modo sustineri posse usum retinendi, & examinandi literas Apostolicas per laicam potestatem, & quod Legati suæ legationis literas exhibeant. Pro qua sententia faciunt verba Bullæ, scilicet, *Capi, & retineri faciunt, & item, Qui impediunt, & prohibent simpliciter, vel sine eorum beniplacito, & consensu, vel examine executioni mandari.* Ex quibus verbis Azoris sententia manifestè colligi videtur.

In contrarium est Couar. pract. quæst. cap. 35. num. 4. quem sequitur Zeual. tom. 4. pract. quæst. quæst. 897. à num. 292. & 329. & Viuald. in Cand. in expla-

Q4

nat.

nat. Bullæ Cœnæ, nu. 102. & sequentibus. Quam sententiâ acceperunt à Driedonio lib. 2. de libert. Christian. cap. 2.

2. Pro resolutione sit prima cōclusio; Non est omnino illicitum examinare literas Apostolicas gratiâ, vel iustitiam cōcernentes, ad Summum Pontificem omni cum humilitate, & obediētia informandū, de incōueniētiis, & damnis, quæ ex earum executione sequi possunt: de hoc tamen non licet legem facere, nec regulariter illud practicare. Hanc conclusionem, quoad primā partem, tradūt Doctores proximè citati, quibus maxime fauet Caietan. tom. 1. opuscul. tract. 1. cap. 27. §. *Ad secundam rationem*. Victoria in relect. de author. Papæ & Concilij, proposit. 22. Simanc. de Cath. institut. tit. 25. de pœnis, à numero 34. Et probatur ex c. *Si quando*. de rescrip. ubi Summus Pontifex cōcedit, ut quando rescriptum Papæ videtur repug-

nare, ei exponantur causæ, quare mandatum ipsius non adimpleatur. c. *Cum adeo*. cap. *Ad aures*. cod. tit. cap. *Cum teneamur*. de præben. Ergo ante literarum Apostolicarum executionem, illicitum omnino nō est videre an aliquid contra iustitiam, & bonum cōmune ex falsa informatione contineant; non semper enim mandatum Papæ ad parendum obligat, ut probat Victor. ubi supra proposit. 17. Et confirmatur primò, quoniam, ut notat Gloss. in dic. cap. *Si quando*. verb. *Qualitatem negotij*. ex multis iuribus, quandoque per nimiam importunitatem petentiū Princeps non concedenda concedit. Et hinc est quòd ea, quæ per nimiam sollicitudinem extorquētur, non valent. cap. *Audacter*. 8. quæst. 1. cap. *Vnusquisque*. 22. quæ. 4. Ut igitur malum hoc euitetur, illicitum non erit literas Apostolicas, ut Summus Pontifex de inconuenientibus rectè informetur, exami-

nare

nare. Confirmari secundo potest ex communi usu, saltem in regnis Hispaniæ, quem Couar. Zouall. & alij referunt.

4.

Secunda pars conclusionis ex eo viro Catholico debet videri manifesta, quia talis lex, & communis usus maximè derogare videtur authoritati Summi Pontificis, quodammodo enim prædictam legem santientes, & communiter in omni euentu literas Apostolicas examinantes faciunt potestatem sæcularem Ecclesiasticæ superiorem in suorum mandatorum exercitio, maximamque occasionem exhibent, vt Ecclesia, & Ecclesiastica mandata in contemptum veniant. Et confirmatur, quia opinio communis non est attendenda, quando altera contraria opinio potestati clauium, & iurisdictioni Ecclesiæ fauet; ergo multo minus opinio, quæ à multis reprobatur, & cuius praxis in paucis obseruatur regnis. Consequentia

videtur bona. Antecedens docent Hostien. & Ioan. Andr. in cap. *Rursus*. Qui Cler. vel vouentes. Filius in cap. 1. numer. 54. vers. *Quintò limita*. de constitut. Quos sequitur Martha de iurisdic. 4. part. cent. 2. casu. 164. numer. 1. Et ratio est, quia non magis potest operari communis opinio respectu potestatis, & iurisdictionis Ecclesiasticæ, quam leges Imperiales respectu eiusdem potestatis, & iurisdictionis; sed leges Imperiales, & Principum sæcularium contra iurisdictionem, & potestatem Ecclesiasticam non valent. cap. *Ecclesia Sancta Maria*. de constitut. ergo neque communis opinio. Nec potest in contrarium adduci consuetudo antiqua, tū quia talis consuetudo singulis annis per Bullam Cœnæ reprobatur; cum etiam, quia contra libertatem Ecclesiasticam nulla cōsuetudo præscribitur, vt tradunt Gloss. in cap. *Clerici*. verb. *Consuetudo*. de iudic. Alexan. *Consil.* 8. vol. 1. Roland.

6. 1. Roland. consil. 23. nu. 9. vol. 2. imò quanto longior asseritur consuetudo, tanto ostenditur periculosior. cap. fin. de consuet. Quæ etiam consuetudines delentur per cap. *Aduersus*. vers. *Irrite habeantur*, nullo unquã tempore duratura. de immunit. Ecclesiæ, & per hanc Bullam, vt infra patebit.

7. *Cōclusio.* Secunda conclusio; Licetum est petere à Legatis Apostolicis literas suæ iurisdictionis. Hanc tenet Zeual. vbi sup. num. 338. Et probatur: Vt aliquis credatur Legatus, literas suæ legationis ostendere debet cap. *Nobilissimus*. 97. dist. & Gloss. ibi verb. *Signatis*. cap. *Cum in Iure*. de potest. iud. deleg. Conrad. Brunus lib. 1. de legat. cap. 8. Pen. in 3. par. Direct. Inquisit. comment. 1. §. *Poteris*. & sic non ligat excommunicatio, quando delegationis copia non datur, vt tradūt Mascaldus, de probationibus, conclus. 491. & Martha de iuridict. 2. part. cap. 35. numer. 1. & 3. ergo cum Legatorum iurisdictione ad

multos se extendat, quibus omnibus suæ legationis literas ostendere nec possunt, nec decet, Regi illas exhibere debet, vt cognoscat, an veræ sint. Et confirmatur, quoniam aliàs contingere poterit, vt aliquis per falsas literas, vel sine illis se vt Legatum introducat, sicut in nostro Lusitanæ regno contigisse fertur, vbi quidam Sayabedra se gessit Legatum Pontificis, & auctoritate ficta sanctæ Inquisitionis officium instituit, vt refert Paramus de orig. Inquisit. lib. 2. tit. 2. cap. 15. num. 6.

8. *Cōclusio.* Tertia conclusio; Quando Reges literas Apostolicas retinent, vel examināt, non id faciunt vt iudices, sed vt boni communis, & suorum ciuium conseruatores. Prima pars probatur ex eò, quod secularis non potest esse competēs iudex inter personas Ecclesiasticas, nec in causis Ecclesiasticis, etiam ex prorogata iurisdictione, cap. *Nullus*. & cap. *Si diligenti*. de

de foro compet. cap. *Si Clericus*. 11. quæst. 1. sunt enim iurisdictiones distinctæ, nec consuetudo iurisdictionem potest sæculari in Ecclesiasticum tribuere, cum sit omnino incapax. cap. *Causam*. de præscript. Abb. in cap. *Quando*. de consuetud. num. 2. & Zensual. vbi sup. num. 269. Qui num. 142. cum Caulcano de brachio Reg. 1. part. in princip. num. 16. & Oliuan. de iur. fisc. cap. 14. num. 118. secundam partem nostræ conclusionis tenet. Et ratio est, quia ad Regis officium pertinet bonum commune conservare, ciuesque suos à violentijs defendere.

9. Quarta conclusio; Quã
4. *Cōclu* do literæ Apostolicæ vio-
sio. lentiam, aut iniustitiam contra tertiam personam non continent, nec aliud, de quo necessarium, vel conueniens sit Summum Pontificem de nouo informari, qui illas retinet, aut approbare, vel examinare intendit, vt non aliter

executioni mandentur, censura huius canonis inuoluitur. Hæc ex verbis Bullæ est manifesta, excommunicat enim Summus Pontifex retinentes literas Apostolicas: quod manifestè de illis intelligitur, quæ eas sine causa retinent; excommunicat etiam nolentes, vt literæ Apostolicæ sine eorum præuio examine vel approbatione executioni mandentur.

Ad argumentum pro opinione Azoris ex dictis quid dicendum sit constat: intelliguntur enim priora illa verba de retinentibus literas Apostolicas sine causa; nam Summus Pontifex vult vt ei rescribatur, quando in suis mandatis aliquid, quod repugnantiam, vel iniustitiam continere videatur, reperitur, vt constat ex dicto cap. *Si quando*. Posteriora verba explicanda sunt in casu, quo aliquis simpliciter vult, vel determinat ne literæ Apostolicæ execu-
tioni

10.

tioni mandentur; vel quando vniuersaliter omnes literas examinare intendit, licet nihil contra bonum commune, aut particulare contineant, vel quando continent causam spiritua-lem, aut spirituali annexā, aut etiam quando Summus Pontifex post legitimam informationem circa omnia inconuenientia, literas suas executioni mādari præcipit. Quotiescūq; igitur literæ Apostolicæ impediuntur, ne sine Regis examine executioni mandentur, quasi ipsum ad talem executionem necessarium sit, censura hu-

ius canonis incurritur. Vnde non placet quod Driedonius, & Couarru. asserunt, licitum nimirum esse Regibus mandare ne literis Apostolicis sine eorum beneplacito, & examine pareatur. Nam, præterquam quod mandatum hoc scandalosum esset, fideique Catholicæ, & auctoritati Ecclesiæ parum consonum, manifestè id erit contra determinationem huius canonis, atque adeò non crediderim prædicto modo literas Apostolicas retineri, & examinari esse in usu apud Reges Catholicos,

CAP:

CAP. XV.

*Contra impediētes literarum Apostolicarum,
aut aliarum expeditionū executionem,
& auocantes causas Ecclesia-
sticas ab Ecclesiasti-
cis iudicibus.*

TENOR BVLLÆ.

14. Bull.
censura.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui per se, vel alios, autoritate propria, ac de facto quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarū, & literarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Commissarijs nostris, alijsque Iudicibus Ecclesiasticis auocant, illorumuē cursum, & audientiam, ac personas, capitula, conuentus, collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Iudices interponunt. Quiuē partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos,
contra

contra quos tales inhibitiones emanarunt, á censuris, & pœnis in illis cōtentis absolui, per statutū, vel aliàs, compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætentionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicauerint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiam si talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Conciliorum, Parlamentorum, Cancellarij, Vicecancellarij, Conciliarij, ordinarij, vel extraordinarij quorumcunque Principum sæcularum, etiā si Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Commendatarij, seu Vicarij fuerint.

Notationes circa textum.

Materia huius cēsuræ, ut notat Sayr. lib. 3. de cens. cap. 18. nu. 2. post Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 30. est sacrilegium contra Sedis Apostolicæ auctoritatem in

causarum spiritualium, & spiritualibus annexarū cognitione, in literarumque Apostolicarum executione. Actiones hoc canone prohibitæ sunt sex. Prima; auocate causas spirituales, vel

vel spiritualibus annexas, à quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis. Secunda; impedire earundē causarū, cursū & audiētiā, ac personas, capitula, conuētus, collegia causas ipsas prosequi volentes. Tertia; interponere se tāquam iudices de illarum cognitione. Quarta; compellere partes actrices, quæ committi fecerunt huiusmodi causas, ad reuocandum, vel reuocari faciendū citationes, vel inhibitiones, vel alias literas in eis decretas. Quinta; compellere easdem partes ad faciendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, absolui à censuris, & pœnis in illis contentis, aut ad cōsentiendū eisdē absolui. Sexta; impedire quomodolibet executionem literarum Apostolicarum, executorialium, processuum, & decretorū prædictorum. Actiones accessoriae sunt tres. Prima; præstare ad prædicta fauorem. Secunda; dare consilium. Tertia; præstare assensum. Satis est vt censura

huius capitis incuratur, quòd prædictas actiones aliqua ex personis statim nominandis per se, vel per alium faciat.

Contra nouem genera personarum fertur hæc cēsurā. Primum est Præsidentes Cancellariarum, Conciliorum, & Parlamento-rū. Secundum, Cācellarij. Tertium, Vicecancellarij. Quartum, Conciliarij ordinarij vel extraordinarij quorumcunque Principū sæcularium, quacunque præfulgeant dignitate. Quintum, Archiepiscopi. Sextū, Episcopi. Septimū, Abbates. Octauum, Commendatarij. Nonum, Vicarij. Vgolin. hoc loco §. 2. vers. *Tertiò*. asserit nomine Ecclesiasticorum iudicum non intelligi nisi eos, qui sunt iudices Romanæ Curia. Quam sententiam non approbo, eo quòd hæc cēsurā est in fauorem iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ etiam in alijs iudicibus offenditur.

Prætextus, qui ab hac censura nō excusant, sunt sex.

sex. Primò, prætextus quacunquē exemptionū. Secundò, prætextus gratiarum. Tertiò, prætextus litterarum Apostolicarum. Quartò, prætextus violentiæ prohibendæ, vel aliarū prætensionum. Quintò, prætextus informandi Summum Pontificem. Sextò, prætextus supplicandi, aut supplicare faciendi, nisi supplicationes huiusmodi coram Summo Pontifice, & Sede Apostolica legitime prosequantur. De hac materia habetur in cap. *Quoniam*. de immunitate Ecclesiæ in 6. & in c. vnic. de his quæ vi met. vè caus. fiunt. in 6.

2.

Circa illa verba, *Et spiritualibus annexas*, notat Graf. lib. 4. decis. cap. 18. numer. III. adhiberi conformiter ad ius commune, secundū quod adhærentium idem est iudicium, quod de principalibus, cui fauet text. in l. *Quæ religiosis*. ff. de rei vèdic. Et hinc est, inquit, quod pax facta cum principali intelligitur facta cū adhærentibus l. i. §. *Tribus*,

ff. de cloacis. l. *Arbor*. §. *De vestibula*. ff. commun. diuidun.

Circa illa etiam verba, *Nisi legitime prosequantur*, 3.
notandum est sex modis dici aliquid legitime fieri. Primò, quando quod fit, non est prohibitum, & sic per abnegationem prohibiti dicitur legitimum; secundò strictius, quando quod fit, est permissum, nō per abnegationem prohibiti, sed per positionem liciti; tertiò, quando quod fit, permissum est à Iure civili, capiendo Ius civile largè pro prætorio, & omnibus partibus Iuris civilis; quartò, quando, quod fit, concessum est à Iure civili; restringendo vt non comprehendat prætorium, sed omnes alias partes, idest Senatus consulta, Principum placita, & responsa prudentum; quintò, adhuc plus restringendo Ius civile, vt solū accipiatur pro lege duodecim tabularum; sextò, maximè restringendo solū pro lege duodecim tabularum, exclusis

4.

4. clusis responsis prudentū,
& edictis Prætorum. Ita
nonatur in l. vnic. C. Quā-
do non petent. par. petent.
accret. Quocumque igitur
modo supplicationes co-
ram Summo Pontifice, &
Sede Apostolica fiant vi-
tatur censura, dummodò
modus prosequendi à Iure
ciuili concessus, permissus,
vel non prohibitus Iuri
canonico non repugnet.
Nam leges Imperatorum
in foro etiam Ecclesiastico
militant, si Iuri canonico,
aut canonicis sanctionibus
nō obuiant. cap. 1. & 2. d.
10. & Gloss. in verb. *Adiu-
uantur*. cap. 1. de. noui oper.
nunciat. & ibi omnes Ca-
nonistæ, Baldus in Consil.
13. volum. 1. & consil. 135.
in fin. & consil. 397. vol.
3. col. 2. Alexand. in consil.
122. num. 7. vol. 5. Rebuff.
in Proæmio concordato-
rum Franciæ, gloss. 2. vers.
Quartò limita. num. 72. Co-
uarru. præct. quæst. cap. 8.
nu. 5. vers. *Nihilominus*. Ma-
rant. disp. 8. nu. 47. vers. *Ad
decimum*. Hæc tamen doc-
trina intelligenda non est

quādo leges Imperatorū
summū rigorem cōtinent.
c. *Filius*. de testā. & ibi Abb.
num. 3. Et hinc est, quòd
Clerici pœnis ciuilibus nō
puniūtur. c. *Ad reprimendā*.
de offic. iudic. ord.

DISP. LXXVII.

*Verūm censura huius
canonistam seculares
quam Ecclesiasticos
comprehendit.*

N Auar. in Man. c. 27. n.
71. §. *Declaratio prima*.
docet hanc clausulam non
cōprehendere, nisi eos tan-
tū seculares, qui authorita-
te propria iudiciali, & laica,
quæ hoc loco vetantur, faci-
unt. Probat ex verbis Bullæ
in quibus de solis laicis mē-
tio fit. Hæc sententiā proba-
biliore iudicat Say. lib. 3. de
cens. c. 18. n. 5. in qua etiam
est Sebast. Medic in Sum.
peccat. capital. tit. 9. q. 78.
n. 18. est enim in hoc cano-
ne sermo de illis tantū, qui
causas spirituales à quibus-
cunque Ecclesiasticis iudi-
cibus auocant.

R

Contra

2. Contrariam huic sententiam tenet Caietan. in Su. verb. *Excommunicat*. cap. 29. quem sequitur Suares de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 76. Horum tamen Doctorum sententiae sequentibus conclusionibus conciliari possunt.

3. 1. *Cōclusio.* Prima conclusio; Ecclesiastici, qui à Principibus sæcularibus in iurisdictione laica constituuntur, si auctoritate sæculari causas Ecclesiasticas ad se auocant, hanc censuram non effugiunt. Probatur; In hac clausula absolute ponitur censura contra omnes auocantes causas Ecclesiasticas ad tribunal sæculare, nulla discretione facta inter laicos, & Ecclesiasticos, imò in fine adduntur hæc verba; *Archiepiscopi, Episcopi. &c.* ergo certum est hac excommunicatione implicari Ecclesiasticos, qui causas Ecclesiasticas iurisdictione laica ab Ecclesiasticis iudicibus auocant.

4. 2. *Cōclusio.* Secunda conclusio; Ecclesiasticus auocans ad se

causam Ecclesiasticam, auctoritate etiam Ecclesiastica, per hanc clausulam non excommunicatur. Probatur: Ea causarum Ecclesiasticarum auocatio hoc loco prohibetur, quæ Ecclesiasticam libertatem per alienæ iurisdictionis introductionem offēdit; sed quando ad tribunal Ecclesiasticum per Ecclesiasticam potestatem prædictæ causæ auocantur, non offēditur Ecclesiastica libertas introductione extraneæ iurisdictionis; ergo talis auocatio hoc canone non prohibetur. Et in hoc conuenire videntur Doctores citati, quatenus ad hanc censuram incurrendam necessarium esse affirmant, ut causarum auocatio, alia quam Ecclesiastica auctoritate fiat.

5. 3. *Cōclusio.* Tertia conclusio; Ut censura huius canonis incurrat, necesse est auctoritative causam auocari. Ita docent Suar. nu. 75. & Sayr. cit. locis, paterq; ex illis verbis, *Auctoritate propria, ac prætextu quarumcūq; gratiarum, exemp.*

exemptionum, ac literarum Apostolicarum: quæ concessiones auctoritatem conferunt, atq; adeò, qui earum prætextu causas Ecclesiasticas ad se auocant, auctoritatiuè id faciunt.

Fundamentum Nauar. non habet locum in hac censura, in qua expressè Ecclesiastici nominantur. Ad aliud ex dictis patet solutio, est enim contra libertatem Ecclesiasticam causas Ecclesiasticas auctoritate seculari auocare.

DISP. LXXVIII.

Utrum auocantes causas Ecclesiasticas prætextu violentiæ prohibendæ, aut informandi & supplicandi Summum Pontificem, hoc loco excommunicentur.

PRO parte huius questionis affirmatiua facit doctrina à nobis tradita c. præced. disp. LXXV. ubi concedimus ad violentiam

prohibendam licitum esse executionem literarum Apostolicarum impedire; ergo maiori cum ratione, ob eandem violentiam vitandam, auocari ab Ecclesiasticis iudicibus causas Ecclesiasticas licitum erit.

Partem tamen negatiuam astruere videtur verba Pontificis, quibus expressè talè auocationem prohibet, dicēs non excusari ab hac censura auocantes ad se huiusmodi causas, quantumcumq; prætextu violentiæ, aut informandi, & supplicandi Summum Pontificem eas auocent. Hanc partem tenet Sayr. lib. 3. de cels. c. 18. n. 6. & sequēt. cui fauet Nauar. in Manu. c. 27. n. 71. §. Secūda. quatenus dubitat, an contraria sententia in Iure satis fundetur.

Pro resolutione sit prima conclusio; Si detur violentia ex parte iudicū Ecclesiasticorum, ad quam auferendam sæculares iudices implorantur, nullo modo licet causam auocare, nisi prius Ecclesiastici iudices superiores ad eos qui violentiam

R 2 infc-

2.
1. Conclusio.

inferunt, requisiti succurrere nolint. Probat; In causis Ecclesiasticis gradatim procedendum est ab inferioribus ad superiores iudices, cap. *Adreprimendam*. de offic. iudic. ord. cap. *Sacro*. de senten. excommun. cap. *Antiqua*. de priuil. cap. *Filijs*. 16. quæst. 7. quod etiã tradunt Azor in Summ. lib. 5. institut. moral. c. 14. in 1. part. & Sayr. vbi supra cap. 17. numer. 5. Et probatur, quia contra libertatem Ecclesiasticã est quod prætermisso sine causa ordinario iudice Ecclesiastico, ad quem vim, & iniuriam auferre pertinet, secularis iudex in tali causa se intromittat; cum per hoc ordinarius causarum Ecclesiasticarum cursus impediatur. Quod libertatem, & auctoritatem Ecclesiasticam quàm maximè labefactare quis non videt? Prius igitur per supplicationem (quod remedium à Summo Pontifice & conceditur, & assignatur) ad iudicem Ecclesiasticum recurrendum est, vt

violentiam auferat: quam si auferre cõtemnat, ad superiores iudices Ecclesiasticos adire oportet, antequàm secularis iudex quoquo modo in auocanda causa se intromittat, aliàs enim cẽsura huius canonis implicari dubitandum non est.

Secunda cõclusio; Quãdo, omni medio ordinario præmisso, non est alia via depellendi iniuriam à iudice Ecclesiastico factam, vel quando est periculum in mora, licitum est iudici seculari causam Ecclesiasticam ad se auocare. Hęc conclusio patet ex dictis cap. præced. disp. 75.

Tertia conclusio; In auocatione causæ Ecclesiasticæ, vel illi annexæ, nullo modo iudici seculari de meritis causæ principalis iudicare licet, sed solummodo cognoscere potest, an detur in ea violẽtia, & iniuria. Hęc cõmunis est. Quam nouissimè tradit Martha de iurisdictione 4. par. centur. 2. cas. 102. & 146. & Zeuall. tom. 4. pract. quæst. 897. numer. 103. &

3.

2. Cõclusio.

5. Cõclusio.

4.

3. Cõclusio.

278. & in Discursu ad Regem num. 31. & 36. habeturque in cap. *Qualiter, & quando*. de Iudic. cap. *Licet*. o. 1. & cap. *Ex transmissa*. de for. cōpet. Quauis igitur iudex Ecclesiasticus iniustam ferat sententiam, nō ad sæculares iudices, sed ad Ecclesiasticum superiorē illi, qui sententiam tulit, illam corrigere pertinet.

5.
4. Cōclu-
sio. Quarta conclusio; Si iudex Ecclesiasticus ad Regis supplicationem violentiam auferre nolit, iustam appellationem concedendo, sitq; periculum in mora accedendi ad superiorem illius, vel ad Summum Pōtificem, & causa magni momenti sit, per bonorum temporalium ablationem compelli potest. Hanc tenet Couar. pract. quæst. cap. 35. num. 3. §. *Aduersus verò*. Pro qua citat Guillelmum Benedic. in cap. *Rainuntius* de testam. verb. *Et uxorem nomine Adelasiam*, secund. decis. num. 460. & Carol. de Grassal. lib. 2. Regal. Franc. iure. 7. column. penultim. Et probatur; quo-

niam aliās nunquam violentia tolleretur, nec iudices Ecclesiastici Regis supplicationi parerent. Deinde; Vim vi repellere licet; sed in hoc casu iudex Ecclesiasticus vim infert; ergo si aliter ab illa inferenda cessare nō vult, licitum erit vi illum compellere. Minor supponitur in conclusione. Maior habetur in Iure cap. *Significasti*. o. 2. de homicid. cap. *Si verò*. de sent. excommunicat. c. *Ius naturale*. dist. 1. l. 1. §. *Vim vi*. ff. de vi, & vi arm. l. *Scientiam*. §. *Qui cum aliter*. ff. ad legem Aquil.

Dicet aliquis hoc verū esse, si repulsio fiat in cōtinēti, non ex interuallo; vt habetur l. *Idē est*. §. *Cū igitur*. ff. de vi, & vi arm. Cōcedim⁹ sed illud cēsetur fieri in cōtinēti, quādo sit in flagrāti crimine, hoc est, donec animus continuus durat: vt habetur sup. cit. §. *Vim vi*. & in hoc casu certum est iniuriosum iudicis animū durare. Dixi in conclusione, *Et causa magni momenti*, quoniam in rebus

R 3 paruis

paruis illud facere non expedit, cum maius sit scandalum, quàm utilitas inde secuta.

7. *5. Cōclu-
sio.* Quinta conclusio; Si iudex secularis inueniat sine iusta causa à Clerico ad ipsum factum fuisse recursum, non potest illum in expensis condemnare, quanuis, si à laico fiat, possit ipsum laicum in expensis condemnare, imò & punire. Prima pars huius conclusionis est cōtra Zeuall. vbi sup. num. 291. & alios, quos ipse citat; meo tamen iudicio est omnino certa, ita vt oppositum tutum non sit. Probat; Iudex secularis in casu violentiæ non constituitur superior ad personam Ecclesiasticam quātum ad iurisdictionem, nec vlla ratione illius iudex constituitur, sed solū causam auocat, vt cognoscat, an legitimè ad violentiam auferendam inuocetur; ergo nullo modo personam Ecclesiasticam iudicare potest, cum sit omnino exempta, atq; adeò neque in expensis cō-

demnare. Secunda pars videtur certa, cum iudex ad quem fit recursus sit superior respectu secularis ad ipsum recurrentis.

Ad argumentum pro parte affirmatiua ex dictis patet quid dicendum sit: concedimus enim in casu violentiæ posse causam Ecclesiasticam ad secularem iudicem auocari, ipsum tamen de meritis illius nō posse cognoscere.

8. Ad argumentum partis negatiuæ, quod est ex verbis Pontificis, respondet Zeuallos vbi sup. num. 121. ex Corduba in Summ. q. 35. non ligare censuram Bullæ, quando in casu violentiæ auocatio causæ fit, vt Summus Pontifex verè, & plenè informetur, cum in fauorem Ecclesiasticæ causæ cedat, vt iusta ad eūdem Pontificē appellatio fiat. De qua re videri potest idem Author num. 102. & sequentibus, & 145. & 146. Confirmatur ista solutio ex verbo, *Prætextu*, quod manifestè ostendit non prohiberi à Summo Pontifici.

15. Bullæ
censuræ.

Pontifice omnē re cursum,
nec omnem causæ auoca-
tionem, sed auocationem,
& recursum factum præ-
textu supplicandi, & infor-
mādi. Cum igitur prætex-
tus sit *Velamen*, quo moueri

*se quis ad aliquid agendum si-
mulat*, illi cēsentur causam
auocare prætextu violen-
tiæ, informationis, & sup-
plicationis, qui sub isto co-
lore, alia tamen non vera,
nec iusta ratione ducuntur.

CAP. XVI.

*Contra iudices sæculares, qui Ecclesiasticas
personas ad sua tribunalia trahunt, quiq;
Ecclesiasticam libertatem tollunt,
aut in aliquo perturbant:*

TENOR BULLÆ.

15. *Bulle
censura.*

QVI vè ex eorū prætēso officio, vel ad in-
stantiā partis, aut aliorū quorūcūq; perso-
nas Ecclesiasticas, capitula, cōuētus collegia
Ecclesiarum quarumcūque coram se ad suum tri-
bunal, Audientiam, Cancellariā, Concilium, vel
Parlamentum, præter Iuris Canonici dispositio-
nem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant di-
rectē, vel indirectē, quouis quæsito colore: nec nō
qui statuta, ordinationes, constitutiones, pragma-
ticas, seu quæuis alia decreta in genere, vel in spe-
cie, ex quauis causa, & quouis quæsito colore, ac

R 4

etiam

etiam prætextu cuiusvis consuetudinis, aut priuilegij, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vñ fuerint, vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quouis modo restringitur, seu nostris, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicatur.

Notationes circa textum.

I. **C** Anon hic in duas partes diuiditur. Prioris partis materia, vt notat Caetan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 29. est sacrilegium, quo offenditur autoritas Sedis Apostolicæ in personis Ecclesiasticis; quatenus earum libertas, quantum ad immunitatem fori offenditur. Actiones in hac prima parte prohibitæ sunt tres. Prima; ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Concilium, vel Parlamentum trahere. Secunda, trahi facere. Tertia, id directè,

vel indirectè procurare. Personæ, quæ ad prædicta tribunalia trahi prohibentur, quatuor sunt. Prima, Ecclesiastici. Secunda, Capitula. Tertia, Conuentus. Quarta, Collegia quarumcunque Ecclesiarum. Modus trahendi duplex assignatur. Primus, ex prætenso officio hæc facere. Secundus, ad instantiam partis, vel aliorum quarumcunque. Hoc tamen intelligitur, dum modo præter Iuris canonici dispositionem fiat. De hac materia habetur in cap. *Si vera.*

O. I.

o. i. de senten. excommun. cap. *Si iudex laicus.* eod. tit. in 6. & in Extrauag. *Ad reprimendum.*

6. Materia posterioris partis, vt notat Caiet. vbi sup. c. 31. est sacrilegium, quo Sedes Apostolica offenditur, quantum ad libertatē in alijs rebus, quā in personis. Actiones prohibitæ quatuor numerantur. Prima, statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & quæuis alia decreta facere. Secunda, eadem ordinare. Tertia, publicare. Quarta, prædictis iam factis vti, dummodò ex ijs libertas Ecclesiastica tollatur, in aliquo lædatur, vel deprimatur, aut quouis modo restringatur, aut etiam cum Sedis Apostolicæ, & quarumcunque Ecclesiarum iuribus, directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicatur. De hac re agitur in cap. *Nouerit.* & in cap. *Grauem.* de sent. excōmunic. cap. *Ecclesia sancta Maria.* de constit. cap. *Eos.* cap. *Non minus.* de immu-

nit. Eccles. in 6. cap. 1. de iniur. in 6. Authent. *Sacra.* de Sacrosanct. Eccles.

3. Personarum Ecclesiasticarum nomine intelliguntur illæ, quæ sub laicorum genere non comprehenduntur, & privilegio fori gaudent, quales sunt ordinati maioribus, vel minoribus ordinibus, Religiosi tam professi quā nouitij, & conuersi, Moniales etiam similiter professæ, nouitæ, & conuersæ, ac in vniuersum omnes in aliqua approbata Religione ad tria vota obligati. De qua re videndus est Syluest. verb. *Ecclesia.* num. 6. per totum. Nauarr. in Manual. cap. 27. numer. 79. Viuald. in Candel. in explanat. Bullæ Cœnæ. num. 122.

DISP. LXXIX.

Quo pacto intelligantur illa verba. Ordinationis vfi fuerint.

Non

I. **N**ON solum in hoc canone prohibetur vsus statutorum contra libertatem Ecclesiasticam, sed etiam in Iure canonico c. *Nouerit*. de sentent. excom. in quo Summus Pontifex sub excommunicationis pœna præcepit vt de capitularibus deleantur. Vnde inter hunc canonem, & capitulum illud Iuris est differentia, quod hic tantum vsus prædictorum statutorum prohibetur, illic verò vt deleantur de capitularib⁹ iubetur. Ex quo sequitur non incurrere censuram huius canonis Principem, vel Rempubicam, qui statuta contra libertatem Ecclesiasticam ab antiquo edita de libris suis non abradunt, sed ad memoriam ea conseruant, dummodo illis non vtantur. Vtrum autem talia statuta de capitularibus suis non delentes per cap. *Nouerit*. excommunicentur, controuersum est. Placet cum Caietan. verb. *Excommun.* cap. 31. non incurrere excommunicationem nisi eum,

qui prædicta statuta, cum non amoueat, seruare facit.

Quid verò si amoueat, seruari tamen faciat? Caiet. citato loco dubitat. Nauar. in Manu. cap. 27. num. 119. docet vtrumque simul requiri ad censuram dicti cap. *Nouerit*. incurrendam, videlicet, & non delere, & seruare facere. Quam opinionem asserit Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 82. posse in praxi seruari, eo quod fauorabilis sit.

Contrariam sententiam nimirum sufficere ad censuram incurrendam quod quis prædicta statuta obseruari faciat, quanuis ea de capitularibus deleat, tenet Abbas in dict. cap. *Nouerit*. & Syluest. verb. *Excommunic.* 9. excommu. 10. num. 31. quæ meo iudicio probabilior est, & sequenda. Et probatur, quoniam verba illa, *Nisi ea de capitularibus suis infra duos menses. &c. fecerint amoueri*, non ita intelligenda sunt, vt mens illorum contemnatur, vt habetur de regul. Iur. in 6. regul. vltim. vbi sic dicitur.

dicitur; *Certum est eum in legem committere, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem*; sed mens Summi Pontific. in præcipiendo, quod prædicta statuta de capitularibus deleantur, est ne in praxi feruentur; ergo qui illa obseruari faciunt, quanuis de capitularibus deleant, excommunicantur.

DISP. LXXX.

Utrum utens consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam, hoc canone excommunicetur.

I. **N**ON excommunicari utentem consuetudine contra libertatem Ecclesiasticam, ut satis probabile, & securum affirmat Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 88. Probat, quia hoc loco non prohibetur uti consuetudine. Nam si propriè loquendum sit, consuetudo non est statu-

tum, ordinatio, cōstitutio; pragmatica, aut decretum; quorum vsus tantum per hunc canonem prohibetur.

Pro resolutione sciendū est primò consuetudinem accipi dupliciter; primò, ut est quid facti; secundò, ut est quid Iuris. In priori acceptione definitur ex doctrina S. Tho. in 3. dist. 23. quæst. 1. ar. 4. quæstiunc. 2. quod sit *Frequentia operandi liberè eodem modo*. In posteriori verò, ab Isidoro lib. 2. orig. cap. 10. & lib. 5. cap. 3. & habetur in cap. *Consuetudo*. dist. 1. sic definitur: *Consuetudo est Ius quoddam moribus cōstitutum, quod pro lege suscipitur*. Consuetudo prior est causa posterioris consuetudinis.

Sciendum est secundò, ut frequentia similium actuum consuetudo introducatur, non sufficere frequentationē istam ab vno, vel pluribus fieri, sed requiri necessariò quòd à tota, vel à maiori parte communis, vel collegij fiat: priuatorum enim hominū mos

in os ius aliquod commune
introducere non valet; vt
colligitur ex Sanct. Thom.
1. 2. quæst. 97. ar. 3. traditq;
Syluest. verb. *Consuetudo*.
num. 1. & 5. Hoc posito,
quærimus, vtrum vti con-
suetudine contra liberta-
tem Ecclesiasticam intro-
ducta, ad censuram huius
canonis incurrendam suf-
ficiat.

4. *1. Cōclu-
sio.* Prima conclusio; Vti
tantum consuetudine facti
contra libertatem Eccle-
siasticam, non sufficit, vt
huius canonis censura in-
curratur. Probatur; Hoc
loco prohibetur tantum
sub anathemate vsus statu-
torum, ordinationum, cō-
stitutionum, pragmatica-
rum, & aliorum decretorū;
sed pura consuetudo fac-
ti nullum istorum est, vt
patet; ergo qui illa vtitur,
ex vi huius canonis non
excommunicatur.

5. *2. Cōclu-
sio.* Secunda cōclusio; Qui
sententijs vsu receptis cō-
tra libertatem Ecclesiasti-
cam vtitur, censura huius
canonis inuoluitur. Pro-
batur; Hoc loco excom-

municat Summus Pontif.
vrentes quibuscumque decretis
contra Ecclesiasticam li-
bertatem; sed iudicum sen-
tentia dicuntur decreta in
recepta acceptione Iuris;
ergo qui illis vtitur, exco-
municatur. Minor habe-
tur in l. *Decreta*. ff. de re
iudic. & l. 1. in fin. ff. de
access.

6. *3. Cōclu-
sio.* Tertia conclusio; Vtens
consuetudine iuris contra
libertatem Ecclesiasticam
probabilius est in censurā
huius canonis incidere, &
in praxi sequendum. Pro-
batur; Consuetudo obti-
net vim legis, imò est lex
non scripta; sed vtens lege
contra libertatem Eccle-
siasticam excommunica-
tur; ergo, & vtēs cōsuetu-
dine. Consequentia est
bona. Minor etiam est cer-
ta: nam nomine statuti, or-
dinationis, constitutionis,
& decreti, intelligitur lex.
Maior cum S. Thom. 1. 2.
quæst. 97. ar. 3. asseritur a
Theologis, & eam docet
Panormitan. in cap. fin. de
consuetud. Syluest. verb.
Consuetudo. nu. 3. & Armill.
cód.

eod. verbo num. 2. Et probatur; Consuetudo Iuris eatenus obligat, ut citato loco docet Sanct. Thom. quatenus per frequentationem actuum voluntas illorum, qui legem cōdere possunt, declaratur: cōstituitur enim lex per legislatoris voluntatem verbo, vel facto explicatam. Et hinc est, quōd ad iuris cōsuetudinem non sufficit frequentare actus, nisi eo animo frequententur, ut illud idem seruetur in posterum; & secundum hoc intelligitur illud, quōd habetur. l. 1. §. *Iulianus recte ait.* & l. fin. ff. de iti. actūq; priua. nimirum, iteratio vsus non inducit; ergo consuetudo iuris verē, & propriē est lex non scripta.

7. Secundo, Qui utitur iure aliquo communi contra libertatem Ecclesiasticam, excommunicatione huius canonis innodatur, non enim videntur apponi illa verba, *Statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, seu quauis alia decreta*, nisi

ad explicandum omne ius commune; sed consuetudo, de qua loquimur, est verum ius; ergo, &c. Probatur minori; Qui secundū compromissum, vel delegationem tenetur pronuciare secundū iura, potest pronuciare secundū consuetudinem, ut tradunt Panorm. in Rubr. de consuetud. & in cap. *Cum nobis.* eod. tit. Armil. ubi supra num. 8. Bartolinus in comment. Instituta Canonica lib. 1. tit. 2. §. *Est autem cōsuetudo.* & item, quia consuetudo est species iuris, ut habetur Instituta de iur. natur. §. *Constat.* ergo cōsuetudo est verū ius

Tertiō probatur conclusio; Qui verbo, & non scripto contra libertatem Ecclesiasticam legem statueret, illaque vteretur, proculdubio in hanc excommunicationem incidit; ergo in eandem incidit qui consuetudine cōtra libertatem Ecclesiasticam utitur: in utroq; enim casu datur lex non scripta,

&

& æqualis iniuria libertati Ecclesiasticæ infertur.

8.

Dicet aliquis; Cōsuetudo vt legis vim obtineat, requiritur, quòd sit rationalis, vt communis Doctorum sententia declarat; sed consuetudo contra libertatem Ecclesiasticam introducta rationalis nō est; ergo non habet rationem legis, atque adeò, qui illa vtitur, non excommunicatur. Respondetur tamen ad incurrendam hanc censuram non opus esse vti vera lege, idest iusta: nam contra libertatem Ecclesiasticam iusta lex nō sancitur. Cum igitur sufficiat vti lege iniqua, quæ etiam in rigore vera lex non dicitur, sufficiet quoq; vti iniqua consuetudine.

Ad argumentum Suar. respondetur sub illis verbis, *Statuta, ordinationes, constitutiones*, comprehendendi consuetudinem, sicut etiam sub illis comprehenditur lex.

DISP. LXXXI.

DISP. LXXXI.

Utrum scribentes statuta, vt publicentur contra libertatem Ecclesiasticam, hoc canone excommunicentur.

NON excommunicari scribentes statuta ab alijs contra libertatem Ecclesiasticam edita, licet ea vt publicentur scribant, hac vnica ratione probari potest; In hac clausula nō loquitur Summus Pontifex de leges, vel statuta cōtra Ecclesiasticam libertatem scribentibus; ergo noluit illos excommunicare. Probatur cōsequētia, quoniam quando Summus Pōtifex huiusmodi scribentes excommunicare voluit, eorum mentionem fecit, vt habetur in cap. *Nouerit*. de sentent. excommunic. vbi excōmunicantur scribentes huiusmodi statuta; ergo cum hoc loco de illis mentionem nō faciat, eos non intendit excommunicare. Et confirmatur, quia publicare leges, & statuta

1.

Conclu-
sa.

statuta contra libertatem Ecclesiasticam dicit auctoritatē publicatōis; ac proinde, ut censura hæc incuratur, requiritur quod actio per eam prohibita auctoritatiue fiat, quod scribentes minimè faciunt.

2. Sit tamen conclusio;
Conclusio. Scribentes leges, & statuta, ut contra libertatem Ecclesiasticam publicentur, excommunicatione huius canonis innodantur. Hæc tenet Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 79. Et probatur; Omnes illi dicuntur publicare statuta contra libertatem Ecclesiasticam, qui ad talem publicationē concurrunt; sed prædictas leges, vel statuta scribentes ad eorum publicationē concurrunt; ergo excommunicantur. Probatur minor, quoniam ille ad publicationem statuti cōcurrit, qui necessaria ad illius publicationem facit: necessarium autem omnino est, ut statutum publicetur quod prius scribatur. Et confirmatur primò; quia, ut diximus sup. disput. 17.

concl. 2. scribentes libros hæreticorum, ut imprimantur, per particulam, *Imprimentes*, excommunicantur; ergo scribentes statuta contra libertatem Ecclesiasticam, ut publicentur, per particulam, *Publicauerint*, excommunicantur. Confirmatur secundò; quoniam Summus Pontifex excommunicat omnes qui statuta contra libertatem Ecclesiasticam quomodolibet publicauerint, ut patet ex particula, *Quomodolibet*, quæ cum verbis, *Fecerint, ordinauerint, & publicauerint*, coniungitur; certum autem est scribentes huiusmodi statuta illa modo aliquo publicare; est enim scriptura publicum instrumentum, quo lex, & statuta publicantur. Hæc omnia tam de condente statutum, quàm de scribente intelliguntur, quando tale statutum promulgatur, alias censura non incurritur, cum nulla lex ante promulgationem obliget. Sic Vgolin. hic ad illa verba, *Nec non qui statuta.* §. 5. vers. *Tertio.*

Ad

3.

Ad argumentum pro parte negativa responde-
tur, quauis Summus Pontif.
de scribentibus expref-
sam mentionem nō faciat,
per verbum, *Scribentes*,
eos tamen comprehendisse
sub verbo, *Publicauerint*,
adiuncta particula, *Quomo-
dolibet*. Quod si in dicto
cap. *Nouerit*, illorum expref-
sam mentionem fecit, ex
eo est, quia non addebatur
particula aliqua, quæ scri-
bentes comprehenderet,
qualis hoc loco inuenitur.
Ad confirmationem dicē-
dum est, scribentes statuta,
vt publicentur, authorita-
te condentis illa, seu legis-
latoris id facere, iuxta ea,
quæ in superioribus dicta
sunt cap. 10. disp. 58. cōcl.
3. & cap. 12. num. 4.

DISP. LXXXII.

*Utrum in aliquo casu
personas Ecclesiasticas
ad tribunal sæculare
trahi liceat.*

DISP. LXXXII.

1.

Licitū esse in aliquibus
casib⁹ trahere personas
Ecclesiasticas ad tribunal
sæculare ex hac causula
manifestè colligitur: nam
Summus Pontif. excom-
municans trahētes Eccle-
siasticos ad tribunal sæcu-
lare, addit, *Præter Iuris cano-
nici dispositionem*, vnde se-
cūdū dispositionem Iu-
ris Canonici non negat
prædictas personas ad tri-
bunal sæculare trahi posse,
& nō excommunicari tra-
hentes, vt notat Nauar. in
Manu. cap. 27. num. 71. §.
Tertia. quem omnes sequū-
tur. In quibus autem casu-
bus hoc possit fieri, expli-
candum est.

Primus casus, in quo iu-
dex sæcularis potest Eccle-
siasticam personam iudi-
care, est quando illa bra-
chio sæculari periudicem
Ecclesiasticum traditur.
Ita habetur in cap. *Cum
non ab homine*. de iudic tūc
enim potest illam iudica-
re, & condemnare. Quod
in tribus casibus secūdū
Iuris dispositionem fit. Pri-
mò,

mò, in casu hæresis, cap. *Ad abolendam*. cap. *Excommunicamus*. de hæretic. Secundo, in crimine falsi. cap. *Ad falsarium*. de crim. falsi. Tertiò, cum propter calūniam, vel contumeliam, quam contulit suo Episcopo, aliquis depositus est, & postea adhuc contumax perseverat, cap. *Si quis Sacerdotum*. II. quæst. I. & notat Gloss. in dict. cap. *Ad abolendam*. verb. *Relinquatur*. & Pegna in 2. part. Direct. Inquisit. in explicatione dicti capitis *Ad abolendam*. Illud tamen notandum est, si Clericus, vel etiā laicus in crimine hæresis brachio sæculari tradatur, nō posse iudicem secularem iterum processum, & causam examinare, vt tenet cōmunis Canonistarū sentētia, quā tradit Pegna in 3. part. Direct. Inquisit. quæst. 36. cō. 85. In alijs etiam casibus ex speciali priuilegio potest Ecclesiasticus tradi brachio sæculari, & ab Ecclesiastico iudice puniri: vt contingit in crimine Sodomitæ, vt constat ex Breui

Pij V. anno Domin. 1568. 3. Kalend. Septēb. Pontificatus sui anno 3. vbi absolute determinat Clericos tam sæculares, quā regulares, propter hoc crimen brachio sæculari tradēdos esse. Idem habetur in alijs duobus Breuibz cōcessis Henrico Cardinali Infanti Portugallie, quibus sanctæ Inquisitionis ministri in hoc regno vtuntur, vno Pij III. anno Domi. 1562. 20. Februar. Pontificatus sui anno 3. altero Gregor. XIII. anno Domin. 1574. 13. Augusti, Pōtificatus sui anno 3. Relaxatur etiam Ecclesiasticus in hoc regno brachio sæculari, vt referunt, quando non Sacerdos Missam celebrat, aut non confessarius confessiones audit.

Secundus casus est in causa reconuentionis, cap. *Accusatores*. 3. quæst. 8. & Gl. in cap. I. vers. *Super suis*. de mut. petit. & in cap. *At si Clerici*. vers. *Non tenet*. de iudic. & in cap. *Multi*. vers. *Sæculari*. 2. quæst. I. Barth. in Authen. *Et consequenter*.

S col.

column. fin. C. de sentent. & interlocuto. omni. iudic. Bald. in l. 2. §. *Sed si agant.* ff. de iudic. Syluest. verb. *Index.* 1. numer. 4. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 27. §. *Tertius est.* Sayr. lib. 3. de cens. cap. 19. num. 5. & alij. Quæ sententia procedit in locis, ubi extat consuetudo. Ita limitant And. Sicul. in dict. cap. *At si Clerici.* & ibidem Abbas, & Dec. num. 165. in fin. & sequent. & idem Abbas in cap. 1. de mut. petit. & Martha de iurisd. 4. part. cent. 2. cas. 107. nu. 4. qui numero 5. dicit non habere locum hanc sententiam, nisi ante litis contestationem, cum postea reconuentioni non sit ulterius locus. Gloss. in Clement. *Sape.* §. *Verum.* in vers. *Exordio.* de verb. signific. Si tamen laicus iniuriam faceret Clerico, tunc ipse conuentus à Clerico coram iudice sæculari, non potest Clericum coram eodem iudice reconuenire, quia interuenit fraus, quæ laico prodesse non debet. cap. *Relatum.* §. *Ad hoc.*

de iur. patron. & ibi Gloss. verb. *Coram sæculari iudice.* & l. 2. §. *Quod si agant.* ff. de iudic. Abbas. in c. *Dilectus.* column. 3. ad fin. de arbitris. Non procedit etiam reconuentio in causa spirituali, vel spirituali annexa, quia hæc ad iudicem Ecclesiasticum remittenda est, cap. *Tuam.* de ord. cognit. cap. *Lator.* qui filij sint legit. Abbas cap. *At si Clerici.* supra citato num. 20. & Martha ubi supra n. 10. Nec procedit quando agitur de crimine contra Clericum, etiam si ciuilter agatur ad pœnam pecuniariam, cap. vnico de Cleric. coniug. in 6. Abbas ubi proximè. Nec etiam procedit quando manus iudicis sæcularis in Clericorum personas apponenda esset. Archidiacon. in dict. cap. vnico de Cleric. coniug. & Martha numer. 13. In quibus casibus cum iudex sæcularis contra Ecclesiasticos procedere non possit, censuram huius canonis incurret, si procedat.

Ter-

4. Tertius casus est in causa feudi, vt habetur cap. *Ex transmissa*. de foro compet. & colligitur ex cap. *Caterū*. de iud. Gloss. Summaria, quæ ponitur. ii. quæst. i. verb. *Quod Clericus*. Innocentius in cap. *Verum*. nu. i. de foro compet. Felinus in dict. cap. *Caterum*. num. 3. & ibi Dec. probat esse cōmunem opinionem. Clarus in §. *Feudū*. quæst. 9. vers. *Sed quid si vassalli*. Sayr. vbi supra. & Martha de iurisd. 2. part. cap. 6. nu. 45. Hoc tamen non intelligitur, si agatur cōtra Clericum ad amissionem feudi criminaliter, vel ciuilitè propter crimen, tunc enim remittenda est causa ad Prælātū suum: vt tenent Ioan. And. & Abb. in dict. cap. *Verum*. & Martha loco citat. 4. p. cent. i. cas. 16. num. 13.

5. Syluester verb. *Iudex*. i. num. 4. quem sequitur Toler. vbi supra §. *Secundus*. ponit alium casum, in quo iudex sæcularis potest Clericum iudicare, interueniente scilicet proprij Episco-

pi autoritate, ad quod citant cap. 2. de iud. sed certè in eo cap. id non habetur, imò ibi disponit Eugenius Pap. vt laici Ecclesiastica negotia tractare nō audeāt, nec Episcopi de eisdem negotijs laicorum disponant iudicio. Glossa tamen ibi in verb. *Non præsumat*. tenet posse Episcopum delegare laicis causam pecuniariam Clericorum. Quam sententiam sunt qui asserant verā esse, quando Ecclesiastici idonei non inueniuntur.

6. Dicendum tamen existimo neq; de cōsensu proprij Episcopi posse laicum Ecclesiasticum iudicare. Probatur ex c. *Significasti*. de foro compet. vbi determinatur non posse Clericum in iudicem nō suum consentire, *Nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocæsani voluntas accedat*. Quod tenet ibi Glossa verb. *Clerici*. & habetur cap. *Si diligenti*. eod. titul. Bald. in l. i. circa fin. C. de indita viduit. Stephanus Aufred. in repet. Clemen.

S 2

i. nu.

1. numer. 86. de officio Ordin. Barth. in l. *Siquis pro eo*. ff. de fide iuss.

7. Quartus casus, quando pro defensione innocentis necessarium est Clericum apprehendere, licitum id erit iudici sæculari, illum tamen iudicare non poterit, sed Prælato suo tradere tenetur. Et ratio est, quia defensio innocentis est de iure naturæ, nec est alia via, qua defendi possit, ut supponimus. Vnde si non est aditus ad Prælatum, vel est periculum in mora, si ne timore censuræ comprehendi potest. Hanc sententiam tenet Salzedo in pract. Criminal. canon. cap. 122. citans Innocentium in cap. *Si verò*. de sentent. excommun. & alios, habeturque manifestè in cap. *Ut fame*. & cap. *Si verò*. de sentent. excomm.

8. Vtrum autem in flagranti delicto possit comprehendi, controuersum est. Pars negatiua videtur verior, & securior: quia non est textus in Iure canonico, qui declaret posse lai-

cum iudicem in hoc casu Clericum comprehendere, etiam ut ad Prælatum suum ducat, nisi de ipsius Prælati licentia; & in contrarium sunt iura absolutè prohibentia, ne Clericus à laico etiam iudice comprehendatur; quod & in clausula 19. huius Bullæ in causis capitalibus Summus Pont. prohibet. Quam sententiam cum multis Iurisperitis defendit Martha de iurisdic. 4. par. cent. l. c. 42.

Si quis tamen cōtra hanc conclusionem arguat opponendo sententiam ferè communem esse in contrarium, ut referunt Martha cit. loco, & Salzedo ubi sup. dicendum est illam vel esse intelligendam in defensione priuatæ personæ, vel admittendam non esse, quia fundatur in lege civili contra libertatem Ecclesiasticam. Quia tamen in nonnullis locis in praxi seruatur, non audem condemnare iudicem laicum, qui Clericum in fragranti delicto comprehenderet ducendo

do ad suum iudicem, ubi talis consuetudo seruatur. Nec etiam condemnare comprehendentem Ecclesiasticum noctu cum armis prohibitis, & præsertim mutato habitu; eo quod iudex in tali casu utilitati, ac tranquillitati Reipublicæ consulit. Plus enim potest Respublica, quam quælibet particularis persona; cum ergo particularis persona possit in flagranti delicto defendere innocentem, poterit illud idem & Respublica, etiam præuidendo, & anticipando tumultus, & occasiones, quibus ipsa perturbari potest. Huius opinionis est Magister Bannes. 2. 2. quæst. 67. artic. 1. dub. 2. conclus. 5. Quæ sententia intelligi debet, dummodo iudex secularis ad iudicem Ecclesiasticum Clericum sic incedentem deferat.

(:)

DISP. LXXXIII.

Utrum dantes consilium ad condendas leges contra libertatem Ecclesiasticam, & cōmunitas illas faciens excommunicentur.

NON excommunicari dantes consilium ad condendas leges contra libertatem Ecclesiasticam suaderi potest ratione illa sæpius inculcata, nimirum quia de dantibus consiliū Sum. Pont. non loquitur, solum enim faciētes, ordinātes, & publicātes huiusmodi leges expressit.

Excommunicari Communitates, & Respublicas prædictas leges condentes, probatur; Si qua esset ratio, ob quā Respublicæ, & Cōmunitates publicantes, & cōdētes leges cōtra libertatē Ecclesiasticā non excōmunicarentur, illa esset, quod secundum Ius Communitas excommunicari

S; non

non potest; sed hoc est falsum; ergo & illud. Minorē, quæ sola potest videri dubia, docet Gloss. in cap. *Romana*. §. *In vniuersitatem*. verb. *Penitus*. de sentent. excommun. in 6. Syluest. verb. *Excommunicatio*. 1. nu. 10. Mart. Ledes. 2. 4. quæst. 24. art. 5. Cou. lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 9. & Henric. lib. 13. de excom. cap. 25. §. 4.

Pro resolutione huius difficultatis aduertendum est primò ex Sanct. Thom. de verit. quæst. 17. art. 3. ad 2. consilium accipi dupliciter; primò, pro vt est actus seu discursus rationis inquirentis de agendis; In qua acceptione ad Philosophos eius consideratio pertinet: secundo, vt est idem quod persuasio, seu inductio ad agendum; in qua cōsideratione tractāt de illo Iurisperiti. Et in hoc sensu inquirimus, an sufficiat in condendis legibus contra libertatem Ecclesiasticam, vt huius canonis pœna incurratur.

3.

Aduertendum est secū-

dō dantes consilium aliquando esse nūdos consiliarios, aliquando habere votum decisuum. Tunc aliquis nudus consiliarius cēsetur, cum eius consiliū, & sententia necessariò sequenda non est, sed qui cōsiliū petit, postquam ipsum accipit, potest facere oppositum, vt docent Syluest. verb. *Consilium*. nu. 2. Couarru. in 4. lib. decretal. part. 2. cap. 3. §. 8. num. 3. Graff. lib. 3. decis. cap. 5. num. 21. & Gloss. in cap. *Ne pro defectu*. de elect. vers. *Cōsiliū*. Votū decisuum habere ille dicitur, cuius cōsiliū necessario sequendum est, si alteri parti plures non suffragentur. Huiusmodi sunt Collegæ. Quando autem de plurium consilio sit lex, vel omnes se illi subscribunt, vel illi tantum, qui in eam condendam consenserunt. De qua re videndus est Nauarr. in tit. 16. vt lite pendente lib. 2. consil. 1. num. 13.

His positis sit prima conclusio; Qui dat nudum cōsiliū ad condendam legē contra

4.
1. Cōclusio

contra libertatem Ecclesiasticam, non excommunicatur per hanc clausulā: si verò sit consilium decisivum, incurrit excommunicationem. Primam huius conclusionis partem probat primum argumentum in principio factum. Nam censura huius canonis solum fertur in facientes, ordinantes, & publicantes leges contra Ecclesiasticam libertatem, quæ de nudo consiliario non verificantur. Secunda pars ex eo patet, quia quando consilium est decisivum verè, & propriè per illud lex fit, ordinatur, vel promulgatur, & dantes consilium decisivum, authoritativè leges condunt.

5.
2. *Cōclu-
sio.* Secunda conclusio; Censores, & consiliarij, quibus Rex committit legem facere, aut approbare, si illā in detrimentum libertatis Ecclesiasticæ ordinent, censura huius canonis innotatur. Probatur; In hac clausula excommunicantur, qui quomodolibet legē faciunt, ex qua libertas

Ecclesiastica in aliquo lædatur; sed qui ex commissione legem huiusmodi constituunt, quomodolibet illam faciunt; ergo excommunicantur.

Contra hanc conclusionem sic aliquis insurget; Vota huiusmodi censorum, & consiliariorum non sunt decisiva, sed consultiva, cum illa approbare, vel reprobare ad Regē spectet; ergo iuxta doctrinam primæ conclusionis non excommunicantur, atque adeo prima, & secunda conclusio inter se repugnant.

Respondetur tamen verum quidem esse solum Regem autoritate propria posse legem constituere, nihilominus censores, & præsertim consiliarij Regum, ex commissione suo modo decidunt, & legem ordinant, ac promulgant, & quia quomodolibet legem facientes contra libertatem Ecclesiasticam excommunicantur, dicendum est prædictos in censuram huius canonis incidere.

S4

Tertia

.6 Tertia conclusio; Quan
 3. *Cōclu* do lex contra libertatem
 3. *lio.* Ecclesiasticam ab aliqua
 Communitate sancitur, omnes per suffragium, aut alio quouis modo, ad illam faciendam, vel publicandam concurrentes per hanc clausulam excommunicantur. Hanc tenet Suares de cens. disput. 21. sect. 2. nu. 33. Et ratio est, quia hi omnes quomodolibet legem faciunt, & publicant.

7. Quarta conclusio; Si lex
 4. *Cōclu* à Communitate contra li-
 4. *lio.* bertatem Ecclesiasticam constituitur, non solum qui ad illam constituendam suffragantur, sed etiam qui se illi subscribunt, quantumcunque ad eam condendam suffragium negauerint, in censuram huius canonis prolabantur. Prima pars huius conclusionis ex dictis est manifesta. Secunda ostenditur: Lex fit, & constituitur nomine se illi subscribentis, ut in simili docet Graff. lib. 2. decis. cap. 126. num. 16. ergo per hoc quod aliquis legi subscribitur,

illam quomodolibet facit.

Ad primum argumentum initio factum concedimus nudos consiliarios non excommunicari, ut recte probat: non tamen de habentibus votum decisivum, aut quasi decisivum quidquam suadet.

8. Ad secundum dicendum est, quod esto admit-
 8. tamus Communitatem, & Rempubic. à Summo Pontifice excommunicari posse, nunquam tamen concedemus excommunicari sine expressa declaratione, quæ hoc loco nulla datur, sed tantum absolute fertur censura; nam communis Doctorum sententia est Vniuersitatem, Collegium, Capitulum, & Cōuentum collectivè non excommunicari. Ita Sanct. Thom. in addit. ad 3. part. quæst. 22. art. 5. Alens. 4. par. quæst. 22. memb. 1. art. 4. §. 1. in fin. S. Boavent. in 4. dist. 18. ult. par. dist. q. 3. num. 69. Mart. Ledesm. 2. 4. quæst. 24. art. 4. Nauarr. in Man. cap. 27. n. 13. & lib. 5. consil. consil. 24. Sylves. verb.

verb. *Excommunic.* i. num. 7.
 & verb. *Excommunic.* 9. nu.
 10. Couarru. lib. 2. variar.
 resolut. cap. 8. numer. 9. &
 in cap. *Alma mater.* i. part.
 §. nono. num. 3. vers. *Hæc, &
 alia multa.* de sentent. excō-
 munic. in 6. & colligitur
 ex cap. *Romana.* §. *In Vniuer-*
sitatem. de sentent. excom-
 munic. in 6. Gloss. in cap.
Quaquam. verb. *Vniuersitas.*
 de sensib. in 6. Et ratio est,
 quia excommunicatio li-
 gat solum personam verā
P. & G. de offic. Delegati;
 Communitas autem non
 est persona vera, sed repræ-
 sentata l. *Mortuo.* ff. de fidei
 iussor. Vnde manifestum
 est sine speciali Summi
 Pontificis declaratione nō
 excommunicari Commu-
 nitates. Excommunican-
 tur igitur per hanc clausu-
 lam omnes de Commu-
 nitate, qui ad condendas
 leges contra libertatē Ec-
 clesiasticā quomodolibet
 concurrunt, alij verō ab
 excommunicatio-
 ne liberantur.

(:)

DISP. LXXXIII.

*Quando lex, & statu-
 tum contra libertatem
 Ecclesiasticam censēa-
 tur.*

VT quæ in hac disputa-
 tione decenda sunt,
 intelligi possint, explicādū
 prius est quid, & quotu-
 plex sit libertas Ecclesiast-
 ica. Libertas Ecclesiastica,
 vt ex Gofre. docet Syluest.
 vers. *Immunitas.* i. nu. i. est
 idem, atq; Ecclesiastica im-
 munitas; quæ à Lancelotto
 in sua institut. canon. lib.
 2. tit. 20. sic definitur. *Im-*
munitas est à muneribus indul-
ta exemptio. In qua definitio
 ne verbum, *Immunitas*, lar-
 gè accipitur pro quolibet
 Ecclesiarum, vel Eccle-
 siasticorum fauore, in-
 dulgentia, rigoris remis-
 sione, & priuilegio, quo-
 rum ratione non subij-
 ciuntur, nec arctantur:
 siue hæc à Deo, à Pa-
 pa, vel ab Imperatore
 concessa

concessa sint, vt notant Hostien. in cap. *Nouerit*. in prin. & ibi Innocent. de sentent. excommunic. & Abb. numer. 2. Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 31. §. *Quinto nota*. Tol. in Summ. lib. 1. cap. 37. §. *Libertas autē*. Sayr. lib. 3. de cens. cap. 19. numer. 9. Immunitas sic definita triplex est, vt notat Lancelottus loc. cit. §. *Est autem*. localis scilicet, personalis, & realis. Localis est, *Quæ sacris ipsis domibus, aut alicui sacrarum adium intuitu conceditur*. Cū enim Ecclesia secundū Euangelicam veritatem domus orationis esse debeat, meritō ā prophanis vsibus esse cōuenit alienā. Personalis immunitas est. *Quæ personis Ecclesiasticis indulgetur*. Nā cū in Clericorū ministerio cōstituti nō nisi altari, & sacrificijs deferuere debeāt, rectissimē cōstitutum est, vt Deo dicati ab omnibus personalibus muneribus immunes redantur. Personalia munera ea dicimus, *Quæ cum corporis labore, & animi sollicitu-*

dine, ac vigilantia principaliter sustentantur. Realis immunitas est, *Per quam res Ecclesiæ à censu, vel collectis potestatum secularium liberantur*.

His positis sit prima cōclusio; Tunc statutum, & lex contra libertatem Ecclesiasticam esse cēsentur, quando per illa libertas seu immunitas Ecclesiastica tollitur, in aliquo læditur, deprimitur, aut aliās quouis modo restringitur. Hæc conclusio expressē habetur in hac clausula, vbi qui sic per legem, vel statutum libertatem Ecclesiasticam offendunt, excommunicantur.

Secunda cōclusio; Illud statutum ad effectum incurrendi censuram huius canonis, contra libertatē Ecclesiasticam iudicatur, quod ex ipsius statuti intentione illam offendit: secus verō si per accidens contra eam tendat. Hanc tenet Caietan. vbi sup. §. *Nota sexto*. Et probatur; quoniam, quæ sunt per accidens, legem, aut statutū non violant, sed quæ sunt

per

per se. Vndelicet intentio statuentis sit ledere Ecclesiasticam libertatem, si statutum per se illam non offendat, hanc censuram non incurrit. Qua procùdubio innodabitur, si statutum, quanuis non ex intentione formali factum, Ecclesiasticæ libertati contradicat, dummodo ignorantia non excuset. Ex materia igitur statuti iudicandum est, quando ipsum contra libertatem Ecclesiasticam sit. Exempla sint. Si præcipiatur, quod decimæ non soluantur, cap. *Reuertimini*. 16. quæf. 1. quod Ecclesia de spiritualibus ius condere, ac iudicare non possit. cap. *Denique*. cap. *Cum ad verum*. dist. 96. & alia, quæ privilegia Ecclesiasticorum, aut Ecclesiarum offendunt. Si autem materia statuti non per se, & directè contra libertatem Ecclesiasticam sit, hæc censura non incurritur; vt si Respublica, aut Rex, vt docent Caietan. citato loco, & Graf. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 121. ex Panorm. in cap. fin. de

reb. Ecclesiæ non alienentur de honore mortuorum, ne excessus dentur, & sumptus augeantur, quod non fiant sumptuosa sepulchra, quod tot candelæ apponantur, & similia, quia, cum hæc ad honorem temporalem defuncti ordinentur, per laicam potestatem limitari possunt. Quod si huiusmodi moderatio aliquo modo Clericis sit nociua, per accidens est. Nec obstat huic doctrinæ dictum. cap. fin. de reb. Ecclesiæ non alien. vbi declaratur esse contra libertatem Ecclesiasticam statuere de mortuarijs, tãquam de annexis Ecclesiasticæ iurisdictioni: cum hoc de ordinatis per se ad Ecclesiam, salutem defuncti, & cultum diuinum intelligatur, non verò de per se ordinatis ad honorem temporalem.

Tertia conclusio; Contra libertatem Ecclesiasticam est statutum illud, quo Ecclesiasticis personis aliquid prohibetur, vel iniungitur, quod nec diuino, nec

nec humano iure illis prohibuit, vel præceptum est, aut quò Ecclesiastici timidiore, & laici audaciores ad nocendum fiunt. Primam huius conclusionis partem ex sententia Felini in cap. *Nouerit*. de senten. excom. tradit Sayr. lib. 3. de cens. cap. 19. num. 9. §. *Sic etiam*. Qui secundam etiam ibid. amplectitur. Quam docuit Barth. quem refert, & sequitur Sylu. verb. *Immunitas* 2. num. 2. Vt si fiat statutum, quòd interficiens laicum grauitè puniatur, interficiens verò Clericum decem aureos soluat. Ratio conclusionis est, quia per hæc Ecclesiastici maximè grauantur.

5.
4. *Cōclu*
sio.

Quarta conclusio; Non solum censura huius canonis incurritur per statutum, quo priuilegia Ecclesiæ vniuersali concessa siue in communi, siue in particulari violantur; sed etiam quousque quarumcunque Ecclesiarum læditur. Prima pars huius conclusionis communis est. Quam in terminis dic. cap. *Nouerit*. tradunt

Caieran. Sylu. & Sayr. citatis locis, estque manifesta. Secunda pars probatur ex verbis Bullæ, in qua, postquam Summ. Pontifex excommunicat violantes libertatem Ecclesiasticam, addit, *Ac quarumcunque Ecclesiarum iuribus. &c. præiudicatur*. In quibus inter libertatem Ecclesiasticam, & iura particularium Ecclesiarum distinctionem fiat, & utrumque lædentes excommunicat. In hoc tamen casu non incurritur censura dic. cap. *Nouerit*. vt citati Doctores affirmant.

Quinta conclusio; Condere legem, vel statutum contra priuilegia à sæcula^{6.} ripotestate Ecclesiæ concessa, quando adest iusta causa, non sufficit vt censura huius canonis incurrat^{5. Cōclu}ur; dummodo ab eo, qui priuilegia concessit, aut ab habente æqualem potestatem id fiat, & dicta priuilegia per Romanum Pontif. confirmata non sint. Hanc tenet Vgolin. hoc loco §. 5. vers. *Verum quid de Imperatore.* ad illa verba *Nec non*
qui

qui statuta. Probatur prima pars; Lex ad libitū statuentis, præsertim quando sponte facta est, & adest iusta causa, reuocari potest; ergo, & priuilegium etiam Ecclesiæ concessum. Antecedens habetur in cap. *Conquestus.* 9. quæst. 3. cap. *Frater.* 16. quæst. 1. cap. 1. de constitut. in 6. illud docet Baldus in l. *Qui se patris.* C. unde liberi. Iason cons. 1. colum. 7. volum. 1. Felin. in cap. *Quæ in Ecclesiam.* num. 68. de constitut. Curfius Iunior consil. 1. num. 18. volum. 1. Nauar. idem docet de priuilegijs etiam in remunerationem concessis in Manual. cap. 27. numer. 73. circa fin. & in c. *Novit.* de iudic. & in cap. 1. de probat. & de indulgen. & iubil. notab. 28. num. 7. & not. 33. num. 3. qui dicit esse communem. Fulgos. qui de priuilegijs Ecclesiæ concessis à Principe loquitur in l. *Si quis Curialis.* C. de Episcop. & Cleric. Abb. in cap. *Ecclesia sancta.* in 1. lect. num. 24. in fin. de constitut. Et ratio est, quoniā

qui est causa iuris, potest etiam esse causa reuocationis illius, quod sine iniuria tertij fit, cum adest causa. Nam quando per reuocationem illius, quod prius concessum fuerat, aliquid reducitur ad ius, quod prius comperebat antiquitus, conqueri non potest, qui ex tali reuocatione damnum patitur. Glossa in l. *Si vnus.* §. *Pactus ne pereat.* vers. *Quod in specie.* ff. de pactis: cum enim ad ius commune per aliquam dispositionem reuertimur, talis dispositio est fauorabilis. Consequētia ostenditur: nam magis impossibilitatur Princeps per priuilegiū quod concessit, quam legislator per legem à se factam; ergo, si legislator potest legem reuocare, poterit etiam Rex reuocare priuilegium. Vnde, cum reuocato priuilegio non maneant Ecclesiastici quoad illud immunes, non excommunicabuntur, qui fecerint contra illud quod prius concessum fuerat

7. erat, & nunc est reuocatum. Et confirmatur: Si Ecclesiasticorum libertas Reipublic. pernitiōsa sit, auferri potest, vt docet Victoria relect. 1. de potest. Ecclesias. quæst. vltim. proposit. 8. ergo si auferatur, non erit lex contra illam. Secunda pars conclusionis, quam cum Hostien. tenet Syluest. verb. *Priuileg.* numer. 10. §. *Septimò.* probatur; Priuilegiū concessum ab inferiori, si à superiori ex certa scientia confirmetur, non potest iterum per inferiorem reuocari, cap. *Priuilegia.* 25. quæst. 2. ergo confirmatum à Papa ab Imperatore reuocari non potest, atque adeò qui contra illud statuit, censuram huius canonis incurrit.

8. Contra doctrinam huius cōclusionis arguit Martine de iurisdiction. 4. part. centur. 1. cap. 25. à num. 14. Priuilegia à secularibus Ecclesiasticis concessa ab ipsis postea reuocari non possunt, vt nonnulli Iuristarum docent, conf-

tatque ex Authent. de *Referend.* in princ. vbi dicitur proprium Principis esse concessa per eum non auferre. Deinde; Priuilegiū concessum non subdito reuocari non potest: vt inter alios docent Innocent. in cap. *Novit.* de iudic. Bartholus in l. *Qui se patris.* C. vnde liberi. & in l. *Si cū mihi.* ff. de dolo. Cardin. in repetit. cap. *Perpendimus.* in prin. de sentent. excom. Abb. in cap. *Inter alia.* de immunit. Ecclesie num. 19. & in dic. cap. *Novit.* de iudic. num. 23. Sed Ecclesiasticus non est subditus secularibus; ergo priuilegia illis concessa à Principibus auferri non possunt, atque adeò, qui contra illa faciunt, excommunicantur.

9. Ad primum tamen istorum negandum est non posse priuilegia Ecclesiasticis concessa auferri, quando adest iusta causa; non enim ita est propriū Principis non auferre facta per ipsum, quasi non possit, sed quia sine causa non decet.

debet. Nam licet priuilegia perpetua firmitate consistare debeant, cap. 1. & 2. 25. quæst. 2. data causæ reuocari possunt, cap. *Suggestum*. de decim. cap. *Non debet*. de consanguinitat. & affinitat. cap. *Videntes*. 12. quæst. 1. Causas reuocationis priuilegij refert Gloss. in dict. cap. *Suggestum*. verb. *Priuileg*. Ad secundum eodem modo responderi potest; vel dicendum est illud esse verum in priuilegio, quod habuit perfectionem suam, nec continet actum

successuum, vt docet Pat. normitan. in dict. cap. *Suggestum*. num. 5. & in cap. *Nguit*. de iudic. numer. 26. Licet tamen maiorem illius argumenti admittamus, dicendum est ad minorem Ecclesiasticos, quâuis non sint subditi secularibus Principibus quoad iurisdictionem, esse tamen vassallos, quod sufficit, vt priuilegium eis concessum reuocari possit, si iusta causa adsit.

CAP.

CAP. XVII.

*Contra impediētes Prælatos, ne sua
iurisdictione Ecclesiastica utantur.*

TENOR BULLÆ.

16. Bulla
censura.

Non, qui Archiepiscopos, Episcopos,
aliosq; superiores, & inferiores Prælatos,
& omnes alios quoscumque Iudices Eccle-
siasticos ordinarios quomodolibet hac de causa
directè, vel indirectè, carcerando, vel molestando
eorum agentes, procuratores, familiares, nec non
consanguineos, & affines, impediunt, quominus
sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscumq;
utantur, secundum quod Canones, & Sacre Con-
stitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum
generalium, & præsertim Tridentini, statuunt, ac
etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel
etiam ab eis delegatorum quorumcunque senten-
tias, & decreta, aut alias fori Ecclesiastici iudicium
eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæcula-
res recurrunt, & ab illis prohibitiones, & manda-
ta etiam pœnalia, Ordinarijs, aut delegatis prædi-
ctis decerni, & contra illos exequi procurant, eos
quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu
dant Cōsiliū, patrociniū, & fauorē in eisdem.

Nota:

*Notationes circa
textum.*

I. **M**ateria huius cēsuræ, ut notat Sayr. lib. 3. de cens. cap. 20. nu. 2. est sacrilegium, quo Ecclesia offenditur in suis Prælatiis, & iudicib⁹, quatenus eorū Ecclesiastica iurisdictio impeditur. De qua re in cap. *Quoniam*. de immunit. Eccles. in 6. Actiones principales prohibita sunt sex. Prima, impedire, ne personæ infra nominatæ sua iurisdictione Ecclesiastica contra quoscūq; utantur, secundum quod Canones, & sacræ Constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorū generalium, & præsertim Tridentini statuunt. Personæ sūt Archiepiscopi, Episcopi, alij superiores, & inferiores Prælati, & omnes alij iudices Ecclesiastici ordinarij. Modi, quibus impediri nō debent, sunt, directè, vel indirectè carcero, vel molestādo eorū agentes, præcuratores, familiares, cōsanguineos, &

affines. Secūda, recurrere ad curias sæculares, eludēdo sētētias, ac decreta fori Ecclesiasticiā personis nominatis, vel ab eis delegatis latas. Tertia, procurare à curijs sæcularibus prohibitiones, & mādāta, etiā pænalia ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni. Quarta, hæc eadē procurare contra illos exequi. Quinta, eadē decernere. Sexta, eadē exequi. Actiones accessorie quatuor numerātur. Prima, in eis dē dare auxiliū. Secūda, consilium. Tertia, patrocinium. Quarta, fauorē.

Prima actio principalis prohibetur in fauorem iurisdictionis ordinariæ; aliæ verò in fauorē iurisdictionis delegatæ, ut notat Sayr. ubi supra numer. 3. Vnde sequitur impediētes, ne iudices delegati à Prælatiis Ecclesiasticis suam iurisdictionem exerceant, non excommunicari hoc canone: ut notat Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 91. excommunicantur tamen ex vi dict. c. *Quoniam*. sed cēsurā illa reseruata non est.

T Circa

3. Circa illud verbum, *Elu-
dentes*, notandum est non
excommunicari hoc loco
recurrentes ad curias sæ-
culares, quando sententiæ
ab Ordinarijs latæ violen-
tiam, aut iniustitiam con-
tinent: est enim elusorium
idem quod vanum, & sine
fundamento, vt colligitur
ex l. *Si prator*. ff. de iudic.

4. Circa illa verba, *Secundū
quod Canones, &c.* notandū
est non excommunicari
qui Ordinariorū prædicto-
rum iurisdictionem ordi-
nariam impediunt, quan-
do ipsi contra statuta per
canones, constitutiones
Ecclesiasticas, & decreta
Conciliorum generalium
procedunt. An verò excō-
municetur quādo prædictā
iurisdictionem impediunt
in processu secundū statuta
Conciliorum provincialiū
facto, dubitari posset, eo
quod de Cōcilijs generali-
bus tantū Romanus Pō-
tifex mētionē faciat. Res-
pōdetur tamē affirmatiuē,
quia nomine cōstitutionū
Ecclesiasticarum intelligi-
tur quæcunque lex Eccle-

siastica; est enim constitu-
tio ius in scriptis redactū,
seu ius scriptum.

Verba illa, *Iurisdictione
Ecclesiastica*, manifestē ostē-
dunt non excommunicari
hoc loco impediētes ne
Ecclesiastici iurisdictionē
laicam exercent, quæ ali-
quando apud ipsos inueni-
tur, de sola namque Eccle-
siastica iurisdictione loqui-
tur Summus Pontifex.

Notat Sayr. vbi sup. nu.
5. Si Ordinarij Ecclesiasti-
ci pro suarum sententia-
rum, aut decretorum con-
firmatione ad curias sæcu-
lares recurrant, non excō-
municari tunc partes pro
decretis illis, aut sententijs
tollēdis, vel infirmandis in
eadem curia sæculari pro-
curantes: quoniam in tali
casu non ipsi sunt qui ad
curiam sæcularem recur-
runt, & iurisdictionem
Ordinariorū impediunt,
cum potius ab illis ad tri-
bunal sæculare deducan-
tur. Videtur igitur in tali
casu dari reconuentio, iux-
ta ea quæ diximus c. præ-
ced. disp. 82. cas. 2.

DISP.

DISP. LXXXV.

*Utrum recurētes ad
curias seculares in cau-
sis mixti fori, hoc cano-
ne excommunicentur.*

I.

PRO intelligētia huius
difficultatis præmitten-
dū est cū Gl. II. q. I. in. Su.
causas alias esse Ecclesiasti-
cas, alias seculares. Eccle-
siasticarū causarū triplex
est genus, quædā enim cau-
sæ sunt spirituales, quædā
criminales, alię civiles. Spi-
rituales causæ sunt, in qui-
bus de spiritualibus agitur,
vt notat Gl. cit. & Arch. I.
q. I. in prin. vt quādo agitur
de sacramētis, de iure deci-
marum, & similibus. Crimi-
nales, vbi agitur de crimine
Ecclesiastico; crimē autem
Ecclesiasticū illud dicitur,
quod sola lege naturali, aut
sola Pōtificia solet esse veti-
tū, vt dicit Nau. in relect. c.
Nouit. de iudic. notab. 6. n.
39. vers. Peccatū autē. vt sunt
crimen hæresis, & vsurarū.
Dicitur etiam crimen Ec-
clesiasticū secūdū Gemin.

sup. II. q. I. in Sum. num. 2.
illud, quod nō ponitur per
leges ciuiles, vt crimē for-
nicationis. De hoc autem
crimine Ecclesiasticus iu-
dicat etiam laicū, vt tradūt
idem Gemin. in c. Cū Epif-
copus. de offi. Ord. in 6. loā.
And. in. c. 2. de adulter. &
in Rubric. de Sortilegio, &
in c. Qualiter. o. 2. §. Ad corri-
gendos. colum. 8. de accusat.
Pro quo facit textus in c.
Contra idolorū. vers. Perpetuas
inclusiones. 26. q. 5. Causæ
Ecclesiasticæ ciuiles sunt,
vbi agitur de rebus tempo-
ralibus. c. Frater. 16. q. I. Cau-
sæ seculares sunt illæ, vbi
agitur de merē secularibus,
quę in criminales, & ciuiles
dispartiuntur. Criminales
dicūtur, vbi agitur de crimī-
ne seculari, vt de crimine
læsæ maiestatis, aut vbi agi-
tur de effusione sanguinis,
vt de morte, & abscissione
membri. & c. Ciuiles dicū-
tur, vbi agitur de patrimo-
nialibus.

Causæ seculares aliquā-
do, propter aliquā qualita-
tem, de foro Ecclesiastico
efficiūtur, vt crimē rapinę,

T 2 oppres-

oppressionis, violentiæ, & similia, c. *Cum sit generale*, c. *Quod Clericis*. c. *Licet ex suscepto*. c. *Ex tenore*. de for. cōpet. & tūc huiusmodi causæ mixtæ, seu mixti fori dicuntur, & si à laicis cōmittantur, vterq; iudex sæcularis scilicet, & Ecclesiasticus cognoscere potest; vt notat Graff. lib. 4. decis. c. 18. nu. 126. Inter has etiam causas numeratur vsura. Dec. cōsil. 170. n. 3. sacrilegiū, fortilégiū. Abb. in c. *Intelleximus*. n. 1. de adulter. concubinatus, crimē sodomix, vt colligitur ex textu in c. *Clerici*. de excess. Prælat. Et latè de his Iul. Clar. in sua praxi crimin. §. fin. q. 37. & Doctores in c. *Cū sit generale*. de for. compet. Dicuntur etiam hæ causæ mixti fori, quia crimina, de quibus in illis agitur, lege naturali, & ciuili, Pōtificia, & sæculari simul vetantur. Abb. in dict. cap. *Cum sit generale*. num. 3. & Nauar. vbi supra num. 40. Fit etiam causa mixta quando simul vterque Ecclesiasticus, & sæcularis cognoscit Authen. *Si verò*

cōtigerit. C. de iudic. de quā notatur in cap. *Cum contingat*. de off. Deleg. & in cap. *Per hoc*. de hæret. in 6. vbi Inquisitor, & Episcopus conueniunt in processu contra hæretic. Alijs etiā modis coniunguntur causæ, qui tamen ad nostrum propositum non faciunt.

Præmittendū etiam est præuentionem esse, *Iurisdictionis appropriationē sibi soli in aliqua causa, qua principaliter, in solidum, & in actu pluribus competebat*. Ita Socin. in cap. *Proposuisse*. de for. compet. & Martha de iurisd. 2. part. c. 2. nu. 2. qui etiam nu. 4. notat quod iudices aliquando præueniuntur, ne alius se intromittat; aliquando ipsæ partes, ne forum mutant.

His præmissis, dubium est, vtrum in causis mixti fori impedire iurisdictionē Ecclesiasticorum, & recurrere ad curias sæculares, procurando inhibitiones, sufficiens sit, vt censura huius canonis incurratur.

Partē negatiuā hæc ratio suadere videtur; Censura huius

huius canonis, cum rigorem contineat, restringenda est, & verba illius secundum proprietatem interpretanda sunt; sed hæc censura fertur contra impedientes Ordinarios, ne sua iurisdictione Ecclesiastica utantur; ergo de iurisdictione Ecclesiastica, ut à laica, & mixta distinguitur, interpretanda est, ut detur restrictio. Confirmatur ex communi praxi, secundum quam multi à iudice Ecclesiastico præventi, & incarcerati ad secularem recurrere nituntur, volentes ab eo iudicari, & iurisdictioni illius submitti.

4.
1. Conclusio.

Pro resolutione sit prima conclusio; Prævenire iudicem Ecclesiasticum in causa mixti fori non sufficit, ut huius canonis censura incuratur. Hæc tenet Vgol. hic. §. 2. vers. *Vel esto cause*. Probatur; Præventio secundum ius commune licita est; ut tradit Graff. lib. 4. decis. c. 18. n. 127. & colligitur ex l. *Si pluribus*. ff. de leg. 1. & l. 1. ff. de offic. Præs. sed qui facit quod sibi licet, non peccat; ergo non excommunicatur.

tur. Et confirmatur, quoniam prævenire iudicem Ecclesiasticum in tali causa, non est impedire iniuste iurisdictionis Ecclesiasticæ exercitium, qua ratione prohibitio huius canonis intelligenda est. Nam uterque iudex plene, & diuisim in tali causa procedit. Cum igitur causa sit communis, licitum est uni, vel alteri iudici illam definendam accipere, & unicuique particulari, uni, vel alteri se submittere.

Secunda conclusio; Qui iudicem Ecclesiasticum, qui causam mixti fori prævenit, impedit, ne circa illam procedat, vel sententiam ab eo in tali causa lata eludit, recurrendo ad curiam secularem, procurandoque prohibitiones vel mandata poenalia contra illum, huius censuræ reus efficitur. Probatur; Qui hoc faciunt, impediunt ne iudices Ecclesiastici sua Ecclesiastica iurisdictione utantur, ac contra illos tali iurisdictione utentes, prohibitiones, & mandata poenalia procurant; quod expressè hoc canone prohibetur; ergo excommunicantur.

T3

cur.

tur. Probatur antecedens; quoniā iudex Ecclesiasticus, postquā iudicem laicū præuenit, utitur iurisdictione sua Ecclesiastica, atque adeò illum impediens faciunt ne iurisdictione sua Ecclesiastica utatur. Accedit, quòd cum iudex, præsertim non subordinatus, in causa mixti fori aliū iudicem præuenit, non potest ille in tali causa se intromittere: ut notat Marth. ubi supra num. 40. ergo tam iudex impediens, quàm partes ad laicam potestatem in tali casu recurrentes excommunicantur.

6.
3. *Cōclusio.*

Tertia cōclusio; Si causa ad iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem simul pertineat, ita ut uterque simul sententiam proferre debeat, qui Ecclesiasticum prædictis modis impediret, hanc cēsram incurreret. Probatur ex eo, quia verè impedit iurisdictionis Ecclesiasticæ iustum concursum, quanvis iudex Ecclesiasticus non sit in tali causa totalis iudex, nisi in defectu sæcularis iudicis. Idē

dicendum existimo de eo, qui in tali casu sententiam ab utroque iudice latam eluderet: facit enim iniuriā Ecclesiastico in tali causa iustè procedenti.

Ad rationem in contrarium neganda est consequentia; neque enim interpretando censuram quòd in causa mixti fori intelligatur, illam extendimus, sed secundum verborum proprietatem explicamus; cum iurisdictione non ex eo dicatur mixta, quasi media sit inter Ecclesiasticam, & sæcularem, & ab utraque distincta, sed ideo, quia causa ob diuersas rationes ad diuersos iudices competit. Et licet aliquando non solum causa, sed etiam iurisdictione mixta dicatur, id totum à causa ipsa provenit. Ad confirmationē respondetur negando dari talem praxim, quæ si alicubi datur, non usus, sed abusus dicenda est.

CAP. XVIII.

*Contra usurpantes Sedis Apostolicæ, &
quarumcunq̃ Ecclesiasticarū personarum
iurisdictiones, vel etiam fructus
earum sequestrantes.*

TENOR BULLÆ.

17. Bull.
censura.

QVI vè iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium, expressa licentia sequestrant.

Notationes circa textum.

I. **C**Anonis huius materia, vt notat Caietan. in Summ. verb. *Excommun.* cap. 17. est sacrilegiū, quo Sedes Apostolica, & aliæ Ecclesiasticæ personæ usur

patione suarum iurisdictionū, fructuum, reddituum, & proventuum ad eas ratione beneficiorum Ecclesiasticorum pertinētium, & eorundē sequestratione

T 4   offen-

offenduntur.

De hac materia habetur in Authen. *Suscepti*. Ne sed. vacant. in Clem. *Religiosi*. de decimis, Clem. *Cupientes*. de pœnit. cap. *Hoc consultissimo*. de reb. Eccles. non alien. & in Concil. Trid. sess. 22. de reformat. cap. 11.

Actiones principales hoc canone prohibetæ duæ assignantur. Prima, usurpare. Secunda, sequestrare. Quæ usurpari, & sequestrari vetantur, quatuor sunt. Primum, iurisdictiones; secundum, fructus; tertium, redditus; quartum prouentus; dummodò hæc ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, ad Summum Pontificem, ad Sedem Apostolicam, & ad quasunque personas Ecclesiasticas pertineant, & sine Romani Pontificis, vel ad id legitimam potestatem habentium facultate, quauis occasione, vel causa fiant.

2.

Primum quod in hoc canone prohibetur est usurpatio iurisdictionis, Iurisdictionis

iurisdictionis secundum Azo, quem refert, & sequitur Sylust. verb. *Iurisdictionis*. n. 1. est *Potestas de publico introducta, cum necessitate iurisdictionis, vel aequitatis constitutenda*. In hac definitione loco generis ponitur *Potestas*. quæ, teste Viêt. in relect. 1. de Ecclesia q. 1. nu. 2. nihil est aliud quàm *Facultas alicuius auctoritatem, & eminentiam super alios habentis, ac eorum regimē, & gubernationē*. Particulæ, *De publico introducta*, innuunt potestatem hæc ad publicam gubernationem esse additam naturæ, cōcessāq; siue à Republica, siue à Deo. Aliæ particulæ, *Cum necessitate iurisdictionis, &c.* significant habentem huiusmodi potestatem posse subditos obligare. Iurisdictionis autem sic definita duplex est: Ecclesiastica scilicet, & laica seu civilis. Ecclesiastica ad finē supernaturalē, laica verò ad naturalem dirigit hominem.

Prohibetur secundo v. 3.
usurpatio fructuū, reddituū & prouentuum. Fructus dicuntur, *Qui supersunt deductis*

ductis expensis, qua gratia fructuum acquirendorum, colligendorum, & conseruandorū fiūt, vt habetur. l. Si à domino. §. Fructus. ff. de petit. hæred. & l. 1. C. de fruct. & litium expen. & Gloss. in c. Grauis. de restitut. spoliat. Redditus idem sūt, quòd fructus, iuxta l. Fundi Trebatiani. ff. de vs. & vs. fruct. leg. & ibi Bart. Nihilominus secūdū Specul. in titul. de locat. & conduc. §. 1. vers. Illud. & Gloss. in c. Generali. in verb. Redditus. de electione in 6. aliqua inter eos est distinctio: nam partus ancillæ inter redditus computatur, non tamen inter fructus l. In pecudum. §. Partus. ff. de vsur. Instit. de rer. diuis. §. In pecudum. l. Vetus. §. In pecudum. ff. de vsu. fruct. Et ratio est; quoniam, cum fructus omnes gratia hominis conditi sint, absurdū est hominem inter fructus computari. Prouentus etiā inter redditus numerantur, secundū Paulum de Eleas. & Zabar. in Clem. vnic. de excessib. Prælat. Usurpare est. Aliquid con-

tra ius, rationem, vsum, vel consuetudinem capere. Ita ex Alberic. Alexand. Scot. in diction. Iuris verb. Usurpare.

Prohibetur tandem prædictorum sequestratio, quæ nihil aliud est quàm rei, de qua agitur, vel controvertitur, separatio, aut depositio, aut possessionis interdictio.

DISP. LXXXVI.

Utrum usurpare iurisdictionem secularē pertinentem ad Ecclesiasticos contra prohibitionem huius canonis sit.

VT hæc difficultas explicetur, sciendū est iurisdictionē secularē, & quæ cūq; alia bona temporalia dupliciter posse ad Ecclesiasticos pertinere: primò, secundū quòd Ecclesiastici sunt; secundò, quatenus tales personæ absolutè. Huiusmodi sūt bona à parentibus, vel ab alijs accepta, siue iure hæreditatis,

tatis, siue donatione, siue quocūque alio titulo. Quæ eis, quatenus Ecclesiastici sunt, conueniunt, adhuc sunt in duplici differentia. Primi generis sunt, quæ ad illos pertinent ratione Ecclesiarum, Monasteriorū, aut aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum, in quibus non solum computatur iurisdictio Ecclesiastica, sed etiam laica, cū multoties Ecclesiastici, ratione beneficij Ecclesiastici, temporalem iurisditionem habeant, & temporales domini sint. Ad secundum genus spectat patrimoniū ad suscipiendos ordines. De quo in Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. de reformat.

2.
1. *Conclusio.* Hoc posito sit prima conclusio; Vsurpantes ea, quæ ad Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, ac beneficiorum Ecclesiasticorum spectāt, siue spiritualia, siue temporalia sint, excommunicationem huius canonis incurrūt. De spiritualib⁹, & Ecclesiasticis res est manifesta. De temporalibus, id

innuit Caietan. in Summ. verb. *Excommunicatio*. cap. 27. & expressè Suares de cens. disp. 21. sect. 2. nu. 95. Et probatur; Summus Pontifex loquitur de iurisditione, quæ ratione beneficij Ecclesiastici ad Ecclesiasticas personas pertinet, nulla facta distinctione quod talis iurisdictio Ecclesiastica, vel secularis sit, sed aliquando dominium, & iurisdictio secularis ratione Ecclesiastici beneficij Ecclesiasticis conueniunt; ergo qui eam usurpant iurisditionem, hoc canone excommunicantur. Et confirmatur, quoniam cum huiusmodi iurisdictio Ecclesiastico beneficio coniuncta sit, inter fructus illius computari debet, atque adeo qui illam usurpat, excommunicatur, sicut qui usurpat fructus beneficij.

3.
2. *Conclusio.* Secunda conclusio; Qui ea usurpat, quæ Ecclesiasticis non ex Ecclesia, Monasterio, vel Ecclesiastico beneficio, sed aliunde conueniunt, hac censura non innodatur, Docent hanc con-

conclusionem Caiet. citat. loco, Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Sexta*. Graff. lib. 4. decis. cap. 18. nu. 130. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 28. Suar. vbi supra, & Sayr. lib. 3. de cens. cap. 21. num. 4. Et probatur manifestè; Hoc loco solummodo vsurpantes ea, quæ ratione prædictorum beneficiorum ad Ecclesiasticos spectant, excommunicantur, de his enim tantum loquitur Sum. Pontif. sed quæ aliunde conueniunt Ecclesiasticis, non conueniunt ratione beneficij; ergo, qui illa vsurpant, hac censura non plectuntur. Ex hoc sequitur non excommunicari per hanc clausulam vsurpantes Clericorum patrimonium ad cuius titulum ordinantur, cum non spectet ad illos ratione prædictorum beneficiorum, & Summus Pontifex non excommunicet vsurpantes quodcumque bonum ad Ecclesiasticos pertinens, etiam propter Clericatum, sed vsurpantes ea determinatè, quorum mentionem

expressam fecit. Quidquid dicat Vgolin. hic. §. 3. ver. *Secundo*. eo quod habet priuilegium bonorum Ecclesiasticorum iuxta Gloss. in cap. *Episcopi*. de præben. non enim loquitur Sum. Pontif. de bonis Ecclesiasticis absolutè.

Contra hanc conclusionem, sic aliquis insurget: Dominium, & iurisdictio temporalis non conueniunt Ecclesiæ ratione beneficij, sed aliunde, cum ex donatione Principum ad illam spectent, & tamen excommunicantur ea vsurpantes, vt prima conclusio asserit: ergo vsurpare quæ aliunde conueniunt, ab hac censura non liberat.

Respondetur tamen aliud esse rem conuenire Ecclesiæ aliunde, quam ex Ecclesiastico beneficio, aliud aliunde, quam ex eodem Ecclesiastico beneficio Ecclesiasticis personis conuenire. Nam quæ libere donata sunt Ecclesiæ, facta donatione, Ecclesiastico beneficio coniunguntur, & ratione illius ad Ecclesi-

4.

clesiasticas personas pertinent. Cum igitur in hoc canone non excommunicentur nisi usurpantes ea, quæ ratione Ecclesiæ ad Ecclesiasticas personas pertinent, manifestè sequitur excommunicari usurpantes iurisdictionem temporalem, quæ conuenit ratione Ecclesiæ, licet ipsi liberè à secularibus donata sit, non verò usurpantes patrimonium Clericale, siue quodcunque aliud bonum, cum nullo prædictorum titulorum ad illos pertineant.

DISP. LXXXVII.

Utrum, ut censura huius canonis incurrat, prædicta bona usurpare sufficiat.

CAiet. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 77. docet non sufficere prædictos fructus, redditus, & prouentus quomodolibet usurpare, ut censura huius

DISP. LXXXVII.

canonis incurratur, sed necessarium esse, quòd veres Ecclesiæ sunt, usurpentur. Ratio illius est, quia verba formaliter intelligenda sūt. Vnde, cum Summus Pontifex loquatur de usurpantibus Ecclesiæ fructus, intelligendum id est formaliter, seu secundum quòd sunt fructus Ecclesiæ. Eandem sententiam sequitur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 71. §. *Sexta*. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 28. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. num. 96.

Sayr. vero lib. 3. de cens. c. 21. num. 4. hanc opinionem suspectam, & dubiam esse credit, quia, inquit, non videtur necessarium, ut aliquis ad incurrendam censuram huius canonis, bona Ecclesiæ usurpet sub hac formalitate, quatenus Ecclesiæ bona sunt, cum paucissimi domini temporales sint, qui hac intentione prædicta bona usurpare intendunt. Vnde addit satis esse ut hæc excommunicatio incurratur, quòd quis sciat bona illa esse Ecclesiæ.

&

& nihilominus illa usurpet.

2. Pro resolutione sit prima conclusio; Usurpantes prædicta bona, ut prouentus, fructus, & redditus Ecclesiæ sunt, id est tãquã sibi debita, seu ad se pertinentia per hanc clausulam excommunicantur. In sensu huius conclusionis Caietanum explicant Doctores pro eius opinione citati. Et probatur conclusio ex verbo, *Usurpare*, quod non significat quomodocunque capere, sed quasi iure proprio rem accipere. Et cõfirmatur, quoniam, ut inquit Caiet. hæc censura contra dominos temporales fertur, qui redditus, & prouentus Ecclesiæ usurpant, quod regulariter faciũt, secũdũ quod existimãt, aut fingũt bona illa esse sibi debita.

3. Secũda conclusio; Qui
2. *Cõclu* furantur prædicta bona, ut aliena, in hanc censuram non incidunt. Hanc tenent Doctores citati, & ex præcedenti manifestè sequitur, quoniam huiusmodi latrones non ac-

ciunt fructus, & redditus Ecclesiæ, ut ad se pertinentes, & quasi iure proprio, quod, ut diximus, necessarium est, ut hæc censura incurratur. Ex quo inferitur milites, & latrones prædictos fructus surripientes non excommunicari: neque enim est verisimile sub tãta censura velle Summum Pontificem Ecclesiasticorum bona defendere a latronibus, cum hæc furta non cedant per se in iniuriam Ecclesiæ, aliàs õnia, quæ ad Ecclesiasticos ex quocũq; titulo pertinent, sub hac censura comprehenderentur.

Ad fundamentum opinionis Sayr. dicendum est Caietan. & alios Doctores non asserere esse necessarium, ut huius canonis excommunicatio incurratur, bona illa usurpari, quatenus Ecclesiæ sunt: ita ut usurpantis intentio, & ratio motiua sit accipere illa bona ex eo tantum, quia ad Ecclesiam pertinent. Solũ igitur docent verba illa, ut Ecclesiæ sunt,

sunt, hoc significare, quod accipiens bona, illa ita ut ad se pertinentia, capiat, sicut ad Ecclesiam secundum ius, vel consuetudinem pertinet. Unde falsum est, quod addit sufficere nimirum ad censuram hanc incurrendam, quod aliquis sciens bona illa esse Ecclesiae ea usurpet. Nam si non ut sibi debita usurpet, non excommunicabitur.

DISP. LXXXVIII.

Vtrum usurpantes Ecclesiasticos fructus tempore vacationis Ecclesiae excommunicentur.

1. **P** Artem negatiuam huius disputationis tenet Caietan. in Summ. verb. *Excommunic.* cap. 27. quem sequitur Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 28. Probaturque; Summus Pontifex solum excommunicat hoc loco usurpantes fructus, redditus. &c. ad Ecclesiasticas personas pertinentes; sed

DISP. LXXXVIII.

Ecclesia vacans non est persona Ecclesiastica, cum non sit persona vera sed representata. l. *Mortuo.* ff. de fidei iussor. Deinde probatur; Summus Pontifex in hac censura distinctionem facit inter fructus ad se ipsum, & ad Sedem Apostolicam pertinentes, & eos usurpantes, siue ad vnum, siue ad alterum pertineant, excommunicat; hoc autem non fecit inter fructus ad Ecclesiasticas personas, & ad Ecclesias pertinentes, sed tantum de spectantibus ad personas Ecclesiasticas loquitur; ergo euidens signum est noluisse excommunicare usurpantes redditus Ecclesiarum, alias enim id expressisset.

Sit tamen conclusio; 2. *Conclusio.*
Usurpantes fructus, & redditus Ecclesiasticos tempore vacationis Ecclesiae in censuram huius canonis prolabuntur. Hanc tenet Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 71. §. *Sexta.* Quem sequuntur Suar. de cens. dif. 21. sect. 2. numer. 97. Sayr. lib.

lib.3. de cens. cap. 21. nu. 4.
 & Vgolin. hoc loco. §. 2.
 vers. *Quin:ò*. Et probatur
 primò; Summus Pontifex
 per hanc censuram non
 intendit per se primò per-
 sonarum Ecclesiasticarum
 commodum, & vtilitatem,
 vt personæ particulares
 sunt, sed conseruationem
 immunitatis Ecclesiæ;
 atqui maius periculum est,
 & facilius libertas Ecclesia-
 stica læditur per vsurpationem
 tempore vacantis
 Ecclesiæ factam, quàm tẽ-
 pore quo pastorem habet,
 cum pauci sint, qui tunc
 Ecclesiam defendere nitũ-
 tur, & bonum illius curẽt;
 ergo non solũ intendit
 excommunicare vsurpan-
 tes fructus ad personas
 Ecclesiasticas determina-
 tas pertinentes, sed etiam
 ad Ecclesiam spectantes:
 aliàs enim censuræ princi-
 palis intentio frustraretur.
 Et confirmatur, quoniam
 qui mentem legis offendit,
 sic punitur, sicut qui men-
 tem, & verba, vt habetur
 in l. *Si quis*. vers. *Quod si dum*
proponitur. ff. de iurisd. om.

ni. iudic. l. *Sed Iulianus*. §.
Mortui. ff. ad Macedoniã.
 imò intentio præfertur
 verbis, cap. *Intelligentia*. &
 c. *Præterea*. de verb. signif.
 & Gloss. in cap. *Si postquam*.
 in verb. *Mẽte*. de electione.

Secundò; Si aliqua esset
 ratio, ob quam vsurpantes
 vacantis Ecclesiæ fructus
 non excommunicarentur,
 esset, quia ad aliquam per-
 sonam Ecclesiasticam non
 pertinent; sed hæc ratio
 nulla est; ergo. & c. Proba-
 tur minor: tum, quia nemo
 dixerit vsurpantes reddi-
 tus Monasteriorum non
 excommunicari, qui tamẽ
 redditus ad nullam deter-
 minatam personam spe-
 ctant; tum etiam, quia fru-
 ctus vacationis tempore
 obuenientes pertinent ad
 successorem, & durante
 vacatione ad Commenda-
 tarium, vel œconomũ, nõ
 tanquam ad veros domi-
 nos, sed tanquam ad depo-
 sitarios, vel custodes, vt
 prædictos fructus vero do-
 mino suo tempore reddãt:
 tum denique, quia verbo,
Personas, etiam fictæ ob pa-
 ritatem

ritatem rationis intelligū-
tur.

Ad primum argumen-
tum in contrarium respō-
detur primó, nomine per-
sonæ hoc loco intelligi
etiam repræsentatam, ne
intentio legis frustretur.
Respondetur secundó, in-
telligi personam veram, nō
tamen illam solū, quæ
prædictorum fructuum do-
minium habet, sed etiam
habentem ius, siue custo-
diæ, siue administrationis.
4. Nam ad personam perti-
nere dicuntur, quæ ad illā
aliquo prædictorum titu-
lorum spectant, etiam si
illius non sint propria. l.
Verbum illud pertinere. ff. de
verb. significat.

Ad secundum dicendū
est Summum Pontificem
ideò Ecclesias non expres-
sisse, quia ex mente huius
clausulæ facilē explicari
poterant verba illius, scili-
cet, *Personas*, & *pertinere*;
quod si expressit Sedem
Apostolicam, maioris ex-
plicationis gratia factum
fuisse credendum est.

*Utrum, qui prædicta
non authoritativè v-
surpāt, vel sequestrāt,
excommunicentur.*

I. IN resolutione huius dif-
ficultatis conveniunt
cum Caietan. in Summ.
verb. *Excommunic.* cap. 27.
Nauar. in Manu. cap. 27.
num. 71. §. *Sexta*. Graff. lib.
4. decis. cap. 18. num. 130.
Suar. de cens. disp. 21. sect.
2. num. 98. & Sayr. lib. 3. de
cens. cap. 21. nu. 4. asseritq;
Caietan. requiri, ut censu-
ra huius canonis incurra-
tur, quod prædicti Ecclesiæ
fructus, & redditus, quasi
authoritativè usurpentur,
vel sequestrantur; quod ex
eo colligere videtur, quia
hæc prohibentur fieri sine
expressa Summi Pontifi-
cis licentia, & qui sine li-
centia facit, quasi authori-
tativè facere censetur. Hi
Doctores per, *Usurpare au-
thoritativè*, videtur intelli-
gere

gere illud, quod non est capere, ut fures faciunt, cum ex defectu huius conditionis latrones, & milites ab hac censura excusent. Ita Vgolin. hic. §. 3. vers. *Tertio*. Idem igitur est accipere authoritativè, atque accipere ut propria, vel sibi debita, iuxta ea quæ diximus disput. 87. Et in hoc sensu quantum ad usurpationem fructuum, reddituum, & prouentuum verum dicunt.

Ut verò intelligamus quid dicendum sit quantum ad sequestrationem, sciendum est sequestrationem aliquando fieri iudicis officio, aliquando de partium litigantium consensu, l. *Licet*. ff. de positi, & Gloss. in cap. *Examinata*. verb. *Tanquam sequestrata*. de iudic. sequestratio etiam aliquando fit omittendæ possessionis causa, & tunc neuter litigantium possidet, aliquando causa custodiæ, & tunc possessio manet apud possidentem. Ita ex Gloss. Alexad. Scot. in Diction. Iur. verb. *Sequestratio*.

3. Cum sequestratio fieri non possit nisi auctoritate iudicis ex officio procedentis, aut de partium consensu, non habet furtum in sequestratione locum. Vnde sequestrare fructus ut proprios non potest dari in persona particulari, & privata. Sequestrare igitur auctoritativè solū continget, quando iudices, vel domini temporales, siue in causa propria, siue in aliena, Ecclesiasticorum fructuum, reddituum, & prouentuum sequestrationem faciunt, non habentes ad id auctoritatem à Summo Pontifice, vel ab alijs, qui illam concedere possunt. Ex quo sequitur non excommunicari sequestrantes prædictos fructus de consensu partium litigantium, cum hoc faciāt de consensu eorum expresso, qui in sequestrationem secundum iura consentire possunt. Aliter tamen dicendum est, quando una pars tantum in sequestrum consentit, recusante alia, quia tunc nec de

V nec

nec de consensu habentiū potestātē ad sequestrū cōcedendum sequestrant.

4.

Vtrū autem iudex procedens ex officio, qui sequestrat prædictos fructus in casu, in quo secūdum Ius non permittitur, hanc cēsuram incurrat, dubitari potest. Respondendum tamen existimo in censuram incidere. Et ratio est, quia in tali casu non habet auctoritatem, non enim ei conceditur potestas ad sequestrandum, nisi secūdum iura. Cum igitur sequestratio absolute prohibita sit l. vnic. C. de prohibend. sequestrat. quotiescunque iudex in casu non permissio sequestrat, ex cōmunicatur.

Quod diximus de sequestrante quoad censuram incurrendam, de exequēte sequestrum intelligendum etiam est. Nam exequens vnum censetur cum mandante, & illius auctoritate operatur; delictum enim mandantis, & mandatarij vnum est, vt probat Cynus in l. i. C. si reus vel accusa-

tus mortuus fuerit. Qui refert idem cōsuluisse Dynum, & sequitur Rainer. super Cyn. per text. in l. *Athletas*. ff. de fals. Idem tenet Barth. in l. *Hoc accusare*. §. *Lege Iulia*. ff. de accusat. Butri. in l. *Hoc obseruare*. ff. de officio Proconsul.

Vtrū censura cōtra vsurpātes Ecclesiasticorum fructus, tā laicos, quā Ecclesiasticos comprehendat.

TAM laicos, quā Ecclesiasticos vsurpantes Ecclesiasticorū fructus, reditus, & prouētus, sub hac cēsurā cōprehēdi ea ratio suadere videtur, quod vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; sed Summus Pōtifex absolute loquitur de vsurpātibus, & sequestrātibus bona Ecclesiasticorū; ergo Ecclesiasticos, ac laicos cōprehendit.

Respondendum tamen est ad hanc difficultatem, *secun-*

secundum ea quæ diximus
supra cap. 15. disput. 77.
nimirum censuram hanc
ferri tam in sæculares, quã
in eos Ecclesiasticos qui
laica autoritate fungen-
tes, Ecclesiasticorum fru-
ctus sequestrant, vel tan-
quam sæculari titulo sibi
debitos vsurpant. Proba-
tur, quoniam Summus Põ-
tifex intendit immunitatẽ
Ecclesiasticam contra lai-
cos per sequestrum, vel
vsurpationem illam offen-

dentes tueri. Vnde si au-
thoritate Ecclesiastica hoc
faciant, existimo hanc cen-
suram non incurrere.

Ad rationem dubitandi
respondetur intentionem
Romani Pontificis sufficie-
ter declarare verba censu-
re absolutè prolata, debere
intelligi de sæcularibus,
præsertim cum hic canon
pars sit præcedentis, qui
contra laicos specialiter
fertur.

CAP. XIX.

*Contra imponentes decimas, & alia onera
personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Mo-
nasterijs, aut eorum fructibus.*

TENOR BVLLÆ.

18. Bull.
censura

QVI vè collectas, decimas, talleas, præstan-
tias, & alia onera Clericis, Prælati, & alijs
personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Eccle-
siarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum
Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus,

V 2

red-

redditis, & prouentibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia, imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt. Nec non qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem præstare non verentur, cuiuscunque sint præminentia, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij potentatus quicunq; etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris, quoquo modo Præsidentes, Consiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innouantes decreta super his per sacros Canones, tam in Lateranensi, nouissimè celebrato, quàm alijs Concilijs generalibus, edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

Notationes circa textum.

Materia huius censure secundum Caiet. in Summ. verb. *Excom.* c. 40. est sacrilegium, quo immunitas Ecclesiastica offenditur impositione onerum, à quibus Ecclesiasticorum personæ, & eorum bona exēpta sunt. Actiones principaliter prohibita tres assignantur. Prima, sine speciali, & expressa licentia Sūmi Pōtificis collectas, decimas, talleas, præstantias, &

& alia onera imponere personis Ecclesiasticis, & eorum, ac Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, fructibus, redditibus, & prouentibus. Secunda, eadem sine prædicta licentia exquisitis modis exigere. Tertia, sic imposita, etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipere. Actiones accessoriae sunt sex. Prima, per se, vel per alios, directè, vel indirectè prædicta facere. Secunda, prædicta exequi. Tertia, procurare. Quarta, in eisdem dare auxilium. Quinta, dare consilium. Sexta, prestare fauorem. Comprehendit hæc censura omnes cuiuscunque status, dignitatis, præminentiae, etiam Pontificali dignitate insignitos.

2. Innouantur super his decreta per sacros Canones, tam in Concilio Lateranensi nouissimè celebrato, quam in alijs Concilijs generalibus edita,

cum censuris, & pœnis in eisdem contentis. Statuta Conciliorum Prouincialium, & Pontificum specialia decreta, quæ in Iure non continentur, non videntur innouari, cum de solis decretis per sacros Canones, & Concilia generalia textus loquatur. Et licet verbum, *Canon*, interdum pro decretis tam Conciliorum generalium, quàm Prouincialium accipiat, ut in cap, *Canonum statuta*, de constitut. id non videtur hoc loco significare, cum addantur particulae, scilicet, *Conciliorum generalium*. quæ videntur illud restringere ad vulgarem acceptionem, qua sacri Canones communiter dicuntur ordinationes illæ, quæ in Iure continentur.

3. Circa illa verba, *Auxilium, consilium, vel fauorem*, notat Tolet. in Summ. lib. 1. capitul. 29. §. *Aduerte etiam*. huiusmodi verba comprehendere omnia dicta à principio decimæ quartæ excommunicationis inclu-

V₃ siuè,

fiuè; pro quo citat Syluest. verb. *Excommunic.* 7. §. 70. & 71. & 72. & Tabien. verb. *Excommunic.* 6. num. 12. Probat, quia propter hoc hæ censuræ sub vno contextu copulatiuè leguntur. Oppositum tamen dicendum est: nam licet sub vno contextu prædictæ clausulæ legantur, per diuersos tamen paragraphos distinguuntur, & in vnoquoque diuersimodè disponitur. Vnde quæ in vno dicuntur, ad alium accommodanda non sunt; in decimo quarto enim, & decimo sexto exprimuntur dantes cūsilium, auxilium, & fauorem, quod in decimo quinto, & decimo septimo non fit. Quod si leguntur sub vno contextu, ex eo est, quia omnia illa ad immunitatem Ecclesiasticā spectant. Quod verò attinet ad Sylu. & Tabien.

nihil de hac re in illis locis dicunt.

(:)

Quo iure Ecclesiastici à laica potestate eximantur.

IN hac difficultate, & cū hæreticis, & cum Catholicis est nobis controuersia. Nam hæretici affirmant Ecclesiasticos esse subiectos, subijctique debere potestati sæculari, præterquàm in causis merè Ecclesiasticis. Hunc errorem tenuere Calvin. lib. 4. instit. cap. 11. §. 15. Petrus Martyr in c. 13. epist. ad Rom. qui addit non potuisse Principes concedere Ecclesiasticis priuilegium, ne Magistratibus politicis subijcerentur, cum id sit contra ius diuinum. Brent. in prologo, etiam in rebus Ecclesiasticis tribunali laico Clericos subijci asserit. His tamen omisissis deliramentis, quæ à Bellarm. tom. 1. controuer. 5. lib. 1. cap. 28. optimè confutantur, quid Catholici sentiant videndum est.

Iuris.

2.

Iuristæ nonnulli in alio extremo versantur asserentes Ecclesiasticos, & eorū bona à potestate laica iure diuino eximi. Hanc sententiā ex parte tenere videtur Driedo lib. 1. de libert. Christ. cap. 9. Eam tenet Gloss. in cap. *Tributum*. 23. quæst. 80. & in c. *Quantum*. vers. *Diuino*. de censib. in 6. in cap. *Si Imperator*. vers. *Disputi*. 96. dist. in cap. *Syluester*. 11. quæst. 1. vers. *Et contra leges diuinas*. Abbas in cap. *Ecclesia sancta Maria*. nu. 60. de cōstitut. in cap. *Solita*. num. 4. de maiorit. & obed. in cap. *At si Clerici*. num. 25. de iudic. in cap. *Si diligenti*. de for. compet. in cap. *Literas*. num. 14. de restit. spol. in cap. *Proposuit*. num. 14. de concess. præbend. in cap. *Non minus*. n. 17. de immunitat. Eccles. Felin. in cap. *Ecclesia sancta Maria*. num. 6. de constitut. & in cap. 2. de maior. & obed. Decius in dict. cap. *Ecclesia sancta Maria*. num. 14. & 16. Corcet. in repetit. cap. *Perpendimus*. de senten. excommunicationis; Go

mes. in cap. 1. num. 67. de constitut. in 6. Rebuff. in concord. Fran. in titul. de potest. concord. Oldrad. in consil. 83. num. 5. Alexand. in consil. 8. in prin. volum. 1. Iasoni in l. *Est receptum*. num. 3. ff. de iurisd. omni. iudic. Probant hi Authores suam sententiā.

Primò ex aliquibus sacre Scripturæ locis, Genes. 47. vbi habetur quòd Ioseph omnē terrā Ægypti, præter terram sacerdotalem, Pharaoni tributariam fecit, quòd etiam ministris suis præcepit Artaxerxes. 1. Esdræ 7. Psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos*. Matth. 17. vbi Christus Dominus sic Petro dixit; *Reges terræ, à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?* Et paucis interiectis, addit: *Ergo liberi sunt filij*. Ex quibus constat Ecclesiasticos iure diuino esse exemptos.

Secundò probant ex iure canonico cap. *Quantum*. de censib. in 6. vbi sic dicitur; *Cum igitur Ecclesia, Ecclesiasticæque personæ, ac res ipsa-*

ipsarum non solum iure humano, quinimo, & diuino à secularium personarum exactionibus sint immunes. &c.

Tertio; Si Ecclesiastici solo humano iure à civili potestate essent exempti, sequeretur posse Principes seculares immunitatem hanc tollere: quod non videtur dicendum. Nam traditiones seruandæ sunt, iuxta illud. 2. ad Thessalon. 2. *Tenet traditiones.* Quod non solum intelligendum est in spiritualibus, sed etiã in civilibus, & criminalibus: dari autem circa huiusmodi immunitatem traditionem, negari non potest.

2. Pro resolutione huius difficultatis supponendum est illud quod cap. 16. disp. 84. præmisimus, videlicet immunitatem diuidi in personalem, localem, & realem, & cap. 17. disp. 85. scilicet causas alias esse Ecclesiasticas, alias seculares. Et de his omnibus excitatur præsens controuersia. In qua Victorius in Relect. 1. de potest. Ecclesiæ, q. vltim. Sotus in 4. dist. 25. quæst. 2.

art. 2. quos sequuntur Belarm. loc. cit. Mol. de iust. & iur. tract. 2. disp. 31. Bann. de iust. & iur. quæst. 67. ar. 1. dub. 2. & Salon ibid. controu. 1. asserunt hanc immunitatem, & exemptionem, quoad aliqua iure diuino, quoad alia verò iure humano introductam esse. Quæ sententia videtur omnino vera, & sequentibus conclusionibus explicabitur.

Prima conclusio; Ecclesiastici in causis Ecclesiasticis à potestate laica iure diuino sunt exempti. Hæc conclusio communis est. Probat; Regimen Ecclesiasticum iure diuino à seculari, & politico distinguitur; ergo causæ Ecclesiasticæ eodem iure à potestate seculari separantur. Cōsequentia bona est. Antecedens est etiam certum. Nam potestas laica naturalis est, naturalemque finem respicit, & à Republica Regibus collata fuit, potestas verò spiritualis supernaturalis est, & ad finem supernaturalem ordinatur, Apostolisque, & præ-

præcipuè Petro data fuit à Christo Domino. Confirmatur ex dicto capitul. *Quamquam*. & ex cap. *Si Imperator*. 96. dist. vbi hæc habentur; *Ad Sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad sæculi potestates. &c.* De qua re expressè habetur in cap. *Cum ad verum*. cap. *Duo sunt*. eadem dist. & cap. *Solite*. de maiorit. & obed. & aliàs sæpe.

4. Ex hac conclusione sequitur non posse Summū Pontificem causas Ecclesiasticas spirituales Principibus sæcularibus absolute submittere. Ita Cardin. in cap. *Perpendimus*. de sentē. excommunicationis, Filius in cap. 2. de maior. & obed. Est enim hoc priuilegium de iure diuino morali, contra quod Papa nō dispensat, cap. *Sunt quidam*. 25. quæst. 1. Albertin. in repetit. cap. *Quoniam*. quæst. 11. num. 99. de hæret. Cou. in 4. decretal. de sponsal. 2. part. Relect. cap. 6. §. 9. fol. 187. dispensare enim non potest in ijs, quæ sunt con-

tra statum vniuersalis Ecclesiæ cap. *Literas*, & ibi Gloss. verb. *Non potest*. de restitut. spoliat. Nihilominus ex causa potest committere causam particularem, vt tradunt Iason in rubric. ff. de offic. eius. & in l. *Est receptum*. colum. 2. ff. de iurisdic. omnium Iudic. Filin. loco sup. cit. Cardinal. in dict. cap. *Perpendimus*. Archid. in dict. cap. *Sunt quidam*, & in cap. *Præter*. 32. dist. ca. *Mennam*. 2. quæst. 5. in quo casu laicus autoritate delegantis iudicat, capit. *Officium*. 32. dist. Non tamen per viam ordinariæ iurisdic. Gloss. in cap. *Si Papa*. 40. dist. Quā sententiam dicit singularem Abbas in cap. *Significasti*. num. 4. de elect. Nec in contrarium potest allegari præscriptio, cum res hæc sit de iure diuino, cap. finali de consuetud. Ioannes Andr. & Gemin. in cap. 2. de præbend. in 6. Innocent. in cap. *Postulasti*. de for. compet.

Secunda conclusio; 2. Cōclu
Summus Pontifex iure
diuino

diuino ab omni potestate laica exemptus est. Hanc inlinquant Caietan. de potest. Papæ; cap. 27. Victor. loco supra cit. proposit. 9. in fine. Dried. lib. 1. delibet. Christiana, cap. 15. & fauent omnes qui affirmant Summum Pontificem extra casum hæresis à nemine posse deponi, & iudicari ordinaria potestate. Sanct. Thomas in 4. dist. 19. quæst. 1. artic. 3. quæstiuncula ultim. ad 3. Ricar. ibidem dist. 18. artic. 5. q. 1. ibidem etiam Paludan. quæst. 2. Caietan. 2. 2. quæst. 67. art. 1. & ibi. Bann. dub. 3. Salon. controuerf. 2. & Arag. Eam tenet expressè Molin. de iust. & iure tract. 2. disput. 31. conclus. 4. Probat; Christus Dominus hanc Summo Pontifici potuit conferre potestatem; ergo de facto illam contulit. Probat; consequentia; quoniam ea, quæ conferibilia erant, & capiti Ecclesiæ conferri congruebant, contulit Christus Dominus, aliàs enim nō haberet Ecclesiæ

caput totam illam perfectionem, quæ tantum caput decet, essetque minus perfectum, maximè autem cōgruebat caput Ecclesiæ in nullo genere superiorē habere: cum igitur iurisdic-tio Ecclesiastica superior sit ciuili, decentissimū erat, vt ciuili potestati in nulla consideratione subijceretur.

Tertia cōclusio; Ecclesiastici in temporalibus, tam quoad bona sua quam quoad personas exempti sunt à iurisdictione laica iure humano, postulante id recta ratione iuri diuino maximè congruenti. Hanc præter citatos Doctores tenet Sanct. Thom. in illud ad Roman. 13; *Ideo tributa præstatis*, patebitque ex argumentorum solutionibus. Quoad primam partem colligitur conclusio ex Concil. Constant. sess. 13. & 15. Concil. Calced. can. 9. Concil. Agathen. can. 23. Concil. Carthag. 3. can. 9. Concil. Tolet. 3. cap. 13. & Concil. Trident. sess. 25. c. 20. de reformat.

&

6.

3. Cōclusio.

& cap. *Non minus.* de foro compet. in 6. cap. *Sæculares.* 96. dist. caus. 11. quæst. 1. Authet. *Statuimus.* de Episcop. & Cleric. Quoad secundam partem ex eo suadet, quia expediens erat, ut Ecclesiastici, propter dignitatem status, & propter superioritatem, quam in spiritualibus habent, potestati laicæ non subijcerentur: sic enim & auctoritas eorum conseruatur, & ad procedendū cum maiori libertate in administrando necessaria ad salutē aptiores redduntur, & liberius spiritualibus vacāt.

Ad primum argumentum respondetur solūm probare esse maximē conforme iuri diuino, ut Ecclesiastici à laica potestate eximantur. Quatenus tamen tertiam conclusionē impugnare videtur, dicendum est factum Ioseph nō esse ius diuinum. Quod si terram sacerdotalem à tributis exemit, ideo id fecisse credendum est, quia iuri diuino, & rectæ rationi consentaneum erat. Eodē

modo ad factum Artaxerxis respondetur. Ad Psal. 104. dicitur in eo tantūm præcipi, ne Dei ministris iniuria irrogetur, in quorum numero etiam Principes sæculares numerantur. Locus apud Matthæū de solo Christo Domino naturali Dei filio intelligitur. Vnde quando infert; *Ergo liberi sunt filij*, solūmodo colligere voluit se à tributis esse immunem. Nam si de filijs etiam adoptiuis id intelligeret, ōnes Christiani à solutione tributorum essent exempti, quod tamen falsum est.

Ad secundum ex cap. *Quanquam.* respondet Belarmin. in eo non definire Summum Pontificem bona Clericorum temporalia iure diuino esse exempta, cum verba illa, *Cum iure diuino sint immunes. &c.* non tradantur per modum definitionis, sed quasi obiter dicantur. Ad eandem auctoritatem respondet Sotus verba illa, *Iure diuino*, intelligi in causis Ecclesiasticis. Et licet Summus Pontifex

Pontifex addat, *Ac res ipsa-
rū*, intelligi id fortè poterit
de decimis, quæ iure diuino
debentur, vt constat ex
Leuit. cap. vltim. Numer.
cap. 18. Concil. Lateran.
sub Innocent. III. cap. 53.
54. 55. & 56. Horū igitur
occasione Ecclesiasticos
in alijs bonis à tributorum
solutione exempt, ita vt sit
sensus; Cum Ecclesiastici
in causis purè spiritualibus,
& in aliquibus temporali-
bus diuino iure exempti
sint, iustum est, vt in omni-
bus alijs eximantur. Res-
pōdetur vltimò verba illa,
Iure diuino, solū significare
exemptionem illam iuri
diuino esse maximè con-
formem.

Ad tertium respōdetur
non posse Principes sæcu-
lares tollere immunitatem
Ecclesiasticam in ijs, quæ à
Summo Pontifice conces-
sa sunt, vel ab ipso appro-
bata post factam conces-
sionem à Principe, vel à
populo. In alijs verò quæ
confirmata non sunt, ab
ipsisque Principibus im-
mediatè dependēt, stante

iusta causa, cum auferre
posse non negamus, iuxta
ea quæ diximus c. 16. disp.
84. conclus. 5.

*Vtrum in aliquo casu
liceat personis Eccle-
siasticis tributum im-
ponere.*

VT hæc difficultas in-
telligatur, sciendum
est duplex esse tributorum
genus; quædam enim tri-
buta personalia sunt, quæ
scilicet personis imponun-
tur; quædam realia, quæ
cōstituuntur in bonis. Bo-
na autem, quæ ad Ecclesia-
sticos, vel Ecclesias spectāt,
in triplici sunt differentia.
In primò loco ponuntur
decimæ, quæ iure diuino,
& ex iustitia debentur; in
secundo agri, domus, &
aliæ possessiones, quas
Ecclesia laicorum, & præ-
sertim Principum dona-
tione possidet; in tertio
sunt alia, quæ ab Ecclesia-
sticis

I.

fticis titulo merè ſæculari poſſidetur: quæ in duo adhuc diſtingui poſſunt. Quæ dā enim negotiatione cōparantur, alia verò hæreditate, emptione, vel alijs titulis poſſidentur. Eccleſiaſticos, quorum nomine omnes qui gaudent priuilegio fori intelliguntur, abſolutè loquēdo à tributorū onere eſſe exēptos certum eſt, vt ex diſ. præced. patet; an verò ſint aliqui caſus, in quibus eis tributa imponi liceat, modo inquirimus.

Licitum eſſe imponere Eccleſiaſticis tributum, veſtigal, ſeu gabellam ad reparationem murorum, pontiū, & viarū, tenēt Azo in Sum. titul. de oper. public. quem Baldus citat, & ſequitur in l. *Contractus*. C. de ſid. inſtrum. Iacob. de Rauē. & Iacob. de Aret. per Cynum relati. in l. *Ad inſtructiones*. C. de ſacroſan. Eccleſ. Dyn. & Oldrad. relati per Alberic. ibidem. Gloſſ. in cap. *Non minus*. verſ. *Reuelandas*. de immunitat. Eccleſiæ. Quorum ſententia probatur ex dict.

l. *Ad inſtructiones*. vbi expreſſè habetur ad reficiendos pontes, muros, aquæductos. &c. poſſe Eccleſiaſticos obligari.

Quòd etiam obligari poſſint ad tributum ſoluendum, quando laicorum bona ad publicas neceſſitates non ſufficiunt, habetur expreſſè in dict. cap. *Non minus*. de immunitat. Eccleſiæ.

In contrarium ſtat prohibitio Summi Pontificis, qui abſolutè, & nulla facta diſtinctione, aut exceptione tributorū impositionem, quoad Eccleſiaſticos prohibet: imò addit quòd imponi nō poſſint ſine expreſſa Summi Pontif. licentia.

Pro reſolutione ſit prima conſuſio; Clericus negotiator tenetur pro rebus ſuæ negotiationis lucratiuæ gabellam ſoluerē. Ita habetur in cap. *Quanquam*. de cenſib. in 6. Clement. *Preſenti*. eod. tit. iuncto ca. vltim. de vit. & honeſtit. Cleric. Habetur etiam in Ordin. huius Regni Luſitanix, lib. 2. tit. 11. §. 1. Eadē con-

conclusionem tenet Speculator in tit. de immunit. Eccles. in fin. Card. in Clement. *Præsenti*. numer. 9. de censib. & in Clement. 1. num. 16. de vit. & honest. Cleric. Felin. in cap. *Ecclesie sancte Marie*. num. 105. de constitut. Syluest. verb. *Gabella*. 3. §. 1. Tolet. in Sum. lib. 1. cap. 29. Hæc tamen conclusio intelligenda est, quando negotiatio Ecclesiasticis prohibetur, alias tributum soluere non tenentur. Illud tamen exc. *Ex literis*. de vit. & honest. Cleric. notandum est cum Lopense in instruct. part. 2. cap. 41. Emman. Roder. in Summ. tom. 2. cap. 73. num. 11. & Petr. de Ledes. in Summ. tom. 2. tract. 7. capit. 2. conclusione. 27. in casu huius conclusionis non teneri Ecclesiasticos soluere tributa, antequam petantur; præcedere etiam debere trinam admonitionem, ne mercaturam exercent.

4. Negotiatio lucratiua dicenda non est, quæ datur in casu, in quo Eccle-

siasticus bona sua reseruat, ut vendat tempore, quo plus valitura sunt, aut quando ea mittit ad locum, ubi plus valent. Vnde ex sacaro, & alijs in quibus Rex Episcopis, & Clericis ultramarinis stipendium soluit, tributum exigere non licet, quando illa venditionis causa ad hoc Regnum asportantur, dummodo ex hac præcisa ratione, quod venditionis causa asportentur, exigatur: tum quia, propriè loquendo, hoc non est negotiari, tum etiam, quia merces illæ in ea parte ubi Ecclesiasticis soluuntur, exigui valoris sunt, & si ibi vendantur, in magnum eorum detrimentum cedit.

5. Secunda conclusio; Si antequam possessiones ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticos pertinerent, habebant onus reale, ex illis soluendum est, quantumvis postea ad Ecclesiam, vel Ecclesiasticas personas deueniant. Hanc conclusionem tenet Innocent. & Panorm. in cap. *Non minus*. de immunit. Ecclesiar. Syluest. verb.

Immu-

6
3. Conclusio

5.
2. Conclusio

Immunitas. i. numer. 19. & habetur in ordinat. huius Regni Lusitaniæ, lib. 2. tit. 18. §. 6. & titul. 11. §. 1. Et ratio est, quia per hoc quod merces illæ ad Ecclesiam, aut Ecclesiasticos deueniunt, ius quod quis super illis habebat, non amittitur, nulli enim per hoc, quod res aliqua Ecclesiæ vnitur, fieri debet iniuria.

•6
3. *Cōclu*
sio. Tertia conclusio; Eccle
fij, & Ecclesiasticis, nisi
de consensu Summi Pon
tificis, ad reparationem
murorum, pontium, viarū.
&c. licitum non est tribu
ta imponere, etiam cum
laicis communia. Hæc
habetur expressè in hac
clausula, & in Concil. La
teran. sub Alexand. III. ca.
Non minus. de immunitat.
Eccles. Concil. Lateranen.
sub Leon. X. cap. *Aduersus.*
de immunit. Eccles. Alex.
VI. cap. 1. de immunit. Ec
cles. in 6. & Bonif. VIII. c.
Quanquam. de immunitat.
Eccles. in 6. & in cap. *Cleri*
cis. cod. tit. Habetur etiam
in iure ciuili. l. *Placet.* C. de
sacrosanc. Eccles. l. 2. C.

de Episcop. & Cleric. Quæ
leges eximunt Ecclesiasti
cos, & eorum bona ab om
nibus collectis, gabellis, &
similibus. Authent. *Nulla*
communitas. C. de Episcop.
& Cleric. vbi collectas ab
Ecclesiasticis exigi prohi
betur. Tenent hanc con
clusionem Acurf. in l. *Ad*
instructiões. C. de sacros.
Eccles. Barth. ibid. Gloss.
in cap. *Generaliter.* §. *Noua*
rum. 16. quæst. 1. Ioan. And.
in dict. cap. *Non minus.* vbi
Abb. idem in conf. 3. vol.
1. Host. in Sum. titul. de
immunit. Eccles. §. *In qui*
bus. vers. *Ad extraordinaria.*
Et ratio est illa, quæ habe
tur ex Apostolo. 1. Corint.
9. *Si nos vobis spiritualia se*
minauimus, magnum est si nos
carnalia vestra metamus? Et
confirmatur: Laici sunt li
beri à multis oneribus Ec
clesiæ, cap. *Quatuor.* cap.
De redditib. cap. *Vulterana.*
12. quæst. 2. ergo æquum
est, vt Ecclesiastici, & eorū
bona ab oneribus laicorū
liberentur.

7.
Quarta conclusio; Quā 4. *Cōclu*
uis bona laicorum ad eorū, *sio.*
de

de quib⁹ loquitur præcedēs conclusio, reparationē nō sufficiant, non sunt Ecclesiasticis tributa, vel quæuis onera inconsulto Summo Pontifice imponenda, nisi tanta sit necessitas, & pietas, quod sine periculo, aut scandalo ad illum recurri non possit, tunc enim sufficit Episcopi cum Clericis consensus. Prima pars habetur in cap. *Aduersus*. de immunit. Eccles. Secundā partem tenet Abb. cap. *Non minus*. de immunit. Eccles. col. penult. Sum. Angel. verb. *Immunitas*. nu. 37. prope finem. Syluest. verb. *Immunitas*. i. num. 20. Mol. de iust. tract. 2, disp. 672. Pet. Ledesm. in Sum. tom. 2. tract. 7. cap. 2. concl. 27. Et ita definitum fuisse à Clemente VIII. anno Dñi. 1600. quod Ecclesiastici de mandato Ecclesiæ soluant tributum, quando laicorum bona non sufficiunt, refert Marth. de iurisd. 4. part. cent. i. cas. i. num. 52. & ita determinatur in illis duobus capitibus, *Non minus*. & *Aduersus*. Tributum

autem hoc, de quo loquitur secunda pars conclusionis, tunc imponi potest, quando causa ob quam statuitur, immediatè respicit Ecclesiasticos. Nam si solùm generali quadam ratione Ecclesiasticos cōcernat, imponendum non est, aliàs enim semper ab Ecclesiasticis, sicut à laicis tributum exigeretur, cum nullum ferè sit, quod, quatenus in bonum cōmune ordinatur, in Ecclesiastico rum utilitatem non cedat. Ita Syluest. loc. cit. ex sententiā Barth. Panorm. & aliorum.

Vgolin. hic §. 4. vers. *Quarto*. docet non excommunicari imponentē onera Ecclesiasticis, quando onera rē ipsam sequuntur, vt si Ecclesiasticus habeat domum iuxta plateam, teneatur ad reparationē cloacæ, quæ per eam transit: pro qua sententia citat aliquos Doctores. Hoc tamē placitum iuxta ea, quæ in præcedentibus conclusionibus diximus, non videtur admittendum, cum talis casus.

casus nō sit iure canonico exceptus, & prohibitio sit absoluta.

Restat respondere argumentis initio factis. Ad primum ex l. *Ad instructiones*. dicendum est legem illā per Authent. *Item nulla cōmunitas*. C. de Episcop. & Cleric. abrogatam esse.

Ad secundum ex c. *Non minus*. responderetur in eo c. non haberi quod tributum Ecclesiasticis imponatur, sed quod, volentibus Episcopo, & Clericis, subsidia per Ecclesias conferri poterunt. Et qua ratione hoc sit intelligendum, ex dictis patet.

3. Ad tertium dicendum est Summum Pontificem per hanc Bullam non intendere Iuri communi derogare, & illud tollere, secundum quod in casu necessitatis sufficit Episcopū consultare, imò si ad ipsum adiri facile non possit, & necessitas communis nimis urgeat, ut quando hostes civitatem obsident, eo inconsulto imponi potest Ecclesiasticis tributum.

DISP. XCIII.

Quando recipiens tributū ab Ecclesiasticis sponte soluentibus excommunicationē incurrat.

IN hac clausula non solum excommunicat Summus Pontifex imponentes Ecclesiasticis tributa, sed etiā ea exigētes, & accipientes, etiam a sponte dantibus. Prohibitionē hanc, quoad ultimam partem, quatenus de sponte soluentibus loquitur, non esse iustam suadere quis posset. Primò: Summus Pontifex bonorum, quæ ad Ecclesiasticos pertinent, dominus non est; ergo eorum liberas donationes impedire nō potest, præsertim quando ex se illicitæ non sunt, sed in bonum publicum ordinantur, atq; adeò, cum Ecclesiastici in subsidium boni cōmunis bona sua possint expendere, non peccabit illa recipiens, nec excommunicationem incurrat.

X

Secun.

Secundò ; Si acceptio
tributi ab Ecclesiasticis
sponte soluentibus iustè
prohiberetur , ex eo esset,
quia in tali solutione ali-
quid inuoluntarium inue-
nitur , cum Ecclesiastici
non, nisi supposita tributi
impositione , soluant ; ex
hoc autem sequeretur nul-
lius tributi exactionem li-
citam esse , cum nullus sit
qui illud soluat , nisi illius
impositione supposita.

x. Pro resolutione tamen
huius difficultatis aduer-
tendum est ea sponte fieri,
quæ non coactè fiunt , vt
docet Aristot. 1. Rhetor. c.
10. Vnde spontaneum idè
est quod voluntarium. Vo-
luntarium autè est duplex:
vnum dicitur voluntarium
omnino ; & est illud , quod
sine violentia , ignorantia ,
aut metu fit : aliud dicitur
voluntarium mixtum , quia
& voluntarium , & inuo-
luntarium quodammodo
includit , & hoc simplici-
ter quidem voluntarium
est , aliquid tamen inuolun-
tarij inuoluit . Et hinc est
quod non est per se voli-

tum , sed aliquo supposito,
metu scilicet , ignorantia ,
aut vi : vt quando aliquis
in tempestate proijcit mer-
ces in mare , ad vitandum
periculum.

Hoc posito fit prima
conclusio ; Quando tribu-
tum imponitur absolutè ,
nulla de Ecclesiasticis fac-
ta mentione , nec ad eos
obligandos , si Ecclesiasti-
cus illud nō rogatus soluat ,
qui acceperit , non excom-
municabitur . Hanc tenet
Viuald. in explanat . Bull.
Cœn. num. 117. Suares de
cens. disput. 21. sect. 2. nu.
99. & Sayr. lib. 3. de cens.
cap. 22. num. 10. Probatur ,
quoniam Bulla Cœnæ non
loquitur , nisi in casu , quo
tributum Ecclesijs , aut Ec-
clesiasticis imponitur , sic
enim habet ; *Aut sic impo-
sita , etiam à sponte dantibus ,
& concedentibus , recipiunt.*
Vnde particula , *Sic* , refert
præcedentia , nimirum
onera Ecclesiasticis , aut
Ecclesijs imposita . Ex hac
conclusionem sequitur , si
custodes alicuius pontis ,
portus , vel fluminis peda-
gium.

2.
1. Cœnæ
sio.

3.
2. Cœnæ
sio.

CAP. XIX.

gium, gabellas, aut alia onera à transeuntibus Ecclesiasticis petant, vel ipsi voluntariè soluant, hanc censuram non incurrere, nisi talis gabella, vel pedagium etiam Ecclesiasticis impositum esset.

3. *Cōclu* Secunda conclusio ;
sio. Quando tributum Ecclesijs, aut Ecclesiasticis imponitur, siue ipsi tantum imponatur, siue simul cum laicis, qui illud accipit, etiā à spontè dante, hac censura innodatur. Hanc conclusionem astruunt Doctores citati; & constat ex verbis Bullæ in præcedenti conclusione citatis. Quavis igitur Ecclesiasticus, sciens se ad tributum solutionem non teneri, illud tamē exactori soluat, non potest exactor illud accipere, hoc enim à Summo Pontifice in fauorem Ecclesiasticæ libertatis prohibetur, ne quis fortè suspicetur Ecclesiasticum ex vi impositionis illius tributum ad illud soluendum teneri. Nam adeo odiosa est lex, & statutum laicorum de Ec-

DISP. XCIII.

324

clesiasticis expressam faciens mentionem, quod etiam si priuilegium concedat, non valet, capit. *Bene quidem.* dist. 96. Quod etiam incurratur censura, quando tributum laicis, & Ecclesiasticis simul imponitur (licet hoc loco de solis Ecclesiasticis mentio fiat) ex eo patet, quoniam imponi simul laicis non tollit quominus etiam Ecclesiasticis impositum sit, quod hoc loco expressè prohibetur.

Ad primum argumentum dicendum est verum quidem esse posse Ecclesiasticos, absolute loquendo, de rebus suis disponere, non verò stante iusta prohibitione superioris, qualis hoc loco datur, ut ex dictis constat.

Ad secundum respondetur non ideo acceptationem illam tributum prohiberi, quia donatio non est omnino voluntaria, sed propter legem, quæ ad libertatem Ecclesiasticam attendit. Deinde neganda

X 2

est

est sequela, eo quòd inuoluntariū, ad effectū inuoluntariū, ad effectū inuoluntariū, vel contrarium, illud tantū est, quod, interueniente rationabili causa, datur: hæc autem non inuenitur in solutione tributi respectu illorum, qui ad illud soluendum iustè obligantur.

DISP. XCIII.

Utrum censuræ hoc canone innouatæ, sicut & aliæ Summo Pontifici reseruentur.

IN hac clausula innouat Summus Pontifex decreta per sacros canones, & Cōcilia generalia edita, cum censuris, & pœnis in eisdem contentis. Vt hoc autem intelligatur, videndum prius est quid in iure, & Cōcilijs generalibus de hac materia dispositum sit.

In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. ut habetur cap. *Non minus*. de immunitat. Eccles. excom

DISP. XCIII.

municantur imponentes collectas Ecclesijs, aut Ecclesiasticis personis, nisi propter necessitatem, vel vtilitatem communē, quando ad eam laicorum bona non sufficiunt. Vt hæc tamen censura incuratur, necesse est, quòd huiusmodi collectas imponentes admoniti ab earum impositione desistere nollint. Et in hoc casu tam ipsi, quam eorum fautores excommunicantur, nec absolui possunt, donec prius satisfecerint. Hæc tamen cēsurā absolutè reseruata non est.

Postea in cap. *Aduersus*. de immunitat. Eccles. prædicta exceptio ablata fuit, & absolutè similia collectarum impositione, absque Sedis Apostolicæ licentia, prohibetur. Et additur, quòd, quando imponens prædictas collectas tempore sui regiminis non satisfecit, eius successor satisfaciat, & si id non fecerit, infra mensem eadem maneat excommunicatione inno-

innodatus, cum succedat in onere, qui in honore succedit. Sed nec ista cēsurā, sicut & præcedens reſeruatur.

Succesſit deinde Bonifacius VIII. qui in ca. *Clericis*. §. *Nos igitur*. de immunit. Eccleſ. in 6. dictam cenſuram ſibi reſeruauit, à qua nullus, niſi in mortis articulo, abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate, abſolui poſſit. Quam etiam cenſuram ad prædictas collectas ſoluētes, promittentes, aut ſoluere conſentientes ſub quouis titulo extēdit, & vniuerſitates in hoc culpabiles interdicit: illam item extendit ad accipientes, quocunque prædictorum titulorum præfata onera ſoluantur: tandem ad dantes in prædictis cōſilium, auxilium, vel fauorem, publicè, vel occultè.

3. Hæc tamē à Benedicō XI. in Extrauag. *Quod olim*. de immunit. Eccleſ. reuocata ſunt, ita vt non habeāt vigorem, niſi circa exigentes, & ad exigendum dātes auxiliū, cōſiliū, vel fauorē.

Horum tamen duorum Pontificum decreta reuocauit Clemens V. in Clement. *Quonia*. de immunit. Eccleſ. omniaque ad terminos cap. *Non minus*, & c. *Aduerſus*. reduxit, addens tamen quodā Bonifacio, & Benedicō conſtitutum iam fuerat, ſcilicet velle, vt etiam ad dantes auxilium, cōſilium, vel fauorem, ad prædicta ab Eccleſijs, & Eccleſiaſticis perſonis exigenda, extendantur.

4. Hæc ſunt iura circa materiam huius canonis innouata, vnde decretum Bonifacij ſuam vim habet quoad omnia in eo contenta, ac ſi reuocatum non eſſet. Duplex tamen ex prædictis dubium oritur. Primum eſt, vtrū decretū Bonifacij, quoad Eccleſiaſticos prædictas collectas ſoluentes, innouatum cenſeatur, ita vt etiam nunc, ſi ea ſoluant, excommunicētur. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 29. §. *Postremo*. partem tenet negatiuam; quia, inquit, non innouantur canones, niſi

X3 quan-

quantum ad ea, quæ in hac Bullæ clausula continentur: in qua nulla de Ecclesiasticis tributa soluentibus mentio fit. Hæc sententia videtur vera, & hoc denotant particulæ, *Super his*. Cui consonat quod notat Suar. de cels. disp. 21. sect. 2. num. 100. nimirum non esse innouatam ex vi huius Bullæ illam extensionem dicti cap. *Aduersus*. ad successorem non restituentem, cum de illo Summus Pontifex hoc loco non loquatur.

5. Secundum dubium est, an censuræ, & pænæ hoc loco innouatæ eandem vim, & reservationem, quam aliæ huius Bullæ censuræ, fortiantur. Partem affirmatiuam innuit Tolet. ubi sup. §. *Hic postea*. Quæ sententia confirmari potest ex illo vulgari, *Omnia nostra facimus, cuius auctoritate facimus*, ut habetur. l. i. C. de veter. iur. enuclean. cap. *Si Apostolica*. de præbend. in 6. atqui innouatio prædictorum iurium fit per Bullam Cœnæ; ergo ean-

dem vim fortiuntur, quam illius censuræ habent.

6. Hæc tamen sententia mihi non placet, quoniam si vim verbi, *Innouantes*, attendamus, nihil aliud significat, quam de nouo reducere rem ad pristinum statum, & nihil ad valorem & statum antiquum addit. Solum igitur reponit legem in pristino statu, ac si reuocata, & antiquata non esset.

7. Ad argumentum pro opinione Toleti respondetur proloquium illud intelligi circa confirmationem gratiæ ab inferiori concessæ, quæ si auctoritate superioris confirmetur, perinde se habet, ac si ab eodem concessa fuisset, non verò intelligitur circa innouationem alicuius legis, vel statuti, quæ solum per innouationem ad pristinum statum reducuntur.

(:)

CAP. XX.

Contra iudices seculares, qui in causis criminalibus contra Ecclesiasticas personas se interponunt.

TENOR BVLLE.

19. *Bulle
censura.*

Tem excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunq; Magistratus, & Iudices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiando, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa huius sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, etiam si talia committentes fuerint Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati.

Notationes circa textum.

- i. **M**ateria huius censure est sacrilegium, quo offenditur immunitas, & libertas Ecclesiastica in cognitione causarum capitalium, seu criminalium contra Ecclesiasticas per-

sonas. Actiones prohibitæ sunt sex. Prima, quomodolibet se interponere in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas. Secunda, illas processare. Tertia, bannire.

X 4

Quar-

Quarta, capere. Quinta, sententias contra illas proferre. Sexta, exequi. Dummodo hæc sine speciali, specifica, & expressa Sedis Apostolicæ licentia fiant. Personæ, contra quas hæc censura fertur, sex numerantur. Prima, quicūq; Magistratus. Secunda, Iudices, Tertia, Notarij. Quarta, Scribæ. Quinta, Executores. Sexta, Subexecutores. Siue huiusmodi sint Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, siue quouis alio nomine nuncupentur.

Ab hac clausula ablata sūt quædā verba, quæ erāt in alia Bulla à sanctissimo Domino Nostro Pap. Paulo V. promulgata, anno Domini 1609. iuxta exemplaria quæ ad manus nostras deuenerunt, nimirum, *Quique eiusmodi ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur.*

2. Circa particulam, *Quomodolibet*, sciendum est eō iungendam esse cum om-

nibus actionibus hoc loco prohibitis. Dicitur etiam quod excommunicantur prædicta facientes, dummodo sine licentia Sedis Apostolicæ ea faciāt. Quæ licentia debet esse specialis, specifica, & expressa, id est peculiaris, & propria. Vnde non sufficit, quod concedatur per verbageneralissima, aut generalia. Debet etiam esse expressa. Vnde implicita, & virtualis non sufficit. Ex quo sequitur necessariam esse declarationem delicti, & personæ in specie. Vtrū autem necessaria sit in individuo, tam quoad personam, quàm quoad delictum, dubitari potest. Sua de cens. disput. 21. sect. 2. numer. 103. existimat sufficere licentiam ad cognoscendum de delicto in specie, etiam si sit generalis quoad personas; vnde non credit reuocata esse priuilegia sub hac forma alicui concessa. Quæ sententia probabilis est: verba enim illa, *Speciali, specifica, & expressa*

pressa, rem in indiuiduo nō significat.

3. In præcedentibus clau-
fulis egit Summus Ponti-
fex de ijs quæ in causis ci-
uilibus ad libertatem Ec-
clesiasticam tuendam spe-
ctant: hoc verò loco de
illis tantum sermonem fa-
cit, quæ in capitalibus seu
criminalibus ad eundem
finem pertinent. Causa
capitalis illa est, in qua de
crimine capitali agitur.
Quod secundum iura est
illud, ex quo damnato, vel
mors, vel ciuitatis amissio,
vel seruitus contingit, vt
habetur l. *Rei capitis*. ff. de
pœn. l. *Edicto*. ff. de bonor.
poss. l. *Licet capitalis*. ff. de
verbor. significat. Largè
tamen, & improprie causa
capitalis dicitur illa, in qua
agitur de existimatione,
dict. l. *Licet capitalis*. & ibi
Gloss. verb. *Videatur*. ex l.
Hos accusare. §. *Omni*. ff.
de accusat. Causa crimi-
nalis illa censetur, in qua
agitur ad vindictam, & ad
pœnam applicandam fis-
co, non verò si applican-

da sit parti, quia tunc di-
citur agi ciuilitè, vt do-
cent Gloss. & Barth. in l.
3. ff. de sepulc. violat.

In secunda actione pro-
hibet Summus Pontifex
contra personas Ecclesia-
ticas prædictas causas pro-
cessare. Processare est
contra aliquem inquirere,
seu factum alicuius inue-
stigare.

DISP. XCV.

*Utrum iudex secu-
laris faciens informa-
tionem in causa cri-
minali contra Eccle-
siasticum, vel ipsum
in occulto processans,
vel eius bona seque-
strans, excommunica-
tur.*

G^{Raff. lib. 4. decis. cap. 18. n. 135. asserit posse iudicem.}

iudicem laicum capere informationē pro facto particulari, in quo sunt aliqui Clerici nominati, quia hoc, inquit, nō est Clericos processare sed capere informationem de toto facto. Vnde iudex, qui hoc facit, in cēsuram huius canonis non incidet; neq; item excommunicari iudicem secularem docet, qui secreto Ecclesiasticos processaret, animo tamen præsentiendi talem processum Summo Pontifici: quod idem etiā erit, si proprio Prælato præsenteret.

Viualdus in Cand. in explanat. Bullæ Coen. n. 125. probabile credit nō excommunicari iudicem laicum, qui contra Ecclesiasticum informationem facit, quādo aliās recederent, qui in facto criminali illius testes esse possunt: neq; etiam excommunicari, si bona Ecclesiastici criminosi sequestraret, ut tradat Prælato, ne fugitiuus ea secum deferat, quia hæc, inquit, sunt velut medium necessarium ad finem licitæ comprehē-
 2.

nis. Confirmari potest hæc sententia quoad vltimam partem ex Immola in cap. *Postulasti*. de for. compet. & in c. *Novimus*. de immunit. Ecclesiæ, vbi dicit quod personæ Ecclesiasticæ sunt de foro Ecclesiastico, sed res sunt de foro laicorum.

Pro resolutione sit prima conclusio; Quando nō est aditus ad Prælatum qui iuridicē se informare possit de facto criminali alicuius Ecclesiastici, & in eo cōtinuatur, & est periculū, potest iudex sæcularis informationē facere, ut Prælato presentet, non verò in alijs casibus. Probatur conclusio, quoad primam partem, ex eo, quia in tali casu informatio illa habet rationem iustæ defensionis. Quoad secundam verò ostenditur, si quidem nullus est textus, in quo facultas processandi contra Ecclesiasticum iudici sæculari concedatur, imò est maxima prohibitio; ergo. &c. Quando igitur in aliquo facto criminali Ecclesiastici, & sæculares simul concurrunt,
 2. *Cōclusio*
 3.
 2. *Cōclusio*
 3.

currunt, eatenus iudex secularis poterit circa Ecclesiasticos testium dicta recipere, quatenus id ad procedendum contra laicos necessarium fuerit, alias ab hac censura illum non excusare. Informationem tamen verbaliter, ut Prælato denunciaret, non verò iudicialiter accipere, existimo non prohiberi hoc loco.

3. *Cōclu*
2. *siō.*
Secunda conclusio; Iudex secularis processans etiā occultè Ecclesiasticū in causa criminali, quanvis intētionē processum Prælato præsentandi, in censuram huius canonis probabitur. Probat; Summus Pontifex non solum prohibet hoc loco iudicari, & condemnari personas Ecclesiasticas per laicos iudices, sed etiam per eosdem processari; atqui processas in occulto iuridicè, verè, & propriè dicitur processare; ergo, qui id facit, huius canonis censura innodatur. Neq; animus præsentandi processum Prælato illum excusat, cum res sit absolute prohibita, nec ipse mi-

nister Ecclesiastici iudicis censeatur.

Tertia conclusio; Iudex secularis sequestrans Ecclesiasticorum bona, occasione criminalis delicti, ne cum illis fugiat, in excommunicationē huius Bullæ incidit, nisi fortè ex tali fuga cum illis bonis damnum aliquod Reipub. vel innocenti sequatur. Prima pars huius conclusionis probatur: Iudex secularis non potest apprehendere Ecclesiasticum fugientem, neq; etiam, secundum probabiliorē sententiam, in flagranti delicto; ergo neque bona illius sequestrare. Probat; consequentia, quia in tali casu sequestrare Ecclesiasticorum bona est quomodolibet in causis eorum criminalibus se immittere. Et confirmatur; Iudex secularis non potest Ecclesiasticos in realibus ad suum tribunal trahere; ergo neq; bona eorum sequestrare. Consequentia est bona. Antecedēs docēt Iurisperiti. Ioā. Andræ. in c. *Qualiter*. de iudic. & ibi Abb.

Abb. n. 8. Archid. in c. 1. de Cler. cōiug. in 6. Bouadill. in lib. 2. Polit. c. 18. n. 164. Aufred. de potest. ſæcular. reg. 2. limit. 4. verſ. *Et in Sūma*. Roland. in cōſil. 12. n. 37. & ſequenti, vol. 2. quos refert, & ſequitur Mart. de iurisd. 4. p. cent. 2. caſ. 101. n. 4. faciunt c. *At ſi Clerici*. de iudic. c. *Si diligenti*. de fo. cōpet. Autēt. *Statuimus*. Autent. *Clerici*. C. de Episc. & Cleric. Socin. in conſil. 12. n. 13. & 30. vol. 4. Nam, ſi perſona eſt exēpta; ergo, & res eius. Confirmatur item, quoniam ſi Eccleſiaſticus patiatuſe cōueniri corā iudice laico, ſiue Clericus, aut laicus traheret Eccleſiaſticum ad laicorū iudiciū, cauſam amittit per ſententiam alteri parti, & ſi fuerint concordēs applicatur Eccleſiæ c. *Inolita*. c. *Placuit*. 12. q. 1. Gloſſ. & Innocent. in c. *Si diligenti*. de for. compet. & Mart. citat. loc. caſ. 126. Secunda pars cōcluſionis eſt manifeſta.

Ad argum. pro ſentētia Iacob. de Graſſ. reſponde-
tur, quòd licèt capere in-

formationem, propriè, & in rigore loquendo, non ſit proceſſare, eſt tamen quomodolibet in cauſis Eccleſiaſticorum criminalibus ſe intromittere.

Ad argum. pro ſentētia Viuald. dicendū eſt quòd, quanuiſ recedāt qui teſtes eſſe poſſunt, ad iudicem tamen ſæcularem non pertinet dicta ipſorū recipere, neque etiam mediū neceſſariū ad iuſtā Eccleſiaſtici apprehenſionē applicare.

Ad cōfirmat. ex Immola negādum eſt res Eccleſiaſtica: ū eſſe de foro laicali. Nam, mutata perſona, mutatur, & rei conditio: vt tradūt Bart. in conſil. 180. & Bald. in l. *Placet*. C. de ſacroſan. Eccleſ.

Utrum iudex ſæcularis procedens in cauſa criminali cōtra Eccleſiaſticum iuriſdictioni illius voluntariè ſe ſub-

submittentem, excommunicetur.

1. **P**R O parte negativa arguitur primo; Ideò iudex sæcularis procedēs cōtra Ecclesiasticum excommunicatur, quia facit contra priuilegia Ecclesiasticis concessa; ergo, si Ecclesiasticus volūtariē iurisdictioni illius se submittat, priuilegioque renūciat, poterit iudex sæcularis illum iudicare. Et confirmatur, quoniam vnusquisque potest liberē vti priuilegio, vel renūciare, l. *Quod fauore. C. de legib. regul. 61. de reg. iur. in 6. & Nau. lib. 5. cōsil. cōsil. 22. num. 1. quod fecit Apostolus Act. 25. cum ad Cæsarem appellauit.*

Secundò; Priuatorum consensus suum potest iudicem constituere l. 1. & l. *Priuatorum. C. de iurisdic. omni. iudic. ergo etiam Ecclesiastici poterunt se sæcularium iudicium iudicio submittere.*

2. *Conclusio.* Sit tamen conclusio; Iudex sæcularis procedens

in causa criminali contra Ecclesiasticum, etiam de illius cōsensu, cēsura huius canonis inuoluitur. Hæc conclusio ex eodem canone est manifesta. Nam in eo excommunicantur procedentes contra Ecclesiasticos in causa criminali sine speciali, specifica, & expressa licētia Sedis Apostolicæ; ergo procedens cōtra illos, etiam de illorum consensu, excōmunicatur. Consequentia ex eo ostenditur, quoniam exceptio firmat regulam, Autent. *de non alien. §. Vt autem. & facit l. Tribunalum. §. vlt. ff. de test. mil. ostendit enim exceptio circa alios casus non exceptos firmam esse, suumq; habere robur, & in hoc casu excipit Summus Pōrifex eos, qui de speciali, specifica, & expressa Sedis Apostolicæ licentia cōtra Ecclesiasticos procedunt.*

Deinde probatur conclusio; Ecclesiastici nō possunt se submittere iurisdictioni laicorum; ergo neq; laici illos iudicare, aut processare valent. Probatur ante-

antecedens. Laici circa Ecclesiasticos considerantur ut priuati, in quos non potest fieri prorogatio iurisdictionis. Argumento. l. *Sed si manente*. ff. de precat. Iason in l. *Est receptum*. ff. de iurisdic. omni. iudic. Vbi etiam dicit, quod superior non potest prorogare iurisdictionem inferioris, c. *Cum inferior*. c. *Solite*. de maiorit. & obed. eo quod inferior naturaliter exhibet honorem superiori. l. i. §. *Sicut*. & ibi Glos. de aqua pluui. arcend. Ecclesiastici autem sunt maiores laicis, etiam Principibus, cap. i. in fine, dist. 27. c. *Quis dubitet*. dist. 96. & c. *Duo sunt*. 12. q. 2.

Probatur tertio; Committere se inimicis est contra rationem naturalem; sed laici communiter Ecclesiasticis sunt infesti, c. *Laicos*. 2. q. 7. & c. *Clericus*. de immunitat. Eccles. in 6. ergo circa Ecclesiasticos non potest ad laicos prorogatio iurisdictionis fieri, cap. *Quo iure*. dist. 8. Quod habet verum, etiam interueniente expresso Episcopi

consensu. c. *Significasti*. & c. *Diligenti*. de for. compet.

Tandem confirmatur conclusio; Priuilegio introducto in fauorem duorum non potest vnus, alio inuito, renunciare. Abb. in cap. *Ad Apost.* n. 10. de regul. sed priuilegium Ecclesiasticorum non vni est concessum, sed generaliter omnibus; ergo ab vno tantum renunciari non potest.

Ad primum argumentum negatur consequentia. Et ratio est, quia priuilegio in fauorem vnius potest idem renunciare, non vero in fauorem plurium concessio, vel in fauorem alicuius status hominum. Respondetur deinde priuilegia Ecclesiasticorum facta esse per modum legis vniuersalis certas actiones prohibetis, contra quam ex particularium consensu procedere non licet. Ex quibus ad confirmationem patet solutio. Ad illud ex Apostolo respondetur non ideo ad Cæsarem appellasse quasi ad suum proprium iudicem, sed ad Festi tyrannidem de;

CAP. XX.

declinandam.

Ad secundam dicendū est tunc priuatorum consensum posse iudicē cōstituerē, quādo nō extat prohibitio in contrariū, qualis in nostro casu inuenitur.

DISP. XCVII.

Vtrum iudex secularis, qui cū matre, uxore, filia, vel sorore turpiter inuenit Ecclesiasticum, possit illum retinere, ut a suo iudice, vel Prelato comprehendatur.

I. PRO parte huius questionis negatiua sic arguitur, Iudex secularis nec in flagranti delicto potest Ecclesiasticum apprehendere, ut disp. 82. diximus, sed retinere est quoddam genus apprehensionis, & secūdū omnes manuū violētarum impositio reputatur; ergo iudex secularis, qui Ecclesiasticum in prædicto casu retinet, excōmu-

DISP. XCVII. 336

nicatur. Huic parti fauente asserētes occidētem Ecclesiasticum in prædicto casu excōmunicationem incurere, ut Fortunius, quem refert, & sequitur Couar. in 4. Decr. p. 2. c. 7. §. 7. n. 12.

Pro parte tamē affirmatiua stat, quod occidēs Ecclesiasticum in eo casu, dūmodo in continenti, & sine interuallo id faciat, nō excōmunicatur; ergo multo minus excōmunicabitur si illum retineat, vel apprehendat. Consequentia videtur bona. Antecedens habetur in c. Si verò. o. 1. de sent. excom. Quam sententiam tenet Gloss. ibi verb. Turpiter. & Host. S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 1. §. Quarto notandū. vers. Septimus. Syluest. verb. Excō. 6. n. 6. §. Decimo. Tabien. verb. Excom. 5. cas. 1. n. 31. vers. Octauus. Nau. in Manu. c. 27. nu. 84. & alij communiter.

Pro resolutione sit prima conclusio; Iudex secularis, qui inuenit Ecclesiasticum turpiter eū uxore, matre, filia propria, vel sorore, siue in actu nefario luxuriæ, siue

in tactibus impudicis, vel signis actui propinquis in loco suspecto, si ipsum ad breue tēpus detineat, vt á proprio Prælato apprehēdatur, excōmunicationem huius canonis nō incurret. Hanc tenet Sylu. vbi sup. Philarcus lib. 3. de offic. Sacerd. c. 33. notab. 3. cas. 14. Viual. in Cād. in expla. nat. Bull. Cēn. nu. 124. & Sayr. lib. 3. de cens. c. 27. n. 23. Hi tamē Doctores, Viualdo excepto, non loquūtur in terminis Bull. Cēn. sed secūdum lus cōmune. Fauent huic conclusioni Doctores pro parte affirmatiua citati, & ratio pro ea facta. Colligiturq; cōclusio ex æquitate iuris, vix enim possibile est, vt quis tam iustū dolorē cōpescat. Et hinc est, quod lex ciuilis sic inuentū impune occidi permittit. l. *Quod ait lex* §. *Quod ait*. ff. de adult. Breue tēpus reputant Doctores citati viginti horas continuas.

4. Secunda conclusio; Si
2. *Cōclu* iudex secularis in prædicto
sio. casu tāquam iudex, Eccle-

siafficū nō ad breue tēpus, aut interuallo facto detineat, vel in carcerē mittat, per hunc canonem excōmunicatur. Probat; quoniā, vt citati Doctores affirmant, nō excusatur ab excōmunicatione in prædicto casu, qui ex interuallo aut deliberatione Ecclesiasticū occidit, aut detinet, eo quod cessat ratio, ob quā Sūmus Pōtifex in dicto c. *Si verū*. eum nō excōmunicat. Dixi in cōclusionē, *Iudex secularis*, quia si persona priuata, vel ipse iudex nō vt iudex, sed vt particularis persona, Ecclesiasticū detineat, nō excōmunicatur ex vi huius canonis, cū in eo solummodò de Magistratibus, & ministris sermo sit, excommunicatur tamen per alia iura excōmunicatione **Sedi Apo. stolicæ reservata.**

Ad argu. pro parte negatiua respōdetur, quāuis verū sit detentionē illam ad apprehensionem reduci, in tali casu ob rationem assignatam excusari retinētem Ecclesiasticum.

CAP. XXI.

*Contra occupantes bona, & terras Ecclesiæ
Romanæ, & illius iurisdictionem vsurpantes.*

TENOR BVLLE.

Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios <sup>20. Bullæ
censura.</sup> directè, vel indirectè sub quocunque titulo, vel colore inuadere, destruere, occupare, & detinere præsumperint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnū Sicilia, Insulas Sardinia, & Corsica, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Tuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchia Anconitana, Massæ Trebaria, Romandiola, Campania, & maritimas Prouincias, illarumq; Terras, & loca, ac Terras specialis cōmissionis Arnulforum, Ciuitatesq; nostras Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auinionem, Ciuitatē Castelli, Tudertū, Ferrariā, Comaclum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæq; Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecta, nec non supremam iurisdictionem in illis Nobis, &

Y. eidem

eidem Romanæ Ecclesiæ competentem de facto usurpare, perturbare, retinere, & vexare, varijs modis præsumunt, nec non adhærentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

*Notationes circa
textum.*

Materia huius censure, ut not. Caie. in Sū. verb. *Excom.* c. 17. est sacrilegiū, quo offenditur Sedes Apostolica in suis locis, & terris, ac in suprema in illis iurisdictione. Actiones principales prohibitæ sunt octo. Prima, præsumere inuadere per se, seu alios directè, vel indirectè, in totum, vel in partem, sub quocumq; titulo, vel colore, terras Ecclesiæ Romanæ, quæ in cōtextu exprimuntur. Secunda, easdem destruere. Tertia, easdem occupare præsumere. Quarta, easdē detinere. Quinta, in eisdē terris, & locis iurisdictionē defacto usurpare. Sexta, eā perturbare. Septima, reti-

nere. Octaua, vexare. Actiones accessoriæ sex numerantur. Prima, adhære- re. Secūda, fauere, seu fau- torē esse. Tertia, defēdere. Quarta, dare auxiliū. Quinta, dare cōsilium. Sexta, da- re fauorē, quomodolibet hoc fiat.

Canon hic in tres quasi partes potest diuidi, ut no- tat Say. lib. 3. de cens. c. 24. nu. 4. In prima continetur offendentes terras, loca, & ciuitates Curiae Romanæ: in secunda, offendentes iu- ra ad eandem Curiam per- tinentia: in tertia, eiusdem Curiae iurisdictionem su- premam lædentes. Iurisdic- tio, & iura, de quibus hoc loco Summus Pontifex lo- quitur, temporalia sunt. In- uadere est hostili animo aggredi. Destruere est quod structum erat diruere, & vastare. Occupare est cap-
tum

tum vi tenere. Detinere est sponte, postquam aliquid quis est adeptus, tenere. Adhærentes dicuntur, qui pactione non interueniente, sed mera voluntate, factionem alicuius sequuntur, & differunt à cōfæderatis, quia hi pactiones ineunt.

3. Excommunicantur hoc loco quocunq; titulo prædictas terras, & loca inuadentes: quod intelligi debet de iniuste, non verò iuste inuadentibus. Vt si quis aliquam terram habet in feudum, quæ ab aliquo iniuste occupetur, poterit illam inuadere, quia Ecclesia non fouet iniustitiam. Ita Vgolin. hic §. i. vers. *Nā primò.* ex cap. 2. de re iudic. in 6. & l. *Meminimus.* C. vn. de vi. Vnde inuadentes, vel vsurpantes defacto, nō autem de iure excommunicantur, cap. *Non ne*, de præsump. & l. *Cum prætor.* ff. de iudic.

4. Caietan. vbi sup. quem sequitur Nauar. in Manu. cap. 27. num. 73. & Suar. de cens. sect. 2. num. 105. aduertit inuasores ciuita-

tum, & locorum Ecclesiæ, vt excommunicentur, non opus esse, quòd illa animo possidendi, & à potestate, & iurisdictione Ecclesiæ auferendi, inuadant, sed sufficere quomodolibet inuadere. Sicut quando in ciuitatib; Pape sunt factiones, & altera factio extra existēs ciuitatem inuadit, vt ibi principatū teneat, eo modo quo potest, & alij in illis principantur. Excommunicatur autem huiusmodi inuadentes: tū quia re vera inuadunt ciuitates, quod absolutè, & nulla facta distinctione, hoc loco prohibetur; tum etiam, quia talis inuasio re vera est ciuitatibus nociua, & in aliquale eorum destructionē cedit; tum deniq; , quia per hoc cōmuniter, & regulariter liberum talium ciuitatum regimē Romanæ Ecclesiæ subtrahitur, eo quòd in ciuitatibus, vbi factiones regnant, titolare potius dominium, quam cū effectu Ecclesia Romana habeat.

Dubitari posset hoc loco, vtrum, qui actu possident

Y 2

terras

terras aliquas, de quibus in hac censura mentio fit, excommunicationem in ea latam incurant. Ad quam difficultatem (quia nostri instituti non est examinare speciales titulos, quibus Catholici Principes terras illas possident) solum dicimus cum Caiet. in Summa. verb. Excom. c. 31. vers. Quarto. & Suar. de cens. disp. 21. sect. 2. n. 105. non excommunicari, si bona fide possideant, dummodo necessariam diligentiam, ut veritas manifestetur,

adhibeant; sicut in simili docet Victor. de iur. bell. nu. 25. bona autem fides est, *Iusta ignorantia rei alienae, secundum quam aliquis de suis actibus bene iudicare solet*, ut significat textus in c. *Quaerat.* vers. *Et si fides.* de poenit. dist. 3. & in cap. *Omnes.* vers. *Illud.* 28. q. 1. in c. ult. de preceptis. & in c. *Literas.* vers. *Porro.* de rest. spol. Bona tamen fides ortho dubio sine sufficienti diligentia stare non potest.

CAP. XXII.

De duratione Bullae Coenae.

Post praedictas viginti censuras aliquae clausulae adduntur per paragra-

phos distinctae, quae sigillatim a nobis explicandae sunt.

TENOR BULLAE.

Volentes praesentes nostros processus, ac omnia, & quaecunque his literis contenta, quousque; alij huiusmodi processus a Nobis, aut Romano Pontifice, pro tempore existente, fiant, aut publicetur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Notatio circa textum.

In

In hoc paragrapho determinat Summus Pontifex durationem Bullæ, vsque ad alterius à se, aut à Romano Pontifice, pro tempo-

re, factionem, aut publicationem. De qua re disp. 1. & 2. huius materiæ aliqua tractauimus,

CAP. XXIII.

De reſeruatione caſuum Bullæ Cœnæ.

TENOR BVLLÆ.

Q̄uæterum à prædictis ſententijs nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiã tunc, niſi de ſtãdo Eccleſiæ mādatis, & ſatisfaciẽdo, cautione præſtita, abſolui poſſit, etiã prætextu quarũuis facultatum, & indultorum quibuſcũque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus, & quorũuis Ordinum, etiam Mendicantiũ, ac Militiarũ regularibus, etiã Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis, ipſiſq; Ordinib; & eorũ Monafterijs, Cõuẽtib; & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus, & locis pijs, nec non laicis, etiã Imperiali, Regali, & alia mũdana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedẽ, ac cuiusuis Cõcilij decreta, verbo, literis, aut alia quacũq; ſcriptura in genere, & in ſpecie cõceſſorũ, & innouatorũ, ac cõcedendorũ, & innouãdorũ.

Y 3

Nota-

*Notationes circa
textum.*

IN hoc §, reuocantur facultates tā concessæ, & innouatæ, quā concedendæ, & innouandæ ad absolueudū à casibus in hac Bulla contentis, præterquam in mortis articulo, & tunc dūmodo absolueudus de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo, cautionē præstet.

In Bulla Clem. VIII. & Sixti V. post vltima verba huius §. hæc adiungebātur; *Nisi in eis etiam casus presentibus literis expressi comprehēdantur*; per quæ verba declarabatur, non reuocari ōnia priuilegia ad absolueudū à Bullæ casibus cōcessa, sed ea duntaxat; quæ de huiusmodi casibus in specie mentionem non faciebāt, quæ verò generalia erant ad absolueudū à casibus Papæ reservatis, annullabātur. Quia tamē verba illa in hac Bulla non apponuntur, dubium est, an hoc loco omnia huiusmodi priuilegia, tam in genere, quam in specie cō-

cessa reuocentur. De qua re infra disputabitur.

DISP. XCVIII.

Qua ratione in mortis articulo à casibus Bullæ cōcessæ absoluedū sit.

CVM Sūm. Pontif. hoc loco expressē declararet necessariā esse cautionē, vt in mortis articulo à casibus huius Bullæ quis absolueretur, in controuersia vocari nō potest, an cautio sit necessaria. Illud tamen explicādū superest nimirū quid sit cautio, & quæ in hoc casu necessaria sit.

Cautio igitur, si nominis vim attendamus, teste Cicer. 4. Tusc. nihil est aliud, quàm *Providētia quædā, qua auertimus, & vitamus, ne quid mali nobis accidat*. Apud Iurisperitos autē Cautio duobus modis accipitur: primò, pro cautione simpliciter dicta, quæ regulariter pro nuda promissione sumitur, ex qua inducitur firma obligatio, l. *Sancimus*. C. de verb. signif. l. 2. §. *Quod si*. ff. de iudic. l. *Diuus*. ff. de petit.

tit. hæred. & dicitur nuda cautio ex eo, quod nec pignus, nec fidei iussio in ea interueniunt: non tamen dicitur nuda à stipulatione, cum hæc necessaria sit, ut obligatio sit firma, l. pen. §. *Docere*. ff. ne quis eum qui in ius voc. vi eximat, & c. *Relatum*. de Cler. non resid. Secundo accipitur pro obligatione cum pignoribus, vel fidei iussoribus, l. *Si mandato*. §. ult. ff. mandati. l. *Habere*. §. *Cautum*. ff. de verb. signific.

Quod cautio primo modo dicta sufficiat, nec maior requiratur, sic suaderi potest: Quando cautio pro maiori obligatione, quam promissionis accipitur, semper additur aliud verbum, & dicitur cautio idonea, sufficiens, mediocris aut compe-tes dict. l. *Si mandatum*. l. i. ff. de fidei ius. l. *Filio*. ff. ut lege. no. caut. sed hoc loco nullum verbum additur, & materia est fauorabilis; ergo nulla alia cautio requiritur, quam ea, in qua tantum stipulatio interuenit.

2.
1. *Conclusio* Pro resolutione sit prima conclusio; Si satisfactio co-

mode fieri possit, non est poenitens à casibus Bullæ Cœnæ, etiã in mortis articulo, cum sola cautione absoluendus; si tamẽ absolutio cum cautione impeditur, valida erit. Prima pars probatur; Confessarius, ut recte suo munere fungatur, tenetur obligare poenitentem ad satisfactionem statim faciendam; ergo, si poenitens comode potest satisfacere ante absolutionem, obligandus est. Et confirmatur, quoniam cautio, ut statim dicemus, debet esse sufficiens; ergo si satisfactio comode fieri possit, potius est premitenda. Dixi, *Comode*, nam qui, ut satisfaciatur, rem suam notabiter vilius venderet, obligandus non est ad statim satisfaciendum, tunc enim cum sola cautione absolui potest. Ita Nau. in Man. c. 27. n. 49. Secunda pars videtur manifesta ex ipsa Bulla, in qua Sum. Pontif. nihil aliud, ut poenitens in mortis articulo absoluator, exigit, quam quod cautionem prester

Secunda conclusio; Si poenitens in mortis articulo nul

Y 4 lam

3.

lam aliā, nisi promissariam cautionē dare possit, cū illa est absoluendus, si autē maiorē, illā præstet, ut absoluitur. Hāc tenet Caiet. in Sū. verb. *Excō. c. 77. Nau. vbi sup. n. 48. Viual. in Cād. in explan. Bull. Cœn. nu. 133. Suar. de cēs. disp. 21. sect. 3. n. 1. Say. lib. 3. de cens. c. 25. n. 4. & Gl. in Clem. 1. de heret. §. Verū. vers. Et tūc.* Probatur, quoad primā partē; Nullus obligatur ad impossibile. l. *Impossibiliū. ff. de regul. Iur.* sed in casu primæ partis huius cōclusionis impossibile est, quod pœnitēs maiorē, quā promissariam cautionē, præstet; ergo nō obligatur ad illā præstādā, atq; adeo cū sola promissoria absolui potest. Secūda pars sic ostenditur; Cautio requiritur ad absoluendū penitentē, secūdū intētiōnē huius Bullæ, in ordine ad bonū Ecclesię, cuius mā datis stare tenetur, & ad bonū partis, cui faciendā est satisfactio; ergo ea cautio exigenda est, per quā bono Ecclesię, & partis melius cōsuletur. Vnde quæ maior

præstari possit, exigi debet.

Tertia cōclusio; Quādo pœnitēs in mortis articulo cōstitutus nec iuratoriam cautionē dare potest, sine ea est absoluendus. Hāc tenet Say. cit. lo. Et probatur eādē ratione, qua primā partē præcedentis cōclusionis probauimus; eatenus enim cautio requiritur, quatenus possibilis est, neq; mēs est Sūmi Pontificis, quod qui nullo modo cautionē dare potest, absolutionis beneficio priuetur.

Cōtra hāc cōclusionem sic arguitur; Absolutio facta, nō seruata forma ad absoluendū per scripta, est nulla, argumēto c. *Cū delicta. de rescript. & Archid. in cap. Quoniā. de immun. Eccles. in 6. vbi cōcludit nō valere absolutionē cōtra prohibitionē factā, sed in hoc casu absolutionis forma præferibitur, videlicet, quod non fiat, nisi præstita cautione; ergo aliter facta est nulla. Respōdetur tamē hoc nō esse intelligendū, quādo forma, & modus absoluēdi eatenus requirūtur, quatenus*

sunt

4.
3. Cōclusio.

5.

6.

sūt possibiles, quā ratione ad hāc absolutionē faciendā exigi credendū est; vt apertē colligitur ex periculo extremo, in quo pœnitens est cōstitutus, in quo beneficiū absolutionis, sine iusta causa ei denegaretur.

Ad arg. initio factū respōdetur ex ratione, ob quam cautio exigitur, manifestē colligi quē nā adhibēda sit, vt absolutio rectē, & sine peccato impēdatur. Ob rationem nihilominus factā videtur asserendū validā esse absolutionem, quacūq; interueniente cautione, quā uis confessarius peccet.

6. Pro cōplemento huius disputationis explicandum superest, sub qua forma pœnitēs sit absoluendus, & quę seruandę sint cæremonię. Ad quod respōdetur dādā prius esse cautionē de stādo Ecclesię mādatis, quę cautio danda est ei, qui tūc ad pœnitentē absoluendū potestātē habet. Debet igitur pœnitēs dare cautionē de stādo Ecclesię mādatis, id est de faciēdo illud quod absolutionē tribuens

pręceperit, & de satisfaciēdo ijs, quos læsit, iuxta Gl. in Rubr. ff. de iur. & fact. ign.

Forma absolutionis, si fieri possit, talis erit, vt pœnitēs virga cædatur adhibita alicuius. Pl. pœn. recitatione, postea addantur preces. *Kyrieleyson, Christeel. kyrieel. Pater nost. Et ne nos inducas. &c. Vers. Saluū fac seruū tuū, Res. Deus meus sperantē in te. Vers. Dom. exaudi. &c. Res. Et clamor meus. &c. Vers. Dominus vobiscū. Res. Et cū spiritu tuo. Orat. Oremus: De⁹, cui propriū est misereri semper, & parcere, suscipe deprecationē nostrā, & hūc famulū tuū, quē ex cōmunicationis catena constringit, miseratio tuā pietatis clemēter absoluat. Per Christū. &c. Tandē addatur forma: Absoluo te ab ex cōmunicatione, vel ex cōmunicationib⁹, quam vel quas cōtraxisti. Ratio huius est, quia vbi Princeps alicui cōcedit, vt actum faciat, quē aliās de iure non poterat, intelligitur cōcessisse, secūdū formā solitam fieri, arg. l. Si quando. C. de inof. test.*

DISP.

DISP. XCIX.

*Utrū absolutio facta
à casibus Bullæ in mor-
tis periculo sit valida.*

I T hæc difficultas, quæ
valde necessaria est, tū
ad asoluendū à Bullæ cēsu-
ris, tū etiā ab alijs casibus,
rectē intelligatur, sciendū
est nō idem esse, si verborū
vim attendamus, articulū
mortis, & periculū mortis,
licet enim ōnis, qui est in
mortis articulo, sit in peri-
culo mortis, non tamen id
euenitē conuerso. Nā mor-
tis periculū illud dicitur,
vnde mors frequēter solet
accidere, vt in bello, in na-
uigatione maris vehemen-
ter turbati, in fēminis pariē-
tibus, in morbo graui, & si-
milibus, de quibus prudētis
viri arbitrio iudicādū est;
articulus verò mortis ille
censetur, cū mors est vero
similiter euentura, siue à
morbo, aut vulnere, aut ex-
teriori vi; vt cū quis ad mor-
tis pœnam fuerit dānatus.
De his vidēdus est Cou. in
c. *Alma mater*. p. l. §. II. n. 8.

DISP. XCIX.

Vgo. hoc loc. ad illa verba,
Nisi in mortis articulo. q. i.

Hoc posito dubium est,
vtrū, sicut quilibet in mor-
tis articulo potest à Bullæ
casibus, & cēsuris absolui,
possit etiā in mortis pericu-
lo. Partē negatiuā cū Ca-
no in Relect. de pœn. 5. p.
fol. 144. & Soto in. 4. dist.
18. q. 4. ar. 4. tenet Cou. cit.
loc. & probatur.

Primò, Sūmus Pōtif. nō
loquitur in hoc §. de peri-
culo mortis, sed tantū de
articulo, quod fit, secundū
ius commune, vbi facultas
absoluēdi in mortis articu-
lo cōceditur, c. *Nō dubiū*. c.
Quod de his. c. *Quāuis*. de sēt.
exc. ergo nullus in mortis
periculo à prædictis casu-
bus, & censuris absoluēdus
est. Et cōfirmatur, quoniā,
vt dicit Emm. Rod. in Sum.
tom. I. c. 59. nu. I. Bullæ, &
Iubilei aliquādo de articu-
lo, aliquando verò de pe-
riculo mortis loquuntur.

Secūdo; Facultas absol-
uēdi in hoc casu cōceditur
per modū priuilegij; ergo
restrictē interpretāda est.
Patet cōsequētia ex c. *Pri-
uilegia*

privilegia. 3. dist. & idē docent Ioā. And. & Buttr. in c. *Olim*. de verb. signif. Antecedēs suadetur: Priuilegiū est quā si priuata lex, dict. c. *Priuilegia*. & est indultū cōtra Ius cōmune, c. *Abbate*. de verb. signif. sed hęc facultas ita se habet, stat enim in cōtrariū Ius cōmune, quod à casibus reseruatis nullus abso-
uat; ergo facultas hęc per modū priuilegij cōceditur.

3. Cōtrariā sententiā, nimirū quod habēs facultatē ad absoluēdū in mortis articulo, si non exprimitur, quod sit verus articulus mortis, sed absolutē cōcedatur facultas ad absoluēdū in articulo mortis possit etiā in probabili mortis periculo absoluere, sequūtur Palud. in 4. dist. 17. q. 2. ar. 5. vers. *Tertius casus*. Adrian. de cōfess. q. 3. vers. *Tertius casus*. Viual. in Cand. in expla. Bull. Cæn. n. 137. Vgo. vbi sup. q. 2. & Emm. Rod. cit. loc. n. 2. qui alios Doctores refert. Quæ sentētia his argumentis suadetur.

4. Primò; Priuilegiū interpretādū potius est secūdū

intentionē cōcedētis, quā secundū verba. c. *Marcion*. 1. q. 1. c. *Sedulo* 38. dist. c. *Intelligētia*. & c. *In his*. de verb. signif. sed mēs, & intentio Pap. ea est, ne quis discedat à vita ligatus, & impeditus respectu eorū, quæ ad salutē æternā consequendā sūt necessaria; ergo nō solū intendit cōcedere facultatē ad absoluendum in mortis articulo sed etiā in periculo illius probabili. Cōsequētia ex eo patet, quoniā cōstitutus in periculo mortis potest sine beneficio absolutionis obire.

Secūdò; Scūdū Iura articulus mortis, & periculū mortis pro eodē accipiuntur; ergo habēs facultatem ad absoluēdū in articulo mortis, poterit etiā in periculo probabili absoluere. Probatur antecedēs, quoniā de periculo, & articulo mortis promiscuē loquūtur Iura. Nam in c. *Siquis suadēte*. 17. q. 4. expressē dicitur posse excōmunicatū propter Clerici percussionē absolui vrgente mortis periculo, & in c. *Ea noscitur*. de

de sent. exc. habetur posse eundē absolui infirmitatis tēpore timore mortis; cū tamen in cit. c. *Non dubium*.

Quod de his. & *Quāvis* in quibus de eādē percussione sermo est, fit solūmodo mētio de mortis articulo. Cōfirmatur ex Gl. cōmuniter recepta in c. *Pastoralis*. de offic. iudic. ord. in verb. *Praeterquā.* & Innoc. Ioā. And. Host. Abb. & alijs in dict. c. *Quod de his*. qui dū quærūt, quis dicatur mortis articulus, asserūt eū dici cōstitutum in articulo mortis, qui praeliū cū hoste cōmissurus est, vel qui naufragiū periculosū patitur, quæ tamen inter mortis pericula nominantur.

Tertio; Vbi lex non distinguit, nec nos distīguere debemus, sed Sūmus Pōtif. absolutē loquitur de articulo mortis; ergo tam de vero articulo, quā de præsūpto intelligendus est.

6. Ex his sentētijs vtraque probabilis est, in secūdā tamen, quia magis pia, inclinādū existimo. Iuxta quā illud tātū dicendū est mor-

tis periculum, ex quo probabiliter mors sequi potest. Vnde nō quævis tempestas ad effectum absolutionis impendendæ censetur periculum mortis, sed illa, ex qua probabiliter naufragium timetur, nec quilibet obsessus in periculo mortis existimandus est, sed qui telis impugnatur, nec quælibet prægnans, sed quæ est in probabili periculo. Ita Sylu. verb. *Absolutio*. i. num. 10. & verb. *Interdictum*. 5. nu. 9. §. *Quarta exceptio*. circa fin. qui alios refert.

7. Secundū hanc sententiam dicendum etiam est posse constitutum in articulo, vel periculo mortis absolui, quāvis in facultate ad absoluendum non exprimatur verbum, *Articulus*, vel *Periculum*. vt probat Vgolin. quæst. 2. cit. tum quia semper talia verba apponi solent, & clausula apponi solita in aliquo actu, etiam si omiffa sit, pro apposita, & expressa habetur, vt probatur per l. fin. in fin. C. de fide

fideiuf. & ibi Bald. & Iafon comuniter hoc receptum sentit in l. *In argētarius*. num. 7. cum fequent. ff. de Eden. Felinus in cap. *Cum M.* de constitut. tum etiam, quia si Romanus Pontifex de hac re interrogaretur, sic respondisset, cum sit vicarius illius, qui peccatori ingemifcenti parcat. Tum denique, quia semper in Ecclesia consuetum fuit, ut nulla esset in articulo mortis reservatio, ut habetur in Conc. Trident. de pœnit. cap. 7. sess. 14.

7. 8. 9. Ad primum igitur argumentum primæ sententiæ dicendum est, quod licet in rigore, & proprietate verborum articulus mortis, & periculum mortis non idem sint, hoc tamen loco pro eodem accipiuntur, tum quia locutio est absoluta, & sine restrictione, & facultas absoluendi in fauorem animæ concessa, quæ non restrictè, sed amplè interpretanda est, tum etiam, quia sic ex intentione Pa-

pæ colligitur. Ad confirmationem respondetur, quod quando Iubilæi, & Bullæ absolute loquuntur de articulo, vel periculo mortis, ad modum explicatum intelligi debent, nisi aliud aliunde colligatur. Deinde responderi fortè potest, quod quando distinguunt inter articulum, & periculum mortis, accipiunt periculum ampliori quadam significatione, quàm nos illud accipimus.

10. Ad secundum respondetur primò tunc privilegium esse strictè interpretandum, quando aliud de mente concedentis non colligitur, ut in proposito contingit. Respondetur secundò privilegium per modum gratiæ, & in fauorem animæ concessum, & quod sapit beneficium, esse latè interpretandum, ut docent Ioan. Andræ. & Butr. in capit. *Olim.* de verb. significat. per l. *Beneficium*. ff. de constitut. Princip. relati à Syluest. verb. *Privilegium*. numer

DISP. C.

*Vtrum aliquis, præter
Romanum Pontifi-
cem, à casibus, & cen-
suris Bullæ Cœnæ
absolvere possit.*

I.

PARTEM negatiuam
tenent Pegn. in 3. part.
Direct. Inquisit. Com. 141.
dicens in supremo sanctæ,
& generalis Inquisitionis
tribunali sæpe fuisse de-
claratum non posse, nec
debere Episcopos amplius
virtute Concilij Trident.
absolvere occultos hære-
ticos in foro conscientiæ.
Eandem sententiam tenet
Tolet. in Summ. lib. 1. cap.
30. Suares de cens. disp.
21. sect. 3. Qui in casu
hæresis, quoad concessio-
nem Concilij Episcopis
factam, loquitur. Vgolin.
hoc loc. ad illa verba, *Etiā
pretextu quarumvis faculta-
tum.* numer. 3. Nauar. in
Manual. cap. 27. nu. 275.

DISP. C.

qui de priuilegijs regula-
rium loquitur. Idem tenet
Sayr. lib. 3. de cens. capit.
25. nu. 5. Azor tom. 1. lib.
8. institut. moral. cap. 19.
quæst. 3. & cap. 10. quæst. 10.
Sanch. in oper. moral.
lib. 2. cap. 11. num. 26. qui
alios refert. Ducitur hæc
sententia, quia expressè in
Bulla Cœnæ reuocantur
omnia priuilegia ad absol-
uendum à casibus in ea
contentis. Et quia Pius
V. Gregor. XII. ita de-
clararunt, vt refert Pegn.
cit. loc.

2.

Partem tamen affirma-
tiuam tenent Ban. 2. 2. q.
11. artic. 4. dub. 2. post. 2.
conclus. argument. 3. vers.
Et si quis obijciat. & ibi A-
rag. artic. 3. vers. *Sed dubium
est quisnam possit.* Petri de
Ledesm. in Summ. tom.
2. tract. 1. cap. 6. post. 20.
conclus. difficult. 7. Em-
manu. Rod. tom. 1. quæst.
regul. q. 20. artic. 9. Viual.
in Candel. in penult. edit.
in 1. part. tract. de absolut.
num. 13. & 2. part. in Ex-
planat. Bull. Cœn. nu. 141.
& alij non pauci, quos
refert

refert Sanch. cit. loc. Probatur hæc sententia; Priuilegium Principis debet esse constans, & perpetuū argum. Clem. vnic. de renunciat. ergo priuilegium à Papa concessum, sine magna causa non debet reuocari; incōstantia enim maxima esset priuilegium in principio Quadragesimæ concessum in die Cœnæ statim reuocari. Quod etiam videre est in priuilegijs Mendicantium, quæ frustra innouarentur, vt regulariter ab vnoquoque Pontifice fieri solet, si in die Cœnæ forent reuocanda. Confirmatur hoc ex inconuenientibus, quæ ex tali reuocatione sequuntur. Nam si Papa concedat Regulari, vel cuiuscūq; alteri eunti ad infideles facultatem absoluendi à reseruat in Bulla Cœnæ, & eo profecto tale priuilegium per solennē Bullæ promulgationem reuocaretur, Regularis ille munere suo perfectè fungi non posset, quod quam magnum sit incōueniens, quis

non videt?

Deinde probatur; Lex 3.
posterior generaliter, & indistinctè loquens limitanda est per specialem antiquiorem, si expressis verbis illi non contradicat, quanuis in lege noua sit clausula. *Non obstante lege contraria*, quæ non possit cum hac sustineri per aliquam limitationem, vel distinctionem, & hoc vt iurium correctio vitetur, vt cum multis probat Sanch. lib. 2. de matrim. disp. 24. nu. 6. & in Opere moral. lib. 2. cap. 11. num. 27. ergo cum Bulla Cœnæ reuocet facultates absoluendi prius concessas, potest intelligi per aliquam limitationem, vt non contradicat legi priori Concilij Trident. nempe intelligendo reuocari facultates, quæ concedunt absolutionem casuum in ea reseruatorum, quando publici sunt. Confirmatur item, tum quia de reuocatione concessionis Concilij Tridentini, & priuilegiorum Mendicantium authenticè non

non constat, & cum res sit magni momenti, publicanda esset in aliquo speciali decreto; tum etiam, quia estò Pius V. & Gregor. XIII. circa Bullas à se publicatas id declarauerint, non id fecerunt alij Pontifices; tum denique, quia per Bullam Cœnæ non cēsentur reuocari facultates Bullæ Cruciatæ ad absoluendum in aliquibus casibus; ergo neque facultates Episcoporum, & Mendicantium.

4. Pro resolutione sit prima conclusio; Delegatus à Summo Pontifice cum speciali facultate absoluedi à casibus, & censuris Bullæ Cœnæ, ab illis absolueret potest. Hanc tenet Suarez vbi supra numer. 3. estque manifesta. Nam Summus Pontifex nec potest, nec solet per seipsum absolueret omnes huiusmodi pœnitentes, sed per Delegatos id præstat.

5. Secunda conclusio; In mortis articulo etiam simplex. Sacerdos à peccatis in Bullæ Cœnæ reseruatis

absolueret potest, à censuris verò etiam prima tonsura initiatus. Hanc quoad primam partem docet S. Thomas in 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 5. quæst. 1. Nauar. in Manu. cap. 26. num. 26. & cap. 27. num. 272. Emman. Rod. in Summ. tom. 1. cap. 59. num. 4. & Vgol. hoc loc. ad illa verba, *Nisi in mortis articulo*. quæst. 3. constatque ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de cas. reseru. vbi sic dicitur; *Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reseruatio in articulo mortis*. Secundam partem tradunt Vuald. in Candel. in explanat. Bull. Cœn. numer. 135. Emman. Rod. vbi sup. nu. 16. Vgolin. loc. citat. §. 3. qui ibidem asserit neutrum istorum à laico præstari posse. Colligitur hæc pars ex Sanct. Thoma cit. loc. artic. 2. quæst. 2. & dist. 19. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. Palud. ibid. dist. 18. quæst. 2. art. 3. Tabien. verb. *Absolutio*. 2. num. 4. Sanct. Anton. 3. part.

6 3. part. tit. 24. c. 77. & Nau.
cit. loc. c. 27. num. 41. qua-
tenus absolute affirmant
habentem primam tonsu-
ram excommunicare pos-
se. Ex quo sequitur quod
etiam possit absolvere, cum
sit par ratio. Fundamen-
tum huius sententiae est
excommunicare, & absol-
uere ab excommunicatio-
ne extra sacramentum, non
esse actum ordinis, sed iu-
risdictionis, cuius prima
tonsura initiatus capax
est. Et habet verum hanc
conclusio, ut tradit Vgol.
ubi supr. etiam si absolvens
sit excommunicatus, sus-
pensus, notorius, aut de-
nunciatus; cum hanc non
absoluentium, sed poenite-
tiam gratia concedantur;
& sic absolutus non est
iterum absolendus, siue
moriatur, siue non, cum ve-
ram absolutionem rece-
perit. Ita Vgolin. ex Cou.
in cap. *Alma mater*. par. 1. §.
11. nu. 8. & Nauar. cit. c. 26.
num. 26.

7. Tertia conclusio; Ex il-
lis duabus sententijs utraq;
3. *Cōclu* est probabilis, & sustineri
10.

tuta conscientia potest, se-
cunda tamen mihi placeat
magis. Conclusio hanc
quoad primam partem
sufficienter probatur, &
authoritate Doctorum, &
rationibus quibus ipsi suas
sententias confirmant. Se-
cunda pars ex eo confir-
matur, quoniam Summus
Pontifex non prohibet
absolute ratione indulto-
rum absolvere, sed eorum
prætextu; prætextus autem
non excludit illud, quod sit
legitima facultate inter-
ueniente, ut diximus disp.
78. ad arg. partis negatiuae;
sed illud, quod sub aliquo
velamine exercetur; & se-
cundum hanc expositionem
intelligenda sunt ultima
verba huius §. videlicet;
Concedendorum, & innouan-
dorum. Non enim Summus
Pontifex per ea intendit
non valere concessiones
ad absolendum in præ-
dictis casibus, & censuris,
in specie factas, cum in mul-
tis privilegijs, & Bullis, &
in Bulla Cruciatæ conce-
dantur, aliàs deciperentur
fideles. Solū igitur derogat
Z priui-

priuilegijs ad absoluendū à casibus reſeruatis, generaliter conceſſis, volens, & declarans in illis casus Bullæ Cœnæ non cōprehēdi.

Ad fundamentum partis negatiuæ respondetur non constare authenticè de reuocatione priuilegi-
orum Episcopis, & Regularibus concessorum, quæ si constet, manifesta est pars negatiua, cum Summum Pontificem ea reuocare posse dubitandum non sit. Sed quia factam fuisse reuocationem non est certum, & quanuis facta esset à Pio V. & Gregor. XIII. facta non est ab alijs Pontificibus, parti affirmatiuæ magis adhæreo: nam per clausulam huius Bullæ non

consentur reuocari prædicta priuilegia. Illud tamen aduertendum est in concessione ad absoluendam à casibus Bullæ specialiter concessa, non includi facultatem absoluendi ab hæresi, vt tradit Viuald. in Candel. de absolut. num. 17.

Et si quis querat, vtrum, sicut Episcopus ab hæresi occulta potest in foro conscientia absolueret, possit etiam ab alijs Bullæ casibus in eodem foro; respondet Viuald. vbi supra in explanat. Bull. Cœn. nu. 141. affirmatiuè per regulam 54. de regul. Iur. in 6. *Cui licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus.* Quæ sententia probabilis est.

CAP.

CAP. XXIIII.

Contra absoluentes à casibus Bullæ Cænæ.

TENOR BVLLÆ.

I. **Q**UOD si fortè aliqui cōtra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia innodamus, grauius contra eos, spiritualiter, & temporaliter, pro vt expedire nouerimus, processuri.

Notationes circa textum.

IN hoc §. excōmunicat Summus Pontifex præfumentes absoluere à censuris huius Bullæ, determinatque grauius contra tales facientes spiritualiter, & tēporaliter se processurū. Quæ autem sint eis pœnæ imponendæ, non declarat, in Bullis tamen antiquis, referente S. Antonin. 3. p. tit. 24. cap. 7. speciales pœnæ addebantur, scilicet suspensio ab officio prædicā-

di, legendi, audiendi confessiones, & ministrandi sacramenta.

Vg. hoc loco circa illa verba, *Quod si fortè aliqui. n.* 2. docet plures incurrere excommunicationes, qui vna absolutione plures à prædictis Bullæ casibus absolueret: sicut pluribus excommunicatur, qui vna percussione plures Clericos percuteret. Hæc tamen sententia non placet, quoniam

2Z

niam

niam sub vna tantum cen-
fura videtur Summum Pon-
tificem comprehendisse
vnum, vel plures absolu-
entē, vt colligi potest ex illis
verbis, *Talibus excommunica-
tione, & anathemate laquea-
tis, vel eorum alicui. &c.* In
quibus sub eodem tenore
verborum excommunicat
absoluentem plures, vel
absoluentē vnū; quidquid
sit de percutiente plures
Clericos. Verum tamen
est, qui plures actiones in
vna clausula prohibitas
facit, plures excommuni-
cationes incurrere, quia
super vnamquamque ex-
communicatio fertur.

3 Vt huius. §. censura in-
curratur, necesse est quod
confessarius ex præsump-
tione absolutionis benefi-
cium impēdat, vt patet ex
verbo, *Præsumpserint*. Ex
quo sequitur non excom-
municari confessarium ex
ignorantia non crassa, &
affectata, vel ex inaduerten-
tia, & obliuione à prædictis
casibus absoluentem, quā-
uis in absoluendo peccet.
Ita Cardin. in Clem. i. de

priuileg. q. 39. Caietan in
Summ. verb. *Excommunica-
tio*. cap. 58. & 81. Nauar. in
repet. c. *Accepta*. de restit.
spol. oppo. 8. num. 32. &
in Manu. cap. 27. num. 74.
vers. *Declaratio prima*. Viual.
in Candel. in explanat.
Bull. Cœn. num. 138. Vgol.
vbi sup. num. 3. Sayr. lib. 3.
de cens. cap. 25. num. 8. &
Suar. de cens. disp. 21. sect.
3. num. 6. circa fin.

Non excommunicatur
etiam, qui probabili metu,
aut vi absoluit, vt si pœnitēs
mortem confessario mina-
tur, nisi eum absoluat. Ita
Vgolin. vbi supra ex cap.
vnic. de ijs quæ vi met. vē
cau. fu. in 6.

4 Ab excommunicatione
etiam liberantur laici, mu-
lieres, Religiosi conuersi,
Ecclesiastici etiā nō sacer-
dotes, eo quod, cum eis nō
conueniat posse absolvere,
præsumendum non est à
Summo Pontifice sub hac
censura comprehendi: nisi
aliquis istorum alicuius pri-
uilegij autoritate fretus,
quo ab alijs censuris potest
absolvere, ab illis quæ in
hac

hac Bulla continentur absolueri conetur, quoniam in hoc casu iam datur præsumptio. Ita Vgol. cit. loc.

Idem Vgolin. non excommunicari existimat qui non à censuris huius Bullæ, sed à peccatis, pro quibus sanciantur, absolueret. Probat, quia Summus Pontifex solum loquitur de censuris, & inclusio vnius exclusio est alterius, capit. *Nonne.* de præsumpt. l. *Cum prætor.* ff. de iudic. Oppositum tamen dicendum puto, tum quia Summus Pontifex absolute loquitur de absoluentibus prædictis censuris laqueatos, quod diuersum quid sonat ab eo, quod est soluere à censuris, tum etiam, quia cum à Romano Pontifice non referuentur casus nisi cum censura, perinde est absolueri à censuris Papæ, atque à casibus illi reſeruatis, quando simul coniunguntur. Illud vltimò aduertendum est, si quis contra tenorem præſentium literarum absoluat, seu potius absolueri cõteret, absolu-

tionem nullam esse, ut potè à non habente potestatem impensam. Tabien. verb.

xcommun. 6. num. 13. circa fin. Armil. verb. *Excommun.* cap. 87. Viual. num. 139. & Vgolin. nu. 2. cit. loc.

DISP. CI.

Virum censura cõtra absoluentes à casibus Bullæ lata Summo Pontifici reſeruetur.

Partem huius quæstionis affirmatiuam tenet Syl. verb. *Absolutio.* l. nu. 10. Tabie. verb. *Excommun.* 6. n. 13. circa fin. Armil. verb. *Excommun.* c. 87. Felin. in cap. *Pastoralis.* §. *Præterea.* col. 3. de offic. Ordin. Caietan. in Sum. verb. *Excõ.* c. 77. Viuald. in Cand. in explanat. Bull. Cæn. n. 140. & Vgol. hoc loc. ad illa verba, *Quod si fortè aliqui,* n. 4. quorum sententia probatur.

Primò; ex Sixto III. in Extrauag. *Et si Dominici.* de pœnit. & remis. vbi sic dicitur; *Et cõtra facientes eò ipso*

Z3

excom-

excommunicationis sententiā incurrāt, à qua, nisi in mortis articulo cōstituti, ab alio quā à Romano Pontifice absolui nō possint.

Secundó; Censuræ huius Bullæ, vt in superior. diximus disp. 1. sunt ab homine; ergo ab eo tantum, à quo sanciantur, auferri possunt, cap. *Pastoralis*. de offic. Ordin.

Tertió probat Vgolin. ex eo, quia, cum Summus Pontifex dicat se grauius contra eos processurum, necesse est, quòd illos in excommunicationem incidisse sciat, vt cōtra ipsos, & spiritualiter, & temporaliter procedat: quod nequaquam fieri potest, si excommunicatio reseruat non sit. Cum igitur sibi reseruet impositionem pœnæ, reseruat vtique & censuram, eo quòd par ratio est taciti, & expressi.

3. Cōtrariam sententiam tuentur Nauar. in Manu. cap. 27. numer. 74. vers. *Secunda*. Sebast. Medic. in Summ. peccat. capit. tit. 2. quæst. 78. num. 1. Sayr.

lib. 3. de cens. cap. 25. num. 7. Tolet. in Summ. lib. 1. cap. 30. & Suares de cens. disput. 21. sect. 3. num. 6. Quæ sententia nobis probabilior videtur.

Prima conclusio; Cen- 1. *Cōclu-*
sura contra præsumentes *sio*.
absoluere à casibus, & censuris Bullæ Cœnæ hoc canone lata Summo Pontifici non reseruatur. Probatur; Paulus II. in sua Bulla olim censuram hanc specialiter reseruauit, sed hæc reseruatō ab alijs Bullis aliorum Pontificum, & etiam ab ista ablata est; ergo nolunt eam Summi Pontifices reseruare. Deinde; Hæc censura additur post reseruatiōem factam in præcedenti §. *Cæterum*; ergo reseruatō ibi facta ad præcedentes, non ad sequentes casus extenditur.

Secunda conclusio; Ab 4.
hac censura potest absol- 2. *Cōclu-*
uere quicunque potesta- *sio*.
tem habet absoluendi à censuris non reseruatis. Hæc etiam est Doctorum, quos secundo loco citauimus, & patet ex conclusiōe præ-

præcedenti. Nam si reser-
uata non est, qui à non re-
seruatis potest absolvere,
poterit etiam ab illa. Et cō-
firmatur ex cap. *Nuper.* de
sentent. excomm. vbi ha-
betur, quòd eo ipso, quòd
excommunicatio reserua-
ta non est, cōcessa cēsetur.

Ad primum argumen-
tum respondetur cum Syl.
verb. *Excommunicatio.* 7.
num. 77. Sayr. & Suares
cit. loc. extrauagantem
illam solùm loqui de ab-
solutentibus ex vi confes-
sionalium eiusdem Sixti.
IIII.

5. Ad secundum dicendū

est cum Nauar. & Tolet.
vbi supra excommunica-
tionem ab homine gene-
raliter latam assimilari ex-
communicationi à iure,
quæ si expressè reseruata
non est, reseruata non cen-
setur.

Ad tertium responde-
tur grauiores illas pœnas,
quas Summus Pontifex
absoluenti minatur, esse ei
imponendas, si constet
ipsum absque legitima fa-
cultate absoluisse; vt colli-
gitur ex verb. *Processuri,*
quod denotat agenda in
foro iudic. nō verò in foro
pœnitentæ.

CAP. XXV.

*Declarationes quædam circa absolutionem à
censuris Bullæ Cœnæ.*

TENOR BVLLÆ.

DEclarantes, ac protestantes quamcumque
absolutionem, etiam solemniter per Nos
faciendam, prædictos excommunicatos

Z 4

sub

sub præsentibus comprehensos, nisi priùs à præmissis, cum vero proposito vltèrius similia non committendi, destiterint, ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, vt præmittitur, statuta fecerint, nisi priùs statuta, ordinationes, constitutiones, pragmaticas, & decreta huiusmodi publicè reuocauerint, & ex Archiuijs, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de reuocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiàm nostram, vel Successorum nostrorum, quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque iuribus Sedis Apostolicæ, ac S. R. E. vnde cūque, & quodocunque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præiudicari posse, aut debere.

Notationes circa textum.

In hoc §. declarat Summus Pontifex, ac protestatur nullam absolutionem, etiam solennem, per ipsum factam prædictis excommunicatis prodesse,

nisi priùs à præmissis cum vero proposito similia non committendi destiterint, quod intelligitur, tam de absolutione solenni, quam non solenni, siue generaliter,

liter, siue specialiter impendatur, vt patet ex illis verbis, *Quamcunque absolutionem.*

2. Declarat etiam non prodesse absolutionem ijs, qui contra libertatem Ecclesiasticam quacunque statuta fecerint, nisi ea prius publicè reuocauerint, & ex Archiuijs, seu capitularibus locis, aut libris deleuerint, Summumque Pontificem de tali reuocatione certiorè fecerint. Hæc publica reuocatio facienda erit, quando de statuti factione populo constiterit, per præconem, significando ei ipsū iam esse reuocatum, aut in concilio dum senatus habetur.

Tandem protestatur Summus Pontifex per nullam absolutionē, aut quoscunque alios actus contrarios, nec per patientiam, & tolerantiam, quanto cunque tempore continuatam, Sedis Apostolicæ iuribus præiudicari.

3. Dubitari potest hoc loco, an valeat absolutio illa, quæ ad actum aliquem

tantum gerendum tribuitur, qua absolutus ipso iure in eandem incidit excommunicationem, & quæ hac forma verborum conceditur; *Teque à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententijs, censuris, pœnis à iure, vel ab homine, quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes.* &c. Respondetur tamen cum Rebuffo in praxi benefic. in declarat. nou. prouif. §. *Teq. absoluentes.* & Vgolin. hoc loco numer. 3. valere, excepto in casu hæresis, iuxta cap. *Excommunicamus.* o. 1. de hæret. & alijs casibus à Iulio III. exceptis, quos refert idem Rebuffus loc. citat. num. 12. cuius Pontificis verba hæc sunt; *Statuit, & ordinauit huiusmodi absolutionem non suffragari non parentibus rei indicatæ, incēdiarijs, violatoribus Ecclesiarum, falsi-*

falsificatoribus, & falsificari
procurantibus literas, & suppli-
cationes Apostolicas, & illis
utentibus, receptatoribus, &
fautoribus, eorum, ac res veti-
tas ad infideles deferentibus,
violatoribus Ecclesiastica liber-
tatis, via facti, ausu temerario
Apostolicis mandatis non ob-
temperantibus, & nuncios, vel
executores Sedis Apostolicæ, &
eius officialium eis commissa
exequentes impediuntibus, qui
propter præmissa, vel aliquod
eorum excommunicati à iure,
vel ab homine, per quatuor
menses scienter excommuni-
cationis sententiam huiusmodi

sustinuerint, & generaliter
quibuscunque alijs, qui censuris
aliquibus etiam alijs, quàm, ut
præfertur, quomodolibet ligati
in illis per annum continuum
inforduerint. Ratio quare
absoluantur ab alijs Bullæ
casibus ad actum gerendum
est quia hæc absolutio pro-
priè, & in rigore loquen-
do, absolutio non est. In-
telligitur tamen hæc sen-
tentia dummodò absol-
uendus à culpa, ob quam
excommunicatus est, cum
vero proposito similia nō
committendi desistat.

'CAP. XXVI.

*Reuocantur priuilegia, quæ impediunt ne
in aliquibus censuræ huius
Bullæ locum habeant.*

TENOR BULLÆ.

NON obstantibus priuilegijs, indulgentijs,
indultis, & literis Apostolicis generali-
bus, vel specialibus supradictis, vel eorum
alicui, seu aliquibus alijs cuiuscunque ordinis, sta-
tus, vel conditionis, dignitatis, & præminentiae
fuerint,

fuerint, etiam si, vt premittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quauis Ecclesiastica, & mundana prefulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, seu locis à predicta Sede, ex quauis causa etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quauis alia forma, & tenore, ac cum quibuscumque clausulis etiam derogatoriarum derogatorijs concessis, etiam continentibus quod excommunicari, anathematizari, vel interdicti non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, & dignitatibus eorum, mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac prescriptionibus quantumcunque longissimis, & alijs quibuscumque obseruationibus, scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quominus includantur in eis, se iuuare valeant, vel tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, infererentur, presentibus pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino reuocamus, ceterisque contrarijs quibuscumque.

Notatio circa textum.

IN his duobus, §§. reuocat Summus Pontifex omnia priuilegia cuius-

cunque sint qualitatibus, & cuicunque personæ concessa, etiam per viam contractus,

tractus, aut remuneratio-
nis, quatenus contra pro-
cessus huius Bullæ esse pos-
sunt, ita ut prædicta priui-
legia prodesse eis non pos-
sint, quominus excommu-
nicentur, & loca interdi-
cantur, si aliquid contra
prohibitiones prædictas
fecerint. Vnde quoad alia,
priuilegia prædicta in suo
antiquo robore perseverant.

DISP. CII.

*Utrum Summus Pon-
tifex reuocare possit
priuilegia per viam
contractus, & remu-
nerationis concessa.*

Pars negatiua sic potest
suaderi; Talis reuocatio
est iniusta; ergo est illicita.
Probatur antecedens, quo-
niã priuilegia per viam con-
tractus, & remunerationi
non sunt mera gratia, sed so-
lutiones, vel compensations
debiti, atque adeo si auferan-
tur, inæqualitas constituitur.

I. Secundo; Lex naturali
inbet pacta seruari, l. i. ff. de
pact. Quod etiã habet verũ

in Principibus. c. i. de pro-
bat. & c. i. §. i. qui feud. dar.
pos. nec enim inferiores
possunt contra legem superio-
ris. c. *Inferior*. 21. dist. & c.
Cum inferior. de maior. sed Pa-
pa est inferior Deo, cuius
lex naturalis prohibet non
stare pactis, ergo.

Sit igitur conclusio; Stãte ^{2.}
iusta, & rationabili causa ^{1.} *Cõclusio*
potest Sum. Põtif. reuoca- *sio*.
re priuilegia, etiã per modũ
cõtractus, & remuneratio-
nis cõcessa. Hãc conclusio
nẽ tenet Abb. in c. *Negit il-*
le. n. 26. de iud. & ibi Inno.
& Felin. & idẽ Fel. in c. i. de
probat. in 6. Bald. in l. fin. ff.
de senat. & Immol. post
Butr. in c. *Cum M.* de const.
Nau. in c. *Nõ liceat*. 12. q. 2.
§. 18. n. 2. & in cõm. de in-
dul. notab. 27. n. 7. & not.
33. n. 3. & Syl. verb. *Priuile-*
giũ. n. 10. Et ratio est, quoniã
Papa tenetur in cõscientia
providere bono cõmuni,
& in ordine ad illud tollere
omnia impedimẽta, quæ ei ad
uersari possunt, disponereq;
etiã de bonis particulariũ;
ergo quãdo priuilegia etiã
per modũ cõtractus, & re-
mune-

murationis cōcessa, ratione circūstantiarum occurrētium bono communi cōtradicūt, reuocari licite possunt.

3. Ad primū arg. respōdetur quod stante iusta, & rationabili causa nulli particulari in reuocatione priuilegij fit iniuria, cū bonū cōmune particulari praeponderet. Nō negauerim tamen aliquando faciendā esse compensationem ob priuilegium ablatum, quādo per talem ablationem ille lāditur, cui tanquam solutio debiti priuilegium concessum fuerat.
- 4.

Ad secundū dicendum est, licet, absolutē loquēdo,

pacta secūdum ius naturæ seruanda sint, aliquando rescindi posse, cum scilicet iusta, & rationabilis causa interuenit, quia hoc etiam ipsum ius naturæ dictat; quando autē ius naturæ affirmatiuū cū alio iure concurrat, attendendū est ad circūstantias, & illud seruandum, quod magis obligat, imò potius quod obligat minus in tali casu cessat. Licet igitur Papa sine rationabili causa priuilegia per modum contractus, & remunerationis concessa reuocare non possit, ipsa tamen cōcurrēte, ei licere negandum non est.

CAP. XXVII.

De publicatione Bullæ (cenæ per Summ. Pont, facta, & per Prælatos faciendæ.

TENOR BULLÆ.

NT verò præsentis nostri proceſſus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranas Proceſſus ipsos continentes, valuis Ecclesiæ Sa. lo. Lateranensis.

nenfis, & Basilicæ Principis Apost. de Vrbe appendi faciemus, vt ij, quos Processus huiusmodi concernunt, quòd ad ipsos non peruenerint, aut quòd ipsos ignorauerint, nullam possint excusationem prætere, aut ignorantiam allegare, cū non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper, vt Processus ipsi, & præsentis literæ, ac omnia & singula in eis contenta, eò fiant notiora, quo in ple-
risque Ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vni-
uersis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archie-
piscopis, Episcopis, & locorum Ordinarijs, & Præ-
latis vbilibet constitutis, per hæc scripta commir-
timus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè
præcipiendo mandamus, vt per se, vel alium, seu
alios præsentis literas, postquàm eas receperint,
seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut
si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesijs
suis, dum in eis maior populi multitudo ad diui-
na conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi
fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent;

Notationes circa textum.

In hoc §. continetur pu-
blicatio Bullæ, & appen-
sio illius ad valuas Eccle-
siæ Sancti Ioan. Lateranen

sis, & Basilicæ Principis
Apostol. de Vrbe; quod ex
eo ibi fit, quia ad Ecclesias
illas propter multitudinē
reli-

reliquiarum magnus solet
esse populi concursus. Pu-
blicatio, & appensio hæc
ideo fit, ne horum procef-
sum detur ignorantia, per
quam transgressores excu-
sari velint. Cōtinetur etiā
præceptum, quo Prælati
obligantur semel saltem
in anno in Ecclesijs suis
Bullam hanc publicare.

2. Quauis Summus Pon-
tifex per huiusmodi pu-
blicationes excusationes,
& ignorantiam, quas quis
allegare posset, in horum
processuum transgressio-
ne, tollere intendat; nihilo-
minus, si quis inculpabili-
ter eos ignoret, censuras
in eis contentas non incur-
ret, cum ignorantia incul-
pabilis, siue sit iuris siue
facti, in foro animæ à pec-
cato excuset, sine quo non
incurritur censura cap. *De*
his. cap. Sape. dist. 50. capit.
Sicut dignum. de homicid.
cap. *Si quis non iratus.* 15. q.
1. cap. fin. qui matri. accus.
pos. cap. *Cognoscentes.* de
const. l. fin. ff. de decret.
ab Ordin. faciend. & quæ
in istis locis à Iurisperitis

notantur, & Syluest. verb.
Ignorantia. num. 11. & 12.
Imò & in foro externo
volens probare ignoran-
tiam audiendus est, dict.
l. fin. & dic. cap. fin. & cap.
Siquis incognitus. 17. quæ. 2.
Intendit igitur Summus
Pontifex, ne prædictæ le-
ges, & prohibitiones ob
ignorantiam violentur, ac
etiam ne in foro externo
ignorantiæ excusationes
facile admittantur.

3. Circa hunc §. notat
Sayr. lib. 3. de cens. cap. 25.
num. 12. præceptum in eo
positum non obligare eos
Prælatos, qui potestate lai-
ca impediuntur, quominus
legem istam publicent.
Hæc tamen sententia, licet
in eo casu, in quo à Sayr.
traditur, vera videatur, sci-
licet quando publicatio
nullius esset fructus, imò
ex ea maxima perturbatio
sequeretur; absolutè tamē
non est admittenda, sed
attendendum est ad cir-
cunstancias, qualitatem
periculi, scandalum, & ne-
cessitatem, vt publicetur.
Nam si in odium, & iniu-
riam

riam fidei, & Ecclesiasticæ
authoritatis publicatio á
fæculari potestate impe-
diatur, non dubitauerim
publicandam esse, etiam
cum probabili vitæ peri-
culo, eoquòd bonum
fidei, & Ecclesiæ particu-
lari bono præponderat.

4. Vgolin. hoc loc. ad illa
verba, *Insuper ut processus.*
num. 3. aduertit sub hoc
præcepto non comprehē-
di Episcopos titulares,

quia ex quo Ecclesia carēt,
& subditis, verba illa eos
non comprehendunt, cum
de prælatis iurisdictionem
habentibus solummodo
loquatur. Vnde sequitur
non obligare alios Cleri-
cos iurisdictionem non ha-
bentes, vt simplices Paro-
chos, cum Prælatorum no-
mine tantum habentes
iurisdictionem intelligen-
tur.

CAP. XXVIII.

*Quòd quicunque audiunt confessiones, apud se
has literas habeant.*

TENOR BULLÆ.

I.

Et iterum Patriarchæ, Archiepiscopi, Epis-
copi, aliique locorum Ordinarij, & Eccle-
siarum Prælati, nec non Rectores, cæteri-
que curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæcula-
res, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audien-
das peccatorum confessiones, quauis autoritate
deputati, transumptum præsentium literarum
penes

penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earundem præsentium transumptis, etiam impressis, Notarij publici manu subscriptis, & sigillo Iudicis ordinarij, Romanæ Curia, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis eandem prorsus fidem in iudicio, & extra illud vbique locorum adhibendam fore, quę ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitę, vel ostensę. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innouationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, reuocationis, commissio- nis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumperit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum, Dat. Romę apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicę Mille- simo sexcentesimo quartodecimo, sexto Kalend. Aprilis Pontificatus Nostri Anno nono.

Notationes circa textum.

IN hoc ultimo §. dicit Summus Pontifex, quòd omnes, qui confessiones audiunt, Bullam hanc apud

se habeant; deinde quòd transumptis etiam impres- sis, Notarij publici manu subscriptis, & sigillo Iudi-

A a

cis

cis ordinarij Romanæ Curie, vel alterius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, & in iudicio, & extra iudicium fides adhibeatur. Cætera omnia in eodem §. contenta solummodo sunt omnium actuum in hac Bulla expressorum recapitulatio. Tandem concludit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum incurere, qui prædicta temerario ausu infringere, & eis contradicere attentauerit.

2.

Per Bullam Pij V. obligabatur confessarij sub mortali peccato hos processus apud se habere. Hoc tamē præceptum in alijs Bullis, & in ista positum non est, sed solum dicit Summus Pontifex quod Bullam hanc confessarij apud se habeant, quæ verba consilium tantum sonare videntur. Nihilominus, quia cognitio casuum in hac Bulla contentorum necessaria omnino est confessarijs, non excusantur saltem regulariter à mortali culpa

qui illos ignorauerint, iuxta doctrinam Sancti Thomæ 1. 2. quæst. 76. artic. 2. Quauis igitur ignorans casus Bullæ non peccet contra præceptum aliquod in ea contentum, peccat tamen contra obligationē sui status ignorando ea, sine quibus munus suum rectè exercere non valet.

Contra hoc tamen stat Vgolin. hoc loco, qui docet teneri confessarium sub mortali hanc Bullam apud se habere, tum quia materia grauis est, tum etiam quia Summus Pontifex non solum vult, vt confessarij penes se habeant hos processus, verum etiam vt in illis studeant, & eos diligenter legant, & percipiant. Quæ verba mortale peccatum sonare videntur. Respondetur tamen iuxta ea, quæ diximus, cum præceptum in Bulla Pij V. positum fuerit, & ablatum ab alijs, signum esse manifestum non dari de facto. Verba autem illa ad nihil aliud ordinantur, quàm ad monendos, & exhor-

exhortandos confessarios, vt casus Bullæ non ignorent, ne ex tali ignorantia contra sui officij obligationem delinquāt.

3. Concludit Summus Pontifex incurrere indignationem Omnipotentis Dei contra hanc Bullam facientes. Pro quo est notandum tribus modis contra illam veniri posse; primò ipsam frangendo, & cōscindendo; secundò cōtra ipsam committendo, nimirum, quæ in ea vetantur; tertio, negando Romanum Pontificem, quæ in ea continentur facere, & ordinare potuisse. Hæc de Bulla Cœnæ.

Cæterum quæcunque diximus Matris Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Ecclesiæ iudicio, correctioni, & censuræ probanda, & examinanda, magna cum humilitate submittimus, quemadmodum oportet, & decet probos filios, precamurque, vt nobis veniam præbeat; si quid fortè nolentes excessimus ea tractando, quæ ad veritatem intelligendam, explicandas difficultates, pacandasque cōscientias maximè pertinere visa sunt.

(::)

F I N I S:

*Acabouse de imprimir este liuro em Lisboa
no Conuento de São Domingos, aos 20 dias
de Julho, anno 1615. Por Pedro Crasbeeck.*

005267226

785

